

EGE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

(DOKTORA TEZİ)

**YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN ENDÜSTRİYEL
MEKÂNLARIN GÖRSEL ALGI
DEĞERLENDİRMESİ: İZMİR TARİHİ
HAVAGAZI FABRİKASI**

Çiğdem ÇETİNKAYA

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erhan Vecdi KÜÇÜKERBAŞ

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Sunuş Tarihi: 07.08.2015

Bornova-İZMİR

2015

Çiğdem ÇETİNKAYA tarafından DOKTORA tezi olarak sunulan “Yeniden İşlevlendirilen Endüstriyel Mekanların Görsel Algı Değerlendirmesi: İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası” başlıklı bu çalışma E.Ü. Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği ile E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Eğitim ve Öğretim Yönergesi’ nin ilgili hükümleri uyarınca tarafımızdan değerlendirilerek savunmaya değer bulunmuş ve 07.08.2015 tarihinde yapılan tez savunma sınavında aday oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Jüri Üyeleri:

İmza

Jüri Başkanı

: Prof. Dr. Erhan Vecdi KÜÇÜKERBAŞ

Raportör Üye

: Doç. Dr. Emine MALKOÇ TRUE

Üye

: Prof. Dr. M. Bülent ÖZKAN

Üye

: Doç. Dr. Çiğdem KILIÇASLAN

Üye

: Doç. Dr. Zöhre POLAT

EGE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

EÜ Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca Doktora Tezi olarak sunduğum “Yeniden İşlevlendirilen Endüstriyel Mekânların Görsel Algı Değerlendirmesi: İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası” başlıklı bu tezin kendi çalışmam olduğunu, sunduğum tüm sonuç, doküman, bilgi ve belgeleri bizzat ve bu tez çalışması kapsamında elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara atıf yaptığımı ve bunları kaynaklar listesinde usulüne uygun olarak verdiğimi, tez çalışması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını, bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya diğer bir üniversitede başka bir tez çalışması içinde sunmadığımı, bu tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda bilimsel etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

07 / 08 / 2015

Çiğdem ÇETİNKAYA

ÖZET**YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN ENDÜSTRİYEL MEKÂNLARIN
GÖRSEL ALGI DEĞERLENDİRMESİ: İZMİR TARİHİ
HAVAGAZI FABRİKASI**

ÇETİNKAYA, Çiğdem

Doktora Tezi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erhan Vecdi KÜÇÜKERBAŞ

Ağustos 2015, 172 sayfa

Mekân, soyut ve somut karakteriyle, bireylerin deneyim alanlarını oluştururken; zaman içinde fiziksel işlev yetersizliği veya geçersizliği gibi nedenlerle bu karakterini yitirmeye başlar. Bu durumda, mekânın varlığını silmek yerine, özgün karakterini koruyarak onu yaşatmak üzere yeni bir işlevle kullanımı önerilmektedir. Ancak bu noktada; yeni işlev için tekrar kurgulanan mekânın, bileşenleri aracılığıyla kullanıcılarıyla sadece fiziksel değil, kavramsal, algısal ve duygusal boyutta bağ kurması gerekliliği çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Çalışma materyali olarak; işlevsel dönüşüm ile “kültür merkezi” ne dönüşen “İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası”, mekân bileşenleri üzerinden kullanıcılarıyla kurduğu fiziksel, kavramsal, algısal ve duygusal boyuttaki ilişkisiyle değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede; kent içindeki görsel algı, dış mekân görsel algısı ve iç mekân görsel algısı olmak üzere 3 ana katman belirlenmiştir. Katmanlar içinde kent içindeki görsel algı kendi içinde; ulaşılabilirlik, okunabilirlik ve kullanıma elverişlilik olmak üzere 3 alt katmana; yerleşke dış mekânları ve kafeterya iç mekânı ise; mekân bileşenlerinin oluşturduğu 9 alt katmana ayrılmıştır. Belirtilen katmanlar doğrultusunda yapılan gözlem ve 66 Kişiyle gerçekleştirilen anket çalışmaları sonucunda; yerleşkenin kent ile dış mekânların ve özellikle kafeterya iç mekânının kullanıcılarıyla kurduğu fiziksel, kavramsal, algısal ve duygusal boyuttaki ilişkide mekân bileşenleri aracılığıyla yapılabilecek iyileştirmeler konusunda öneriler getirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Mekânsal algı, Görsel algı, Mekânın boyutları, Mekân bileşenleri, Yeniden işlevlendirme, Endüstri yapıları.

ABSTRACT**ASSESSMENT OF VISUAL PERCEPTION IN INDUSTRIAL SPACES: İZMİR HISTORICAL COAL GAS FACTORY**

ÇETİNKAYA, Çiğdem

PhD in Landscape Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Erhan Vecdi KÜÇÜKERBAŞ

August, 2015, 172 pages

Space, with its tangible and intangible character, constitutes the experience field of person. But in time, due to inadequacy or invalidity in physical functions, it lose this character. In this case, it is proposed to give a function to keep it alive with saving its original character, instead of blot out of its entity. At this point, the space which is designed for new function, have to keep in touch with its users not only in physical extent, but also conceptual, perceptual and emotional extents.

“İzmir Historical Gas - Oil Factory”, which has turned into “cultural center” with a functional transform, is assessed on the relation with its users in terms of physical, conceptual, perceptual and emotional extents. In this assessment, three main layers, including visual perception of the city, visual perception of the landscape, visual perception of the interior are determined. Within these layers; visual perception of the city separates into three sublayers which are accessibility, readability and usability; landscape of the factory and the interior of cafe separates into nine sub layers. As a result of observations and survey studies in accordance with these signified layers; proposals are bring forward about the potential improvements through space components at the physical, conceptual, perceptual and emotional relation of factory with the city and the relation of landscape and especially cafe with its users.

Keywords: Spatial perception, Visual perception, Dimensions of space, Re used adaptive, Industrial buildings.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamı, mesleki bilgi birikimi, yakın ilgi ve desteğiyle yöneten, ayrıca çalışmamın her aşamasında beni büyük bir özveriyle destekleyen değerli hocam ve tez danışmanım Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Öğretim Üyesi Sn. Prof. Dr. Erhan Vecdi KÜÇÜKERBAŞ' a, çalışmama olan değerli katkı ve yardımlarından dolayı Ege Üniversitesi Rektör Genel Sekreteri ve Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Öğretim Üyesi Sn. Prof. Dr. M. Bülent ÖZKAN' a, Adnan Menderes Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Başkanı Sn. Doç. Dr. Çiğdem KILIÇASLAN' a teşekkür ederim. Tez çalışmama yaptıkları değerli katkı ve yorumlarından dolayı Sn. Doç. Dr. Emine MALKOÇ TRUE ve Sn. Doç. Dr. Zöhre POLAT' a, bana gösterdikleri ilgi ve yakınlık için tüm Ege Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü personeline teşekkür ederim.

Doktora çalışmam sürecinde verdiği tüm destek ve gösterdiği anlayış için Yaşar Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü Başkanı Sn. Yrd. Doç. Dr. Zeynep TUNA ULTAV' a, tüm akademik hayatımda manevi destekleriyle yanımda olan Yaşar Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü Öğretim Elemanlarından Sn. Öğr. Gör. Arzu CİLASUN KUNDURACI ve Sn. Araş. Gör. Burçin HANCI GEÇİT' e şükranlarımı sunarım.

Yaşamım boyunca beni her zaman sevgi ve güveniyle destekleyen, annem Nuran ÇETİNKAYA ve babam Zeki ÇETİNKAYA ile ablalarım Yrd. Doç. Dr. Filiz ÇETİNKAYA KARAFAKI ve Gonca ÇETİNKAYA EROĞLU' na, yaşamımın her anında desteğiyle yanımda olduğunu hissettiren eşim Çağrı ÇETİN' e içtenlikle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
TEŞEKKÜR	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvi
ÇİZELGELER DİZİNİ	xxviii
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR BİLDİRİŞLERİ	3
2.1 Konuyla İlgili Kavramlar ve Tanımlar	3
2.1.1 Mekân ve iç mekân tanımları	3
2.1.2 Biçim.....	10
2.1.3 Koruma, endüstri mirası ve endüstri arkeolojisi.....	17
2.1.4 Yeniden işlevlendirme kavramı	19
2.1.5 Algı, duyum ve mekansal algı kavramları	28
2.1.6 Mevcut görsel algı yaklaşımları.....	31
2.2 Görsel Algı- Mekân İlişkisini Mekân Bileşenleri Üzerinden Okumak	34
2.2.1 Görsel algı oluşumunda mekân bileşenlerinin rolü	34

İÇİNDEKİLER (devam)

Sayfa

2.2.2 Algılanan mekân: Mekânın boyutları	46
3. MATERYAL VE YÖNTEM	54
3.1 Materyal	54
3.1.1 Yapı kompleksinin konumu	55
3.1.2 Yapı kompleksinin genel tarihi	57
3.1.3 Yapı kompleksinin yerleşim planı	66
3.1.4 1 no'lu bina-dökümhane binasının kafeterya'ya dönüşümü	74
3.2 Yöntem.....	78
4. BULGULAR.....	89
4.1. Kaynaklar ve Gözlemler Sonucu Elde Edilen Bulgular.....	89
4.1.1 Yerleşkenin kent içindeki görsel algısına yönelik gözlemlerden elde edilen bulgular.....	89
4.1.2 Yerleşke dış mekanlarının görsel algısına yönelik gözlemlerden elde edilen bulgular.....	92
4.1.3 Kafeterya binasının iç mekân görsel algısına dönük yapılan gözlemlerden elde edilen bulgular	96
4.2 Anketler Sonucu Elde Edilen Bulgular	100

İÇİNDEKİLER (devam)

Sayfa

4.2.1 Kent içindeki algısına yönelik anketlerden elde edilen bulgular.....	100
4.2.2 Yerleşkenin dış mekânlarının görsel algısına yönelik sorulan sorular sonucunda elde edilen bulgular	110
4.2.3 Kafeterya iç mekân görsel algısına yönelik sorulan sorular sonucunda elde edilen bulgular	123
5. DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	146
KAYNAKLAR DİZİNİ.....	161
ÖZGEÇMİŞ.....	172

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
2.1 Pragmatik tasarıma örnekler (a) İgloo (Pixdaus, 2013) (b) Philae tapınağı kenarındaki evler.....	6
2.2 İkonik yaklaşıma bir örnek olarak Türk Evi plan tipleri	6
2.3 Santiago Calatrava'nın yaptığı L'Hemisfèric (Planetarium)	7
2.4 Kanonik yaklaşıma bir örnek LebenskiVir Evi	8
2.5 Mekân İçinde Mekân Şeması.....	11
2.6 İç İç Geçmiş Mekân Şeması.....	11
2.7 Bitişik Mekân Şeması	12
2.8 Ortak Bir Mekân ile Birbirine Bağlanan Mekânlar Şeması.....	13
2.9 Merkezi organizasyona örnek olarak Zaha Hadid tarafından yapılan Abu Dhabi Performans Merkezi	14
2.10 Çizgisel organizasyona örnek olarak Divino şarap evi.....	15
2.11 İşınsal organizasyona örnek olarak Zaha Hadid tarafından yapılan RegiumWaterfront Sanat Merkezi	15
2.12 Kümeli organizasyona örnek olarak bir iç mekân aydınlatması (LVG Arquitectura)	16
2.13 Gridal organizasyona örnek olarak Zaha Hadid tarafından yapılan Mağaza iç mekânı (VX Lab Branding and Design Direction).....	16

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
2.14 Gridal organizasyona örnek olarak LÖSEV Çekeş Doğal Yaşam Merkezi.....	17
2.15 Sinema Istria'nın mağazaya dönüşümü.....	24
2.16 Ruhr Bölgesi Duisberg İç Liman Bölgesi'nde yapılan dönüşüm.....	25
2.17 Ruhr Bölgesi Zeche Zollverein Projesi	26
2.18 Ruhr Bölgesi Zeche Zollverein Projesi yürüten merdivenler	26
2.19 Ruhr Bölgesi Zeche Zollverein Projesi Sergi Salonu.....	27
2.20 Ruhr Bölgesi Zeche Zollverein Projesi genel görünüş (a) Dönme dolap (Ruhrtop Card, 2015) (b) Konteyner havuz (Gerharz, M., 2015) (c) Buz pisti (Ruhr Guide, 2015) (d) Projenin üçüncü boyuttaki bütün etkisi	27
2.21 Bireyin mekânı algılama sürecini ifade etmek üzere şematik bir anlatım	29
2.22 (a) Beden ile mekânın deneyimi (Holl vd, 2006) (b) Tasarımcının sadece beden yolu ile algı deneyimini yansıttığı bir örnek, Rene Margritte, the lovers, 1928.....	31
2.23 Mekânda ışık ve gölge ilişkisine bir örnek.....	37
2.24 Işığın kırılmasının mekandaki etkisine bir örnek	38
2.25 Oslo Butik.....	38

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
2.26 Zoom mimarları tarafından yapılan mekânın düşey ve yatay yönde sınırlarını ve yönelimini gösteren bir fuar standı tasarımı	39
2.27 Tadao Ando tarafından yapılan bir giyim mağazası	40
2.28 Karim Rashid tarafından yapılan bir mağaza ve otel lobisi	40
2.29 Orijinal dokuyu ön planda tutan malzeme seçimine bir örnek Santral İstanbul	42
2.30 Tadao Ando tarafından yapılan Sayamaike Müzesi	42
2.31 Suyun iç mekânda kullanımına bir konut örneği	42
2.32 Bitkinin mekân ayırıcı rolünde kullanımına bir örnek	43
2.33 Bitkinin mekân duvar yüzeylerinde kullanımına bir örnek	43
2.34 Bitkinin iç mekân-dış mekan sınırlarını silmek üzere kullanımına bir örnek	44
2.35 Mekân bileşenlerinin tekrarıyla derinlik algısının arttırılmasına bir örnek Hong Long Ly tarafından yapılan Sheikh Zayed Cami	45
2.36 Uzaklık etkisinin görsel algı üzerindeki etkisine bir örnek, bir otel lobi girişi	46
2.37 Daniel Libeskind tarafından yapılan Serpentin Pavyonu	47
2.38 Bir eğitim yapısı mekan örneği	48

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
2.39 Daniel Libeskind tarafından yapılan Berlin Yahudi Soykırım Müzesi	50
2.40 Tadao Ando tarafından yapılan Işık Kilisesi	51
2.41 (a) 11 Eylül Dünya Ticaret Merkezine yapılan saldırıda yaşamını kaybedenler için yapılan anıt (Bye. ography, 2014) (b) 13 Mayıs 2014'te Soma'da gerçekleşen maden kazasında yaşamını kaybedenler için yapılması planlanan anıt	52
3.1 İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası Kültür Merkezi Uydu Görüntüsü	55
3.2 İzmir Limanı genel görünüşü	56
3.3 İzmir Liman Arkası bölgesi uydu görüntüsü (kırmızı çizgi ile sınırlı alan).....	57
3.4 İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası'nın eski girişinden yerleşkenin görünümü.....	59
3.5 Dökümhane binası ve fırınların eski işlevindeki durumu.....	59
3.6 Yerleşkenin fuardaki tanıtım standı.....	60
3.7 Kent içindeki sayaçların sökülmesi ve yerleşkede depolanmasına dair gazete haberi.....	61
3.8 Gazometre ve personel binası önünde çekilmiş bir fotoğraf.....	62

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
3.9 Yerleşkenin otobüs bekleme yeri olarak kullanımına dair fotoğraf.....	62
3.10 Yeni Kent Merkezi İmar Planı ile belirlenen bölge	64
3.11 Yeni Kent Merkezi İmar Planı ile belirlenen bölgenin uydu görüntüsü	65
3.12 Yerleşkenin 1994 yılı üretim şeması	67
3.13 Restorasyon Projesi Vaziyet Planı	68
3.14 Okuma Salonu (a) Fotoğraf (b) Kesit (c)Görünüş (d) Plan	69
3.15 Satış Birimi (a) Görünüş (b) Kesit (c) Plan (d) Fotoğraf.....	70
3. 16 Restoran dış görünüm	70
3.17 Atölye ve Sergi Salonu (a) Fotoğraf (b) Kesit, Plan ve Görünüşler	71
3.18 Servis birimi (a) Fotoğraf (b) Görünüş (c) Kesit (d) Plan	72
3.19 Baca görünüş.....	73
3.20 Gazometre (15000m ³ yakıt depolama tankı), kırmızı daire ile belirtilmiştir	73
3.21 Gazometre (4000 m ³), (a)yerkeşke plan düzleminde kırmızı daire ile belirtilmiştir b) Günümüzdeki fotoğrafı	74

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
3.22 Kafeterya (a) Plan (b) Kesit A-A (c) Kesit B-B (d) Görünüş (e) Güney cephe (f) Kuzey cephe (g) Batı cephe	76
3.23 Kafeterya iç mekânı (a) Genel mekan görüntüsü 1 (b) Genel mekan görüntüsü 2 (c) Genel mekân görüntüsü 3 (d) 1.kattan zemin kata bakış (e) Oturma alanından bara ve mutfığa bakış.....	78
3.24 Yöntem Akış Şeması	80
3.25 Araştırma Gözlem Formu	81
3.26 Anket sorularının önceden tanımlanan katmanları	82
3.27 Anket soruları için belirlenen kent içindeki görsel algı katmanının alt katmanları	83
4.1 Yerleşke sınırını oluşturan bitki duvarı	89
4.2 Yerleşkenin Alsancak Garı'ndan ulaşımına dair bir görünüm	90
4.3 Yerleşkenin Alsancak Limanı'ndan ulaşımına dair bir görünüm.....	91
4.4 Yerleşkenin Alsancak Garı'ndan ulaşımındaki yaya aksı	92
4.5 Yerleşkenin girişi ve membran örtüye dair bir görünüm	93
4.6 Yerleşkenin dış mekânları (a)Kafeterya dış mekânı (b) Kokteyl alanı (c) Düğünlerin yapıldığı alan (d) Satış birimlerinin önündeki oturma alanı	94
4.7 Bitkilerin yerleşke dış mekânındaki mevcut durumu	95

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
4.8 Havuzların yerleşke dış mekânındaki mevcut durumu.....	96
4.9 Kafeterya iç mekânı oturma birimleri.....	97
4.10 Kafeterya iç mekânında kullanılan oturma birimleri	98
4.11 Kafeterya iç mekânındaki aydınlık durumu.....	99
4.12 Kafeterya iç mekânında bitki kullanımı.....	99
4.13 Yerleşkenin görünebilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı	100
4.14 Yerleşkenin gündüz görünebilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı	101
4.15 Yerleşkenin gece görünebilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı	102
4.16 Yerleşkenin tamamının görünebilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı.....	102
4.17 Yerleşkenin yaya ile ulaşılabilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı.....	103
4.18 Yerleşkenin özel araç ile ulaşılabilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı.....	104
4.19 Yerleşkenin toplu taşıtlar ile ulaşılabilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı.....	104

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
4.20	Yerleşkeye ulaşım tercihi konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı 105
4.21	Yerleşkenin Alsancak Garı'ndan yaya olarak ulaşımı konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı..... 106
4.22	Yerleşkenin Alsancak Limanı'ndan yaya olarak ulaşımı konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı 106
4.23	Yerleşkenin giriş okunabilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı..... 107
4.24	Yerleşkenin ne sıklıkla kullanıldığı konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı..... 108
4.25	Yerleşkenin tercih edilen aktiviteleri konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı..... 109
4.26	Yerleşkeye gelen kullanıcıların beraberlerinde tercih ettikleri kişilere göre dağılımları..... 109
4.27	Yerleşkenin kullanımında tercih edilen saatler konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı..... 110
4.28	Yerleşke araba ve yaya giriş ayrımının belirginliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı..... 111
4.29	Yürüme akslarının yönlenme üzerindeki etkisi konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı..... 111
4.30	Dış mekân sınırları konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı..... 112

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
4.31 Girişte yer alan membran örtü ile ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı	113
4.32 Yönlenme konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı	113
4.33 Yerleşke yapı alanı/açık alan oranı konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı	114
4.34 Binaların algısı konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı	115
4.35 Kafeterya dış mekân zemin malzemesi konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı	116
4.36 Dış mekânda tercih edilen bitkiler konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı	117
4.37 Dış mekânda tercih edilen su öğeleri konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı	118
4.38 Kullanıcıların yerleşke ile ilgili ilk hislerine dair görüşlerinin dağılımı	119
4.39 Yerleşke dış mekânlarının kullanım süresine dair kullanıcı görüşleri dağılımı	120
4.40 Yerleşkenin ilk işlevine dair kullanıcı görüşleri dağılımı	121
4.41 Yerleşkenin ilk işlevinin yansıtılmasına dair kullanıcı görüşleri dağılımı	122

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
4.42 Dış mekândaki çelik strüktürün ilk işlevine dair kullanıcı görüşleri dağılımı.....	123
4.43 Kullanıcıların kafeterya iç mekânı ile ilgili ilk hislerine dair görüşlerinin dağılımı	124
4.44 Kullanıcıların kafeterya iç mekanındaki hakim renk ile ilgili görüşlerinin dağılımı	127
4.45 Kullanıcıların kafeterya iç mekanındaki hakim rengin üzerlerindeki etkisi ile ilgili görüşlerinin dağılımı	128
4.46 Kafeterya iç mekanı aydınlık düzeyi ilgili kullanıcı görüşlerinin dağılımı.....	129
4.47 Kafeterya iç mekanında gerektiğinde gündüz kullanılan yapay aydınlatma ile ilgili kullanıcı görüşlerinin dağılımı	130
4.48 Kafeterya iç mekanı tefrişinin sınır tanımlama özelliği ilgili kullanıcı görüşlerinin dağılımı	131
4.49 Kafeterya iç mekanı tefriş yoğunluğu konusunda kullanıcı görüşlerinin dağılımı	132
4.50 Kafeterya iç mekânındaki oturma birimlerinde kullanıcıların tercih edecekleri oturma saatleri konusundaki dağılım	133
4.51 Kafeterya iç mekânındaki oturma birimlerinin kullanıcılar üzerinde yarattığı his konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı	134

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
4.52 Kafeterya iç mekân zemin malzemesinin mekanla görsel uyumu konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı.....	135
4.53 Kafeterya iç mekân zemin malzemesinin mekan fiziksel fonksiyonu ile uyumu konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı	136
4.54 Kafeterya iç mekân zemin malzemesinin mekan kullanıcılarda yarattığı his konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı.....	137
4.55 Kafeterya iç mekânındaki malzemelerin sese karşı davranışı konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı.....	138
4.56 Kafeterya iç mekânının yüksekliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı	138
4.57 Kafeterya iç mekânında bulunan merdiven hakkında kullanıcı görüşleri dağılımı	139
4.58 Kafeterya iç mekânında bitki kullanımı ile ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı	140
4.59 Kafeterya iç mekânında su kullanımı ile ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı	140
4.60 Kafeterya iç mekânındaki endüstri parçaları ile ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı	141
4.61 Kafeterya iç mekânındaki endüstri parçalarının sayısı ile ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı.....	142

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
4.62 Kafeterya iç mekânındaki tefriş ve mekân uyumu ile ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı.....	143
4.63 Kafeteryanın önceki işleviyle ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı.....	143
4.64 Kullanıcıların yerleşkeden ayrıldıkları andaki hislerine dair görüşlerinin dağılımı	144
4.65 Yerleşkenin günümüzdeki adına dair kullanıcı görüşlerinin dağılımı.....	145

ÇİZELGELER DİZİNİ

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
2.1 İç mekân tipleri ve eylem özelliklerine göre renk ve aydınlatma önerileri.....	36
3.1 Yerleşkedeki binaların eski ve yeni işlevlerinin karşılaştırmalı çizelgesi	68
3.2 Kullanıcı Anket Formu	85
4.1 Kullanıcıların kafeteryadan ayrıldıkları anda akıllarında kalan öğelerin dağılım tablosu.....	125
4.2 Kullanıcıların kafeteryadan ayrıldıklarında akıllarında kalan öğelerin renk dağılım tablosu	126

1. GİRİŞ

Sosyal birliktelik, dışarıda olandan korunma veya aidiyet gibi nedenlerle insanlar, yaşam döngüleri boyunca “mekân” a ihtiyaç duymaktadır. İnsanların mekân beklentilerindeki farklılıklar, mekânın farklı disiplinler altındaki tanımlarını çeşitlendirmekte, anlamını zenginleştirmektedir. Bu da mekânların gerçekliklerini dönemlere hatta insanlara göre değiştirmekte, gerçek mekân kavramını sembolik bir hale dönüştürmektedir. Mekânı tüm anlamlarıyla görebilmek; ancak, onu bir araç olmaktan öte, soyut varlığıyla görünür kılmakla mümkündür. Mekânın bütün örüntüleri, sınırları, açılımları, onun bizlere anlatmak istediklerinin görüntüleridir.

Algı kavramında görsel yolla elde edilenin, duymaya veya koklamaya transfer edildiği bilinmektedir. Deneyimlerin zihin içindeki aktarımlarında algı çeşitleri arasında birleşmeler yaşanmaktadır. Gördüklerimizle algıladıklarımız, kokularıyla ve dokularıyla zihnimizde yer etmektedir. Bu sebeple, mekânsal algı oluşumunda da mekânın bileşenleri göz yoluyla duyumsanırken, zihinde diğer tecrübelerle birleşerek anlamlandırılır. Çalışmanın temel amaçlarından biri, mekân bileşenlerinin, oluşan bu görsel algıdaki etkinliğini sorgulamaktır.

Mekân, soyut ve somut karakteriyle, bireylerin deneyim alanlarını oluştururken zamanın karşısında bu karakterlerini yitirmeye başlar. Fiziksel işlevi yetersiz ya da geçersiz olabilirken, bileşenleri aracılığıyla bireyle kurduğu anlamsal bağ sürebilir. Bu durumda, mekânın özgün karakterini koruyarak onu yaşatmak doğru bir yaklaşım olacaktır. Yapıları sadece cepheleri veya dış yüzeyleri ile değil, iç mekân yüzey ve donatı elemanları ile birlikte ele alarak farklı boyutlarda kurgulamak gerektiği, çalışma kapsamında savunulan bir diğer ana düşüncedir. Özellikle endüstriyel işlevden, toplumun ortak kullanımına yönelik yeni bir işlev için dönüştürülen yapılarda gerçekleşen bu dramatik dönüşümün iç mekânlarda yarattığı görsel algı oluşumunu; fiziksel, algısal, duygusal ve kavramsal boyutta mekânın bileşenleri üzerinden okumak, çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Araştırmaya konu olan İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası'nın kültür merkezi işleviyle kentle ve kullanıcılarıyla, mekân bileşenleri aracılığıyla kurduğu fiziksel, duygusal, algısal ve kavramsal ilişki incelenmiştir.

Bu bağlamda, giriş bölümünün ardından ikinci bölümde, mekânla ilgili genel kavramlar yanısıra; koruma kavramı, endüstri mirası ve arkeolojisi kavramları aktarılmış; yeniden işlevlendirme kavramı neden ve esasları üzerinde durulmuş, algı ve görsel algı kavramları mekân odağında özetlenmiştir. Üçüncü bölümde görsel algı kavramı ve mekân ilişkisinde mekân bileşenlerinin, mekânın farklı boyutlarda bireylerle kuracağı ilişkideki rolü ele alınmıştır. Dördüncü bölüm ise, araştırma materyal ve yöntemine ilişkindir. Araştırma kaynak ve gözlemleri ile yapılan anket sonuçlarından elde edilen beşinci bölüm, çalışmanın bulgularını içermektedir. Elde edilen bulgular sonucunda çalışmanın altıncı bölümünü oluşturan son bölümde “endüstriyel yapıların işlevsel dönüşümü sonucu tasarlanan yeni mekânlarda, mekân bileşenlerinin mekân boyutları üzerindeki etkisinin görsel algıyı şekillendireceği” görüşü örnek alan olarak seçilen “İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası” üzerinden değerlendirilmiş, konuya ilişkin çözüm önerileri sunulmuştur.

2. LİTERATÜR BİLDİRİŞLERİ

2.1 Konuyla İlgili Kavramlar ve Tanımlar

2.1.1 Mekân ve iç mekân tanımları

Tarihsel süreç içinde insanlar, yaşamak özellikle de barınmak için belirli bir kabuğa ihtiyaç duymuştur. Dışarıdan gelebilecek tehlikelere veya hava koşullarının uygunsuzluğuna karşı sığınak isteği yanısıra, mahremiyet ve ait olma gereksinimi de insanları bu arayışa itmiş, bu noktada ise “mekân” kavramı ortaya çıkmıştır.

Mekân tanımı, birçok meslek grubunun ortak alanında yer aldığı için farklı şekillerde yapılmaktadır. Örneğin, bir antropolog için sosyal yapı ve ilişkileri, kişiliği belirleyen bir eğitim ortamı ve süreç olarak tanımlanmaktadır (Özkan ve Küçükerbaş, 1993). Mimar için ise mekân; diğer disiplinlerin onu koyduğu noktadan çok daha farklı bir yerdedir. Mimarın zeminidir. Tasavvur ettiklerinin bir bakıma sahnesidir. Hem sınırlarını bilerek hem de o sınırları nasıl yok edeceğini bilerek elinde şekillendirdiği hamurudur.

Mekân; mimari disiplinler için, biçimlenen fiziki ortam yani yaratılacak bir ortam veya düzenlenen alan olabilmektedir (Özkan ve Küçükerbaş, 1993). Adile Aslan Avar’ın (2009) yaklaşımıyla ise mekân; ne salt bir soyutlama, ne de sadece somut, fiziksel bir nesnedir. Bütün boyut ve biçimleriyle, hem kavram hem de gerçek ve toplumsaldır. Bu nedenle, ilişkiler ve biçimler bütünüdür. Cansız, sabit, durağan değil; aksine canlı, değişken ve akışkandır. Diğer mekânlara uzanmak ve geri dönmek ister, onlarla birleşir ya da çatışır.

Tarihsel süreç paralelinde, yaşam döngüsünde de mekân kavramının gerekliliği görülmektedir. Örneğin; her çocuk hayatının bir döneminde kendine sınır yaratmak, gizli bir kabuk altında saklanmak ister. Bu, kimi zaman gerçek bir mağara iken, kimi zaman sadece sandalyenin dört ayağı arasındaki küçük alandır. Ancak hepsinin ortak noktası, kendi kullanımlarına ait bir mekân arayışıdır. Çocukluktan başlayan bu basit arayış ya da tarihte tanıklık edilen bu ilkel

sığınmalar, zamanla gelişerek günümüz mekânlarını oluşturmaktadır (Rasmussen, 2010).

Mimarinin çekirdeğini oluşturan mekân, tasarımcının elinde yoğrulmadan önce, tasarımcı tarafından iki farklı çözümlemeye tabi tutulur. İlki, fiziksel çözümlemedir. Bu çözümlemede, mekânın; uzunluk, genişlik, ölçek, geometri ve doku, renk, ışık gibi somut özellikleri çözülürken; ikinci çözümlemede ise, soyut ve karmaşık, üzerine konuşulması zor özellikleri çözülmemektedir. Bu özellikler, mekânın anlamlı kısmını oluşturan şifreleri, kuralları ve soyut parçalarıdır ki bu noktada anahtar sözcük “insan-mekân etkileşimi” olarak görülmektedir. Burada vurgulanması gereken bir nokta da şudur; mekân, içinde insana dair belirli faaliyetlerin yer aldığı boşluk ise, onu insandan ayrı düşünmek olanaksızdır. İnsanların her nasıl ki kendi DNA sistemleri var ise, her mekânın da kendine ait DNA sıvardır ve bu DNA çözülmeden mekânı anlamaktan söz edilemez (Dursun, 2009).

Mimarinin ana konusu mekânlardır. İç mekânlar, dış mekânlara benzer ve onlardan fazla olarak insan yaşantısıyla birebir ilişki içinde, bu bağlamda insan yaşantısında bir anlamda karar yetkisine sahip, doluluk ve boşluklarla tanımlanmış, fiziksel ve anlamsal bütünlerdir. İç mekân, yapı bloğunun içinde, belirli bir hacme sahip, yatayda ve dikeyde konumlanmış yüzeylerle dış ortamdan soyutlanmış sınırlı alanlar olarak da tanımlanabilir.

İç mekânlar, kullanımlara göre zaman içinde en fazla değişkenlik gösteren mimari mekânlardır. İç mekânlar, mimari mekânın ana strüktürüne bağlı kalarak, mekânın kullanım amacına yönelik, değişimlere açık ve dinamik yapıda olmak durumundadır. Ayrıca iç mekânlar, yapı içerisinde fiziksel sınırlarıyla ayrılmış geometrik boşluklar olup, insanla kurduğu yakın ilişki nedeniyle onun hayatını etkileyebilecek güce sahip yaşam alanlarıdır. Bir bakıma insanın ikinci örtüsüdür. Onun kendini dışarıya, diğer insanlara veya hava şartlarına karşı koruduğu, izole ettiği yaşam alanları olabilirken; diğer yandan dışta olanı izleyen, onlara katılan ama onlardan olmayan bir tutum da sergileyebilir. Bu gibi kararlar, iç mekânların sahip oldukları birtakım elemanların konumu, yönlendirilmeleri ve biçimlenişleriyle tanımlanmaktadır.

Mekâna yüklenen anlam, onun yaratım sürecinde de çok boyutlu düşünmeyi gerekli kılmaktadır. Burada yaşayan veya herhangi bir yaşantısını burada yaşamış bir kişi için mekânda edindiği deneyim, onun fiziksel ve psikolojik gelişiminde etkilidir. Bu nedenle, mekânların tasarımını üstlenmiş tasarımcıların çok yönlü bakış açısıyla mekânın tasarımını ele almaları gerekmektedir.

İç mekân anlayışının tarihsel sürecine bakıldığında, önceliğin estetik kaygılardan çok, fiziksel kullanımı karşılayacak ve birincil ihtiyaçlara cevap verecek bir kabuk ihtiyacı olduğu görülmektedir. Mekânın karşılığı bir anlamda sığınma, barınma (ısınma, yemek yeme, uyuma vb.) ve beraberinde güvenlik iken; sonraki aşamada birarada yaşayabilme, sosyal ilişkileri kurabilme bu birincil ihtiyaçlara eklenmiştir. Bu nedenle, denebilir ki iç mekân tasarım yaklaşımları tarihsel süreçteki insan gereksinimlerini karşılayacak şekilde önce daha fiziksel kullanıma dönük, sonra ise beraberinde estetik kaygılara karşılık verecek biçimde ve günümüzde ekonomik ve çevreyle ilgili sorunları azaltacak yöntemlerle kurgulanmaktadır. Bu bağlamda, iç mekân tasarımında farklı yaklaşımlar ön plana çıkabilir. Bunlardan ilki olan “faydacı yaklaşım”, faydacılık ve yararcılığın ön planda olduğu daha çok gerçeğe dönük ve eylemi pratik yöntemlerle gerçekleştirmeyi amaç edinen düşünme biçimidir. İlk olarak Neolitik dönemde ortaya çıkmıştır. Dönemin şartlarına uygun olarak taş, ağaç dalı gibi malzemeler barınak yapımında kullanılmış; malzemelerden fayda görüldüğünden dolayı zaman içinde malzemeler geliştirilerek kullanılmaya devam edilmiştir. Bunun en başarılı örneklerinden biri, Alaska’ daki İgloo’ lardır (Şekil 2. 1. a). Bunun haricinde Nil kenarında çamurdan yapılan evler, topraktan yapılan çadırlar (Şekil 2. 2. b) Pragmatik yaklaşımın ürünleri olarak sayılabilir (Roth, 2002; Karaağaç’tan, 2006).

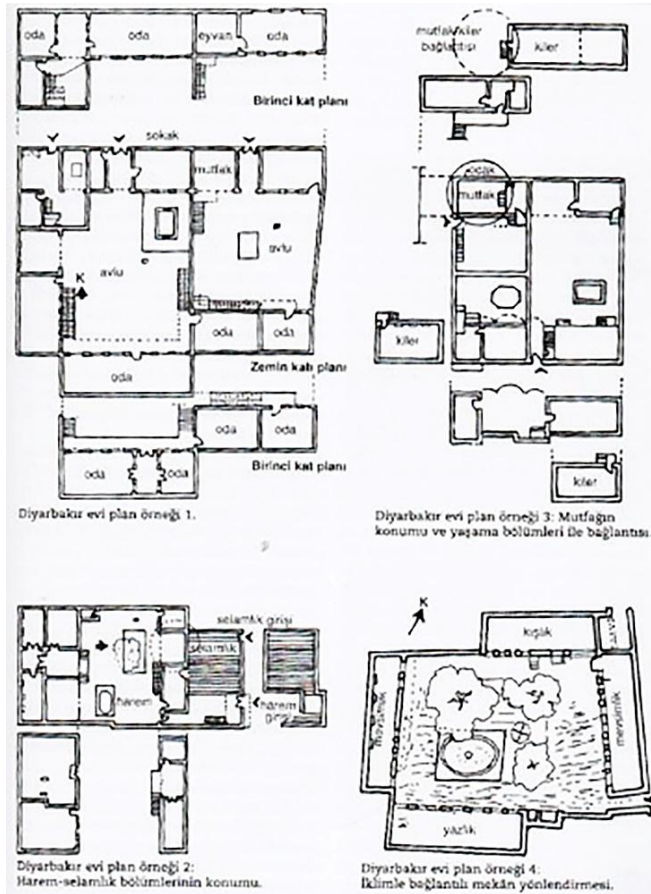
(a)

(b)

Şekil 2.1 Pragmatik tasarıma örnekler (a) İgloo (Pixdaus, 2013) (b) Philae tapınağı kenarındaki evler (Dzzyn, 2013)

İkinci tasarım yaklaşımı ise, “tipolojik tasarım” dır dır. Korumacılığın ve tekrarın esas alındığı bu yaklaşımda elde edilen yaşantılar ve kazanılan tecrübeler, sonrası için de geçerlidir, kullanılmalıdır (Uraz, 1993; Karaağaç’ tan, 2006). Eski Türk Evi Plan Şemaları’ nda da bu tasarım yaklaşımının izlendiği görülmektedir (Şekil 2. 2).

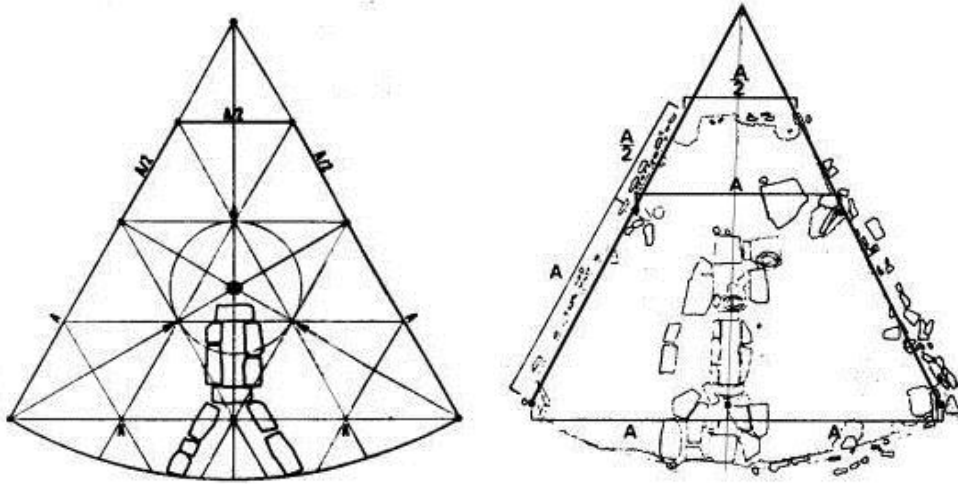
Şekil 2.2 İkonik yaklaşıma bir örnek olarak Türk Evi plan tipleri (Aluçlu ve Kejanlı, 2013)

İç mekân tasarım yaklaşımlarının üçüncüsü olan “analojik yaklaşım”da, farklı iki veya fazla kaynaktaki sistematik bazı benzerlikler kavramsal bir yapı meydana getirir. Bu benzerliklere rağmen, bu kaynaklar özünde farklılıklar içerir (Oxman, 2004). Şekil 2.3’te de görüldüğü üzere mimaride analojik yaklaşım, mekân tasarımında kullanılan benzerlik ilkesine dayalı bir tasarım yaklaşımıdır.

Şekil 2.3 Santiago Calatrava'nın yaptığı L'Hemisfèric (Planetarium) (Dapper Guide, 2013)

Kanonik tasarımda ise, kurallara uygun tasarım yaklaşımı esas alınmaktadır. Günümüzde daha çok parametrik ve modüler tasarım yaklaşımlarında görülmekte olan bu tasarım yaklaşımının, ilk olarak M.Ö. 2100 yıllarında Mısır’ da papirüsler üzerine plan çiziminde kullanılan karelerde uygulandığı düşünülmektedir. Bunun ilerlemesinin ise Yunanlı matematikçi ve düşünürler Aristoteles ve Pisagor tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir. Birçok Yunan tapınağında bu matematik kurallarının uygulandığı izlenmektedir. Şekil 2.4’te görülen LebenskiVir Evi kanonik yaklaşım örneklerinden biridir. Geometrik kuralların geçerli olduğu bu tasarım yaklaşımında özellikle geniş yüzeyler veya hacimler, kısa zamanda üretilebilmektedir (Karaağaç, 2006).

Şekil 2.4 Kanonik yaklaşıma bir örnek LebenskiVir Evi (Grakalić, 2013)

Tasarım sürecinde kullanıcı ve tasarımcının temelde birtakım kaygıları bulunmaktadır. İstekler, gereksinimler, kurallar, kısıtlar kullanıcı ve tasarımcı etkileşiminin farklı dinamikleridir. Tasarım ise, bu dinamiklerin çekişmesi veya çakışması noktasında başarıya veya başarısızlığa ulaşır.

Kullanıcı merkezli faktörler değerlendirildiğinde görülmektedir ki; kullanıcının vücut ölçülerine göre mekân içindeki hareketini belirleyen antropometrik özellikler, duyu organlarına ait gereksinimlerini içeren duyusal özellikler, uyarıcı ile aldığı uyarıları değerlendirme sürecini içeren algısal özellikler ve bilgileri, inançları, sanatı, ahlâkı, yasaları, gelenekleri ve bir toplumun üyesi olarak insanın edindiği bütün öteki eğilim ve alışkanlıkları içeren kültürel özellikler (Cevizci, 2000) tasarım sürecinde kullanıcının memnuniyetinin önkoşullarıdır.

Tasarımcı merkezli faktörler değerlendirildiğinde ise, estetik arayışın önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Estetiğin güzelle olan bağı, tarih boyunca sanat içinde tartışılmıştır. Hegel, güzellik kavramını şu şekilde açıklar:

“Evrendeki yaşam mutlak ideanın gelişme sürecidir. Evren ancak mutlak ideanın eksiksiz gerçekleşmesiyle kendi varoluş süresince ve kendi sonsuzluğu içinde var olacaktır. Oysa mekân ve zamanla sınırlandırılmış bilinen bir şeyde, mutlak idea hiçbir

zaman tam olarak gerçekleşmez; gerçekleşirken de belli idealar zincirine ayrılır. Bu arada, her belli idea da ancak onun kucakladığı şeylerin veya varlıkların bütün sonsuz çokluğu içinde gerçekleşir, ama hiçbir zaman ayrı bir varlığın içinde tam olarak gerçekleşemez (Çernişevskiy, 2012)."

"Kendi türü içinde mükemmel olan, güzeldir; güzel, bu tür içinde hayal edilemeyendir. Bir objeye güzel denmesi için, onun kendi türü içinde mükemmel olması gerektiği düşüncesi bütünüyle haklı bir düşüncedir (Çernişevskiy, 2012)."

Mekân tasarımı için de estetik değerlendirme, mekânın biçim kurgusu, elemanlarının arasındaki ilişki ve bütünde oluşan tasarım düzenlemesiyle orantılıdır. Mekânın estetik başarısı için bütün bu organizasyonun kullanıcı algısını doğru yönlendirmesi gerekmektedir.

Herhangi bir iç mekân veya objenin tasarımı esnasında, estetik endişeler yanı sıra fiziksel kullanıma dair problemler de göz önüne alınmalıdır. Bireyin yaşamında birebir etkileşim içinde olduğu iç mekânlarda, biçimlerin olabildiğince net ve karmaşadan uzak tasarlanması fonksiyonellik için esastır.

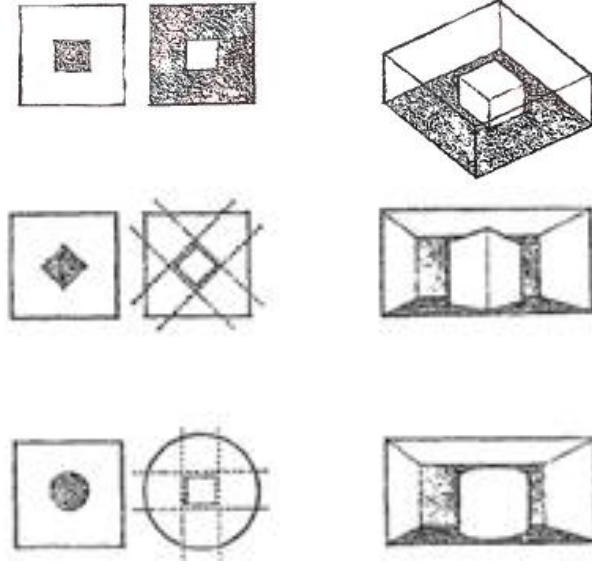
Estetik ve fiziksel kullanım arayışları yanısıra, anlamsal bütün de tasarımcı merkezli faktörler içinde ele alınmaktadır. Tasarımın estetik ve fonksiyonel bütünlüğü, ona dokunan, onu izleyen veya onunla yaşayan birey için bir anlam ifade etmelidir. Bir tasarımı anlamak, önceki deneyimler (yaşantılar) ile anlık fiziksel ve psikolojik şartların durumuna bağlıdır. Anlamsal yönde başarılı olarak değerlendirilen bir tasarımda; hem düşünsel (kuramsal), hem bilimsel (algılama, kavrama ve anlama ilişkin) hem de kültürel seviyelerde (sosyo- kültürel seviyede) sunulanların bilinmesi önem taşımaktadır. Dolayısıyla tüm bu özellikler bütün olarak ele alındığında; biçim yanı sıra anlamsal olarak da yalın, karmaşadan uzak, ana fikri okunabilir tasarımlar estetik açıdan güzel olarak değerlendirilir ve beğeni kazanır (Şentürer, 1993; Özkan'dan, 2007).

2.1.2 Biçim

Doğada mevcut bulunan veya insan yapımıyla varlık bulmuş her nesne, eylem veya hayal bireylerin zihninde tanım bulabilmek için bir biçime gereksinim duyar. Bu savunuyu nesneler üzerinden örneklendirmek oldukça basitken; eylemler ve hayaller üzerinden konuşmak güçtür. Ancak hayalle biçimsellik arasında kuvvetli bir bağ vardır. Örneğin; bir doğumgünü kutlaması hayal edildiğinde, zihinde belirli imgeler oluşur. Bu, her birey için farklı veya belirli ölçüde benzerdir. Önceki yaşantıların etkisiyle bireylerin zihninde resimler oluşur ve bu resimlerin oluşabilmesi için belirli biçimlere gereksinim duyulur. Doğum gününün yapılacağı mekânın biçimi, katılımcıların kıyafetleri, mekânda yapılacak süslemeler vs. Aslında, hayal edilebilenin tasviri için biçimselleştirmek önkoşuldur.

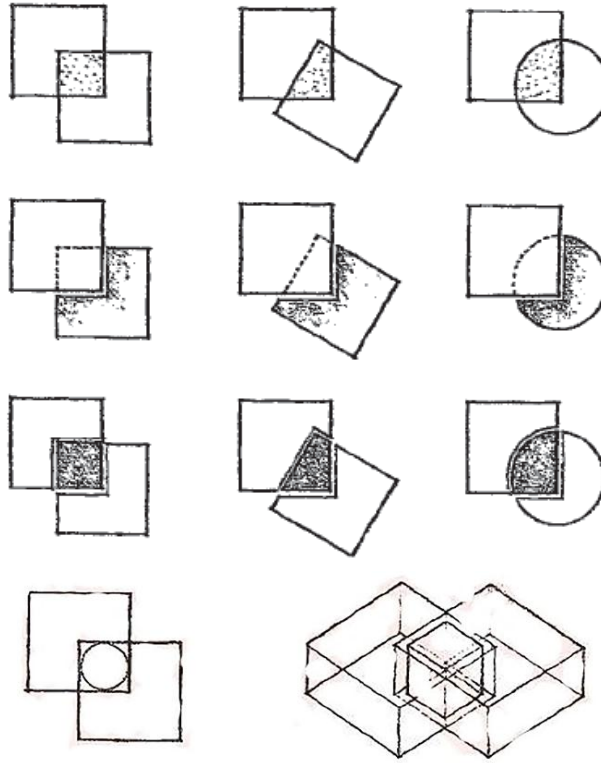
Biçim, birçok farklı alanda farklı tanımlamalarla açıklanabilir. Ancak tasarımda kullanılan anlamıyla, objelerin tanımlanmasını sağlayan dış görünüşleri; bir şeyin eyleme geçerek, kendini görünebilir kıldığı durumu da tarifler (Edirne, 2004).

Biçim; salt tek başına algılanmaz, çevresinde olan biçimlerle ilişkisi oranında algılanır. Bu konuda Aksoy (1987), bir biçimin incelenmesinde bu biçimi oluşturan öğeler arası ilişkilerin ve çevresindeki başka biçimlerle olan karşılıklı etkileşimin belirlenmesi gerektiğini savunur. Mekânların bütünde kavuştukları geometriler, bütünü oluşturan parçaların bir araya gelişindeki düzenlemeler; mekânların birbirleriyle diyalogları ve aralarında tanımladıkları başka mekânlar; tasarımcılar ve kullanıcılar için farklı anlamlar ifade etmektedir. Bu bağlamda farklı mekân biçimleniş organizasyonları bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan “mekân içinde mekân” düzeninde kapsayan ve kapsanan mekânlar belirli bir hiyerarşik düzen içinde fiziksel ve görsel ilişki kurarlar (Şekil 2. 5). Fonksiyona bağlı olarak bu ilişki tamamen kesilebileceği gibi; şeffaf bazı sınırlayıcılarla veya parçalı birtakım elemanlarla da kısmi olarak kapatılabilir.

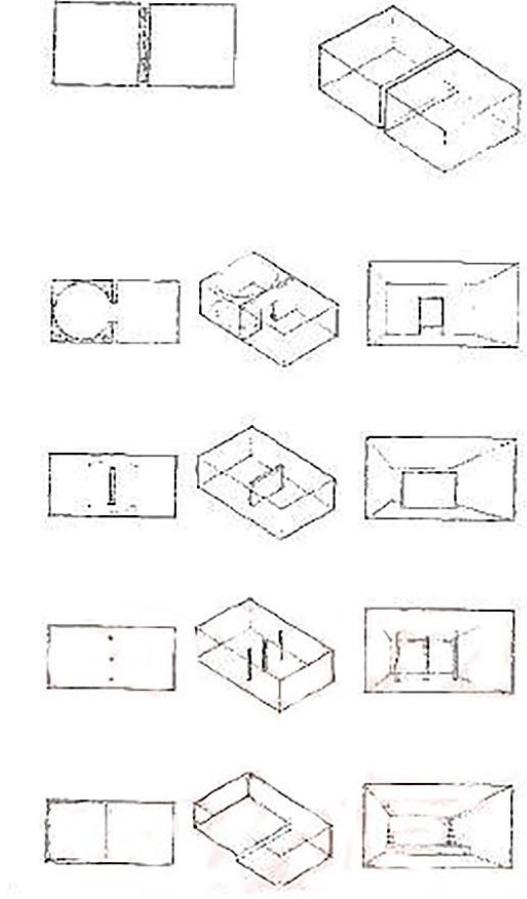
Şekil 2.5 Mekân İçinde Mekân Şeması (Ching, 2002)

İkinci mekân biçimleniş organizasyonu ise “iç içe geçmiş mekanlar”dır. Bu mekân düzeninde, ortak mekânları bir bölge oluşturacak şekilde üst üste binmiş iki mekân, bu ortak alanı birlikte kullanma şansına sahiptir (Şekil 2. 6).

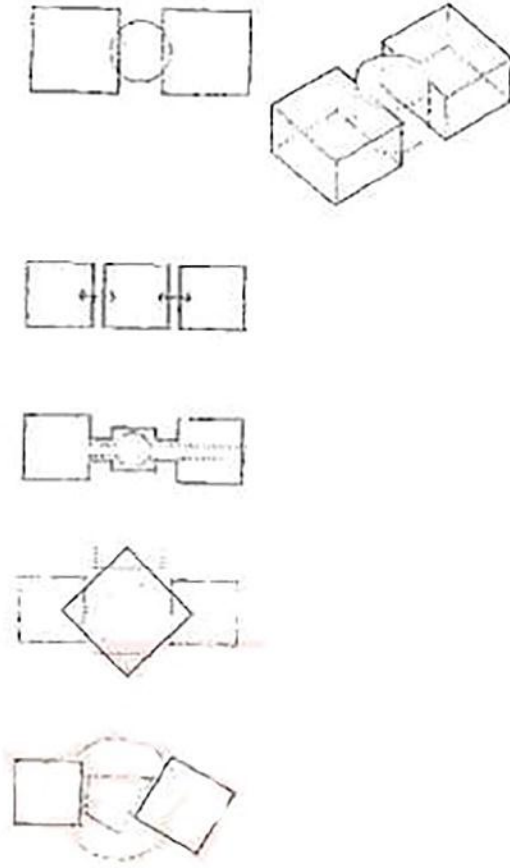
Şekil 2.6 İç İçe Geçmiş Mekân Şeması (Ching, 2002)

Farklı veya aynı biçime sahip mekânların, kendi biçimsel özelliklerini kaybetmeden yan yana, bitişik bir düzende kurgulandıkları mekân organizasyonları olan “bitişik mekânlar” da mekânlar arası geçiş hızlı bir şekilde gerçekleşebilir (Şekil 2. 7).

Şekil 2.7 Bitişik Mekân Şeması (Ching, 2002)

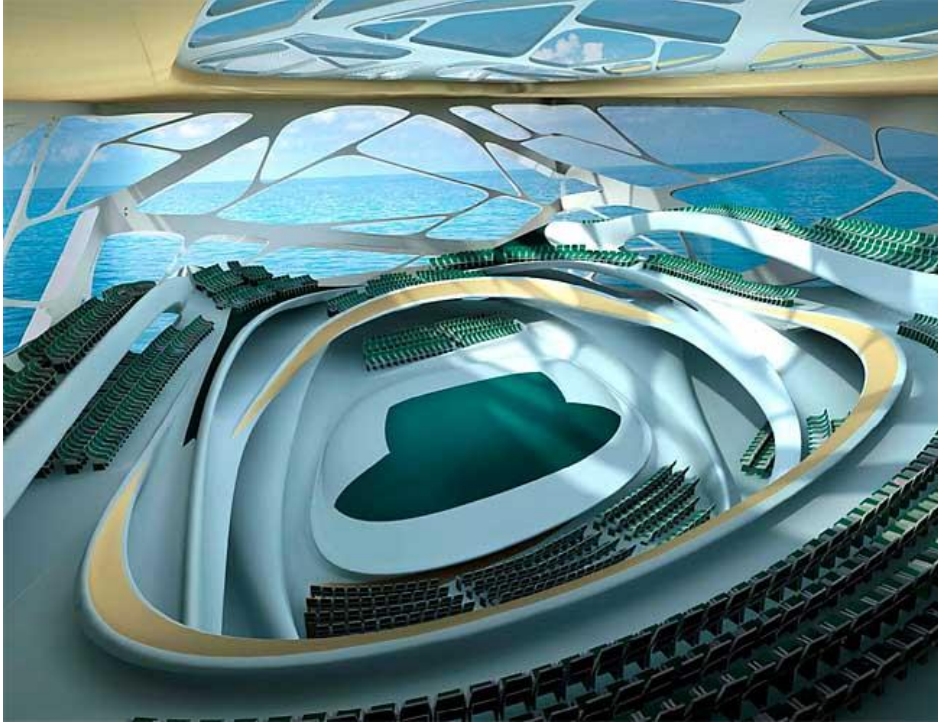
Mekân biçimleniş organizasyonlarından sonuncusu olan “ortak bir mekân ile birbirine bağlanan mekânlar” da farklı işlevdeki mekânlar ortak işleve ihtiyaç duydukları noktada ortak bir mekân ile birbirlerine bağlanırlar (Şekil 2. 8).

Şekil 2.8 Ortak Bir Mekân ile Birbirine Bağlanan Mekânlar Şeması (Ching, 2002)

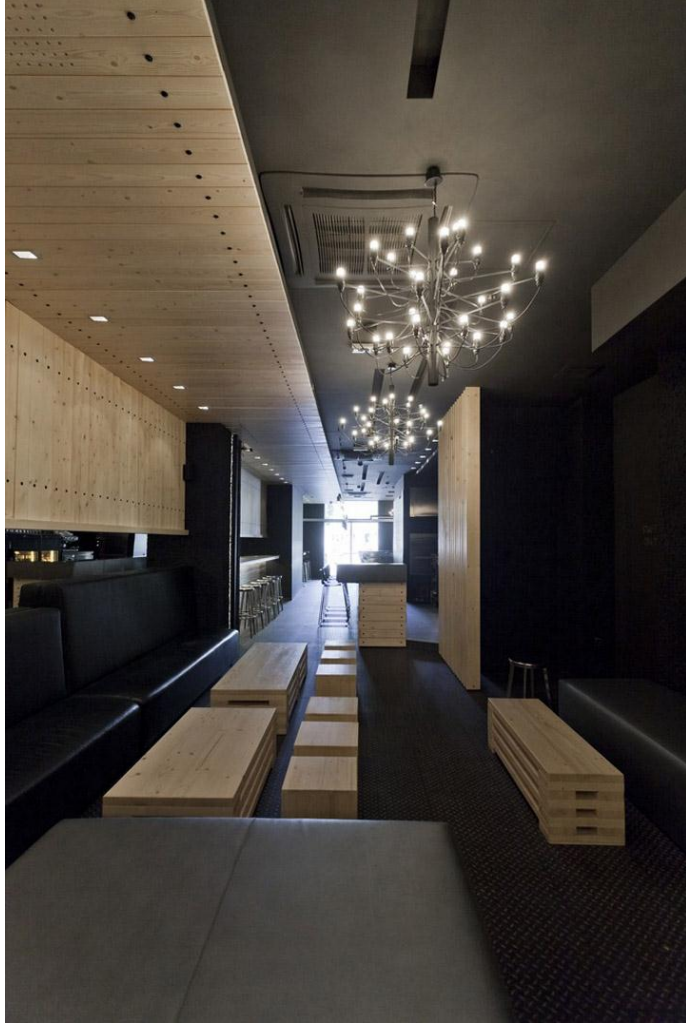
Biçimleniş organizasyonlarının uygulanma prensiplerinde mekânlar merkezi, çizgisel, ışınsal, kümeli veya gridal düzende biçimlenebilir.

“Merkezi organizasyonlar”, mekân içindeki yerleşim veya mekânların birbirleriyle düzenlerinde, merkezi bir odak etrafında toplanılan durağan ve yoğun organizasyonlardır (Şekil 2.9). Merkez, mekân etrafında oluşturulan düzleme; ışınsal, dairesel ya da spiral olabilir (Özkan, 2007).

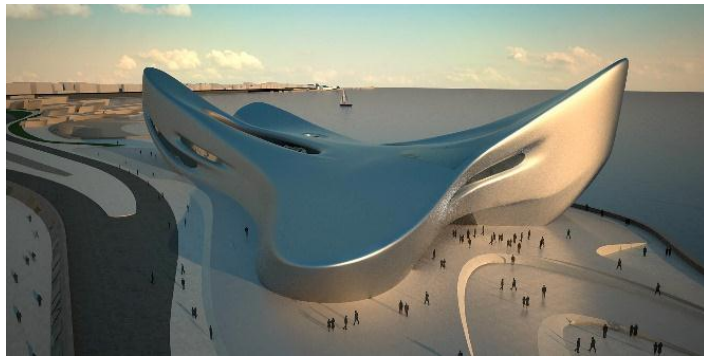

Şekil 2.9 Merkezi organizasyona örnek olarak Zaha Hadid tarafından yapılan Abu Dhabi Performans Merkezi (Zaha Hadid Architects, 2014)

“Çizgisel organizasyon” da ise, bir dizi mekân veya öge yan yana gelerek doğrudan veya ayrı çizgisel elemanlarla birbirleriyle ilişkili kurarlar (Şekil 2. 10). “İşinsal organizasyonlar”da ise, dışa dönük bir organizasyon mekâna dinamik bir etki katar (Şekil 2. 11) (Özkan, 2007).

Şekil 2.10 Çizgisel organizasyona örnek olarak Divino şarap evi (Arthitectural, 2014)

Şekil 2.11 Işınsal organizasyona örnek olarak Zaha Hadid tarafından yapılan RegiumWaterfront Sanat Merkezi (Zaha Hadid Architects, 2014)

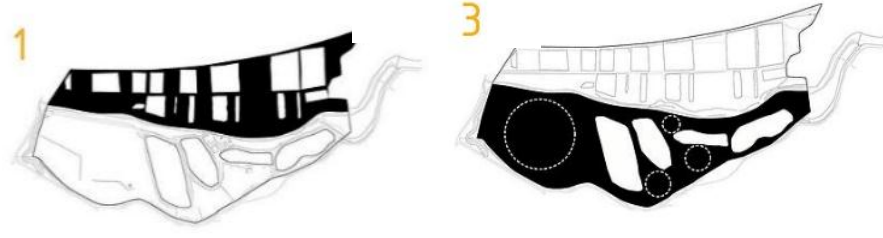
“Kümeli organizasyon”da sözkonusu şema, işlevsel ve/ veya şekil ya da yönelim gibi görsel özellikleri ortak olan öge veya mekânların tekrarıyla oluşur (Şekil 2. 12) (Özkan, 2007). “Gridal organizasyon”da ise; mekân içindeki konumları ve birbirleriyle olan ilişkileri üçüncü boyutta matematiksel bir örüntü yaratmaktadır. Her bir grid içinde modüller sistematik olarak yerleşir ve mekânı bütünde tanımlar (Şekil 2. 13 ve Şekil 2. 14) (Özkan, 2007).

Şekil 2.12 Kümeli organizasyona örnek olarak bir iç mekân aydınlatması(LVG Arquitectura)

Şekil 2.13 Gridal organizasyona örnek olarak Zaha Hadid tarafından yapılan Mağaza iç mekânı (VX Lab Branding and Design Direction)

Şekil 2.14 Gridal organizasyona örnek olarak LÖSEV Çekek Doğal Yaşam Merkezi (Motto Mimarlık, 2015)

2.1.3 Koruma, endüstri mirası ve endüstri arkeolojisi

Türk Dil Kurumu (TDK)'nın tanımıyla korumak, “Bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilere, tehlikeden, zor bir durumdan uzak tutmak, esirgemek, muhafaza etmek” anlamındadır (Türk Dil Kurumu, 2006). 2682 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu (KTVKK) “koruma” kavramını şu şekilde açıklar: ““Koruma”; ve “Korunma”; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, yenileme, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve yenileme işleridir. “Kültür Varlıkları” tanımı ise şöyle geçer: ““Kültür varlıkları”; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.” (KTVKK, 1983). Bu noktada şu soru akıllara gelmektedir, “Neden bu yapıların korunması

istenmektedir?”. Bu sorunun cevabı zaman kavramıyla yakından ilişkilidir. Zamanın yapılar üzerinde farklı etkileri vardır. Bu etkiler fiziksel olabileceği gibi sosyo- kültürel düzeyde de olabilmektedir. Fiziksel anlamda yapılarda bozulmalara yol açan zaman, direkt olarak yapıların korunması gerektiği gerçeğini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, toplumların modaya tepkileri, fonksiyonların farklılaşması ve buna bağlı değişen beklentiler, yapıların dolaylı biçimde iç ve dış silüetini etkilemektedir. Bunun sonucu olarak, özellikle kentlerde belirli bir mimari karaktere sahip olmayan yapı blokları oluşmaya başlamaktadır. Bu nedenledir ki, yapıların korunması konusu giderek daha çok önem kazanmaktadır.

Korumaya alınacak yapıların seçimi ise bir diğer önemli konudur. Yapıların hangi özelliklerinin onların korunması için etken olduğunun bilinmesi, özellikle yüksek nüfuslu kentler için önem arz etmektedir. Yapının korunmaya değer olup olmadığı; yapının inşa edildiği dönemin mimari, tarihi, kültürel özelliklerini yansıtır yansıtmadığıyla doğru orantılıdır. Herhangi bir konut bu değerlendirmeye korunmaya değer olabilirken, endüstriyel işlevle kullanım görmüş bir yapı korunmaya değer bulunmayabilir. Aynı şekilde, sanılanın aksine yapının eskilik (yapım yılı olarak) derecesi de onun korunması üzerinde herhangi bir etkiye sahip değildir.

Toplumların kültürlerini oluşturan en büyük varlıklardan biri manevi bütünlükleridir. Her ne kadar son yıllarda daha bireysel yaklaşımlar geçerli olsa da toplumlar hayatlarında önemli anlara şahit olan değerleri korumak isterler. Bu yaklaşım paralelinde, tarihsel bir olayın simgesi haline dönüşmüş bir yapı veya mimari, estetik ve teknik öğeleriyle özgün olan bir yapı da korunmaya değer görülebilir (Kaşlı, 2009).

“Endüstri” kelimesi, Fransızca kökenli olup ‘Türk Dil Kurumu’ nun sözlüğüne göre “sanayi” kelimesi ile eş anlamlıdır. Ham maddeleri işlemek, enerji kaynaklarını yaratmak için kullanılan yöntem ve araçların bütünü olarak tanımlanır. Endüstri mirası kavramı ise, sanayi kültürüne ait sosyal, kültürel, teknolojik, mimari ve bilimsel değerlerin kalıntılarını kapsar. Makine, atölye, imalathane, fabrika, demiryolu ve liman gibi ulaşım alanları ile sanayi alanlarındaki hizmet yapılarını da içine almaktadır. “Endüstri arkeolojisi” kavramı

ise, disiplinlerarası daha geniş kapsamlı bir tanıma sahiptir. Sanayinin sürecini kavramak üzere sanayi üretim faaliyet ve sonuç ürünlerini içeren belge, eser, yapı, insan yerleşimi, doğal ve kentsel peyzaj, somut ve soyut tüm kanıtları bünyesinde barındırmaktadır (Köksal, 2012).

20. yy ikinci yarısı, özellikle 1970’li yıllardan sonra ulusal ve uluslararası boyutta endüstri mirası çalışmaları başlamıştır. İlk olarak 1973’te İngiltere’de endüstri mirası korumaları kapsamında yapılan bir toplantıda TICCİH (The International Committee for the Conservation of Industrial Heritage- Uluslararası Endüstri Mirasını Koruma Komitesi) kurulmuştur. Üç yılda bir, belirli bir konu hakkında uluslararası toplantılar düzenleyen komite, 2003’te “NİJNİ TAGİL” tüzüğünü çıkarmıştır. Diğer bir kuruluş ise 1999 yılında kurulan ERIH (The European Route of Industrial Heritage- Avrupa Endüstri Mirası Güzergâhı) dır (Köksal, 2012).

2.1.4 Yeniden işlevlendirme kavramı

Bireylerin dolayısıyla toplumların yaşam biçimleri süreç içinde farklı faktörlerle değişime uğramaktadır. Yeme- içme kültürü, eğlenme, üzülmeye, yas tutma biçimlerindeki değişimler gibi, mekânla olan iletişimleri de değişmektedir. Mekânda geçirdikleri zaman, bu zamanın içerikleri, mekânların işlevlerinde de değişimleri kaçınılmaz kılmaktadır. Günün işleviyle yaratılmış mekânlar, bir süre sonra bu işleviyle hizmet veremez duruma gelmektedir. Bu durum, mekânın kendi dinamiklerinden kaynaklanabileceği gibi, toplum beklentileriyle de şekillenebilmektedir. Bu ve benzeri sebeplerle, mekânlar yeni işlevlerle varlıklarını korumaktadır.

Yeniden işlevlendirme; mevcut işleviyle herhangi bir neden veya nedenlerle kullanılamayan korunmaya değer yapıların, fiziki varlıklarının korunarak ve yeniden işlevlendirilerek kullanıma açılması olarak tanımlanabilir (Kaşlı, 2009).

Yapısal olarak varlığını sürdüren bir binanın yapılış amacına dönük olarak işlevsel, çevresel ve ekonomik nedenlerle kullanılamaması, farklı bir işlevle yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Varolan yapı stoğunun

değerlendirilerek doğal çevreye verilen zararın azaltılması, ekonomik açıdan yarar elde edilmesi, kültür ve tarih sürekliliğinin sağlanması gibi avantajlar bu işlevlendirmeyi gerekli kılmaktadır. İşlevlendirme sürecinde, bina yapısal ve mekânsal özelliklerini dikkate alan analiz ve sorgulamaların yapılması; yeni işlevle insan eylemlerini desteklenmesi ve bu bağlamda yaşanabilir mekânlar yaratılması için değerlidir (Aydın ve Yıldız, 2010).

İşlev dönüşümü uygulanacak mekânın;

- Korunmaya değer görüldüğü özellikleri korunmalıdır
- Fiziki yapısını ya da anlamsal bütünlüğünü bozacak müdahalelerden kaçınılmalıdır.
- Yapılan müdahalelerin kalıcı şekilde mekânı etkilemesi değil, değişime açık şekilde uygulanması sağlanmalıdır.
- Yapının orijinal strüktürü ve yapılan müdahaleler arasındaki farkın kullanıcılar tarafından algılanabilir olması gerekmektedir.
- Müdahalelerden önce kapsamlı bir mekânsal analiz yapılmalıdır. Mekânın fiziksel durumu yanısıra tarihsel verileri de incelenmelidir (Köse ve Çalışır, 2012).

Mekân tasarımlarında kullanıcı gereksinim ve isteklerinin karşılanmasına olanak sağlayacak düzenlemeler oluşturulmaktadır. Yeniden işlevlendirilen mekânların tasarımlarında ise mevcut fiziksel durum ve koşullar, mekâna yüklenecek yeni işlev için değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Yapılacak bu değerlendirmede yeni kullanıcıların gereksinimleri kadar mekânın özgün karakterinin korunması da önem kazanmaktadır (Aydın ve Yıldız, 2010). Anıtsal niteliğini kaybetmeden, günümüz koşullarına uyum sağlayabilecek mekânlar oluşturulmalıdır.

Yeniden işlevlendirme, kültürel değere sahip yapı ve çevrelerinin sürdürülebilirliğinin sağlanarak kent yaşamına katılması ve değerlerinin yaşatılması açısından önemli görülmektedir. Ayrıca, ekonomik (Özdemir vd. 2005), kültürel ve tarihsel süreklilik sağlamak, enerji yoğun bir çaba yerine, insan gücü ve el emeğinin daha fazla olduğu bir süreci yaşatmak (Selçuk,

2006) ve enerji tüketimini azaltarak (Langston vd. 2007) çevreci bir tutum sergilemek ile yeniden işlevlendirme birçok avantaj sağlamaktadır (Aydın ve Yıldız, 2010).

Fiziksel olarak varlığını sürdüren ancak mevcut işleviyle değerlendirilemeyecek durumda olan ya da mevcut işlevinin geçersiz olduğu binalarda yeniden işlev belirli nedenlerle yapılmaktadır.

Bu nedenler; sosyo- kültürel, ekonomik, çevreyle ilgili ve yapısal nedenlerdir.

Sosyo- kültürel nedenler: Birbirleriyle ve yaşadıkları coğrafya ile her an etkileşim içinde olan insanlar, her ne kadar kendi bireysel varoluşlarını sergileseler de, aslında bulundukları toplumun temsilcileridir. Bu nedendir ki toplumsal hareketler, her toplum için özgündür, o topluma aittir. Özel günler, acılar, isyanlar, eylemler ya da kutlamalar toplumun en temel değerleridir. Bu değerlerin yaşandığı mekânlar ise, en büyük kanıtlardır. “Şimdi” denen zaman dilimi içinde, geçmişe ait birçok önemli olay veya an, varlığını sürdüren eski yapılar sayesinde yaşatılabilmektedir. Bu noktada, işlevsel değişimin, yapılardaki tarihi değerleri silmeden yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Yapıların mimari değerlerinin, geçmişe dair korunması gereken özgün izlerinin yeni durumunda da korunması; tarihi, sosyal ve kültürel anlamda toplumun devamlılığının devamı için önem arz eder.

Ekonomik nedenler: Korunmaya değer bir yapının işlevsel değişimiyle ekonomik anlamda da birçok avantaj sağlanmaktadır. Mevcut yapının belirli tadilatlar ile yeni bir hizmete kavuşması, yeni bir yapının inşa edilmesine kıyasla oldukça düşük maliyete sahiptir. Kent stoğu içinde yeni alan kullanımı, inşaat malzemelerinin lojistiği, işçilik ve zaman gibi birçok masraf; varolan yapının değerlendirilmesiyle minimize edilebilmektedir. İşlevsel dönüşüm, binaların sadece yapım aşamasında değil, işletim aşamasında da ekonomik anlamda kazanç sağlamaktadır. Örneğin, bulunduğu bölgenin yerel verileri (topografik, iklimsel vs.) göz önüne alınarak yapılan yapılar, yapının muhtemel enerji harcamasını da düşürme noktasında fayda sağlayacaktır. Bunun dışında, tarihe tanıklık etmiş bu

yapılar, tarihe tanıklık edememiş günümüz ve gelecekteki kullanıcılar için ilgi çekici olmakta; yeniden yapılacak bir binaya göre daha çok tercih edilmektedir.

Ekolojik nedenler: Her yapı, bulunduğu bağlam içinde değerlendirilmelidir. Yapının bulunduğu konum, çevresindeki diğer yapılarla ve insanlarla kurduğu ilişki yapıyı anlamlı hale getirir. Yapı, fiziksel varlığını zaman içinde dondursa da çevresindeki neredeyse her şey değişime uğramıştır. Binalar ve işlevler değişmiş, insanlar, hatta toplumlar değişmiştir. Özet olarak yeni işlevinde binalar; geçmiş, şimdi ve gelecek örüntüsünü dinamik bir sorgulama ortamında sürdürmeli, topluma kendini kabul ettirmelidir.

Yapısal nedenler: Yeniden işlevi gerektiren nedenler arasında, estetik ve fiziksel fonksiyon arayışları da önemli bir yere sahiptir. Yapının hitap edeceği kullanıcı kitlesi tarafından tercih edilebilmesi için estetik anlamda haz verici olması gerekir. Mimari unsurlarının, onu diğerlerinden ayıran, kısaca tek olmasını sağlayan nitelikleri içermesi, kullanıcılar için bir tercih sebebi olacaktır. Yapının taşıyıcı sistemindeki özgün tavır veya yapıldığı döneme ait süslemelerin değeri, doğal veya yapay aydınlatmanın tasarım zenginliği veya hacminin yarattığı farklı algı gibi sayılabilecek daha birçok yapısal özellik, onun yeniden işlevle topluma kazandırılmasına neden arz etmektedir. Bir diğer yapısal neden, binanın kullanıcılarına ve bulunduğu kente sunacağı yeniliktir. Geçmişe dair izlerin bulunduğu tarihi bir bina içinde, günümüze ait ihtiyaçlara cevap veren bir tasarım anlayışı, farklı, alışık olunmayan, kısacası “yeni” olandır.

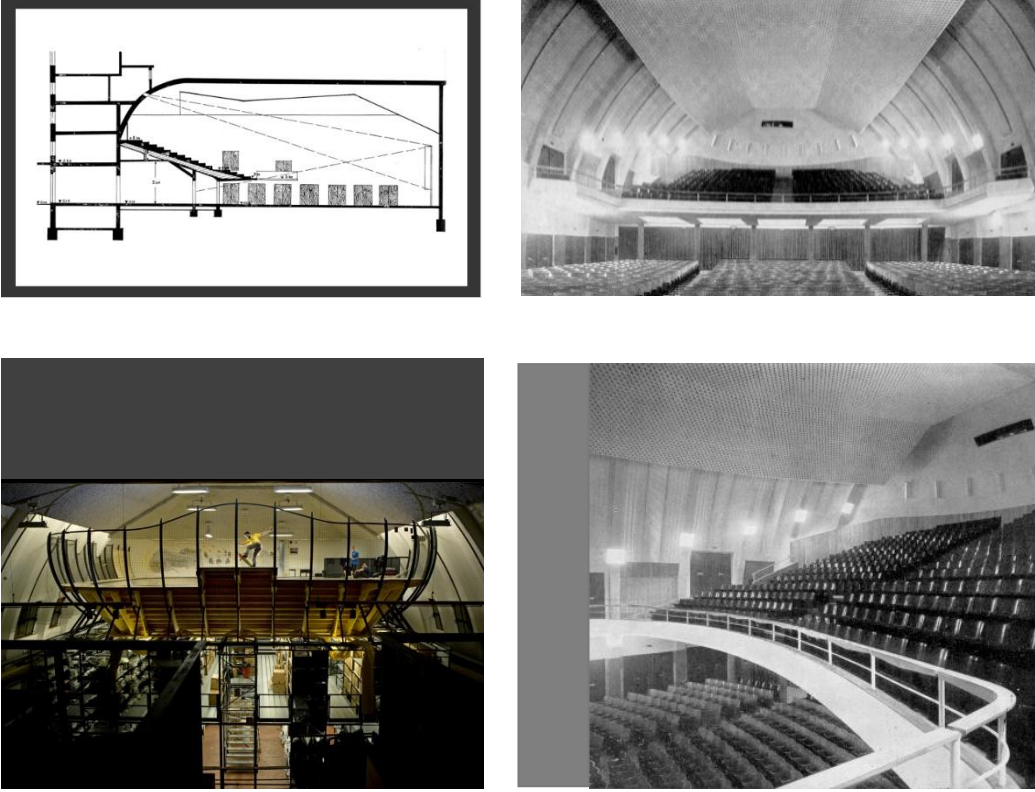
Tarihi binaların yeni bir işlevle hayata geçirilmesinde, “fiziksel kullanım” kompleks bir sorunsal olarak tasarımcıların önüne çıkmaktadır. İlk işlevi için tasarlanmış ve uzun yıllar boyu bu işleve göre kullanılmış yapı; şu an yeni ve farklı bir işlevle fakat aynı form üzerinde kurgulanmak zorundadır. Restorasyon kararlarına bağlı olarak çeşitli ekleme ve çıkarmalar yapılsa dahi, mekânın temel formu üzerindeki değişiklikler minimum düzeyde kalmaktadır. Biçimin formu takip ettiğinin savunulduğu mimari anlayışa, bu binalarla birlikte yeni bir boyut kazandırılmaktadır. Bu nedenle, işlevsel dönüşüm süreci lineer olmaktan ziyade sarmal bir şema içinde devam etmelidir. Bu noktada, işlevin seçimi kritik bir karar

haline gelmektedir. İşlev seçiminde; yapının konumu, hacim ve mekân ilişkisi, estetik ve fiziksel kullanım bağıntısı dikkate alınmalıdır.

Yapının konumu: Eğitim olanakları, kültürel ve sosyal faaliyetler gibi nedenlerle kentlerin giderek kalabalıklaşarak sınırlarını genişletmesi, geçmişte kent dışında kalan sanayi bölgelerinin kent merkezine kaymasına yol açmaktadır. Eş zamanlı olarak gelişen teknoloji ve sanayi faaliyetleri ile birlikte işlevini yitiren endüstriyel yapılar da kent merkezlerinde atıl durumda kalmaktadır. Bu nedenle işlevsel dönüşümle kente kazandırılması amaçlanan bu yapıların, öncelikle günümüzdeki konumları analiz edilerek buna uygun işlevlerle değerlendirilmeleri sağlanmalıdır.

Yapının hacim ve mekân ilişkisi: Yeniden işlevlendirilen tarihi binalarda varolan hacimler yeni bir işleve hizmet eder. Her ne kadar bu hacimleri parçalamak ya da birleştirmek belirli ölçülerde mümkün kılınsa da bütünün algısını zedeleyebileceği unutulmamalıdır. Bu sebeple, işlevsel dönüşümde seçilecek işlev, diğer kriterlerle birlikte hacim ve mekân ilişkisi bağlamında da düşünülmelidir.

Yapının estetik ve fiziksel kullanım bağıntısı: Tarihi yapıların işlevsel dönüşümünde sözü edilen estetik ve fiziksel kullanım ilişkisi, yapının önceki ve şu anki durumu arasındaki bağlantıyı içermektedir. Bütün algısını bozmadan yapılacak müdahalelerle yeni işleve uyum sağlanabilmesi için, mekânsal kurgunun önceki ve sonraki yapısının benzer olması gerekmektedir. Önceki fiziksel kullanımında tek hacimden oluşan yapının, yeni fiziksel kullanımında birçok hacme bölünmesi, mekânsal algının olumsuz yönde değişmesiyle sonuçlanır. Benzer biçimde, sıralı ve standart birçok bölünmüş mekândan oluşan tarihi bir yapı, yeni işlevinde tek ve büyük bir hacme dönüşürse, kendi yapısına has mimari özelliklerini kaybetmeye başlar. Estetik yapısını bozmadan, eski işlevindeki hacimsel düzenine uyumlu olarak dönüştürülen yapılara bir örnek, Milano'daki eski sinema binasıdır (Şekil 2. 15). Yeni işleviyle kayak malzemeleri için mağaza olarak tasarlanan bu eski yapı, mevcut yüksekliğini ve derinliğini kullanıcıya hissettirirken, yeni işlevine uyum sağlamaktadır.

Şekil 2.15 Sinema Istria'nın mağazaya dönüşümü (Archdaily, 2015)

İşlevini yitiren endüstri yapıları, Türkiye’de ve dünyada da daha çok kamu alanları olarak değerlendirilmektedir. Özellikle Almanya, İngiltere ve Fransa’da bu konuyla ilgili birçok örneğe rastlanmaktadır. Ruhr Bölgesi ve Zeche Zollverein Almanya’daki örneklerden bazılarıdır.

Ruhr Bölgesi Duisberg İç Liman Bölgesi’nde yapılan dönüşümde (Şekil 2.16); insan yaşamı odağında, geçmişin sanayi kültürü ve buna ait fiziksel mirasın yaşatılması hedefiyle, 1991 yılında uluslararası bir kentsel tasarım yarışması açılmış; Norman Foster ve grubu, bu iç liman bölgesinin dönüşümü için çalışmalara başlamıştır. Projenin esas amacı, eski endüstri bölgesini kente yeniden kazandırmak ve bunu yaparken de su kenarı ile kent yaşamını konut, işyeri, hafif endüstri birimleri ve sosyal donatılarla tamamlayarak tamamen karma işlevli bir şekilde çözümlemektir. Bu amaçla, bölgede yer alan tekil tüm öğelerin kendi içinde gelişmelerine olanak sağlanmıştır. Bu sayede, hem zamana yayılan ve kentsel dinamiklerin doğal sürecinde gelişim sağlayan, hem de 20.yy’ın getirisi olan katı bölünmelere dayalı planlama anlayışından uzak bir anlayışta kalabilmek mümkün olacaktır (Foster and Partners, 2015).

Şekil 2.16 Ruhr Bölgesi Duisberg İç Liman Bölgesi’nde yapılan dönüşüm(Mitademo, 2015)

Almanya’nın Ruhr Bölesi’nde gerçekleştirilen bir diğer dönüşüm projesi ise; Zeche Zollverein Projesi’dir (Şekil 2. 17). İlk olarak 1986 yılında “zollverein kültürel peyzaj” adıyla güçlü bir süreç başlatılmış ve alanın orijinal haliyle korunması için karar alınmıştır. Eski işlevinde maden ocağı olarak kullanılan Zollverein, 2001 yılında United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı) UNESCO tarafından, bünyesindeki bazı binalar Dünya Kültür Mirası listesine alınmıştır. UNESCO’nun bu kararıyla, alanın tamamen korunması amaçlanarak nazım imar planı çalışmaları başlatılmıştır. Alınan kararlara göre, önemli görülen bina ve fabrikalar, kompleksin çevresini dolaşan tek bir yaya yolu ile çevrelenecektir. Ziyaretçiler, gün içinde burada yürüyüş ve koşu yapabilecektir.

Şekil 2.17 Ruhr Bölgesi Zeche Zollverein Projesi (Germany Travel, 2015)

Bunun yanısıra, önceki işlevinden kalan tren rayları korunarak ana binalarla fonksiyonel bir biçimde bağlantı kuracaktır. Bir diğer amaç ise, eski işlevde kömürü taşıyan hava köprülerinin ve 1.000 metre derinliğindeki eski kömür tünellerinin yenilenerek ziyaret edilebilir hale getirilmesidir.

Norman Foster tarafından revize edilerek 1997 yılında açılan eski kazan dairesine yerleşmiş Design Zentrum Nordrhein Westfalen ise yenilenen diğer bir alandır. Ayrıca Rem Koolhaas tarafından dönüştürülen yeni Ziyaretçi Merkezi ile eski kömür yıkama fabrikası da başarılı örneklerdendir. Bu merkeze ulaşmak üzere, ziyaretçileri zeminden fuaye alanına götüren 60 m. uzunluğundaki yürüyen merdivenler, ziyaretçilere eski binaları farklı ve her yükseklikte ayrı perpektiflerde yaşatma olanağı sağlamaktadır (Şekil 2. 18). Ayrıca, sergi alanı içinde yer alan eski işlevden arda kalan makineler, yalın tasarımdaki sergi salonları içinde geçmiş kullanıcıları yaşatmaktadır (Şekil 2. 19) (Merin, 2014).

Şekil 2.18 Ruhr Bölgesi Zeche Zollverein Projesi yürüyen merdivenler (Merin, M., 2014)

Şekil 2.19 Ruhr Bölgesi Zeche Zollverein Projesi Sergi Salonu (Jangled Nerves, 2015)

Alanda ayrıca, kömür transferi yapılan dairesel strüktürden büyük bir dönme dolap (Şekil 2. 20 a), konteynırlardan yüzme havuzu (Şekil 2. 20 b), kok fırınları ve bacaların arasından uzunca bir buz pisti (Şekil 2. 20 c) ile üçüncü boyutta yaşayan bir kamusal mekan (Şekil 2. 20 d), oluşturulmuştur.

(a)

(b)

(c)

(d)

Şekil 2.20 Ruhr Bölgesi Zeche Zollverein Projesi genel görünüş (a) Dönme dolap (Ruhrtop Card, 2015) (b) Konteyner havuz (Gerharz, M., 2015) (c) Buz pisti (Ruhr Guide, 2015) (d) Projenin üçüncü boyuttaki bütün etkisi (Ruhr Guide, 2015)

Ruhr Bölgesi Duisberg İç Liman Bölgesi ve Zollverein’ da yapılan dönüşüm projelerinin, kent içinde kalan endüstri alanlarının modern anlayışta ve geçmişle kuvvetli bir bağ içinde hayata geçirilmiş başarılı örnekler olduğu söylenebilir.

Çalışma dahilinde belirlenmiş işlevsel dönüşümdeki yeni işlevin seçiminde esas alınacak kriterler (konum, estetik ve fonksiyonel bağıntı ile hacimsel düzen) göz önüne alındığında ise; her iki dönüşüm projesinin de doğru bir planlama ve tasarım süreci izlediği görülmektedir. Kent içinde, ancak terk edilmiş ve işlevsel geçerliliğini yitirmiş endüstriyel alanlar, kendi bağlamları içinde değerlendirilerek dönemine hitap eden estetik anlayışta ve geçmişle hem hacim hem fonksiyonel olarak oldukça kuvvetli bir bağ ile bağlanarak kente kazandırılmıştır.

2.1.5 Algı, duyum ve mekansal algı kavramları

Duyum ve algı kavramları birlikte ve birbirinin yerine kullanılan iki kavram olmakla birlikte, anlamca birbirinden oldukça farklıdır. Duyum, duyu organlarıyla beyne iletilen basit ve temel bilgileri tanımlarken; algı, bu basit bilgilerin geçmiş deneyimlerle ve öğrenimlerle birleştiği karmaşık bir süreci karşılamaktadır. Algı; bireyin sosyo- kültürel durumunu, geçmiş deneyimlerini, kısacası bireyin hazır bulunuşluğunu da değerlendirmektedir (Çağlayan vd., 2014).

Karşılaştırılan bu iki kavram içinde duyum daha nesnel olabilirken; algı daha öznel değerlendirilebilecek bir kavramdır. Kişisel yaşantılar, önyargılar, bilinçli veya bilinçdışında varolan kültürel kabuller algıyı şekillendiren değişkenlerdir. Dolayısıyla, bu kadar değişken ve öznel bir kavramı tanımlayabilmek ve bunu yönlendirebilmek oldukça güçtür.

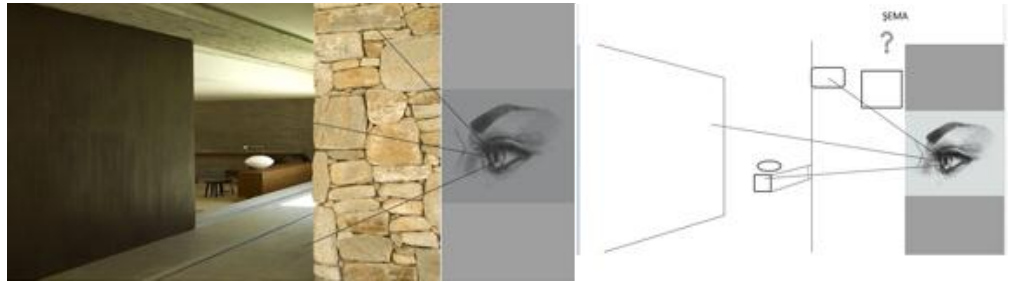
Algı üzerine bir başka tanım ise; Gürer (1990) tarafından yapılmıştır. Gürer, “Nesnel dünyayı duyular yoluyla öznel bilince aktarma” olarak algıyı tanımlar ve şu şekilde devam eder. “Algı, alınan duyum ile daha önceki çeşitli zamanlarda alınan imgeleri canlandırma, bir küme yapacak şekilde birleştirme ve bunların hepsine sonuçta duyumu doğuran olgu üzerinde toplama gibi önemli ve karmaşık zihin çalışmasıdır (Gürer 1990; Turgay’dan, 2009).

Algı, duyular yardımıyla belleğe gelen iletilerin geçmiş deneyimlerle birleşerek mantıksal bir bütüne kavuştuğu ve anlamlı hale geldiği sürecin tümüdür.

Algı, bilginin kalıcılığını sağlar, duyumdan farklı olarak kavramla yakın bir bağ kurmaktadır. Kavramın insan beyninde oluşan imgelemelerin mantıksal bir bütüne kavuşmasıyla oluşan varlığı, algılama sürecini doğurmaktadır.

Mekân; onu izleyen dahası onu yaşayan kişiler ile kurduğu ilişkide, kişiye özgür bir alan sağlamaktadır. Bu serbest alan içinde kişi, kendi deneyimleri, kişisel varoluşu ile mekânın sahip olduğu biçimsel ifadeyi birleştirerek, kendi öz mekânını oluşturmaktadır. Gerçekte varolduğu düşünülen fiziksel mekânla farklılaşan bu mekân bireyin algıladığı esas mekândır.

İnsan beş duyu organı sayesinde mekân içerisinde bulunan duyuşsal ve görsel uyarıları alır ve beyne iletir. Ancak, bu aşamaya kadar olan süreçte henüz algı oluşmamaktadır. Beyne iletilen uyarılar, beyin tarafından geçmişteki deneyimlerle yorumlanarak, belirli bir anlama kavuşur. Bu noktada mekânsal algı kavramından söz edilebilir. Bireyin elde ettiği deneyimler sonucu zihninde oluşan ve Şekil 2. 21’de ifade edilen “resimsel kümeler” ya da “şemalara”, bu bilginin kazanılmasıyla yeni bir “şema” daha eklenmektedir. Bu şemaların her biri kavramsal bir bütün oluşturur.

Şekil 2.21 Bireyin mekânı algılama sürecini ifade etmek üzere şematik bir anlatım

Bu noktadan hareketle denebilir ki, kişinin mekândaki hareketli ve sabit tüm eleman ve bileşenlerden aldığı bilgileri kendi yaşantısıyla birleştirerek kavramsal bir bütüne ulaştığı süreç mekânsal algının oluşum sürecidir. Mekânsal algı

oluşumunda görsel, tat yoluyla, duyma yoluyla, dokunma ve koku yoluyla algılama söz konusudur.

Görsel algılama süreci, kavramın öncelikle yüzeysel olarak algılanmasıyla başlamaktadır. İki boyutlu bu algılamada, bireyler görüntüleri genişlik ve yükseklik olarak algırlar. Bu süreci, derinlik algısıyla birlikte üç boyutlu bir algılama takip eder. Daha detaylı bir algı bu aşamada oluşmaya başlar. Birey, kendi hazır bulunuşluğu ile birlikte bu nesneye veya mekâna bir kimlik kazandırır ve onu tanır (Findlay and Gilchrist, 2003). Mekânsal algı bağlamında görsel algının değerlendirilmesi mekân tasarımında önem taşımaktadır. Kullanıcı profilinin doğru ve ayrıntılı analizi ile şekillendirilmiş mekân yapısal bileşenleri ve mekân öğeleri, mekânın görsel algısı üzerinde etkin rol oynamaktadır. Buna bağlı olarak tasarlanacak mekânın elemanlarında renk, doku, biçim ve mekân içindeki konum önem arz etmektedir (Erişti vd. 2013).

Mekânı tatma yoluyla algılamada ise; daha çok görsel ve dokunsal algıya bağlı gelişen bir algı süreci söz konusudur. Örneğin görmek, tatmakla belirgin olmayan ancak varlığı da reddedilemeyecek bir ilişkiye sahiptir. Görmek, tada transfer edilmekte, belirli renkler yanı sıra hassas detaylar oral hisleri anımsatmaktadır (Holl et al. , 2006).

Duymanın mekanlardaki yansıması akustik ile çözümlenmektedir. Duyma, mekânla görmekten ayrı bir ilişki kurar. Bu nedenle de akustiğin mekândaki tasarımı, bireyin mekândaki varoluşunu anlamlandırır. Mekânın akustiğinin bireyle olan ilişkisini anlayabilmek üzere, Holl et al. (2006) bir örnek üzerinden konuya değinmektedir. Bir su damlasının yere düşme sesinin karanlık bir yıkıntıda boşluğa açtığı oyuk kulaklarda hissediliyorsa, akustiğin mekândaki algısı anlaşılmış demektir. Duymanın; mekânda derinlik, yükseklik gibi boyutsal verileri de algılamada faydası vardır. Örneğin, mekânda yürüyen bir kadının ayakkabı sesi, mekânın boyutları hakkında ipucu verebilmektedir.

Tatma duyusuna benzer biçimde, dokunma yoluyla mekânla kurulan ilişki, görme gerçekleşmeden başlar ve çoğu zaman görmekten daha yakın bir ilişkidir. Bu nedenle, bazı hisleri yoğun ve üst noktada yaşayabilmek için çoğu zaman

insan, gözlerini kapatarak mekânı deneyimler. Böylece bilinçdışında çevre görülür ve keşfedilir. Aynı şekilde insan vücudu dokunma yoluyla ölçüleri, boşlukları kolay bir biçimde analiz edebilir ve bu yolla mekânı deneyimleyebilir (Şekil 2. 22. a ve b) (Holl et al. , 2006).

(a)

(b)

Şekil 2.22 (a) Beden ile mekânın deneyimi (Holl vd, 2006) (b) Tasarımcının sadece beden yolu ile algı deneyimini yansıttığı bir örnek, Rene Margritte, the lovers, 1928 (The New York Times,2014)

Mekân- koku ilişkisine bakıldığında ise görülmektedir ki mekân hakkında genelde en güçlü anı onun kokusudur. Geçmişte yaşantısı bulunan bir mekânın görünüşü çoğu zaman bilinemezken, yüzeylerinin kokusu, mekânın kokusuna katılır ve mekânın insan hafızasındaki kalıcılığını artırır.

2.1.6 Mevcut görsel algı yaklaşımları

Görsel algıya nesnel ve öznel yönüyle bakmak ve değerlendirme yapmak üzere konu ile ilgili farklı yaklaşımlar söz konusu olmuştur.

Görsel algı analizleri, mekânın kalitesini ve görsel elemanları ile arasındaki etkileşimi algı temelinde belirleyen çalışmaları içermektedir. Uygulama ve işletim süreci boyunca fiziksel planlama ve tasarım için veri uyumu sağlamak adına bu çalışmalar önem arz etmektedir. Çevrenin fiziksel yapılanması ve insan tecrübe/algısının etkileşiminin önemli olduğu mekânlar için yapılan analitik çalışmalar; alanın özellikleri ve bu özelliklerin izleyenler üzerindeki etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Malkoç vd. nin (2010) yaptığı görsel algı analizi çalışmasında iki farklı bakış açısı öne sürülmüştür. Bunlardan ilki, seçilen alanın

karakteristiğinin nesne olarak odağa konduğu uzman bakış açısı; ikincisi ise, alandaki kullanıcı tecrübelerinin odak noktası olduğu öznel bakış açısıdır. Bu bakış açılarından yola çıkarak yapılan çalışmalar; mekânsal, görsel, duyusal ve sosyal açıdan incelenmiştir (Malkoç vd. 2010).

Bir başka çalışmada ise; geleneksel, modern ve yenilenen sokaklardaki algı; fiziksel, görsel özellikler ve yaşam tarzları üzerinden karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Alanların görsel özelliklerinin değerlendirilmesinde uzman görüşlerine başvurulmuştur (Kılıçaslan vd. 2008).

Hepcan vd. (2001) tarafından yapılan çalışmada; araştırma alanı; aktiviteler ve kullanıcılar, konfor ve imaj, ulaşım ve bağlantı, sosyallik ve duyumsallık ve kullanıcı beklentilerini karşılama bakımından değerlendirilmiştir (Malkoç vd. 2011).

Görsel algıya felsefik boyutta yaklaşan bakış açıları da mevcuttur. Bunlardan “filozofik yaklaşım” da üç bakış söz konusudur. İlki, “idealizm” dir ve gerçeklik tamamen mental bir fenomendir, gerçeğin gerçekte ne olduğunun ideal olanın yanında önemi yoktur. İkincisi, “direkt gerçekçilik” tir. Bu bakışa göre fiziksel dünyanın varlığı, insan aklından bağımsızdır ve akılda yaratılanlar, gerçeği değiştiremez, gerçek dünyada yani fiziksel dünyada varolanlar gerçeği tarif etmektedir. Üçüncüsü ise “temsili gerçekçilik” tir ve zihinde yaratılan algı, fiziksel dünyadaki algıyla etkileşim içindedir. Zihin, fiziksel dünya ile bağımsız olamaz.

“Görüntü süreci yaklaşımı” nda ise algı iki boyutlu bilginin üç boyutta tekrar yapılandırılması olarak düşünülmektedir. Algoritmik benzerliklerin yardımıyla retinal görüntüyü düzelten göz/beyin süreçlerinin diziliminin modellenmesi üzerinde durmaktadır.

“Ekolojik yaklaşım” genel olarak çevresel bilginin önemini ve geometrinin bu bilgiyi etkilediğini vurgulamaktadır. “Isovist” yani, gözlemcinin retinasına ulaşan son haldeki ışık yolunun modeli, kavramının kullanıldığı pragmatik

yaklaşımında, bu alan içinde kalan objelerin algısı tartışılmaktadır (Benedikt and Burnham, 1985, Bitterman’dan, 2009).

Bir diğer araştırma “birleştirici (associonist) bakış” tır. Bu bakışa göre, birincil (basit) duyuların birleşmesi objelerin algısını oluşturur. Bu demektir ki, öncelikle basit duyular oluşur ve ardından bunlar bütünü oluşturur, bu etkileşim sonunda obje anlaşılır hale gelir. “Gestalt kuramı” ise bunun zıtlığında öncelikle bütünün algılandığını savunmaktadır.

“Özelliklerin entegrasyonu (concept of feature integration)” ise eğer bir mekânın mekân ölçüleri arttırılmak isteniyorsa, algısal görevlerin bitirilmesine dönük zaman ihtiyacı da karşılanmalıdır. Özellik entegrasyonundaki ortak fenomenler “olasılıklı algı teorisi” tarafından kanıtlanabilir. Şöyle ki, olasılıklı algı teorisine göre, algı sahnesini arttırmak dikkati azaltır, örneğin; her bir birim artan uzunlukta algı azalmaktadır. Azalan dikkatin telafisi için, görevin tamamlanması için gereken zamanın ne kadar olduğu açıklanabilir. Buna ek olarak olasılıklı algı teorisi; birbirine uzak ve yakın olaylar arasında beynin ilişki kurduğunu savunan kuramdır. Kurama göre nesneler; kendi özellikleri, bulundukları ortamları ve algılayanın özelliklerine bağlı olarak algılanırlar (Gordon, 2004). Hedef kitle önemlidir. Hedef kitlenin yaşı, cinsiyeti, bilişsel, duyuşsal ve hazır bulunuşluk düzeyi algının derecesinde önemli bir yere sahiptir. Hedef kitle merkezli bu kuramda yapılan tasarım da hedef kitlenin beklentilerine göre belirlenmelidir (Gordon, 1997; Erişti vd.’ den, 2013).

Bitterman (2009) tarafından oluşturulan “algının olasılıklı teorisi-probabilistictheory of perception” kişinin önyargısını gözardı eden, sadece gözlemci, medya ve gözlenen arasındaki ilişkiyi değerlendiren, algının ölçülebilir niteliğini arttırmak üzere oluşturulmuş bir algı modelidir. Bitterman (2009), objenin sahne üzerindeki gözlemci üzerinde yarattığı algıyı farklı değişkenlerle ölçmektedir. Bu sayede, mekân tasarımlarında algılatılmak istenen objenin konum ve büyüklüğüne daha niceliksel ve nesnel bir değerlendirmeye karar verilebilecektir.

2.2 Görsel Algı- Mekân İlişkisini Mekân Bileşenleri Üzerinden Okumak

2.2.1 Görsel algı oluşumunda mekân bileşenlerinin rolü

Bireyin içinde bulunduğu ortamda ya da toplumsal konumda yer alan nesneler, onun algısı içinde farklı derecelendirmelere sahiptir. Bazıları, bireyin alıcıları tarafından seçilir, bazıları ise seçilemeden elenir. Bu uyarıcıların seçiminde birçok etmen vardır. Bunları sadece önceki deneyimlere dayandırmak veya uyarıcıyla birey arasında o anda kurulan ilişkiye bağlamak doğru olmaz. İç mekânda bulunan her biçim, bireyin ortamdan veya nesnelerden gelen uyaranlara karşı tepkisinde etkin rol oynamaktadır. Biçimlerin bireye ilettiği bilgiler doğrultusunda, bireyin iç mekândaki nesneleri ve iç mekânı kullanımı şekillenmektedir. Bu iletişimin sağlıklı olabilmesi ancak doğru bir iletişimin sağlanmasıyla mümkündür (Çelik, 1996). Uyarıcı- uyarılan etkileşiminin gerçekleştiği medya (ortam), bireyin o andaki psikolojik ve fizyolojik durumu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu değişkenler içinde ortamın yani mekânın bileşenleri bu bölümde nesnel ve öznel bütünde değerlendirilmiştir.

2.2.1.1 Zaman

Zaman kavramı mekân- insan ilişkisinde bağlayıcı bir göreve sahiptir. İnsanın mekânı algılaması ve onunla bütünlük kurabilmesi, zamanın ortaklığıyla gerçekleşebilir. Algının gerçekleşmesinde zaman, geçişi sağlayan dinamik bir medya görevindedir. Zamanın “şimdi” olan boyutu yanı sıra, “geçmiş” ve” gelecek” noktasındaki duruşu, insanın algısını yönlendirmektedir. Mekânın algısı, kullanıcının birim zaman içindeki hareketiyle değişmektedir. Mekânın içinden geçmek, mekâna belirli bir mesafeden bakmak veya mekânı ziyaret etmek; o mekânı hissetmek, mekânın aktaracağı mesajı veya kavramı anlamak açısından önemlidir.

2.2.1.2 Renk, ışık ve gölge ilişkisi

Renk, görsel algı oluşumunda biçimle birlikte en kuvvetli bileşenlerden biridir. Mekân söz konusu olduğunda; rengin mekânda kullanıldığı form, doku, büyüklük ve yakınlık gibi birçok faktör görsel algı üzerinde etkisini değiştirmektedir. Mekânda, rengin doğru ve olması gerektiği gibi algılanması için, tayfsal özelliklerine dikkat edilmesi gerekmektedir. Rengin doğru algısından kastedilen ise, renksel dağılımların çok az olması, görünen rengin (doğal ve yapay tüm ışıklar altındaki renk) öz renge (kuramsal beyaz ışık altında görünen renk) olabildiğince yakın olmasıdır. Bu da aydınlatan ışığın tayfsal yapısına ve gözlenen ışıklılığın (luminansın) niceliğine bağlı olmaktadır (Özbudak vd. , 2003).

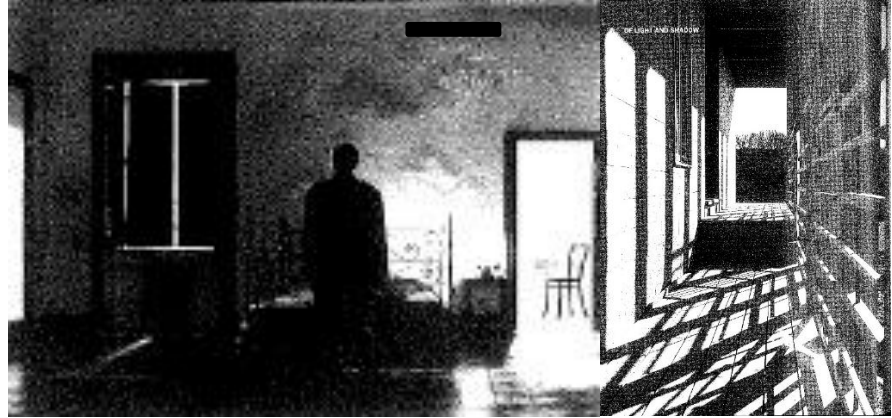
İç mekân renk seçiminde, ışık önemli bir değişken olurken, mekânda yapılacak aktiviteye uygun rengin seçimi de önemlidir. Bu bağlamda, aktivitenin gerçekleştirilmesine olanak sağlayacak, kullanıcı üzerinde olumlu psikolojik etki sağlayacak renkler tercih edilmelidir. Bunun yanı sıra, rengin beraberinde kullanılacak ışık kaynağının çeşidinin seçimi de dikkat edilmesi gereken bir diğer unsurdur. Çizelge 2. 1' de işlevlere göre iç mekânda seçilmesi gereken renkler ve yapay aydınlatma biçimleri verilmiştir.

Çizelge 2.1 İç mekân tipleri ve eylem özelliklerine göre renk ve aydınlatma önerileri (Özbudak. vd. , 2003)

Mekan tipleri	Eylem	Önerilen renk	Psikolojik etki	Yapay aydınlatma
Yatak Odaları (Konut, Oteller, Hastaneler v.s.)	Uyuma, Dinlenme, Kitap Okuma	Mavi, Turkuaz, Mor'un açık tonları Açık yeşil Macenta	Rahatlık, Sukünnet, dinlenme, yatıştırma, yumuşatma ve akinleştirme	Ayarlanabilir armatürler, Tavandan yansıtılan Endirekt aydınlatma, başucu aydınlatması
Islak Hacimler (Konut, Oteller, Hastanelerv.s)	Yıkama, Duş, Makyajv.s.	Beyazvetonlar mavi-turkuaz, yeşiltonları	Saflık- temizlik Doğal elemntleri temsil etmesi, mekanları geniş göstermesi	Neme ve suya dayanıklı armatürler, camlı armatür veya kapalı tip lambalar
Mutfaklar (Konut, Hastane, Otel...)	Hazırlama, Depolama, Yemek pişirme, servis	Yeşil, Sarı ve tonları,	Doğayı çağrıştırması,güven ve huzur verici olması,bitecek olan bir süreci temsil etmesi,	Sıcak ışık renkleri tezgah ve olaplar çin zel aydınlatma düzenekleri
Oturma Odaları, Salonlar (Konut, Otel,...)	Oturma, Dinlenme, Tv izleme, Bekleme	Açıkrenkler Beyaz, Açık Mavi Doğal renkler	Gözü dinlendirmesi, Huzur ermesi, Stres atma, Dinlendirme	Sıcak renkli lambalar, endirekt aydınlatma, dimmerlenebilir aydınlatma veya bölgesel aydınlatma sıcak ışık renkleri
Çalışma Odaları, toplantı salonları (Ofis,Büro, Konut)	Çalışma, toplantı	Mor ve açıktanları, Siyah ve contrast renkleri, Lacivert, Kahverengi	Gücü temsil etme Konsantrasyon sağlama, otorite, rahat ve epkisiz hissettirme	Işığın tek yönden gelmesi sağlanmalı, ayarlanabilir hareketli masa lambası
Koridorlar, Bekleme salonları, Giriş fuayeleri (Ortak kullanılan alanlar	Bekleme, Geçiş, Oturma	Gül rengi, şeftali, Mor ve açık tonları, v.s. canlı ve sıcak renkler	Kendine güven duygularını harekete geçirmesi, Huzur verme	Yarı şeffaf aplikler, geniş Açılı armatürler
Yemek odaları, Yemekhaneler Toplantı Salonları Çokamaçlı salonlar (Ortak Kullanılan mekanlar)	Çalışma, Eğlence, yemek yeme, servis, Toplantı, sergi, v.s	Sıcak renkler, Turuncu Kırmızı Yeşil Kırmızı, Turkuaz	Mutlu. Sıcak davet edici bir atmosfer yaratması, canlılık, Güven verme Canlılık ve hareket vermesi	Aydınlatma kontrolü ile değişebilen aydınlatma seviyesi sağlanmalı, Işığın optic aksesuarlarıyla Isteğe bağlı aydınlatma kontrolü yapılmalıdır.
Dans stüdyoları, Çocuk Odaları, Diskotekler, Lokantalar		Turuncu Kırmızı Sarı Yeşilin tonları	Dikkati ayakta tutması, enerji verme, hareket ve canlılık, kan dolaşımını hızlandırma	Tavandan yansıtılan endirekt aydınlatma Renkli ve özel aydınlatma sistemleri

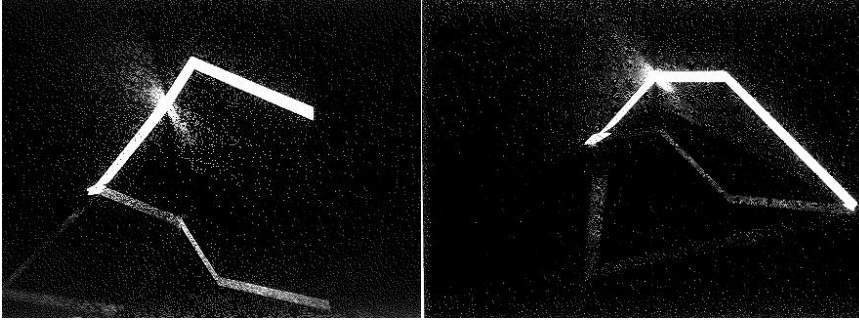
Amaç, mekânda gerekli görme koşullarının sağlanması, uzun süre kişiyi yormadan ve verimliliğini düşürmesine yol açmadan devam etmesidir. Bu nedenle, mekânın işlevini anlamaya yönelik detayların kolaylıkla görülebilir olması, gereksiz ya da yanıltıcı gölgelerin olmaması ve büyük yüzeylerin açık renk boyanması gerekmektedir (Turgay, 2011).

Işığın etkisi ise, gölgenin varlığıyla daha da anlam kazanmaktadır. Mekan içindeki formların ışıqla yarattığı oyunlar, nesnelerin varoluşuna farklı bir boyut katmaktadır (Şekil 2.23). Karanlığın ve aydınlığın mekân üzerinde oynadığı bu oyun, mekânın algısını önemli ölçüde değiştirmektedir. Doğal ve yapay aydınlatmanın etkisiyle sağlanan değişim, tasarımcının bilinçli kullanımıyla mekân için bir avantaja dönüştürülebilir. Mekândaki renk-ışık- gölge ilişkisi mekânın canlı bir varlık olarak algısını arttırıcı yönde etkiye sahiptir. Zaman değişkeniyle beraber, mekân içinde hareket eden bu etkileşim mekâna ayrı bir dinamizm katmaktadır.

Şekil 2.23 Mekânda ışık ve gölge ilişkisine bir örnek (Holl et al, 2006)

Günümüz tasarım anlayışındaki yalnlık; renk, biçim ve formlarda sadeliği beraberinde getirmekte; aydınlatmayla nesnelerin, yüzeylerin kendi niteliği ve rengini kullanarak insanlar üzerinde farklı algı deneyimleri yaşatmasına olanak sağlamaktadır (Şekil 2.24).

Şekil 2.24 Işığın kırılmasının mekandaki etkisine bir örnek (Holl et al. , 2006)

2.2.1.3 Doluluk ve boşluk kavramları

Doluluk ve boşluk kavramları; hafiflik ve ağırlık kavramlarına yakın bir ikililik ve zıtlık içermektedir. Ama buradaki zıtlık herhangi bir seçimi getirmemekte veya gerektirmemektedir. Aksine, bir birlikteliğin sonucudur. Şekil 2.25'te görüldüğü üzere dolu olan nesnenin dolu olduğunu algılamak için, etrafında başka bir boşluğa ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı şekilde, boşluk da doluluğun içinde varolabilmektedir. Dolu olan nesnenin arkasındaki boşluk ve doluluk, kullanıcı tarafından algılanmazken; boşlukları olan bir doluluk arkasındaki doluluk ve boşluk kullanıcı tarafından algılanabilme şansına sahiptir. Doluluk ve boşluk kavramlarının belirli oranlarda mekân içinde birlikte kullanımlara mekâna değer katmaktadır.

Şekil 2.25 Oslo Butik (Dezeen, 2014)

2.2.1.4 Mekânın sınırları

Yatayda ve düşeyde mekânın sınırları, genel olarak zemin, tavan ve duvarlardır. Yatayda zemin ve tavan düzlemi, mekânın düşey yöndeki sınırlarını belirlemektedir. Ancak mekâna esas olarak sınır veren elemanlar düşey düzlemde yer alan duvarlardır. Duvarların büyüklük, kapalılık ve açıklık dereceleri, renk ve doku gibi özellikleri mekânın diğer mekânlarla olan görsel ve fiziksel iletişimini belirlemektedir. Duvar yüzeyi üzerindeki açıklıkların konumu ve büyüklüğü, mekânın hangi yöne bir akışı olacağını veya aynı şekilde hangi yönden izole edileceğini anlatmaktadır (Şekil 2. 26). Duvar yüzeylerinin dışbükey veya içbükey oluşu da mekânın algısında etkindir. Mekâna içbükey olan bir duvar yüzeyi, hacmi toplayarak mekânı yoğun gösterirken, dışbükey bir duvar hacmi dışarı iterek mekânı genişletmektedir (Norberg and Schulz, 1965). Zemin ve tavan düzlemi ise, mekânı diğer mekânlarla birleştirip ayırma yanı sıra, mekânı kendi içinde de farklı bölümlere ayırma işlevine sahiptir. Bunu yükseklik farkıyla yapabileceği gibi; malzemede renk, yön ve desen farklarıyla da sağlayabilmektedir. Mekânın kendi içinde sınırlamalar ve farklı mekânlar oluşturabilir.

Şekil 2.26 Zoom mimarları tarafından yapılan mekânın düşey ve yatay yönde sınırlarını ve yönelimini gösteren bir fuar standı tasarımı (Zoom, 2014)

2.2.1.5 Biçimlerin büyüklükleri, mekân içindeki yönelişleri

İnsan gözü, 130 derece ve 180 derece görüş alanı içindeki imajı çabuk ve etkin şekilde sentezler. Bu da demek oluyor ki, bir mimari biçim tek başına algılanmaktan çok, çevresini oluşturan diğer biçimlerle birlikte algılanır (Kaplan vd. , 1999). Her ne kadar bu aralık içindeki tüm biçimler birey tarafından görülse de; biçime, konuma ve yönelişe bağlı olarak öne çıkan objeler sadece akılda kalıcı olacaktır.

Eğer mekânda az sayıda obje yer alıyorsa, denebilir ki objelerin algılanma olasılıkları, çok obje yer alan bir mekândaki obje algılanmasına oranla fazladır (Şekil 2.27). Tabii bu noktada unutulmaması gereken, objelerin birbirleriyle olan hiyerarşik algı farklılıkları ve tasarımcı tarafından ön plana çıkarılmak istenenin belirlenmesidir. Tasarımcı, mekânda her öğeyi eşit derecede bireye sunmayı tercih edebilir (Şekil 2.28).

Şekil 2.27 Tadao Ando tarafından yapılan bir giyim mağazası (Retail Design, 2014)

Şekil 2.28 Karim Rashid tarafından yapılan bir mağaza ve otel lobisi (Karim, 2014)

Biçimlerin algısında, kişi için önemlerinin de rolü bulunmaktadır. Kişinin ihtiyaçlarına cevap vereceğini düşündüğü biçimler kişi tarafından daha kolay algılanmaktadır.

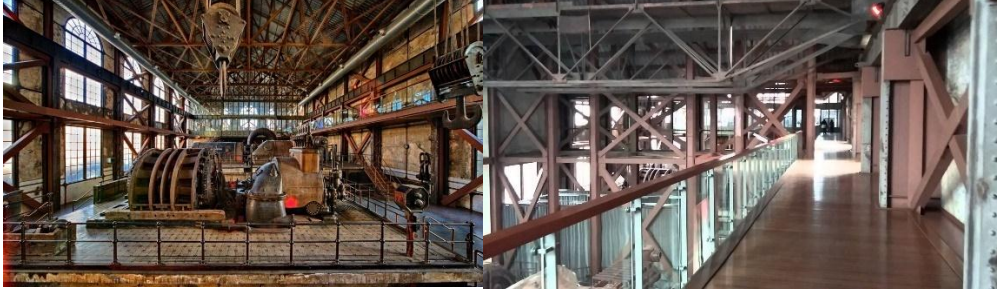
2.2.1.6 Malzeme ve doku

Mekâna ait yüzeylerin ve tefriş elemanlarının görünür olmaları için gereken özelliklerinden biri de herhangi bir malzeme ile oluşturulmalarıdır. Malzeme, kelime anlamıyla, bir cismin yapıldığı şeydir. Farklı yöntemler ile doğal veya yapay yollarla üretilen malzemeler, değişik biçimlerde ve renklerde mekânlarda kullanılmaktadır. Malzemenin mekandaki varlığı doku ile anlamlıdır. “Doku” kavramı, malzemenin kullanıcı tarafından algısını önemli ölçüde etkilemektedir.

Renk, ışıklılık, pürüzlülük ve parlaklık gibi yüzey özellikleri, kolay anlaşılabilir özelliklerdir. Bunun yanı sıra, yumuşaklık veya kayganlık gibi daha kompleks özellikler ise tahmin edilebilen diğer yüzey özellikleridir. Malzemenin yüzey özelliği, her türlü tüketimde tüketici tarafından önemsenmektedir. Bu nedenle, tasarımcılar, biçimlerin dış yüzey kaplamalarının görünüşlerini kullanıcıların algısını yönlendirmek üzere aracı olarak kullanmaktadır. Tasarımın her alanında kullanıcının bir sonraki adımı bu dış görünüme bağlı beğeni ile şekillenmektedir (Adelson, 2008). Malzemelerin parlaklık, ışık geçirgenliği ve yüzey pürüzlülüğü de bir diğer araştırma konusu olmuştur. Yapılan çalışmalarda, yüzeye verilen ışık derecesinin değişimiyle yüzeyin parlaklık miktarının değiştiği görülmektedir. Işık kaynağının çeşidi, konumu yönlendirilmesi ve yüzeyde yarattığı gölge dağılımı algıyı etkilemektedir. Ho et al. (2006) yüzey pürüzlülüğündeki yargının aydınlatmadan kaynaklandığını vurgulamışlardır. Araştırmalara göre, açılı verilen parlak bir aydınlatma, karşıdan yapılan aydınlatmaya göre, yüzeyi daha pürüzlü göstermektedir.

Özellikle, malzeme ve dokusunun işlevsel dönüşüm yaşamış binalardaki tahlili, binanın geçmişiyle varoluşu noktasında çok değerlidir. Yapının duvar ve döşemelerine yapılan müdahalelerin minimum seviyede bırakılarak, kendi orijinal yapısını sergilemesi sağlanmalıdır. Bunun için farklı yaklaşımlar sergilenebilir. Bu konudaki ilk anlayış, yapılacak ekin, arkada varolan orijinal dokuya tamamen zıt bir tasarım kurgusunda konumlandırılarak, varolanla yarışmasının

engellenmesi; ikinci anlayış ise; Şekil 2. 29’da görüldüğü üzere yapılacak olan ekin olabildiğince şeffaf ya da varolanla aynı renkte bırakılarak, arka planda kalmasını sağlamaktır (Fleming, 2014).

Şekil 2.29 Orijinal dokuyu ön planda tutan malzeme seçimine bir örnek Santral İstanbul (Flickr, 2014)

2.2.1.7 Su ve bitkisel öge

Su, akışkan ve şeffaf olan, farklı koşullar altında renk değişimleri gösterebilen, dinamik olabileceği gibi tamamen durgun da olan, kendi sesine sahip, ayrıca başkasına katılıp onu da sesli hale getirebilen canlı bir varlıktır (Şekil 2. 30). Farklı durumları ve dönüşebilen halleri suya bu avantajı verir. Bu sayede mekân kullanıcılarına, yansımayı, mekânsal dönüşümü, kırılmayı ve ışık dalgalarının dönüşümünü izlettirir. Suyun şeffaflığı, dinamizmi ya da durgunluğu mekânın kullanıcılarına farklı bir deneyim yaşatmaktadır. Su ayrıca, iç mekânlarda derinlik hissi yaratmaktadır. Bu derinlik, mekânın sınırlarını silmekte, doğayla arasındaki bağı arttırmaktadır (Şekil 2.31).

Şekil 2.30 Tadao Ando tarafından yapılan Sayamaike Müzesi (Galinsky, 2014)

Şekil 2.31 Suyun iç mekânda kullanımına bir konut örneği (Villamayevi, 2014)

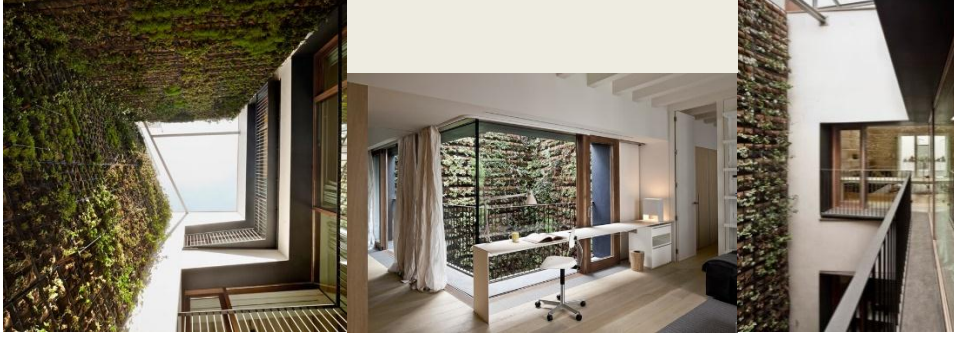
Suyun yanı sıra, bitkilerin de iç mekânda kullanımı mekân algısını farklı yönlerde etkilemektedir. Bitkilerin şekil 2. 32’de görüldüğü gibi mekân içinde mekân tanımı yapmak, farklı mekânları belirli ölçülerde birleştirmek veya ayırmak gibi görevleri olabileceği gibi, duvar yüzeylerinde estetik işlevle de yer alabilmektedirler (Şekil 2. 33). Bunun yanı sıra; ekolojik, sosyal ve ekonomik yönde mekana katkıları göz ardı edilmemelidir. Bitkilerin özellikle konut iç mekânlarında kullanımı noktasal olabileceği gibi Şekil 2. 34’ te görüldüğü gibi mekân yüzeylerinde de olabilmektedir.

Şekil 2.32 Bitkinin mekân ayırıcı rolünde kullanımına bir örnek (Chapa, 2007)

Şekil 2.33 Bitkinin mekân duvar yüzeylerinde kullanımına bir örnek (Home Designing, 2015)

Şekil 2.34 Bitkinin iç mekân-dış mekan sınırlarını silmek üzere kullanımına bir örnek (Inspire, 2015)

2.2.1.8 Derinlik

Mekânların algısında farklı mekânsal deneyimler söz konusudur. Mekânı sadece plan düzleminde değil, üçüncü boyutta farklı bakış noktalarından değerlendirmek gerekmektedir. Derinlik, kesintisizlikle mükemmele ulaşır. Bakılan noktanın görüş hizasında bakışı kesen herhangi bir eleman bulunursa, derinlik algısı zayıflamaktadır. Derinlik, beraberinde merak duygusunu getirmektedir. Derinde olan ilgi çekicidir. Ulaşılmak istenendir.

Derinlik algısını arttıran bir diğer öğe ise ritimdir. Bakışı tamamen karşıya yönlendirmek için, Şekil 2.35’te de görüldüğü gibi belli sınırlara ihtiyaç vardır. Tanımlı aralıklarla ritmik bir düzende devam eden elemanlar, derinlik algısını arttırmaktadır.

Şekil 2.35 Mekân bileşenlerinin tekrarıyla derinlik algısının artırılmasına bir örnek Hong Long Ly tarafından yapılan Sheikh Zayed Cami (Anawalls, 2014)

2.2.1.9 Uzaklık

Uzaklık- yakınlık, salt mekânın değişkenleriyle değerlendirilebilecek bir ilişki değildir. İnsanla bir bütün olarak şekillenen mekânlar, onların hareketiyle her anda farklı bir biçime dönüşmektedir. Mekânda bulunan bireyin hareketiyle farklı algılama düzeyleri oluşmaktadır. Kişi, mekan içerisinde hareket ettiği sürece mekana dair şekil-zemin ilişkisi ve nesneye ait uyaranlar değişmektedir (Turgay, 2009).

Uzaklık kavramının değerlendirilmesinde; nesnenin boyutları, gözlemcinin bakış noktası, ortamın ışıklılık düzeyi ve açısı gibi faktörler etkindir. Bu bağlamda, tasarımcı, mekân içinde bir nesneyi veya nesne grubunu ayrı veya aynı noktada algılatmak istiyorsa, gözlemciden olan uzaklığını ve nesnelerin birbirleriyle olan uzaklıklarını analiz etmelidir. Örneğin, mekân içindeki herhangi bir öge, mekana girildiği anda tümüyle algılatılmak isteniyorsa ve mekanı deneyimleyerek bu nesneye ulaşılması hedeflenmiş ise, mekanın giriş aksında

derin bir perspektif etkisiyle, nesnenin boyutuna ve mekanın boyutlarına uygun bir uzaklıkta nesne konumlandırılmalıdır (Şekil 2. 36).

Şekil 2.36 Uzaklık etkisinin görsel algı üzerindeki etkisine bir örnek, bir otel lobi girişi (Chaos Hunted House, 2015)

2.2.2 Algılanan mekân: Mekânın boyutları

Mekân, insanla salt fiziksel değil, sosyo- kültürel ve ekonomik anlamda da bağlantılıdır. İnsanın mekâna olan bağlılığı, bir süre sonra o mekânı karakterize eder ve mekan- insan etkileşiminde iki yönlü değişimi beraberinde getirir. Mekân da birey olmaya başlar ve kullanıcısının karakteriyle bütünleşir. Mekânın kullanıcısıyla kurduğu bu ilişkide mekanın farklı boyutları ön plana çıkmaktadır. Bunlar; mekânın algısal, fiziksel, kavramsal ve duygusal boyutudur.

2.2.2.1 Algısal boyutu

Mekânlar, zaman faktörüyle birlikte, bireyin bulunduğu her ayrı noktada farklı algılanmakta ve anlamlandırılmaktadır. Mekânla bireyin konumu arasındaki uzaklık, yükseklik ve kesintisizlik gibi unsurlar mekanın algısını yönetmekte, bireyin hareketi boyunca bu algı değişime uğramaktadır. Mekâna ait her fiziksel

eleman, zaman dizgisi içinde hiyerarşik bir düzende algılanmakta, önceki deneyimlerle birleşerek mekana kendine özgü algısal bir boyut kazandırmaktadır.

Karaağaç (2006), Ching (2002)'in değerlendirmelerini şu şekilde ele almıştır. Herhangi bir mekâna yaklaşma, mekan içindeki hareket ve yapılan eylemler, bu esnada mekanın sunduğu renk, ışık, doku, manzara ve ses özellikleri, ardından mekandan uzaklaşma gibi değişkenler mekana algısal boyutunu kazandırmaktadır. Algısal boyut kavramıyla bahsedilen, mekânın algısında önemli bir değişken olan bireyin önceki deneyimleri dışında, mekanın sahip olduğu fiziksel bileşenlerin, bireyin hareketi sonucu kendisinde oluşturduğu algıdır. Buna “anlılık” ya da “şimdinin algısı” demek de doğru olacaktır.

Mekânın bireylere ait tecrübeler yanısıra, daha nesnel olan değerlendirmesinde, Şekil 2.37’de örnek verildiği üzere mekana yaklaşım, giriş ve zamanın içinde mekandaki dolanım ve mekanı terk etme sürecinde kişide bıraktığı iz, mekanın algısal değerini yansıtmaktadır.

Şekil 2.37 Daniel Libeskind tarafından yapılan Serpentin Pavyonu (Serpentine Galleries, 2015)

2.2.2.2 Fiziksel boyutu

Mekânlar, tasarımcının zihninden kalemine giden süreçte soyuttan somuta bir yolculuk yaşamaktadır. Taslak halinde beliren çizimler sonucunda, fiziksel bütünlüğü sağlayacak ilk elemanlar ortaya çıkmaktadır. Mekânın kapalılığını, yönünü, akışını, yüksekliğini ve genişliğini belirleyen bütün bu elemanlar mekânın fiziksel boyutunu meydana getirmektedir. Sadece mekânı oluşturan

temel strüktür elemanları değil, mekanda yer alan diğer tüm donatılar, fiziksel boyutta mekanı desteklemektedir.

Mekânın yüzeylerindeki doluluklar ve boşluklar, iç ve dış ilişkilerinin bütünü ile sahip olduğu makine sistemleri ve bunların planlaması fiziksel kurgusunu kullanıcılarına izlettirmektedir (Karaağaç, 2006). Mekânın fiziksel tasarımının dil bütünlüğü, bireyin o mekâna tepkisini oluşturan en önemli etkenlerden biridir. Birey, her zaman basit, karmaşadan uzak ve yalın olanı algılar ve benimser. Bu nedenle, fiziksel varoluşunu sade bir bütünlükte tanımlayamayan mekânlar, bireyler için anlaşılması güç mekânlardır.

Mekânın algı süreci, mekânla karşılaşılan ilk andan itibaren başlamaktadır. Geçmişte mekâna dair deneyimi olan birey, mekana ait birtakım değerlendirmelere sahiptir. Mekânsal algıda oluşan bu deneyimlerin olumlu geri bildirimlerinin olabilmesi ve bireyin ikinci kez bu deneyimi yaşamak istemesi için, öncelikle mekânı tanıyabilmesi gerekmektedir. Mekânın, Şekil 2. 38' de görüldüğü gibi, dikey ve yatay yöndeki dolaşımını tarifleyen strüktür sistemi, hacmi oluşturan yüzeylerinin boyutları gibi fiziksel özellikleri, bireyin mekânı tanımasını ve sonrasında algılamasını sağlamaktadır.

Şekil 2.38 Bir eğitim yapısı mekan örneği (David Sievers, 2014)

2.2.2.3 Kavramsal boyutu

Mekânda yer alan elemanlar, tek bir boşluğun içinde yer almazlar. Etraflarında onlara değen veya belirli mesafede olan farklı birçok geometriyle ilişki içinde bulunmakta, bu sayede mekânın bütünlüğünü sağlamaktadırlar. Mekanın öğeleri arasındaki gerilim, onları bütünü koruyacak şekilde bir arada tutmakta, aynı zamanda ayrı ayrı algılatmak üzere birbirlerinden ayırmaktadır. Hepsinin birlikte oluşturduğu düzen ise, farklı anlamlar ifade eden göstergeler haline gelebilmektedir. Binanın elemanları ve sistemleri arasındaki düzenli ya da düzensiz ilişkilerin ve mekâna değer katacak olan simgelerin uyandırdıkları anlamlar kavramsal boyutu oluşturmaktadır.

Mekânın sahip olduğu fiziksel özellikler, öncelikle mekanın imgelerini oluştururken ve mekan, somut verilere dayanan katmanlarla tanımlanırken; zaman içinde daha soyut ve kavramsal katmanlar ön plana geçerek karmaşık bir yapı oluşturmaktadır. Böylece, fiziksel örüntüdeki ilk katmanlar önemini yitirirken, mekânın anlamlandırılmasıyla kişiler tarafından elde edilen yeni boyutlarla yeni katmanlar meydana gelmektedir. Ayrıca, soyut ve kavramsal biçimlere dönüşen kavramlar, mekân içinde belirli göstergelerle somutlaşarak anlamlandırma amacıyla kullanılmaktadır (Turgay, 2009). Burada önemli olan, gösterilecek soyut kavramın, onu somutlaştıran biçimle ve mekânın bütünüyle olan ilişkisinin doğruluğudur.

Toplumsal ilişkilerin tanımlanması ve düzenlenmesinde, fiziksel çevrenin yanı sıra sosyal ve kültürel çevrenin kullanımında da “simgeler” önemli yer tutmaktadır. Bireyin önceki deneyimlerini anımsatan simgeler, nesne aracılığıyla geçmişle bağlantı kurmasına olanak sağlayacaktır. Bu yol ile algı üzerinde yönlendirme mümkün olabilecektir.

Mekânın kavramsal yönünü anlamak ve mekanla bu yönde ilişki kurmak için, mekanın ve/veya kişinin geçmişine ya da ait olduğu topluma ait izleri belirli simge veya işaretler ile mekanla buluşturmak gerekecektir. Özellikle toplumların, simge ve işaretlere verdikleri önem, algılarında oldukça etkilidir. Mekân içinde kullanılan bu kodlar, mekanın kullanıcıyla anlamsal bağını arttırmakta, kavramsal

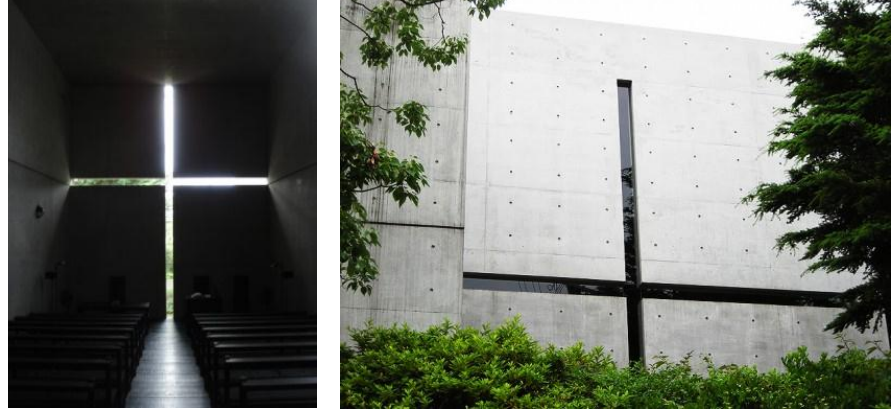
boyutunu güçlendirmektedir. Berlin Yahudi Soykırım Müzesi (Şekil 2. 39) bu bağlamdaki önemli örneklerden biri olarak değerlendirilebilir. Daniel Libeskind tarafından tasarlanan yapının iç ve dış mekân kurgusunda Alman-Yahudi tarihi ilişkisi ve yaşananlar simgelerle somutlaştırılmış, anlamsal bir bütün meydana getirilmiştir. Yahudilerin Berlin'deki hayatlarını ve Alman- Yahudi ilişkisini tasvir etmek için birbiriyle kesişen iki çizgi ve arada boşluklar tavan düzlemine anlam katmaktadır (Turgay, 2009).

Şekil 2.39 Daniel Libeskind tarafından yapılan Berlin Yahudi Soykırım Müzesi
(The Red List, 2014)

Simge ve semboller ile fiziksel ve algısal boyuta ayrı bir anlam katan kavramsal izler, özellikle kentlinin toplandığı ortak kullanım alanları olan meydanlar, açık ve kapalı kamusal alanlarda (galeri, müze, tiyatro, festival alanları vs.) kentli ile özel bir bağ kurmaktadır. Bu bağ sadece kentli içinde değil, diğer toplumların da kente olan ilgisini arttırmaktadır. Bir diğer örnek ise; mekânın simgeleriyle, sembolleriyle fiziksel varoluşunun önüne geçtiği, Tadao Ando tarafından 1989' da tamamlanan Işık Kilisesi'dir (Şekil 2. 40). Ando,

tasarımını yaparken, doğa ve mimari arasındaki felsefik çerçeveyi güçlendirmek için ışık yardımıyla yeni mekânsal algılar tanımlamıştır. Işık ve dolu yüzeylerin kesişimi, kişilerin kendi içlerinde yer alan spiritüel ve dünyevi farkındalıklarının artmasını sağlamaktadır (Kroll, 2011).

Şekil 2.40 Tadao Ando tarafından yapılan Işık Kilisesi (Arch Daily Classics, 2014)

Simge; bir şeyi temsil etme anlamına gelmektedir. Bu kimi zaman, bir elin parmaklarıyla özgürlük ifadesine dönüşürken, kimi zaman da çizginin devamlılığıyla sonsuzluğun simgesi olabilmektedir. Bazen de parçalar bireye bütünü algılatır. Parçalarla başlayan zihinsel süreç, simgenin bütünü bulmak için bir ipucudur. Örneğin, C. Chaplin'in potinleri, melon şapkası ve ünlü bastonunu gösteren bir fotoğraf, O'nun mizahını, siyah- beyaz filmlerini zihinlerde canlandırabilmektedir (İnceoğlu, 2010). Birey, çevresinde bulunan uyarıcıları gereksinim ve ilgisine göre seçerek algılar. Bu seçim genelde mesajdaki tek bir “baskın uyarının” bireyde bıraktığı izlenime göre olur. Bu uyarı, herhangi bir renk, fotoğraf, slogan veya kısa, etkili bir müzik olabilir. Ancak bu şekilde mesajla ilgili vurgulayıcı kısım bireyin algısını harekete geçirir ve mesajın kısa sürede algılanmasını sağlar. Bu yöntem özellikle reklamlarda, kısa sürede verilmek istenen mesajı verilebilmesi için kullanılır. Beklenen algının yaratılabilmesi için, baskın uyarının kullanım sıklığı, konumu ve biçimi önem kazanmaktadır. Mekân içinde sıkça tekrarlanan aynı biçimli elemanların tek bir tanesine yapılmak istenen vurgu tekrarın çok olmasından dolayı algılanamayabilir.

Sembol kavramı da simgesel anlatım içinde değerli bir yere sahiptir. Soyut uyarıcılar olan semboller, daha çok kitle iletişiminde kullanılan algının

arttırılmasına ve belli bir yöne çevrilmesine yardımcı araçlardır. Ancak mekânda sembol kullanımı, biraz daha şekil değiştirmekte, soyutlanmaktadır. Mekânın deneyimlenmesinde, mekana ait herhangi sembolik değeri olan işaret ya da kavramın insan belleğinde bıraktığı iz, kişinin belleğinde sembolik anlamı, değeri olan bir imge olarak kodlanmasında etkisi olduğu bilinmektedir. Deneyimlenen mekânın değerlendirilme sürecinde, mekansal özelliklerin belli zaman ve olaylar karşısında toplum için taşıdığı anlam ya da anlamları, deneyimleri ön plana çıkarıyor ise burada “sembollerden yararlanma” kavramından bahsedilebilir (Turgay, 2009). 11 Eylül saldırıları sonucu yıkılan New York Dünya Ticaret Merkezi’nin yıkılmasıyla hayatını kaybedenler anısına yapılan 11 Eylül Anıtı (Şekil 2. 41. a) ve 13 Mayıs 2014’te Soma’da gerçekleşen maden kazası sonucu yaşamını yitirenler anısına yapılması planlanan Madenci Anıt Mezarı (Şekil 2.41. b), sembollerle toplumsal belleği canlı tutmak üzere yapılan örneklerdendir.

(a)

(b)

Şekil 2.41 (a) 11 Eylül Dünya Ticaret Merkezine yapılan saldırıda yaşamını kaybedenler için yapılan anıt (Bye. ography, 2014) (b)13 Mayıs 2014’te Soma’da gerçekleşen maden kazasında yaşamını kaybedenler için yapılması planlanan anıt (Yapı, 2014)

2.2.2.4 Duygusal boyutu

İnsana ait bir algıdan söz ederken, onu insanın duygularından ayrı düşünmek olanaksızdır. İnsanın bir nesneyi sevip sevmemesi, iyi görmesi veya görmemesi gibi duygusal değerlendirmeleri her zaman var olacaktır. Algıya bu yönüyle bakıldığında; çevrenin uyarıcı yanı ile bireyin yaşantıları, sosyo- kültürel durumu, duygusal nitelikteki tavır ve davranışları arasındaki işlevsel ilişki önem kazanmaktadır. Bu durum bireyin sosyal yaşantısında çevresiyle olan ilişkisinin derecesini de etkilemektedir. Bireyin geçmiş deneyimlerinin etkisiyle oluşan tavır ve eğilimleri, etrafında olan insanlara karşı tavırlarını önemli ölçüde belirler. Mekân tasarımcıları için de bu veriler, tasarım aşamasında tasarıma değer katmaktadır.

Algılama sürecinde birey, çevresini kendine ait seçiciler ile değerlendirerek, seçici bir yaklaşımla algılamaktadır. Gereksinimleri, beklentileri ve aidiyet hissettiği toplumsal birikimleri bu seçiciliğini belirleyen etkenlerden bazılarıdır.

Algılama, bireyin içinde bulunduğu çevreye ve genelinde ait olduğu kültüre bağlı olarak gelişir. Bireyin yapmış olduğu meslek, yetiştiği aile ortamı gibi değişkenler algısında belirli seçimler yapmasını sağlamaktadır. Kişilerin durumları, olayları ve nesneleri, kısacası çevrelerini bu kendilerine özgü algılama eğilimleri ile seçerek algıladıkları bilinmektedir (İnceoğlu, 2010).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

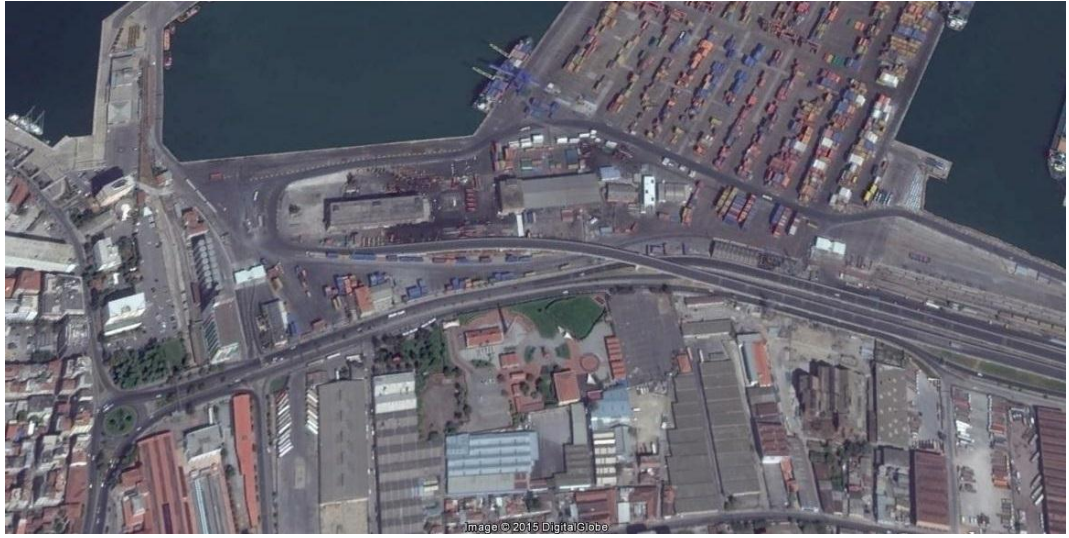
3.1 Materyal

Çalışmanın ana materyali, İzmir Liman Arkası Bölgesi’nde yer alan diğer tarihi fabrika ve depo yapıları ile bütünlük sağlayan İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası Kültür Merkezi’ dir. Tezde yapı kompleksinin, Yeni Kent Merkezi İmar Planlamaları kapsamında işlevsel dönüşümünü, farklı katmanlar halinde değerlendirmek esas amaçtır. Bu yerleşkenin seçilmesindeki nedenler;

- Yerleşkenin önceki işlevi olan havagazı üretimi daha çok makine kullanımına yönelik kurgulanmışken, günümüzde oldukça yoğun insan kullanımına dönük bir kültür merkezi olarak hizmet vermesi,
- Günümüzde kültür merkezi olarak birçok farklı kitleye hitap etmesi,
- Yeni işleviyle kültür merkezi, Karşıyaka, Bornova, Basmane ve Alsancak semtlerini birbirine bağlayan önemli bir kesişim noktasında yer alması,
- Önemli bir liman kenti olan İzmir için turistik ve dolayısıyla ticari anlamda büyük bir potansiyeli içinde barındırması,
- Görünürlüğü ve ulaşılabilirliği tam anlamıyla sağlandığı takdirde, kent için değerli bir “işaret-kent simgesi” (landmark) olabileceği,
- İçinde yer aldığı Liman Arkası Bölgesi’nin kente katılımı noktasında sınır teşkil eden yapı kompleksi; sağlanabilecek dönüşümlü fonksiyonlar ile kentliye günün farklı saatlerinde hizmetler sunabileceğinin düşünülmesi,
- Yapı kompleksinin ve bulunduğu yerleşkenin barındırdığı işlevlerdeki çeşitlilik sayesinde yapılabilecek müdahalelerle farklı ihtiyaçlara göre değerlendirilme şansı bulacağının düşünülmesidir.

3.1.1 Yapı kompleksinin konumu

İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası Kültür Merkezi, İzmir Liman Arkası Bölgesi'nin sınır hattında yer almaktadır. Yerleşkenin kuzeyinde Liman Caddesi, güneyinde Şark Sanayi ve Sümerbank Basma Sanayi arasında konut yerleşimleri, batısında Tariş Genel Müdürlüğü, doğusunda ise boş alan olan otopark bulunmaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası Kültür Merkezi Uydu Görüntüsü

Burada konumlandırılmasının nedenlerinden biri, limana ve demiryolu hattına olan yakınlığı sayesinde kömürün kolaylıkla transferinin sağlanması; bunun sonucunda zaman, işçilik ve mali kazanç elde edilmesi olarak düşünülebilir. İkinci bir neden ise; kente havagazı ile aydınlık sağlaması amaçlanan üretim kompleksinin kentten uzak bir noktada olmaması durumunun, havagazı hattının kente homojen olarak dağılımını desteklemesidir. Üçüncü nedeni ise; kömür tozlarının yığılıp kalmaması için Alsancak'ın kent içindeki en rüzgarlı bölge olmasıdır (Şimşek, 2006). Yerleşkenin bulunduğu nokta, kuzeydoğu yönünde Karşıyaka, kuzeybatı yönünde ise Alsancak mahallesini birbirine bağlamaktadır. Bu konumunun etkisiyle ileriki dönemlerde birçok endüstri yapısının burada açıldığı da görülmektedir. Bunlara hizmet edecek olan depo yapıları da Liman Arkası Bölgesi'nin bu kritik konumundan faydalanmıştır.

Fabrika, bir liman kenti olarak tarihinde ve günümüzde Türkiye ve dünya kentleri arasında önemli bir ticari ve turistik merkez konumunda olan İzmir' in Liman Arkası Bölgesi'nde yer almaktadır. İçinde bulunan İzmir Limanı'ndan (Şekil 3. 2) bu adı alan bölge, kentin eski ve yeni merkezlerini birbirine bağlamakta; eğitim, sanayi, turizm, ticari ve konut bölgelerinin odak noktasında yer almaktadır. Dolayısıyla, kent içi ulaşım ağlarının da kesişim noktasını oluşturmaktadır. Çıkış (2009)' ın belirttiği üzere ise, mevcut durumunda oldukça yoğun bir yapılaşma, trafik, nüfus ve işleve sahip Alsancak semtinin genişleyebileceği bir bölge olarak da düşünülmektedir. Bu sayede, Alsancak semti homojen olarak bu bölgeye de dağılacak, hatta devamlılık sağlandığı takdirde körfezi takip ederek Karşıyaka kısmını da bu merkeze dahil edecektir. Böylece daha bütüncül bir kent planı oluşabilecektir.

Şekil 3.2 İzmir Limanı genel görünüşü (Yeni Asır, 2015)

İzmir Liman Arkası Bölgesi, bugünkü limana paralel uzanan Liman Caddesi ve Şehitler Caddesi arasındaki bölgeyi kapsamaktadır. 2003 Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı Raporu' na göre ise, kuzeyde Alsancak Limanı, batıda Alsancak Garı, tesisleri ve demiryolu ile güneydoğuda, Meles Çayı ve Mürselpaşa Bulvarı'yla sınırlanan üçgen alandır (Şekil 3.3) (Çıkış, 2009).

Şekil 3.3 İzmir Liman Arkası bölgesi uydu görüntüsü (kırmızı çizgi ile sınırlı alan)

Bölge dahilinde çok az konut yer almakla birlikte, geniş parsellerde daha çok sanayi yapıları bulunmaktadır. Bu yapılardan Havagazı Fabrikası, Şark Sanayi ve Sümerbank Basma İşletmeleri ile Elektrik Fabrikası endüstri mirası kapsamına alınan birçok tarihi yapı içinde sayılmaktadır. Bu bölgedeki tarihi yapılar, İzmir I No' lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 08.01.1998 tarihli 7003 sayılı kararı ile “Kültür ve Tabiat Varlığı” kapsamına alınmış ve korunmasına karar verilmiştir. Karar kapsamında, Havagazı Fabrikası, Elektrik Fabrikası, Şark Sanayi gibi sanayi yapıları ile bunlarla bütünlük sağlayan ve aynı döneme ait konut yapılarının oluşturduğu sivil mimarlık örneği yapılar ve bölgede yer alan bazı ağaç grupları korunmaya alınmıştır (Çıkış, 2009).

3.1.2 Yapı kompleksinin genel tarihi

İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası'nın yapımındaki hedef, sözü edildiği üzere, İzmir' in havagazı ile aydınlatılmasıydı. Bu amaçla ilk olarak Fransız A. Marchais' le 1856 yılında anlaşma yapıldıysa da kendisinin ölümüyle görüşmeler sonuçsuz kalmıştır. Ardından, 1859 yılında A. Edwards yapının 40 yıl süreyle işletmesini almış ve inşasına başlayabileceğini bildirmiştir. 1862 yılında inşasına başlanan 22.000 m² alana kurulu yapı kompleksinin yapımı, merkezi Londra'da bulunan “İzmir Gaz Kumpanyası” veya “İzmir Havagazı Kumpanyası” adındaki bir şirket tarafından üstlenilmiştir. Taş kömürünün demiryoluyla yerleşkeye alınarak, kayar bantlarla fırınlara atılmasıyla başlayan havagazı üretim süreci,

gazojen denen ocaklarda yüksek ısılarda damıtma yapılmasıyla devam eden sürecin sonunda ise kok kömürü ve gaz elde edilirdi. Elde edilen gaz bir sıra işlemiden sonra gazometrelerde biriktirilerek, gaz basınç pompasıyla şehre gönderilmekteydi (Şimşek, 2006).

1864 yılında sokaklar havagazı ile aydınlatılmaya başlamış; öncelikle, Levantenlerin ve azınlıkların olduğu bölgelere, sonrasında Bornova ve Karşıyaka'ya, en son ise Türk mahallelerine havagazı şebekesi ulaşmıştır (Kurt, 1995). 1902'de şehrin havagazı ile aydınlatma sistemi kurularak, genişletilmiştir (Baykara, 2001; Şimşek'den, 2006). Fabrika kurulduğunda 600 fener kenti aydınlatmak için öngörülüşken, kentin büyümesiyle bu sayı 3000'e ulaşmıştır. Bu sebeple, Şekil 3. 4 ve 3. 5'te de görüldüğü üzere ek yapılar inşa edilmiştir. Bu dönemde fabrikada 280 işçi çalışılmıştır (Candemir, 2000). Ancak 1900 lü yıllarla birlikte elektrik daha ucuz bir aydınlatma kaynağı olarak gelişmiş, 1904 yılından itibaren İzmir'in elektrikle aydınlatılması ve havagazının ısıtma amaçlı kullanımı önerisi getirilmiştir. Ancak şirket pazar kaygısı nedeniyle buna karşı çıkmış, 1. Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar havagazının kullanımında ısrarcı olmuştur. Geçiş döneminde ise bir süre hem elektrik hem havagazı kullanılmıştır. Sonrasında, yabancı şirket imtiyazlarına izin verilmeyerek, yapı 15 Eylül 1935'te belediyeye devredilmiş ve uzun süre havagazı mutfaklarda kullanılmaya devam etmiştir (Es Yapı, 2009).

Şekil 3.4 İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası'nın eski girişinden yerleşkenin görünümü - R. Bayam Arşivi (Kayın ve Şimşek, 2009)

Şekil 3.5 Dökümhane binası ve fırınların eski işlevindeki durumu- R. Bayam Arşivi (Kayın ve Şimşek, 2009)

Savaş yıllarında zarar gören ve elektrik kullanımının yoğunlaşmasıyla kullanılmaz hale gelen yapı, bu olumsuz tabloya rağmen varlığını Cumhuriyet Dönemi'nde de sürdürmüştür. 1935 yılında İzmir'de 30.195 konut içerisinde % 1. 5' unda havagazı kullanıldığı bilinmektedir (İzmir İl Yıllığı, 1937; Şimşek'ten, 2006). Bu oranı arttırmak üzere, Şekil 3. 6' da görüldüğü üzere, 1936-1937 yıllarındaki fuarda Havagazı Fabrikası standı açılmıştır (Şimşek, 2006). Ancak, oldukça eskimiş teknoloji ve yıpranmış bina nedeniyle tesis onarımına ihtiyaç duymuştur (Kayın ve Şimşek, 2009). Bu nedenle, çeşitli mekanik işler ve bacanın onarımı için Mimar Fuad çalışmalara başlamıştır. 1994 yılına kadar faal olan yapı kompleksi, işlevini yitirmesiyle birlikte İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 1 Eylül 1994 tarih ve 5.195 sayılı kararı uyarınca 24 Ekim 1994 tarihinde kapatılmıştır (Kayın ve Şimşek, 2009). Havagazı üretiminin son bulmasının ardından 20 fabrika işçisine sembolik bir ücretle dökümhane devredilmiş ve işlevini sürdürmesi sağlanmıştır. Ancak, havayı kirlettiği gerekçesiyle sonrasında kapatılmıştır. Öyle ki, bu dönemde kent içindeki önemli konumu nedeniyle yıkılarak, yerine gökdelen yapılması dahi düşünülmüştür (Şekil 3. 7) (Hürriyet Gazetesi, 21 Şubat 1995; Şimşek, 2006).

Şekil 3.6 Yerleşkenin fuardaki tanıtım standı (R. Bayam arşivi; Şimşek 'den; 2006)

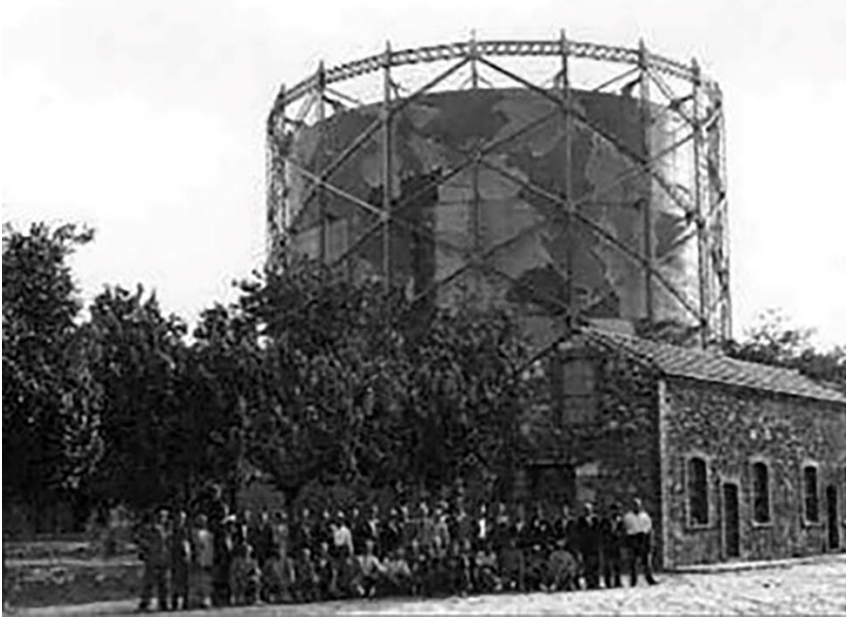
Şekil 3.7 Kent içindeki sayaçların sökülmesi ve yerleşkede depolanmasına dair gazete haberi (Hürriyet, 21 Şubat 1995 s.3; Özgüven’ den, 1995)

1995 yılında üretim sürecine ait donanımlardan bazıları, İstanbul Rahmi Koç Müzesi’ne taşınmıştır. Bu yapı kompleksi için 2003 yılına kadar olan süreç oldukça plansız ve öngörüsüz olarak devam etmiştir.

2000’ li yıllara doğru ESHOT Genel Müdürlüğü’ ne bağlı tamir ve bekleme yeri olarak kullanılmaya başlanan yerleşke, önceki bölümde bahsedildiği üzere, 1989 yılı İmar Planı’na göre, Liman Arkası Bölgesi bünyesinde iş alanı kapsamına alınmış, 1998 yılında ise; İzmir I No’ lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından bölgede korunma altına alınan 53 yapıdan biri olmuştur (Kayın ve Şimşek, 2009).

Otobüslerin bekleme ve tamir yeri olarak bir süre hizmet veren yapı kompleksinin peyzajında birçok bozulma meydana gelmiştir. Bunlardan bazıları; Şekil 3. 8’ de görüldüğü gibi oldukça yüksek gazometrelerin sökülmesi, su kuyusunun kapatılması, kömür taşıma raylarının kaldırılması, zemin düzleştirilmesi (Şekil 3. 9), ve benzeri sayılabilir. Bu gibi bozulmalar nedeniyle

Üretim sürecinin izlenmesi glemitir. Bunun dışında, yerlekeye giriş, bu dönemde yerleşkenin doğu yönünden yapılmaktadır (imek, 2006).

Şekil 3.8 Gazometre ve personel binası önünde çekilmiş bir fotoğraf- Apikam Arşivi (Kayın ve imek, 2009)

Şekil 3.9 Yerleşkenin otobüs bekleme yeri olarak kullanımına dair fotoğraf (imek, 2006)

Son olarak 2003 yılında Kültür ve Eđence Merkezi olarak kente kazandırılması önerilen kompleks, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kararı doğrultusunda 2005 yılında proje, 2008 yılında uygulama olmak üzere ihaleleri tamamlanarak, 2009 yılında yeni işlevi olan kültür merkezi olarak kullanılmaya ba lanmı tır.

Yerleşkenin içinde yer aldığı Liman Arkası Bölgesi, İzmir'in ilk sanayi bölgesi olarak önemli bir değere sahiptir. Endüstri Devri öncesinde bostan ve tarlalardan oluşmakta olduğu bilinmektedir. Tren Garı ve liman bağlantısının tamamlanması, ardından Alsancak ve Halkapınar arası tramvay hattının oluşmasıyla, Darağacı olarak adlandırılan bu bölge sanayi bölgesi olarak hayata geçmiştir. İlk depo, i lik ve fabrikalar bu bölgede kurulmuştur. 20. yy ba ından itibaren yağ, sabun, un ve  imento fabrikalarının kurulmasıyla bölge yoğunluğunu arttırmıştır ( ıkı , 1999).

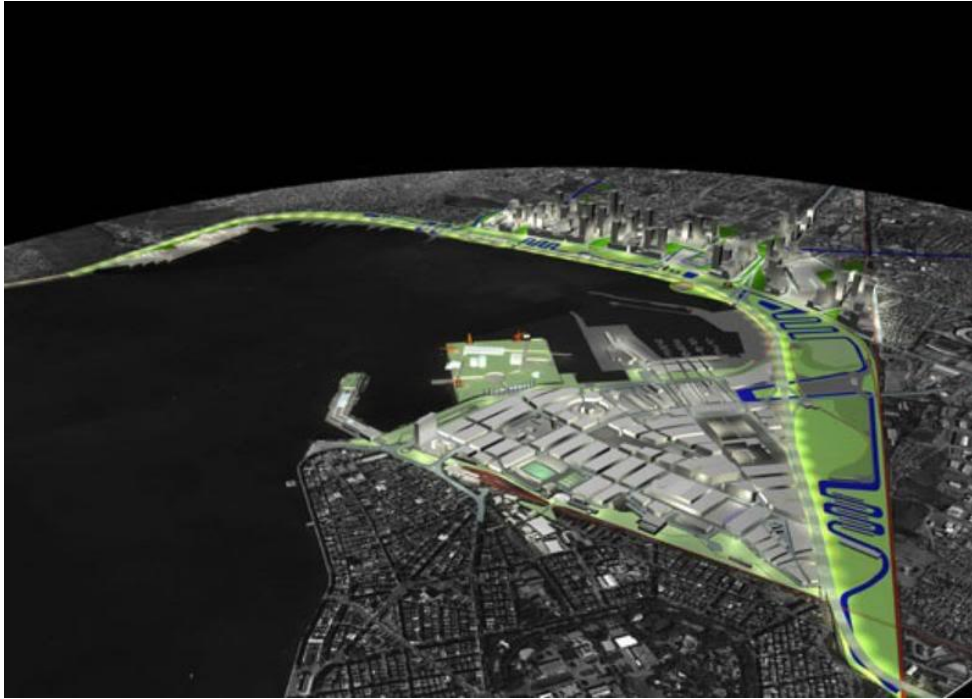
Gayrimüslim Osmanlı tebasını ve Avrupa'lı tüccarları içinde barındıran kozmopolit bir sosyo- ekonomik yapıya kavu an 19.yy İzmir'inin temelleri 17. yüzyılda Doğu-Batı kervan ticaretinin İzmir Limanı'na yönlenmesiyle ba lamı tır. 19.yy da daha da artan bu ticari ivme, kentin ulaşım, finans mekanizmalarını geliştirmesini gerektirmi , liman- rıhtım, demiryolu- gar gibi büyük inşa süreçleri ba lamı tır. Buna bağlı olarak, kent içinde endüstri faaliyetleri yoğunla mı  ve endüstri yapıları ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde de bu gelişmeler devam etmiş, bunun sonucu olarak Liman Arkası Bölgesinde zaman içinde çok katmanlı bir birikim gözlenmiştir. Dükkanlar ve depo yapıları, 19.yy'a ait Tarihi Havagazı Fabrikası, 1928 Elektrik Fabrikası, 19. yy sonu 20. yy başına ait Kiremit Fabrikası, 19. yy sonu 20. yy başında şarap fabrikası olduğu düşünülen Tari  Alkol Fabrikası, 1895, 1908 ve 1954 Un Fabrikaları, 1924 iplik- mensucat konusunda çalışan  ark Sanayi Fabrikası, 20. yy ortasında üretime ba layan Sümerbank Basma Sanayi   letmesi gibi tesis ve yerle keler bu bölgede yer almaktadır (Kayın ve  im ek, 2009).

Cumhuriyet'in kurulması ile 1925 Danger Planı'na göre, Alsancak Tren Garı'ndan Mersinliye kadar olan ve Darağacı denen bu bölgeyi de kapsayan bir alan sanayi bölgesi ilan edilmiş, ayrıca 1959 yılında   letmeye açılacak limanın da

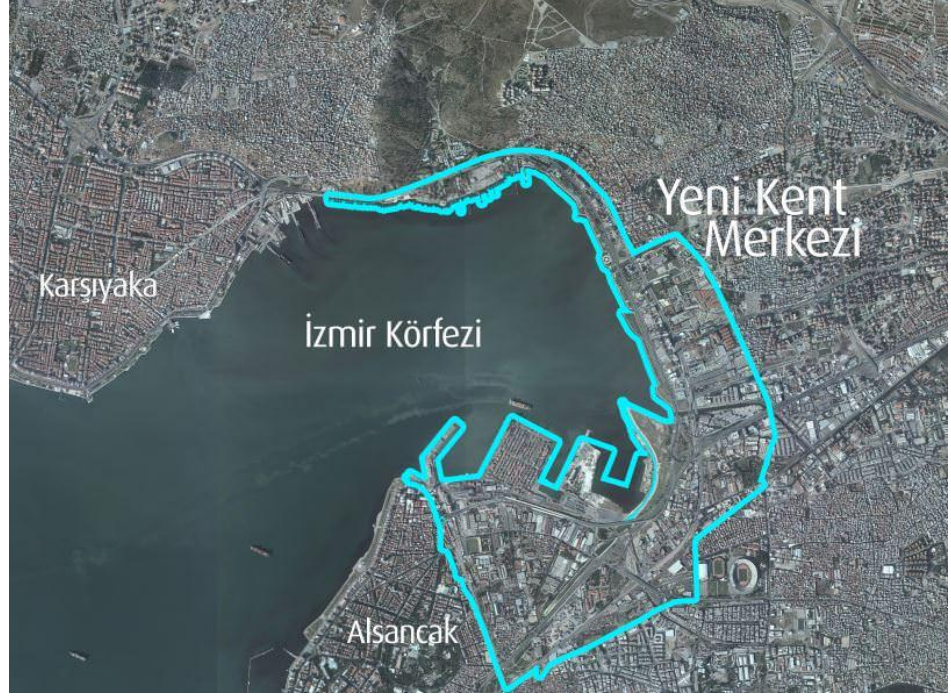
yapım hazırlıkları başlamıştır. Ardından sırasıyla 1928 yılında Elektrik Fabrikası, 1924 yılında Şark Sanayi kurulmuştur (Şimşek, 2006).

1953 yılında Kemal Ahmet Aru, Emin Canpolat ve Gündüz Ödeş tarafından İzmir kenti planı onaylanmış, yürürlüğe konmuştur. Plan dahilinde, Alsancak limanı bir ticaret limanı olarak işlevini arttırmalı, limanın güneyinde yer alan endüstri tesisleri korunarak, Halkapınar ve Salhane yönüne doğru ilerlemelidir. Bu da bugünkü İzmir kent dokusunu hazırlamıştır (Bilsel, 1999; Çıkış, 2009'dan).

1989 yılı Revizyon İmar Planı'nda liman arkası yenileme kararı alınmışsa da bölge genelinde yeterince dönüşüm sağlanamamış, bu nedenle 2001 yılında bölge için uluslararası fikir ve tasarım yarışması yapılmıştır. 2003 yılında yarışma sonuçlarına göre Şekil 3. 10 ve 3. 11' de görülen sınırları tanımlayan “Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı” oluşturulmuştur.

Şekil 3.10 Yeni Kent Merkezi İmar Planı ile belirlenen bölge (Skyscrapercity, 2015)

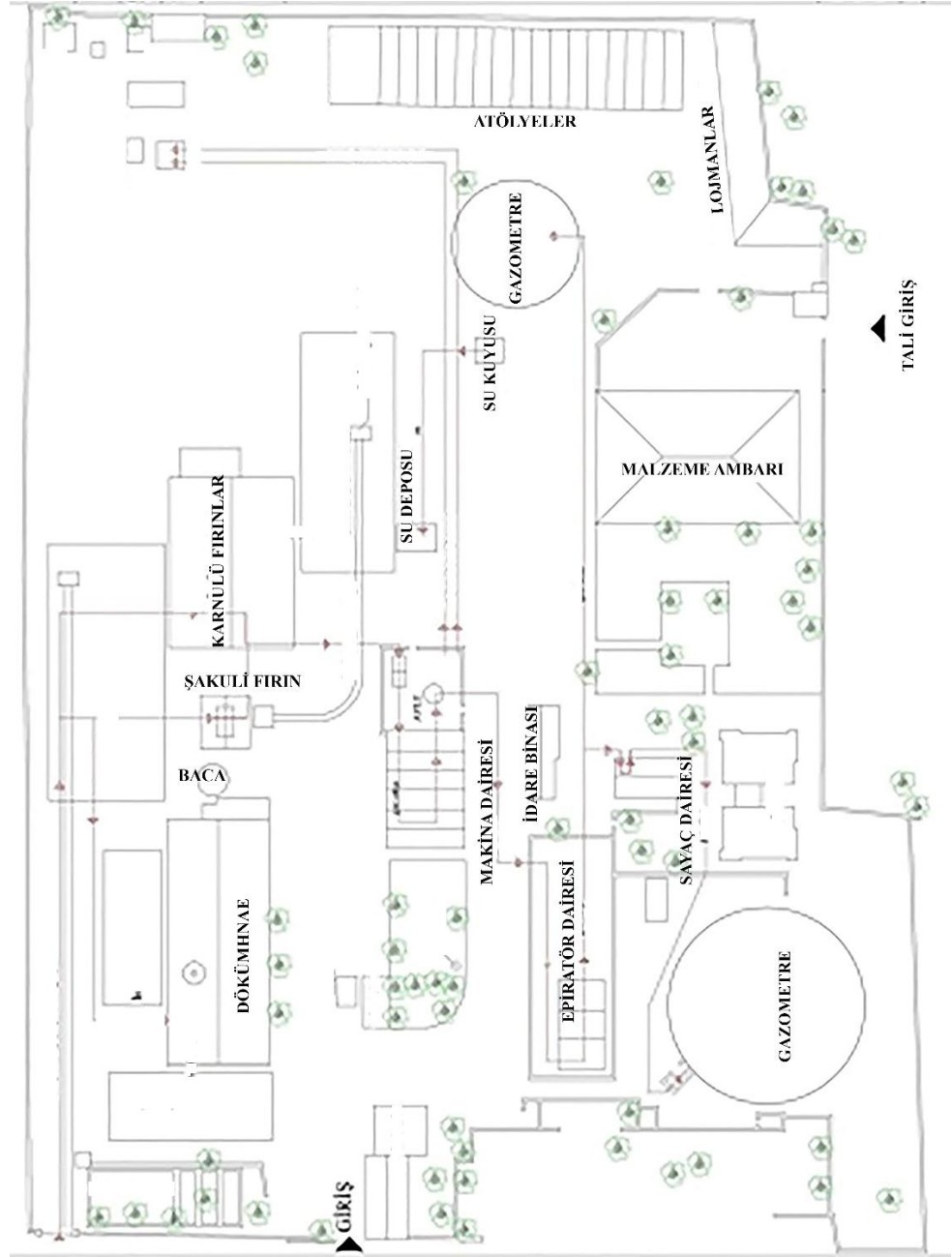
Şekil 3.11 Yeni Kent Merkezi İmar Planı ile belirlenen bölgenin uydu görüntüsü (Sabah Gazetesi, 2015)

İzmir yeni Kent İmar Planı, İzmir'in sadece Liman Arkası Bölgesi değil, bütününe ele alan bir plandır. Plana göre, Liman Arkası Bölgesi, kentin faal olma durumunu sürdüren ve merkezi konumunda olan bölgelerine yakın olması yanı sıra barındırdığı yapı stoğu göz önüne alınarak turizm ve ticaret kullanımına ayrılmıştır. Bölgede yer alan eski sanayi yapılarından Anıtlar Kurulu'na tescilli olanlar özel olarak projelendirilerek kültür ve ticarete yönelik değerlendirilecektir. 5000 m²'nin altında parsellendirme yapılmayacak, mevcut binaların restorasyonu dışında yeni bina yapılandırılmayacaktır (Çıkış, 2009). Liman arkası dışında kalan Salhane Bölgesi ve Turan Bölgesi ise kentin farklı ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde planlanacaktır. Salhane bölgesi; iş merkezleri, ofis, alışveriş, eğitim ve kamuya açık alanlar ile yeşil alanlar yoğunlukta olmak üzere, 1/3 oranında ise konut yapılarıyla değerlendirilecektir. Turan Bölgesi için ise; daha çok turizm amaçlı bir planlamaya gidilecek, bölgenin güneyinde yer alan kıyı boyunca yeşil bant oluşturularak, hemen arkasında eğlenceye dönük turistik tesisler konumlanacaktır.

Yeni kent planının Liman Arkası Bölgesi için önerdiği planda, yapı parsellerine ayrılan alanların yaklaşık 2/3' lük bölümü yeşil alan veya kamusal alan olarak önerilmiş; bunun haricinde ayrılan yapı alanı ise, noktasal veya gökdelen benzeri yapılaşmayı işaret etmektedir. Böylece, küçük ölçekli işletmelerden çok, kent içinden veya daha çok kent dışından olabilecek sermayesi büyük ulusal ya da uluslararası yatırımcılar bu bölgede var olabilecektir. Sonuç olarak, özellikle ticaret limanı olarak faaliyet gösteren Alsancak Limanı'nın oldukça yakınında yer alan bu bölge, İzmir'in ticari bir merkezi olarak yurt içi ve yurt dışında tercih edilme nedenlerini arttırıcı rol üstlenecektir. Yeni kent planında "Özel Planlama Alanları"nın oluşturularak, buraların kamusal alan, rekreasyon ve kültür mekanları olarak kente kazandırılması amaçlanmıştır. Eski Havagazı Fabrikası, Sümerbank Tesisleri de bu nedenle dönüştürülmüş kamusal alanlardır (Çıkış, 2009).

3.1.3 Yapı kompleksinin yerleşim planı

Yerleşke içindeki birimlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde, restorasyon öncesi kurgunun öncelikle değerlendirilmesi gerekecektir. İlk işlevinde havagazı üretimi sağlayan yapı kompleksi, Şekil 3. 12' de görüldüğü üzere, yapı yerleşim kurgusunu işlevinden kaynaklanan bir düzende sağlamıştır. Bu düzene göre sırasıyla; dökümhane binası, baca, şakuli fırınlar, yatık fırınlar (karnülü), makine dairesi, epiratör dairesi, sayaç dairesi, gazometre, malzeme ambarı, gazometre ve lojmanlar yer almaktaydı. Kömürün izlediği işleme aşaması binaların kurgusunu belirlemişti. Ancak, 1994 yılında fabrikanın kapatılması esnasında Şaküli ve Karnülü fırınlar ile gazometreler yıkılmıştır (Şimşek, 2006). Yerleşkenin 2009 yılında geçirdiği restorasyon sonucu önerilen ve uygulanan yeni yerleşim şeması ise Şekil 3. 13' te görülmektedir. Yerleşkede korunarak günümüzde farklı işlevlerle değerlendirilen yapıların önceki ve yeni işlevleri arasındaki karşılaştırmalı tablo Çizelge 3.1'de verilmiştir.

Şekil 3.12 Yerleşkenin 1994 yılı üretim şeması (Şimşek, 2006)

Şekil 3.13 Restorasyon Projesi Vaziyet Planı (Es Yapı, 2009)

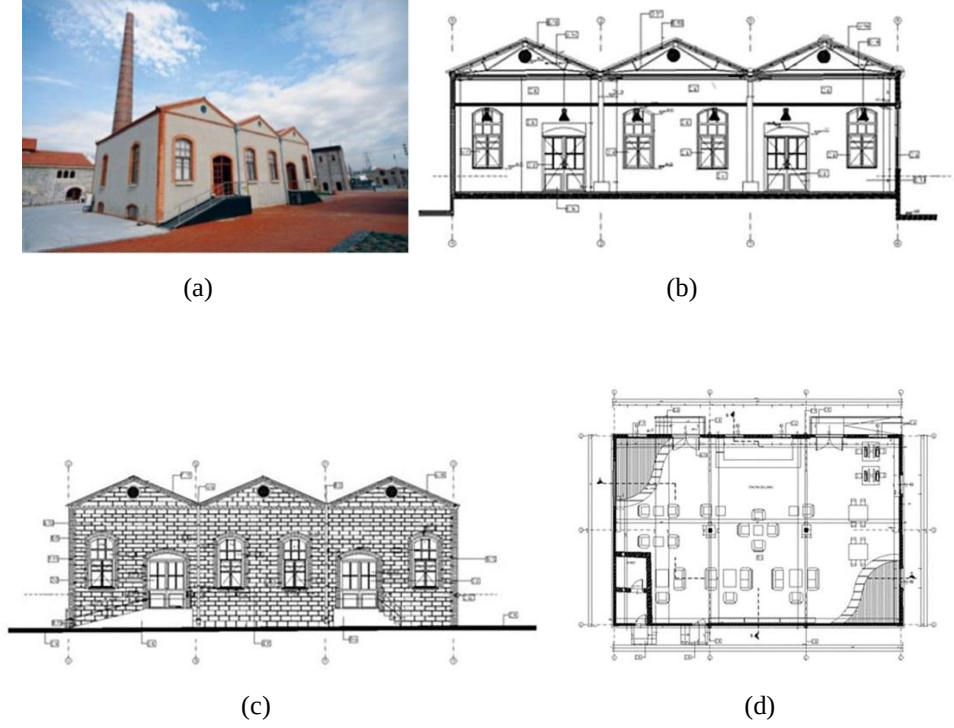
Çizelge 3.1 Yerleşkedeki binaların eski ve yeni işlevlerinin karşılaştırmalı çizelgesi

Bina No	Eski İşlevi	Yeni İşlevi
1	Dökümhane Binası	Kafeterya
2	Makine Dairesi	Okuma Salonu
3	Personel Binası	WC ve İdari Bina
4	Teknik Servis	Satış Birimi
5	Atölye	Restoran
6	Yemekhane-Personel-Atölye	Atölye ve Sergi Salonu
7	Su Deposu	Servis Birimi
8	Baca	Baca

Yerleşkede bulunan yapılar günümüzdeki durumuyla incelendiğinde;

1. Makine Dairesi- Okuma Salonu

İlk işlevinde makine dairesi olarak kullanılan yapı, günümüzde okuma salonu olarak kullanılmaktadır (Şekil 3. 14).

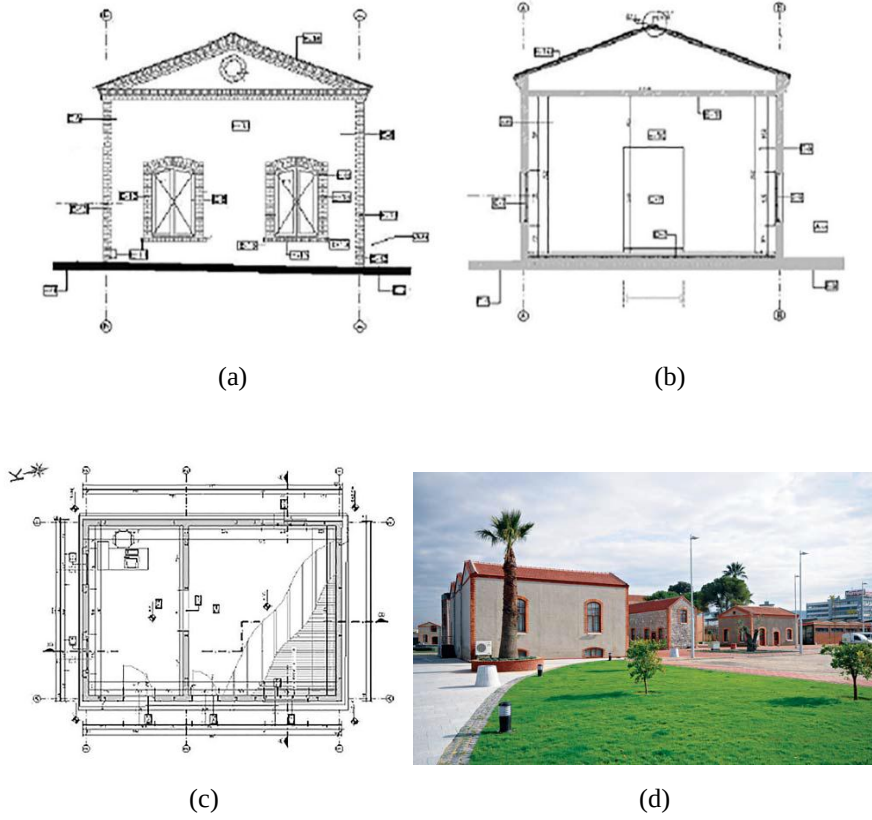
Şekil 3.14 Okuma Salonu (a) Fotoğraf (b) Kesit (c)Görünüş (d) Plan (Es Yapı, 2009)

2. Personel Binası-WC ve İdari Bina

İlk işlevinde personel binası olarak kullanılan yapı, günümüzde WC ve idari bina olarak kullanılmaktadır.

3. Teknik Servis- Satış Birimi

İlk işlevinde teknik servis olarak kullanılan yapı, günümüzde satış birimi olarak kullanılmaktadır (Şekil 3. 15).

Şekil 3.15 Satış Birimi (a) Görünüş (b) Kesit (c) Plan (d) Fotoğraf (Es Yapı, 2009)

4. Atölye-Restoran

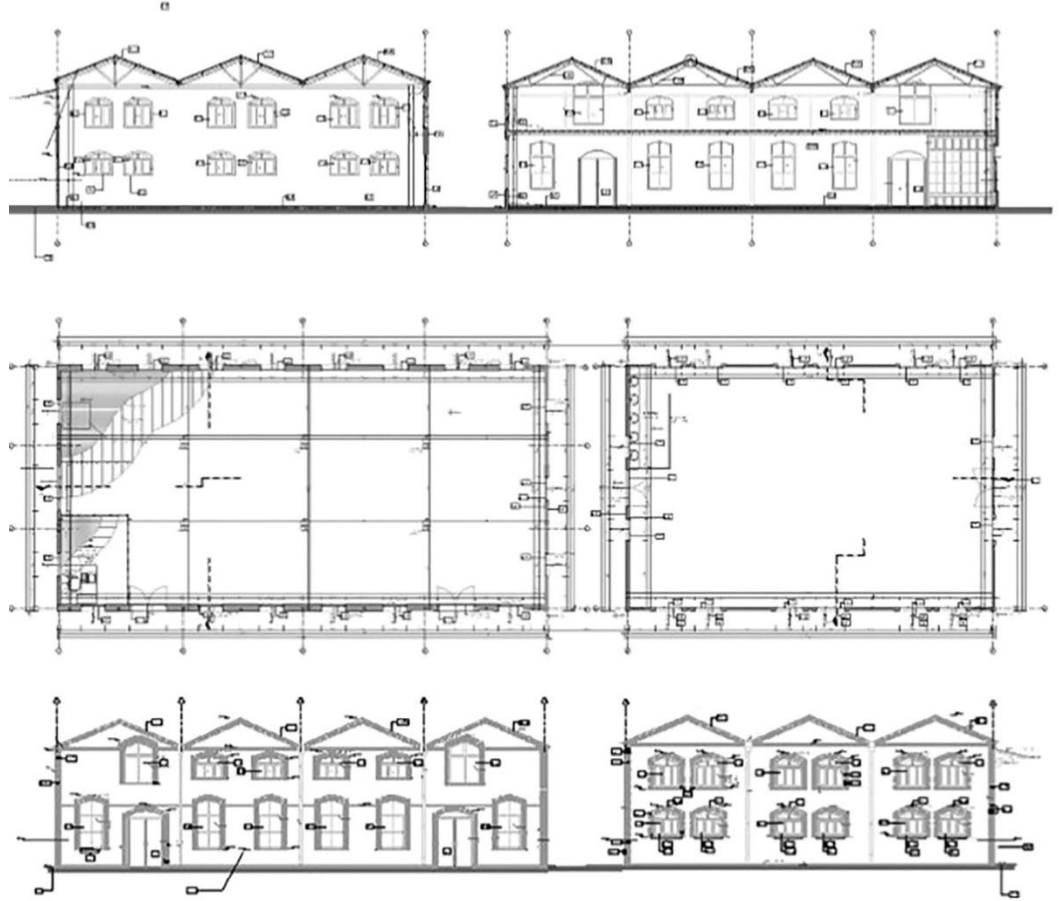
İlk işlevinde atölye olarak kullanılan yapı, günümüzde restoran olarak kullanılmaktadır (Şekil 3.16).

Şekil 3. 16 Restoran dış görünüm

5. Yemekhane-Personel-Atölye - Atölye ve Sergi Salonu

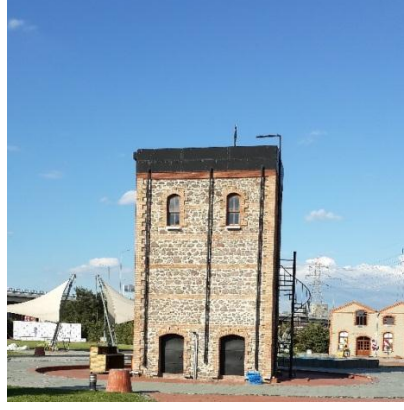
İlk işlevinde yemekhane, personel binası ve atölye olarak kullanılan yapı, günümüzde atölye ve sergi salonu olarak kullanılmaktadır (Şekil 3. 17).

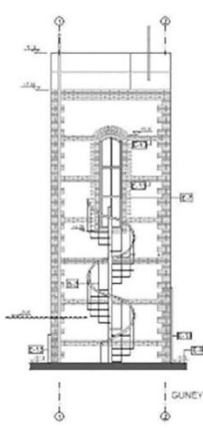
Şekil 3.17 Atölye ve Sergi Salonu (a) Fotoğraf (b) Kesit, Plan ve Görünüşler (Es Yapı 2009)

6. Su Deposu- Servis Birimi

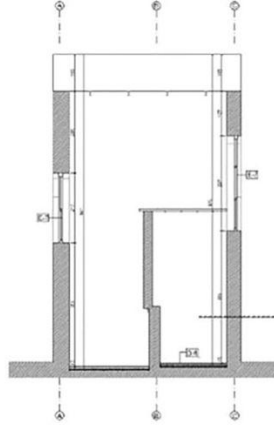
İlk işlevinde su deposu olarak kullanılan yapı, günümüzde servis birimi olarak kullanılmaktadır (Şekil 3. 18).

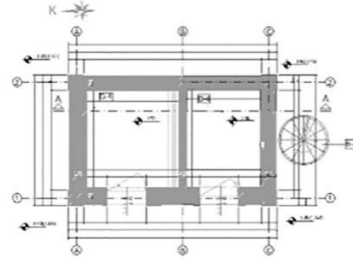
(a)

(b)

(c)

(d)

Şekil 3.18 Servis birimi (a) Fotoğraf (b) Görünüş (c) Kesit (d) Plan (Es Yapı, 2009)

7. Baca- Baca

İlk işlevinde faal bir şekilde baca olarak kullanılan yapı, günümüzde sadece fiziksel yapısını korumaktadır (Şekil 3. 19).

Şekil 3.19 Baca görünüş (Tarihi Havagazı Fabrikası, 2015)

Bu yapılar dışında yerleşkenin mevcut durumunda kısmen korunmuş iki yapı daha bulunmaktadır. Bunlardan ilki; ilk işlevinde havagazının depolandığı ve günümüzde zeminde iz yoluyla korunan, 15000 m³ kapasiteye sahip gazometre (Şekil 3.20), ikincisi ise restorasyon sırasında kısmi olarak strüktürü tamamlanmış 4000 m³ kapasiteye sahip gazometredir (Şekil 3. 21 a ve b).

Şekil 3.20 Gazometre (15000m³ yakıt depolama tankı), kırmızı daire ile belirtilmiştir.

Şekil 3.21 Gazometre (4000 m³), (a)yerleşke plan düzleminde kırmızı daire ile belirtilmiştir
b) Günümüzdeki fotoğrafı

3.1.4 1 no'lu bina-dökümhane binasının kafeterya'ya dönüşümü

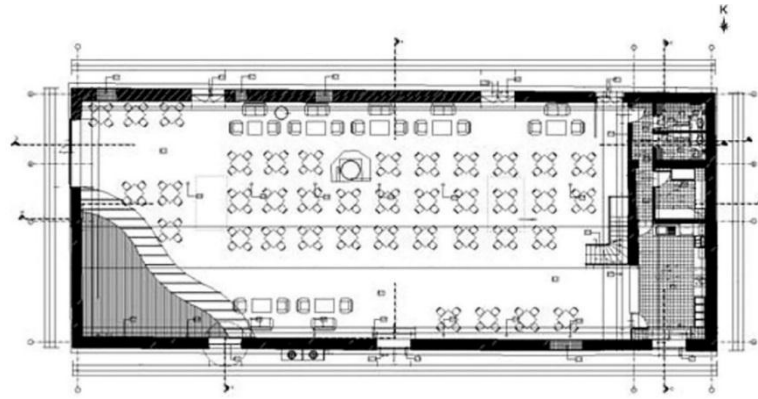
Çalışma kapsamında yerleşke içinde yer alan sekiz bina içinde 1 nolu bina iç mekânıyla birlikte değerlendirmeye alınmıştır. Yapı ilk işlevinde dökümhane olarak kullanılmış iken, mevcut durumda kafeterya olarak hizmet vermektedir.

Araştırmanın odak noktasını oluşturacak kafeterya yapısının seçimindeki nedenler şu şekilde sıralanabilir;

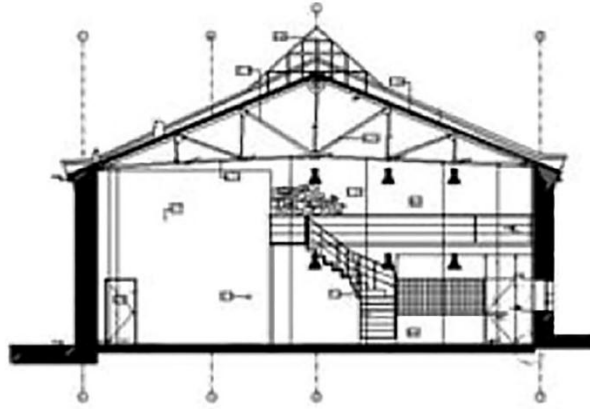
- Yerleşkenin girişine yakınlık nedeniyle algısının diğerlerine oranla fazla olduğu varsayımı
- Dökümhane işlevinden kafeterya işlevine dönüşümünün yarattığı mekânsal dönüşümün ilgi çekiciliği
- İç mekân- dış mekân ilişkisinin irdelenebilmesine olanak sağlayacak bir dış mekân kullanımına sahip olması
- Kültür merkezi olarak kamuya hizmet eden bu yerleşkenin kentliyle etkileşiminin artması için kafeteryanın önemli bir rolü olduğunun düşünülmesi

19.yy da inşa edilen dikdörtgen (38×15m) plana sahip bina (Şekil 4. 22), döneminin mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Moloz taş duvar örgüsü ile yığma

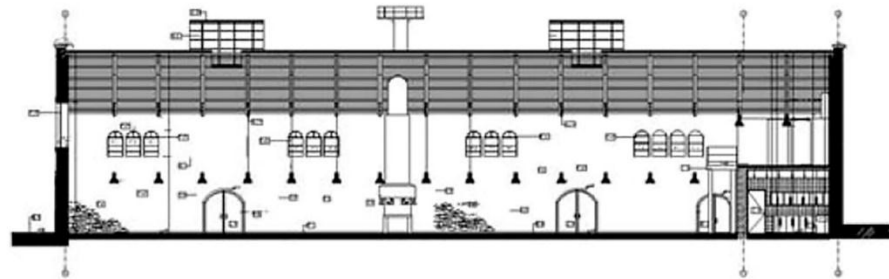
yapıdadır. Bu nedenle yapı içinde herhangi ek bir dikey taşıyıcıya ihtiyaç duyulmamaktadır. Duvar kalınlığı 60-70 cm arasında değişim göstermektedir. Çelik makas çatı sistemiyle oluşturulan üst örtüsü, Marsilya tipi makine kiremidi ile kapatılmıştır. Yapıda bulunan betonarme asma kat, mekânın bütününün algısını zayıflattığı düşüncesiyle yıkılmıştır. Çatıda üç adet doğal ışık alan açıklık bulunmaktadır (Şekil 3.23). Restorasyon sırasında, rölöve aşamasında saptanamamış kemerli kapı ve zeminde yer alan tren rayları yerinde korunmuştur. Ayrıca özgün baca korunmuştur. Yapının doğu cephesindeki sonradan yapılan ek yapılar yıkılmıştır (Es Yapı, 2009).

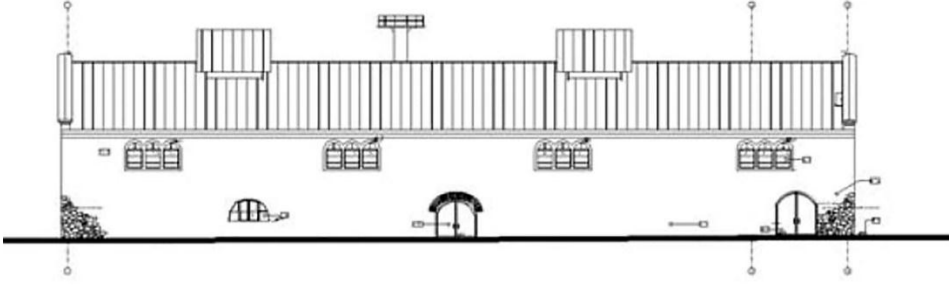
(a)

(b)

(c)

(d)

(e)

(f)

(g)

Şekil 3.22 Kafeterya (a) Plan (b) Kesit A-A (c) Kesit B-B (d) Görünüş (e) Güney cephe (f) Kuzey cephe (g) Batı cephe

(a)

(b)

(c)

(d)

(e)

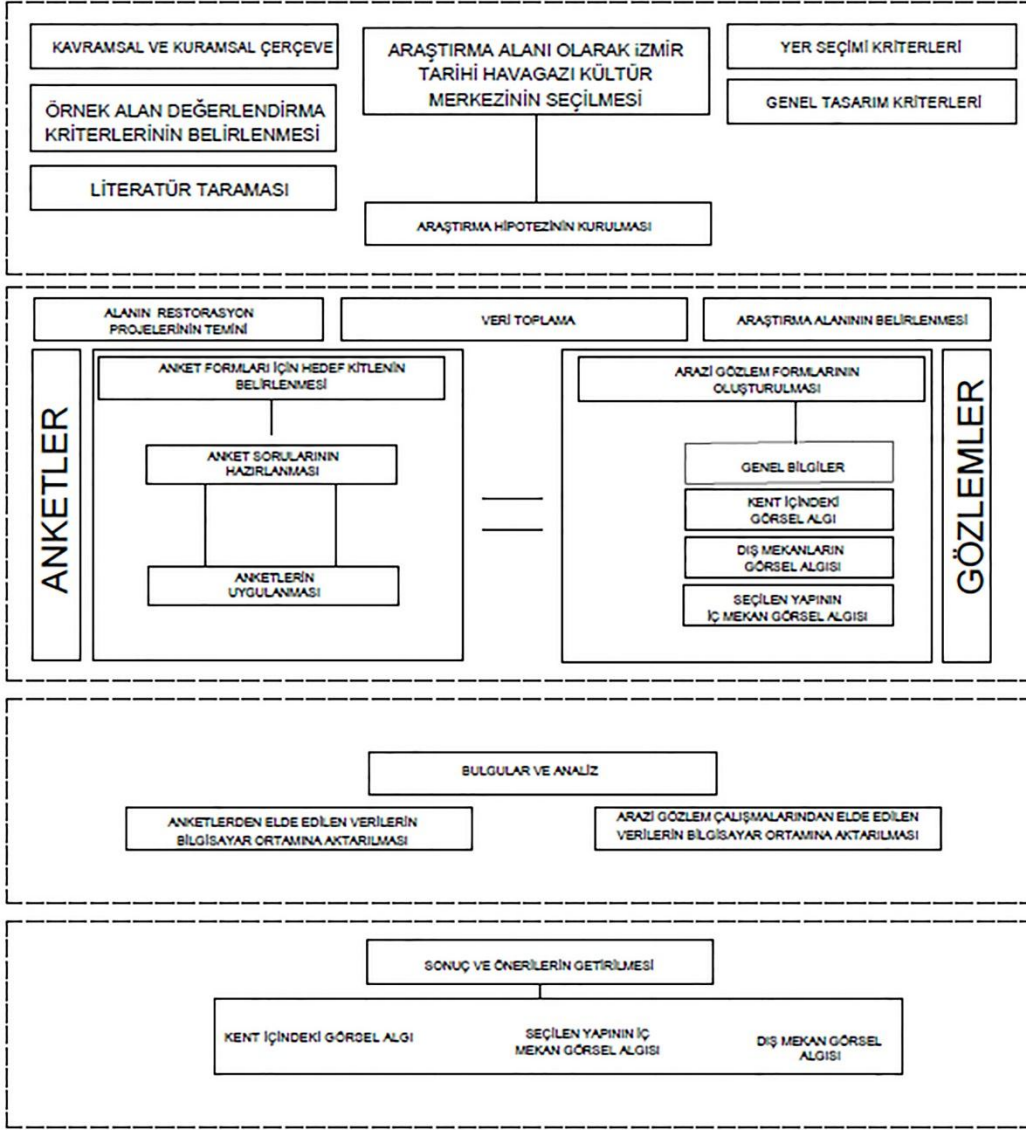
Şekil 3.23 Kafeterya iç mekânı (a) Genel mekan görüntüsü 1 (b) Genel mekan görünüşü 2 (c) Genel mekân görünüşü 3 (d) 1.kattan zemin kata bakış (e) Oturma alanından bara ve mutfağa bakış

3.2 Yöntem

Araştırma yönteminin aşamaları Şekil 3. 24' te görüldüğü üzere şu şekilde sıralanmaktadır:

- Konuyla ilgili önceki çalışmalar incelenerek, kavramsal ve kuramsal çerçeve belirlenmiştir.
- Araştırma yapılacak olan mekanın “işlevsel dönüşüme uğramış endüstri yapıları” olarak belirlenmesiyle ikinci bir literatür çalışması yapılmıştır.

- Araştırmanın izleyen aşamalarında sınırlarının tanımlı olabilmesi için mekân görsel algısını etkileyen mekân bileşenleri belirlenmiş, bu kriterlerin detaylı olarak analizi örnekler üzerinden yapılmıştır.
- İkinci aşama olan ‘Verilerin Toplanması’ aşamasında ise sırasıyla;
- Gözlem formları ve kullanıcı anketlerinden oluşan veri toplama araçlarının hazırlanması ve düzenlenmesi
- Araştırma evreninin belirlenmesi
- Uygun örnekleme yönteminin seçilerek gözlem yapılacak araştırma alanlarının belirlenmesi
- Anket yapılacak hedef grubun belirlenmesi
- Ön gözlem çalışmaları ve deneme anketleri yapılarak veri toplama araçlarının uygulanabilirliğinin kontrolünün sağlanması
- Anket ve gözlemler yoluyla elde edilen bilgilerin analiz edilerek bulguların ortaya konması
- Elde edilen bulgular ışığında değerlendirme yapılarak öneri sunulması

Şekil 3.24 Yöntem Akış Şeması

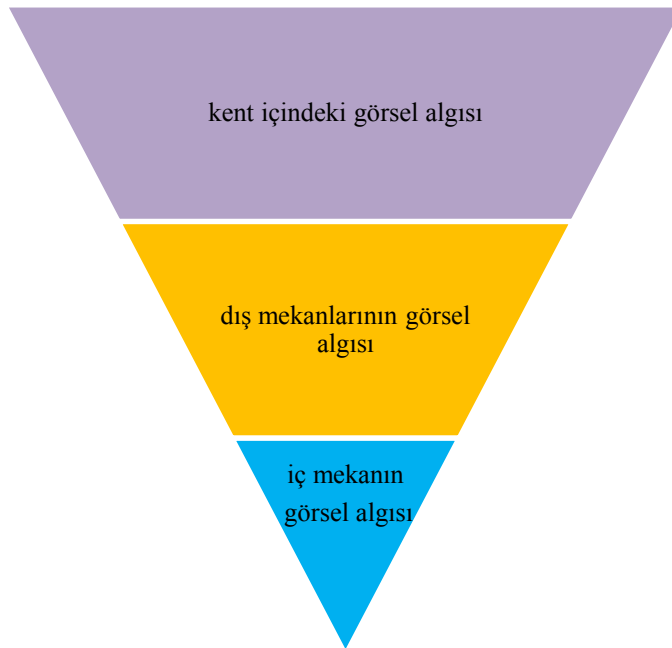
Çalışma için hazırlanan gözlem formu; genelden özele, tümünden gelim yöntemiyle oluşturulmuştur. Yerleşkenin kent içindeki görsel algısı, yerleşkenin dış mekânlarının görsel algısı ve çalışmanın odağını oluşturan iç mekân görsel algısı olmak üzere 3 ana başlık altında gözlem formu oluşturulmuştur (Şekil 3. 25). Bu ana başlıklar altında, çalışmanın literatür araştırması ve yapılan gözlemler sonucu belirlenen görsel algıyı etkileyen mekan bileşenlerinin sorgulanmasına olanak sağlayacak biçimde alt başlıkları açılmıştır.

		OKUNUBİLİRLİK			ULAŞILABİLİRLİK			KULLANIMA ELVERİŞLİLİK		
KENT İÇİNDEKİ GÖRSEL ALGI	KULLANICI GÖRÜŞLERİ	ZAMAN	RENK, IŞIK ve GÖLGE İLİŞKİSİ	DOLU ve BOŞ	MEKANIN SINIRLARI	BİÇİM	MALZEME ve DOKU	SU ve BİTİDİ	DERİNLİK ve UZAKLIK	
DİŞ MEKANDA GÖRSEL ALGI	KULLANICI GÖRÜŞLERİ	ZAMAN	RENK, IŞIK ve GÖLGE İLİŞKİSİ	DOLU ve BOŞ	MEKANIN SINIRLARI	BİÇİM	MALZEME ve DOKU	SU ve BİTİDİ	DERİNLİK ve UZAKLIK	
İÇ MEKANDA GÖRSEL ALGI	KULLANICI GÖRÜŞLERİ	ZAMAN	RENK, IŞIK ve GÖLGE İLİŞKİSİ	DOLU ve BOŞ	MEKANIN SINIRLARI	BİÇİM	MALZEME ve DOKU	SU ve BİTİDİ	DERİNLİK ve UZAKLIK	

Şekil 3.25 Araştırma Gözlem Formu

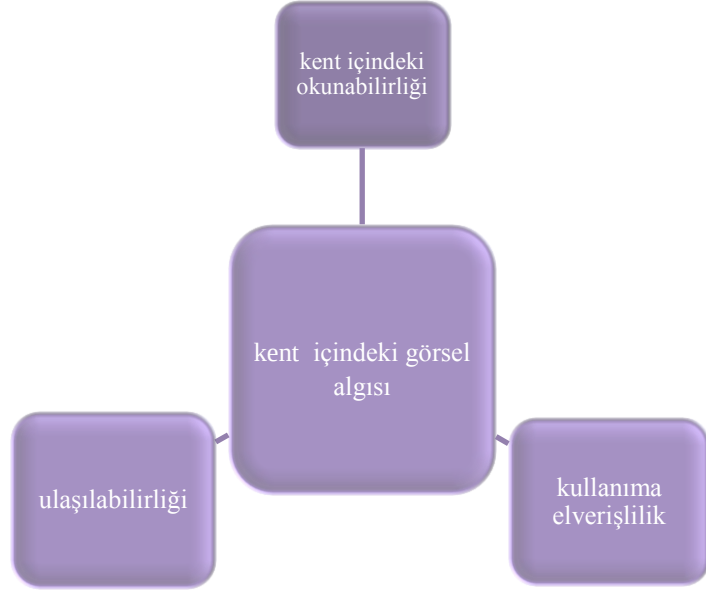
Gözlem formu ve anket formlarının hazırlanması aşamasında, İzmir Tarihi Havagazı Kültür Merkezi'nin dış mekânı ve iç mekanları ayrıntılı olarak gözlemlenmiş ve anket kapsamında dış mekanın bütünüyle değerlendirilmesi gerektiğine karar verilmiştir.

Anket sorularının belirlenmesi aşamasında üç ayrı katman belirlenmiştir. Genelden özele, daha doğrusu kent ölçeğinden iç mekân ölçeğine daralan bir katmanlandırma yapılması doğru bulunmuştur. Çalışma, her ne kadar odak noktasında iç mekânı ele almış olsa da, materyal olarak seçilen yerleşke birçok binayı ve bu binaları çevreleyen geniş bir peyzajı da içine aldığı için, bütünü değerlendirmek daha gerçekçi bir yaklaşım olarak görülmüştür. Hazırlanan anket soruları, Şekil 3. 26' da görüldüğü üzere yerleşkenin kent içindeki algısı, dış mekânlarının algısı ve son olarak seçilmiş olan Dökümhane Binası, günümüzdeki işleviyle Kafeterya, iç mekân algısı olarak üç katmanlı olarak hazırlanmıştır.

Şekil 3.26 Anket sorularının önceden tanımlanan katmanları

İzmir Tarihi Havagazı Kültür Merkezi' nin kent içindeki algısının değerlendirilmesi için belirlenmiş soru grubu kendi içinde; okunabilirlik, ulaşılabilirlik ve kullanıma elverişlilik olarak üç alt grup altında toplanmıştır (Şekil 3. 27).

Şekil 3.27 Anket soruları için belirlenen kent içindeki görsel algı katmanının alt katmanları

İzmir Tarihi Havagazı Kültür Merkezi, kentin merkezinde yer alan tarihi bir kamusal alan olarak geçmişle bağlantısını korumalıdır. Toplumun bu beklentisini karşılamak üzere yapılmış olanların kullanıcılar tarafından algısını değerlendirmek, mekânın anlamsal boyutunu oluşturacaktır. Bu bağlamda; mekânlardaki renk kullanımı, biçimsel kurgu, doğal ve yapay aydınlatma kararları, doku ve malzeme kullanımları, sınırların tanımı, doluluk ve boşluk oranları ve yerleşimleri gibi mekân bileşenlerine ait verilen kararlar yanısıra; kafeterya iç mekânı ve yerleşke dış mekânlarının orijinal işlevle olan bağlantısını değerlendirmek üzere anket soruları belirlenmiştir.

Anket kapsamında, kullanıcılara yöneltilen bu sorular dışında son olarak, genel bilgiler başlığı altında tez çalışmasının geliştirilmesine katkısı olacağı düşünülen yerleşkenin tanınırlığının artırılması ve yerleşkenin kamusal bir mekan olarak geliştirilmesine yönelik yorumlar ve katkılar da anket sorularına dâhil edilmiştir.

Anketin uygulanacağı kullanıcı grubu belirlenirken göz önüne alınan en önemli kriter, sorulacak soruların gerektirdiği bilgi düzeyine sahip kullanıcıları belirlemek olmuştur. Anket dahilinde sorulacak olan sorular, tasarım disiplinleri dışındaki bir alanda okuyan veya mezun kullanıcılar için çok net olmamakla

beraber; tasarım disiplini eğitimi almamış kullanıcılarla yapılan anket çalışmasının araştırmanın sonucuna yanıltıcı etkisi olabileceği düşünülmüştür. Tasarım disiplinleri içinde ise, ikinci bir eleme yapılmış ve sadece mekân tasarım disiplinleri kapsamında eğitim almış veya almakta olan kullanıcılara anket uygulanmasına karar verilmiştir. Bu sebeple, mekân tasarım disiplinlerinin herhangi birinden mezun veya en az 3. veya 4. Sınıf öğrencileri ve bu yerleşkeyi en az bir kez ziyaret etmiş olan kullanıcılara anket soruları yönlendirilmiştir.

Anket formlarında sorular kullanıcılara hatırlatıcı olması amacıyla görseller ile birlikte yönlendirilmiştir. Elektronik ortamda anket yapılacak kişi sayısı, belirli bir anlamlılık düzeyinde t tablosuna göre formüle edilerek 66 olarak belirlenmiştir.

$$n = \frac{t^2 \cdot p \cdot q}{d^2}$$

d: Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen örnekleme hatası

p: İncelenen olayın görülme sıklığı

q: İncelenen olayın görülme sıklığı (1-p)

t: Belirli bir anlamlılık düzeyinde t tablosuna göre bulunan teorik değer

$$n = \frac{(1,96)^2 \cdot (0,05)(0,95)}{(0,05)^2}$$

Hazırlanan anket formunda (Çizelge 3. 2), kullanıcılardan çoktan seçmeli, evet-hayır, likert tipi ölçekteki ve açık uçlu soru çeşitlerindeki sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Anket sorularının oluşturulması aşamasında cevaplayıcılar için anlaşılması kolay ve yönlendirmeden uzak ifadelerin kullanılmasına özen gösterilmiştir.

Yerleşkenin kent içindeki algısını değerlendirmek üzere yöneltile anket sorularının sınıflandırmasından farklı olarak; yerleşkenin dış mekânları ve seçilmiş olan mevcuttaki dökümhane binasının iç mekân görsel algısını değerlendirmek üzere oluşturulan anket soruları; mekanın duygusal, fiziksel, kavramsal ve algısal bütünlüğünü oluşturan mekan bileşenlerinin sorgulanmasına yönelik olarak düzenlenmiştir.

Çizelge 3.2 Kullanıcı Anket Formu

*Yerleşkeyi dışarıdan kolayca görebiliyor musunuz?
Hayır Kısmen evet Evet
*Yerleşkeyi gündüz algılayabiliyor musunuz? Gün ışığı varken
Hayır Kısmen evet Evet
*Yerleşkenin tamamını dışarıdan algılayabiliyor musunuz?
Hayır Kısmen evet Evet
*Yerleşkeyi gece algılayabiliyor musunuz? Gün ışığı yokken
Hayır Kısmen evet Evet
*Yerleşkeye yaya yolu ile ulaşılabilir mi?
Hayır Evet ancak zor Evet
*Yerleşkeye özel araç ile ulaşılabilir mi? Taksi dahil değildir
Hayır Evet ancak zor Evet
*Yerleşkeye toplu taşıtlar ile ulaşılabilir mi?
taksi, dolmuş, taksi dolmuş,izban, metro, otobüs, vapur gibi
Hayır Evet ancak zor Evet
*Yerleşkeye ulaşım için çoğunlukla hangisini tercih edersiniz?
Özel araç izban otobüs dolmuş vapur yaya olarak bisiklet taksi
*Yerleşkenin, alsancak garı ile olan yaya ulaşım bağlantısını yeterli buluyor musunuz?
Hayır Kısmen evet Evet
*Yerleşkenin liman ile olan yaya ulaşım bağlantısını yeterli buluyor musunuz?
Hayır Kısmen evet Evet
*Yerleşkenin girişi sizce dışarıdan algılanabilir mi?
Hayır Kısmen evet Evet
*Yerleşkeyi ne sıklıkla ziyaret ediyorsunuz?
haftada bir veya fazla ayda bir veya fazla yılda birkaç kez birkaç yılda bir
*Daha çok hangi aktivite için tercih edersiniz?
Yemek yemek Sohbet ve dinlenme Yemek dışında sohbet ve dinlenme Yürüyüş Ders çalışma İş toplantısı Özel gün etkinlikleri Diğer
*Çoğunlukla kimlerle gelirirsiniz?
Yalnız gelirim arkadaşlarımla gelirim iş arkadaşlarımla gelirim ailemle gelirim diğer
*Çoğunlukla hangi saat aralıklarında gelirirsiniz?
öğleden sonra 14:00- 17:59 akşam 18:00-19:59 akşam 20:00- 23:59 gece 00:00 ve sonrası

Çizelge 3.2 (devamı)

*Araba girişi ile yaya girişi ayrımını belirgin buluyor musunuz?
Belirsiz Belirgin ama yetersiz Yeterince belirgin
*Girişte yer alan membran örtünün yerleşke ve binalarla görsel olarak ilişkili olduğunu düşünüyor musunuz?
Hayır Kısmen evet Evet
*Binalar arası bağlantıları sağlamak üzere yapılmış yürüme akslarının yönlenmenizdeki etkisi nedir?
Etkisiz Az etkili Etkili
* Dış mekandaki farklı fonksiyonları birbirinden ayıran sınırların tanımlı olduğunu düşünüyor musunuz? (Zemindeki malzeme, renk ve kot farklılıkları gibi)
Hayır Kısmen evet Evet
*Aşağıdakilerden hangileri yerleşkede yönlenmenize yardımcı olmaktadır? Birden fazla şık işaretlenebilir
Ağaçlar Görevli kişiler Yürüme yolları Levhalar Diğer
*Yerleşkedeki toplam yapı alanı, toplam alanın (yapılar siyah ile taranmıştır)
Yarısından azdır Yarısı kadardır Yarısından fazladır Bilemiyorum
*Binaların arasında kalan boşlukların, binaların algısını kolaylaştırdığını düşünüyor musunuz?
Hayır Kısmen evet Evet
*Kafeterya dış mekan zemin malzemesinin fonksiyona uygun olduğunu düşünüyor musunuz? (Sadece bir seçeneği işaretleyiniz.)
Hayır Kısmen evet Evet Bilemiyorum
*Yerleşkenin dış mekânları uzun saatler vakit geçirmeniz için elverişli mi?
Hayır Evet ama iyileştirilebilir Evet
*Dış mekanda kullanılan bitkilerin kullanıcı ile yeterince etkileşim içinde olduğunu düşünüyor musunuz? (görsel etkileşim, dokunma, koklama gibi.)
Hayır Kısmen evet Evet
*Dış mekanda kullanılan su ögesinin kullanıcı ile etkileşimini yeterli buluyor musunuz? (görsel etkileşim, dokunma, serinlik gibi).
Hayır Kısmen evet Evet
*Yerleşkeyle karşılaştığınız andaki hislerinizi aşağıdakilerden hangisi en iyi tarif eder?
Merak Mutluluk Heyecan Korku Çekinme Tedirginlik Sıkılma Hiçbir Şey Diğer
*19.yy da inşa edilmiş bu yerleşkenin ilk işlevini biliyor musunuz?
Hayır, bilmiyorum Evet (lütfen belirtiniz)
*Yerleşkenin ilk işlevinin günümüzde yaşatılmasını ister misiniz? Evet ise aşağıdaki hangi yolla bunun yapılmasını isterdiniz?
Evet, maket canlandırma yoluyla Evet, zemin üzerinde iz yoluyla Evet, maket canlandırma Evet, birebir inşası yoluyla ve zemin üzerinde iz yoluyla Diğer, belirtiniz

Çizelge 3.2 (devamı)

*Dış mekanda bulunan silindir biçimli çelik strüktürün ilk işlevini biliyor musunuz?
Hayır, bilmiyorum Biliyorum ama emin değilim Evet, biliyorum(lütfen belirtiniz)
*Şu anki işleviyle kafe olan mekanın önceki işlevini biliyor musunuz?
Hayır, bilmiyorum Biliyorum ama emin değilim Evet, biliyorum(lütfen belirtiniz)
*Kafe iç mekânıyla karşılaştığınız ilk anda hissettiğiniz duygu nedir?
Merak Mutluluk heyecan korku boşluk tedirginlik sıkılma hiçbir şey diğer (lütfen belirtiniz)
*Mekanı ilk gördüğünüzde mekanın genelinde hakim olduğunu düşündüğünüz renk nedir?
Siyah kahverengi gri turuncu koyu sarı kırmızı diğer (lütfen belirtiniz)
*Mekânda hâkim olduğunu düşündüğünüz rengin sizin üzerinizdeki etkisi nedir?
iştah arttırıcı Enerji verici Dinlendirici Sıkıcı Güven verici Diğer (lütfen belirtiniz)
*Mekânda gündüz saatlerindeki aydınlık düzeyi sizin için yeterli midir?
Yetersiz Kısmen yeterli Yeterli
*Mekânda gündüz saatlerinde kullanılan yapay aydınlatma sizi rahatsız ediyor mu?
Evet, rahatsız ediyor Kısmen rahatsız ediyor Hayır, rahatsız etmiyor
*Mekândaki tefrişin, fonksiyonların tanımlanmasına yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz? hazırlama, servis, oturma, sirkülasyon gibi
Hayır, düşünmüyorum Kısmen evet Evet, düşünüyorum
*Mekândaki tefriş yoğunluğu sizce •••
Gereğinden az Gereği kadar Gereğinden fazla
*Mekânda yer alan oturma birimlerinde •••
1saatten az oturmaya tercih ederim 1-3 saat oturmaya tercih ederim 3 saatten fazla oturmaya tercih ederim
*Tefrişte yer alan oturma birimlerinin sizde uyandırdığı his nedir?
Pürüzlü Soğuk Sert Pürüzsüz Sıcak Yumuşak Aşırı Sıcak
*Mekândaki tefrişin 19.yy mimarisiyle yapılmış yapının iç mekânı için uyumlu olduğunu düşünüyor musunuz?
Hayır, düşünmüyorum Düşünüyorum ama yeterli bulmuyorum Evet, düşünüyorum
*Zemindeki ahşap parkenin mekânla görsel anlamda uyumlu olduğunu düşünüyor musunuz? Malzeme, renk, doku, boyut gibi
Hayır, düşünmüyorum Kısmen uyumlu Evet, uyumlu olduğunu düşünüyorum
*Zemindeki ahşap parke, mekândaki fiziksel kullanım için uygun mudur?
Uygun değil Kısmen uygun Tamamen uygun
*Zemindeki ahşap parkenin sizde uyandırdığı hissi aşağıdakilerden hangisi en iyi ifade etmektedir?
Sert Soğuk Pürüzlü Yumuşak Sıcak Pürüzsüz

Çizelge 3.2 (devamı)

*Mekânın tahmini olarak maksimum noktadaki yüksekliği sizce nedir?
2-4 m 4.1- 6 m 6.1- 8 m 8.1-10 m
*Mekânda tercih edilen malzemeleri de göz önüne alarak, beraberinizdekilerle rahatça konuşabileceğinizi düşünüyor musunuz?
Hayır, düşünmüyorum Kısmen evet Evet, düşünüyorum
*Merdivenin mekânın bütünüyle görsel olarak uyumlu olduğunu düşünüyor musunuz? (Renk, boyut, malzeme, doku gibi)
Hayır, uyumlu değil Kısmen uyumlu Evet, uyumlu
*Mekânın önceki işlevinden arda kalan endüstriyel parçaları hatırlıyor musunuz?
Hayır Kısmen evet Evet
*Mekânın önceki işlevinden arda kalan endüstriyel parçalar mekan içinde kaç adettir? (bir önceki soruya "hayır" cevabı verdiyseniz bu soruyu geçiniz)
Yoktur 1 2 3 4 4'ten fazla
*Mekan içinde bitki kullanılmış mıdır?
Hayır Hatırlayamıyorum Evet
*Mekân içinde su ögesi kullanılmış mıdır?
Hayır Hatırlayamıyorum Evet
*Mekânla karşılaştığınız anda dikkatinizi çeken ilk ögeyi ayrılan boşluğa yazar mısınız?
*Mekânla karşılaştığınız anda dikkatinizi çeken ilk ögenin rengini ayrılan boşluğa yazar mısınız?
*Mekândan ayrıldığınızda sizi en çok etkileyen en az 1, en fazla 3 ögeyi yazar mısınız?
birden fazla ise, en çok etkileyenden başlayınız lütfen.
*Mekândan ayrıldığınızda sizi en çok etkileyen en az 1, en fazla 3 ögenin renklerini yazar mısınız? Birden fazla ise, en çok etkileyen ögenin renginden başlayınız lütfen.
*İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası'nın yerleşkesinden ayrıldığınız andaki hislerinizi aşağıdakilerden hangisi en iyi tarif eder?
Sevinç Huzur Hayal kırıklığı Durgunluk Hiçbir Şey Diğer
*Eski adıyla "İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası" olan bu yerleşkenin günümüzdeki adını lütfen tamamlayınız. Tarihi Havagazı •••
Müzesi Kültür merkezi Düğün merkezi Sanat merkezi Diğer (lütfen belirtiniz)
*Yeterli gördüğünüz işlev ya da işlevlerin olduğu mekânları işaretleyiniz.
Kafeterya Sergi salonu WC Düğün fotoğrafı çekimi için dış mekân Kafeterya dış mekânı Okuma salonu Otopark Restoran Satış birimi Kokteyl için düzenlenen açık alan
*Anket çalışması veya yerleşke ile ilgili önerileriniz

4. BULGULAR

Araştırma yöntem akış şemasında da belirtildiği üzere, araştırma sürecinde öncelikle sorun tanımlanmıştır. Bu soruna yönelik yapılan alan gözlemleri ile anket sonuçlarından elde edilen veriler araştırmanın bulgularını oluşturacaktır.

4.1. Kaynaklar ve Gözlemler Sonucu Elde Edilen Bulgular

4.1.1 Yerleşkenin kent içindeki görsel algısına yönelik gözlemlerden elde edilen bulgular

İzmir Tarihi Havagazı Kültür Merkezi, Alsancak- Bornova- Karşıyaka ilçeleri arasında oldukça yoğun kullanıma sahip bağlantı noktalarından biridir. Bu nedenle, özellikle mesai başlangıç ve bitiş saatlerinde yoğun olmak üzere, günün tüm saatlerinde hem yaya hem araç trafiğine tanık olmaktadır. Yerleşkenin kuzeyde yöneldiği liman caddesinin sahip olduğu bu yoğunluk, yerleşkenin görünürlüğünü bazı noktalarda arttırmakta, bazı noktalarda ise azaltmaktadır. Liman Caddesi'ni Karşıyaka ve Bornova yönünden bağlayan yolun yerleşkeye olan konumsal durumu, yerleşkenin yüksek noktadan algılanmasını sağlarken; hava, gürültü ve görüntü kirliliğini engellemek üzere yapılmış olan ses duvarı ise görünürlüğü azaltmaktadır (Şekil 4. 1). Benzer biçimde, yoğun araç trafiği yaya dolaşımını ve yerleşke görünürlüğünü olumsuz yönde etkilemektedir.

Şekil 4.1 Yerleşke sınırını oluşturan bitki duvarı

Tarihi yerleşkenin kent içindeki algısına etki eden bir diğer unsur ise, gün ışığı olduğu ve olmadığı saat aralıklarındaki görünürlüğüdür. Yerleşkede yer alan binalar, gün ışığı olmadığı vakitlerde cephelerinde yer alan aydınlatma aygıtları ile aydınlatılmaktadır. Sürekli olmayan bu aydınlatma aygıtları, cephelerin dokusunun ve biçiminin homojen algısını zayıflatmaktadır. Yerleşke bünyesinde yer alan binalar içinde gün ışığı olmadığı zaman dilimi içinde kent içinde görünürlüğü en çok olan bina, baca olarak değerlendirilebilir. Bunda bacanın sahip olduğu boyut ve form yanısıra üzerine yansıtılan cephe aydınlatmasının kırmızı renkte oluşunun etkisi vardır.

Gün ışığının olduğu gündüz saatlerinde, yerleşkenin bütününün kent içinde algılanmadığı, ancak bacanın yüksek oluşu nedeniyle tek başına algılandığı gözlemlenmektedir.

Tarihi yerleşke, kent içinde oldukça yoğun bir kentsel dolaşım alanı içinde yer almakta, yaya trafiği yanısıra araç sirkülasyonunun da fazlasıyla etkisi altında kalmaktadır. Yerleşkeye yaya ulaşımında, söz konusu araç trafiğinin olumsuz etkileri olduğu izlenmiştir. Kültür merkezine yaya ulaşımının daha çok Alsancak garı ve otobüs durağı yönü olan batı yönünden olduğu gözlemlenmiştir. Bu aks üzerinde, birkaç noktada araçlar yaya geçişini güvensiz biçimde kesmektedir (Şekil 4. 2). Araçların yaya ulaşım aksını kestiği noktalarda kullanıcıların yerleşkeye ulaşımında kararsız kalacakları güzergâhlar oluşmaktadır.

Şekil 4.2 Yerleşkenin Alsancak Garı'ndan ulaşımına dair bir görünüm

Yerleşkenin İzmir Limanı'ndan bağlantısında ise, benzer bir durum söz konusudur. Araçların yolun eğiminden sonra hızla geldikleri bu nokta, yerleşkeye liman yönünden ulaşmak isteyen yayalar için tehlike arz etmektedir (Şekil 4. 3). Yayaların güvenli şekilde kullanmaları için yapılan trafik ışıkları 100 metre kadar ileride yer almakta ancak ara noktalardan yerleşkeye ulaşmaya çalışan yayalar olduğu görülmektedir. Bu durum, yerleşkeyi dışarıdan algılama konusunda kullanıcıları olumsuz etkilerken, güvenlik açısından da tehdit oluşturmaktadır.

Şekil 4.3 Yerleşkenin Alsancak Limanı'ndan ulaşımına dair bir görünüm

İzmir Tarihi Havagazı Kültür Merkezi'nde yapılan gözlemler sırasında, yerleşkeye ulaşımında özel araç, otobüs, izban (izmir banliyo) ve taksinin rahatlıkla kullanılabildiği görülmüştür. Özellikle, özel gün etkinliklerinde (konser, festival vs.) bu aks mevcut durumuyla yeterli görünmemektedir (Şekil 4.4).

Şekil 4.4 Yerleşkenin Alsancak Garı'ndan ulaşımındaki yaya aksı

Mekânların, özellikle kamu kullanımı için yapılmış kentliye ait mekânların kentli için algısının oluşması, kullanım yoğunluklarıyla ilişkilidir. Kentlinin burada vakit geçirmesi, farklı alanlarında farklı işlevlerle anılar oluşturmaları, algısını zenginleştirmekte ve dönüştürmektedir. Bu bağlamda, yapılan gözlemler, yerleşkede görüşülen çalışanlardan elde edilen bilgiler ve incelenen kaynaklar sonucunda, tarihi yerleşkenin daha çok özel günlerde (düğünler, konserler, festival gibi) yılda birkaç kez ve etkinliklerin düzenlendiği saatler olan daha çok akşam saatlerinde ziyaret edildiği görülmüştür.

4.1.2 Yerleşke dış mekanlarının görsel algısına yönelik gözlemlerden elde edilen bulgular

Gözlem alanını görsel algı bağlamında incelemek için belirlenmiş üç katman altında ikincisi olan dış mekânın görsel algı değerlendirmesine dönük yapılan gözlemler sonucunda elde edilen bulgular; mekân bileşenleri üzerinden bu bölümde aktarılacaktır.

Zaman ve deneyim bağıntısında mekânları inceleyebilmek üzere, dış mekânlar yerleşke girişinden itibaren incelenecektir. Bilindiği üzere, kullanıcı-mekân etkileşiminde yalınlık, okunabilirlik ve dolayısıyla anlaşılabilirlik mekânların algısını kolaylaştırmakta, tercih edilmelerini sağlayan etmenlerden

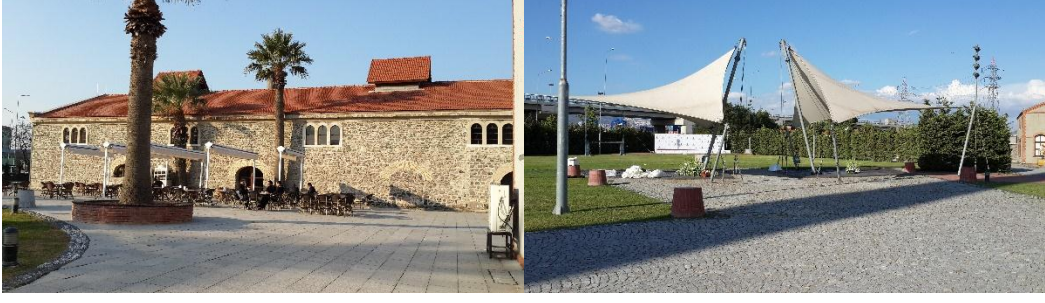
olmaktadır. Şekil 4. 5'te görüldüğü üzere tarihi yerleşkeye araba ve yaya girişini sağlayan kuzey (ana giriş), yerleşkeye girişin tanımlanabilmesi açısından yalın ve anlaşılır olarak değerlendirilebilir. Ancak, araba girişi ve yaya girişi ayrımının bu ana giriş içinde net olarak yapılamadığı gözlemlenmiştir.

Şekil 4.5 Yerleşkenin girişi ve membran örtüye dair bir görünüm

Yapılan gözlemler sonucu, yerleşkede yönlennmeyi sağlayacak rehber elemanların az ve olanların ise yanıltıcı olduğu görülmüştür.

Yerleşke içinde dış mekân kullanımları olarak; kafeterya dış mekânı (Şekil 4. 6 a), özel davetler esnasında kullanılan havuz etrafındaki kokteyl alanı (Şekil 4. 6 b), düğünler için düzenlenen kafeterya doğu cephe dış mekânı (Şekil 4. 6 c), otopark, satış birimlerinin kuzey cephesinde yer alan oturma alanı (Şekil 4. 6 d) sayılabilir. Plan düzlemi yanısıra üçüncü boyutta yerleşkenin dolaşım ve fonksiyon şeması incelendiğinde, bu alanların sınırlarının okunabildiği ancak, sirkülasyon alanlarıyla belirli noktalarda kesiştiği gözlemlenmektedir.

(a)

(b)

(c)

(d)

Şekil 4.6 Yerleşkenin dış mekânları (a)Kafeterya dış mekânı (b) Kokteyl alanı (c) Düğünlerin yapıldığı alan (d) Satış birimlerinin önündeki oturma alanı (Es Yapı, 2009)

Yapılan gözlemler sonucu, yerleşke içinde yer alan binaların formal bağlamda düşey yönde değil daha çok yatay düzlemde uzanmakta olduğu, bu sayede yapı kütleleri (dolular) arasında kalan açık alanların (boşlar) kendi mekansallıklarını hissettirebilme olanağı bulabildikleri görülmüştür. Bireylerin mekândan beklentileri ve sonucunda oluşan mekâna dair algılarını etkileyen en büyük etmenlerden biri, mekânın fiziksel ve estetik bütünde onlara sunduğu mesajdır. Mekânın zemin, duvar ve tavan yüzey kaplamasının veya herhangi bir donatı bitiş elemanının fiziksel kullanıma uygun olmadığı yargısı, kullanıcılar tarafından benimsenerek, kullanıcıların mekâna dair fiziksel algısını olumsuz etkileyecektir. Bu bağlamda, yerleşke dış mekânında kullanılan malzemeler incelenmiştir. Yerleşke zeminlerinde 8*8*8 granit parke, 30*40 granit parke, kaplama tuğlası, diyabaz ve alandan çıkan özgün taşlar kullanılmıştır (Es Yapı, 2009)

Yerleşkede gözlemlenen dış mekânlar içinde farklı alanlarda bitki kullanımları izlenmiştir. Bunlar, daha çok yerleşkenin sınır hattı boyunca; görüntü, ses ve hava izolasyonunu sağlamak amacıyla tercih edilen bitkiler olup, noktasal olarak yerleşkenin çeşitli bölgelerinde farklı formlarda da kullanılmıştır (Şekil 4. 7). Bu bağlamda, yerleşke içindeki bitkilerin daha çok görme duyusuna hitap ettiği, dokunma ve koklama gibi diğer duyuların yeterince önemsenmediği gözlenmiştir.

Şekil 4.7 Bitkilerin yerleşke dış mekânındaki mevcut durumu (Es Yapı, 2009)

Mekân tasarımlarında yardımcı elemanlar ve bu elemanların hizmet ettiği işlevler sayesinde odak noktaları oluşturulabilir. Böylece, mekânla birey arasındaki iletişim artacak, mekânın duygusal boyutu zenginleşecektir. İç mekânlar yanı sıra özellikle dış mekânlarda su öğeleri; dinlendirici, serinletici, derinleştirici ve benzeri özellikleri nedeniyle tercih edilebilecek elemanlardır. İzmir Tarihî Havagazı Fabrikası Kültür Merkezi'nin dış mekânlarında toplam beş adet havuz bulunmaktadır. Ancak, sözü edilen su ile odak noktaları oluşturma fikri, her ne kadar havuzların etrafındaki açık alanlar yeterli olsa da bu yerleşke için tercih edilmemiştir (Şekil 4. 8) .

Şekil 4.8 Havuzların yerleşke dış mekânındaki mevcut durumu

4.1.3 Kafeterya binasının iç mekân görsel algısına dönük yapılan gözlemlerden elde edilen bulgular

Kafeterya binasına giriş, günümüzde güney yöndeki kapıdan yapılmaktadır. Yapının batı cephesinde varolan bir açıklık bulunsa da bu açıklık kullanılmamaktadır. Kafeterya iç mekânı gözlemlendiğinde, gerek girişin konumu, gerek içerideki tefriş düzeni nedeniyle mekanın karşılama alanının oluşturulmadığı görülmüştür. Mekanlar kendi içinde kademeli bir sirkülasyon şemasına sahip olmalıdır. Girişin açıldığı karşılama, buna bağlanan servis alanları (bekleme, vestiyer vs.), ana mekân, hizmet alanları (mutfak, wc, depo vs.) gibi. Ancak yapılan gözlemlerde bu mekân dizgisinin takip edilmediği saptanmıştır.

Kafeterya iç mekân tefrişi gözlemlendiğinde; oturma birimlerinin kırmızı ve kahverengi renkleriyle oluşturulduğu, oransal değerde kırmızı oturma birimlerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir (Şekil 4. 9). Oturma birimlerinin birlikte kullanıldığı beyaz renk masa örtüleri de mekân içinde sayısal olarak ve kapladığı hacim bakımından yoğunluklarıyla dikkat çekmektedir. Bunun dışında mekânın taş duvarları kahverengi ve gri renkleri ile mekânın üç cephesinde yer almaktadır. Mekânın zemini ise ahşap parke ile döşenmiştir. Sadece ilk işlevden arda kalan tren rayları kısmi olarak üzerinde cam kaplamayla zeminde korunmaktadır.

Şekil 4.9 Kafeterya iç mekânı oturma birimleri

Mekânda kullanılan donatıların ve mekânın kendi yüzeylerinin malzeme ve doku özellikleri incelenmiştir. Mekânın düşey yöndeki sınırlarını tanımlayan duvar yüzeyleri, mekânın aynı zamanda taşıyıcısı da olan taş duvarlardır. Mekânın doğu cephesi dışında kalan diğer üç cephesinde taş duvarların iç mekânda hissedildiği, herhangi bir kaplama malzemeyle kapatılmadığı saptanmıştır. Zemin ve 1. kat seviyesinde farklı boyutlarda kullanılan açıklıklar dışında, mekânın iklimizasyonu için kullanılan klima üniteleri ile önceki işlevden arda kalan parçalar duvar yüzeyi üzerinde yer almaktadır. Mekân; kullanıcılarına kırmızı renkte saten- kadife kumaş ile kaplanmış oturma birimleri ve deri kaplama kahverengi oturma birimleri ile hizmet vermektedir (Şekil 4. 10). Bunun dışında mekân içinde ahşap malzeme kaplamanın pano, kasa, merdiven basamaklarında kullanıldığı gözlenmiştir. Ayrıca, merdiven korkuluk ve küpeştelerinde cam ve krom çelik malzemenin kullanıldığı saptanmıştır.

Şekil 4.10 Kafeterya iç mekanında kullanılan oturma birimleri

İlk işlevinde dökümhane olarak hizmet veren kafeterya binası, 1. kat ve zemin kat hizasındaki açıklıklar ve çatı açıklıkları sayesinde doğal ışık almaktadır. Açıklıklar içinde sadece doğu yönünde zemine kadar inen pencere, dikdörtgen formda diğerleri ise kemerli formdadır. Açıklıklarda dışarıda veya iç mekânda herhangi bir gölgeleme elemanı kullanılmadığı, mekânın güney ve kuzey cephesinde aynı biçimde ve büyüklükte açıklık kullanıldığı gözlemlenmiştir. Mekânın doğu cephesinde konumlanan zemin kattaki mutfak, bar ve 1. kata ulaşımı sağlayan merdiven ile bağlandığı duvar nedeniyle doğu cephesindeki açıklıklar diğer cephelere oranla azdır. Doğal aydınlatma dışında, mekânın gün ışığı yeterli olmadığı zaman aralıklarında aydınlatılabilmesi için Şekil 4. 11’de görülen çatı konstrüksiyonuna bağlanmış homojen olarak tekrarlanmış aydınlatma aygıtları kullanılmıştır. Kullanılan bu genel aydınlatma dışında, mekânın farklı fonksiyonlarına göre özel olarak kullanılan herhangi bir aydınlatma aygıtına rastlanmamıştır. Ayrıca yılın farklı zamanlarında ve günün farklı saatlerinde yapılan gözlemlere göre, gün ışığının olduğu saatler içinde doğal aydınlatmanın iç mekânda yeterli olmadığı ve bu nedenle yapay aydınlatma aygıtlarının kullanıldığı saptanmıştır.

Şekil 4.11 Kafeterya iç mekânındaki aydınlık durumu

Mekanın tefriş düzeni mekânsal bütünlük içinde konum, büyüklük ve mekan içinde yönlenim konusunda incelendiğinde; kullanılan oturma birimlerinin mekanın içinde neredeyse homojen bir dağılım gösterdiği, sirkülasyon alanı ve oturma alanı gibi mekan ayrımlarının olmadığı gözlenmiştir.

Kafeterya iç mekânında bitki ve su kullanımına dair yapılan gözlemlerde, Şekil 4. 12’de görüldüğü üzere mekânın sadece batı yönünde noktasal olarak tek bir bitki kullanıldığı gözlenmiştir. Mekân içinde herhangi bir formda suyun kullanılmadığı saptanmıştır.

Şekil 4.12 Kafeterya iç mekânında bitki kullanımı

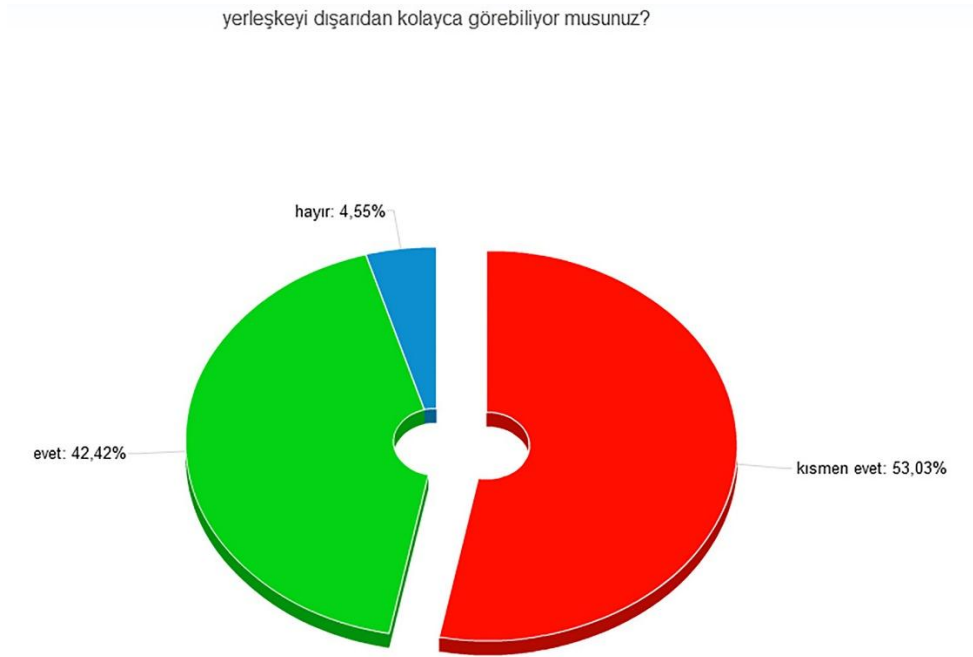
Kafeterya iç mekânında önceki işlevinden arda kalan endüstriyel parçalar incelendiğinde, yapının merkezine yakın ancak kuzey yöndeki duvara yakın noktada siyah boya ile kaplanmış döküm sobası olduğu görülmektedir. Bunun haricinde döküm sobasına ve zemine bağlanan 5 adet daha endüstriyel parça bulunmaktadır. Zeminde orijinal taş döşemeyle birlikte korunmuş tren rayı da mevcutta mekânda yer alan endüstri parçalarına eklenmelidir.

Tarihi mekân ilk işlevinde endüstriyel amaçla kullanılmış olup, yapı yüzeyleri herhangi bir kaplama ile kaplanmamış, yapıya herhangi bir “süsleme” uygulanmamıştır.

4.2 Anketler Sonucu Elde Edilen Bulgular

4.2.1 Kent içindeki algısına yönelik anketlerden elde edilen bulgular

Yerleşkenin okunabilirliğini değerlendirmek üzere ilk olarak kullanıcılara yerleşkenin dışarıdan görülebilir olup olmadığı sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplarda yerleşke; % 53, 03 kısmen görülebilir olarak, % 42. 2 görülebilir ve % 4.55 görünür değil olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.13).

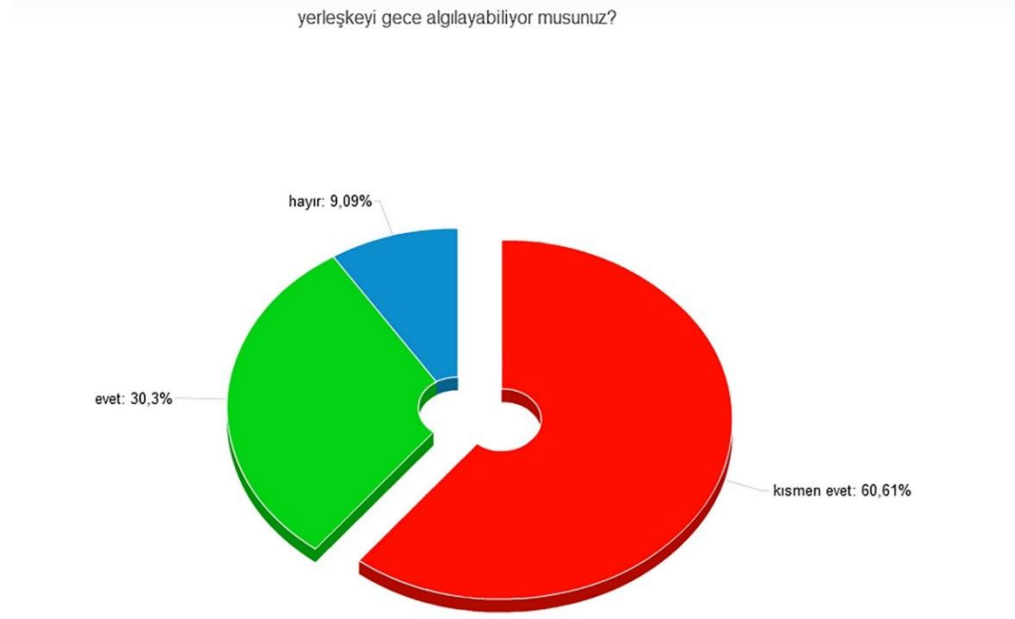
Şekil 4.13 Yerleşkenin görünebilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Anket çalışmasında yerleşkenin gün ışığı olmadığı vakitlerdeki ve gün ışığı olduğu vakitlerdeki görünürlüğünü değerlendirebilmek için, öncelikle yerleşkenin gündüz algısı sorulmuştur. Yapay aydınlatmanın etkisinin olmadığı bu saat aralığında yerleşkenin konum, büyüklük ve formuna ait değerlendirme yapma olanağı bulunacaktır. Anket grubunun cevapları sonucu; kullanıcıların % 54,55'i yerleşkenin gündüz saatlerinde algılanabilir olduğunu, % 40,91'i kısmen algılanabilir olduğunu, % 4,55'i ise algılanabilir olmadığını ortaya koymuştur (Şekil 4. 14).

Şekil 4.14 Yerleşkenin gündüz görünebilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Yerleşkenin yapay aydınlatma yoluyla gün ışığı olmadığı saat aralıklarında yapılan aydınlatmasının yerleşkenin okunabilirliğine katkısını ölçebilmek açısından “Yerleşkeyi gece (gün ışığı yok iken) algılayabiliyor musunuz” sorusu sorulmuş; % 60, 61 kısmen evet, % 30, 3 evet, % 9, 09 ise hayır cevabı alınmıştır. Böylece, yerleşkenin gün ışığı yokken yapılan cephe aydınlatmasında yeterli düzey sağlanamadığı görülmüştür (Şekil 4.15).

Şekil 4.15 Yerleşkenin gece görünebilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

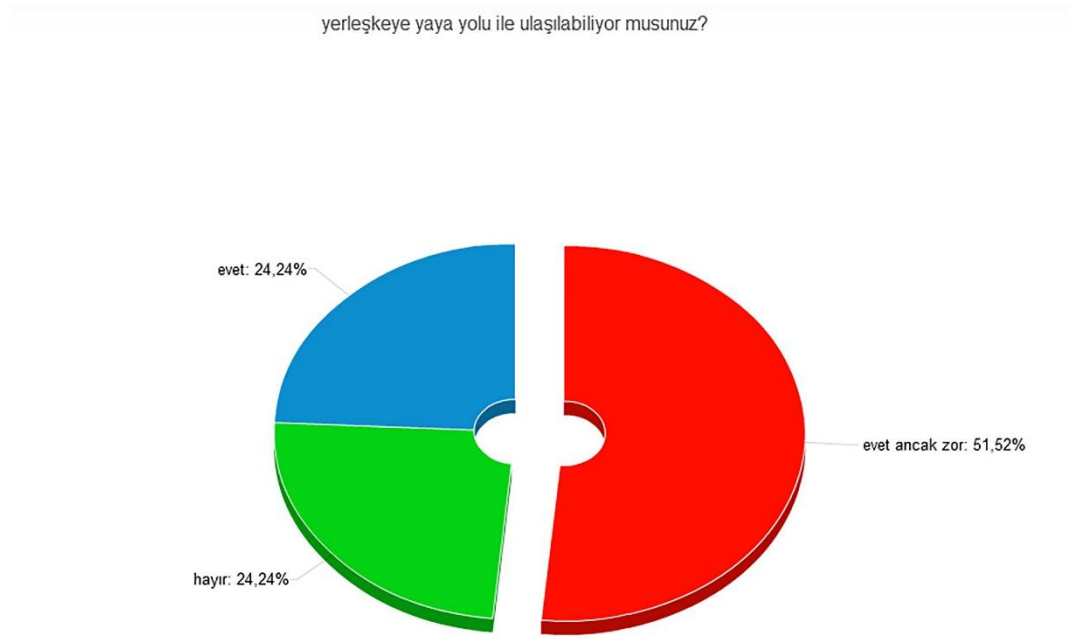
Yerleşkenin tamamının dışarıdan okunabilir olup olmadığını ölçmeye yönelik sorulan “Yerleşkenin tamamını dışarıdan algılayabiliyor musunuz” sorusuna anket katılımcılarından; % 51,52 hayır, % 45,45 kısmen evet ve % 3,03 evet cevabı alınmıştır. Buna göre, kullanıcı değerlendirmesiyle, yerleşke tüm elemanlarıyla kent içinde yeterince algılanamamaktadır (Şekil 4. 16).

Şekil 4.16 Yerleşkenin tamamının görünebilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

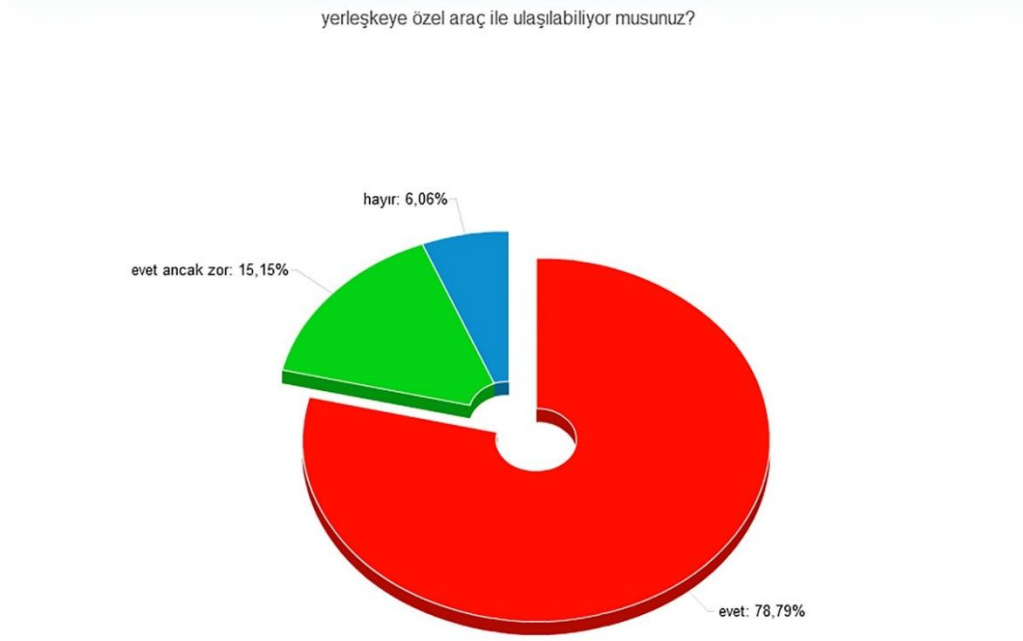
Yerleşkenin ulaşılabilirliğini değerlendirmeye dönük soru grubunda ise anket katılımcılarına 6 adet soru yöneltilmiştir.

Yerleşkenin yaya olarak ulaşılabilir olup olmadığı konusunda sorulan soruya; Şekil 4. 17’ de görüldüğü üzere % 51,52 evet ama zor, % 24,24 hayır ulaşılabilir değil ve % 24,24 oranında ise evet ulaşılabilir yanıtı verilmiştir. Alınan yüzdeler sonucu; yerleşkenin yaya ulaşımını kullanıcıların yeterli görmediğini, ulaşım sağladığını ancak zor olduğunu ifade ettikleri anlaşılmıştır.

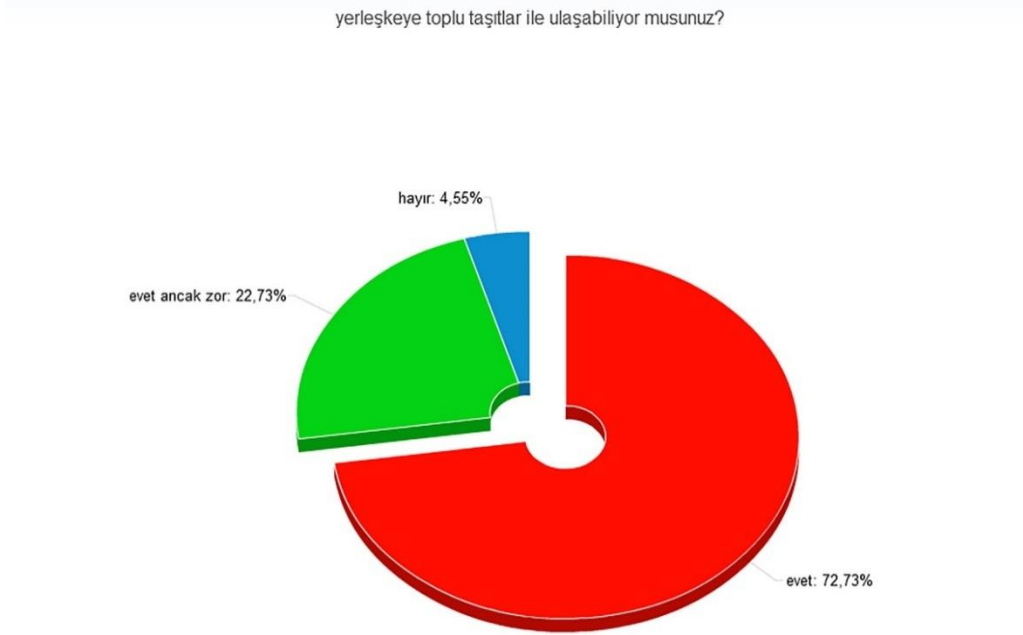
Şekil 4.17 Yerleşkenin yaya ile ulaşılabilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Özel araç kullanımının, yerleşkeye ulaşım için uygun olup olmadığı konusunda kullanıcılara yönlendirilen “Yerleşkeye özel araç ile ulaşabiliyor musunuz” sorusuna ise alınan yanıtlarda; % 78,79 evet, % 15,15 evet ancak zor, % 6,6 ise hayır cevabı verildiği görülmektedir. Alınan cevaplara göre, kullanıcıların oldukça büyük bir bölümünün yerleşkeye özel araç ile ulaşımını sağlama konusunda herhangi bir sorun yaşamadığı anlaşılmaktadır (Şekil 4. 18).

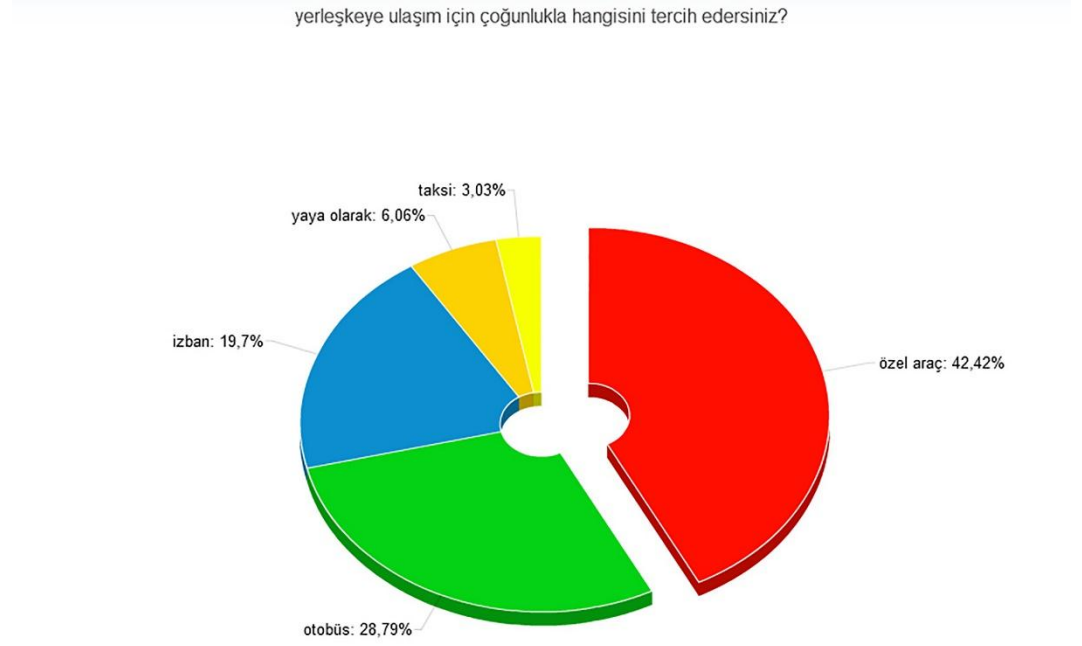
Şekil 4.18 Yerleşkenin özel araç ile ulaşılabilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Yerleşkenin toplu taşıma araçlarıyla ulaşımı konusunda yönlendirilen soruya ise; katılımcılar; % 72,73 evet, % 22,73 evet ancak zor, % 4, 55 ise hayır cevabını vermiştir. Yanıtlardan da anlaşılacağı üzere, yerleşke; ankete katılan kullanıcılar tarafından neredeyse % 80 oranda toplu taşıtlar ile ulaşılabilir görülmektedir (Şekil 4. 19).

Şekil 4.19 Yerleşkenin toplu taşıtlar ile ulaşılabilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

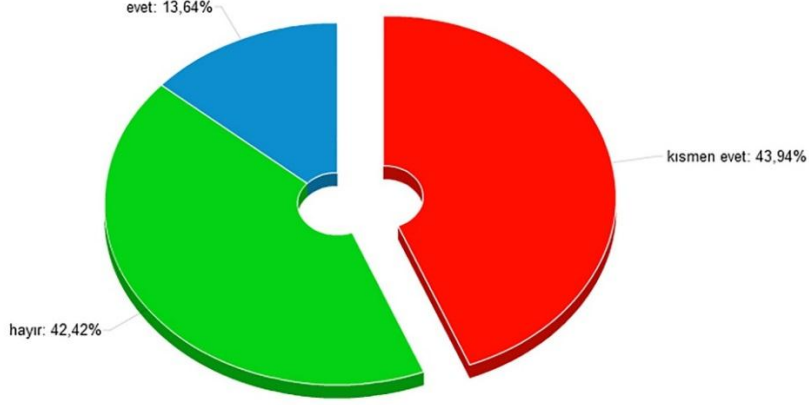
“Yerleşkeye ulaşım için çoğunlukla hangisini tercih edersiniz?” sorusuna; kullanıcıların % 42,42’sinin özel araç ile % 28,79’ unun otobüs ile % 19,7’ sinin İZBAN (İzmir Banliyö) ile % 6,6’ sının yaya olarak, %3,03’ ünün ise taksi ile cevabını verdiği görülmüştür (Şekil 4. 20). Anket katılımcılarının cevaplarına göre, yerleşkeye ulaşımında en çok tercih edilen ulaşım aracı özel araçlardır.

Şekil 4.20 Yerleşkeye ulaşım tercihi konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Yerleşkenin Alsancak garı ile yaya bağlantısının yeterli olup olmadığını değerlendiren anket sorusuna kullanıcılardan; % 43,94 kısmen evet, % 42,42 hayır ve % 13,64 evet cevabı alınmıştır (Şekil 4. 21). Bu sonuçlara göre, Alsancak garı ile yaya ulaşım bağlantısı her ne kadar yakın mesafede görülse de kullanıcıların bu güzergâhı büyük oranda yetersiz ve kısmen yeterli gördüğü anlaşılmaktadır.

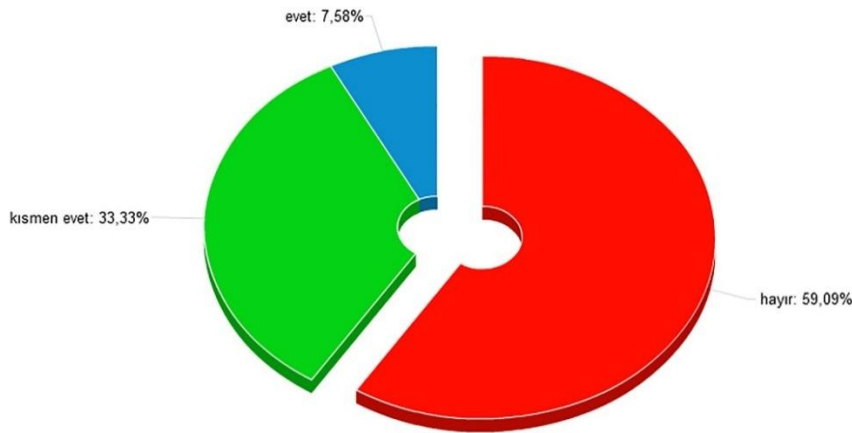
yerleşkenin, alsancak garı ile olan yaya ulaşım bağlantısını yeterli buluyor musunuz?

Şekil 4.21 Yerleşkenin Alsancak Garı'ndan yaya olarak ulaşımı konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Ulaşılabilirlik konusunda yerleşkeyi değerlendirmek üzere kullanıcılara yönlendirilen son soruda liman ile olan yaya bağlantısının yeterli olup olmadığı sorgulanmıştır. Kullanıcılar; Şekil 4.22'de görüldüğü üzere 59, 09 yüzdeyle hayır, 33, 33 yüzdeyle kısmen evet ve 7, 58 yüzdeyle evet yeterlidir yanıtlarını vermişlerdir.

Yerleşkenin liman ile olan yaya ulaşım bağlantısını yeterli buluyor musunuz?

Şekil 4.22 Yerleşkenin Alsancak Limanı'ndan yaya olarak ulaşımı konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

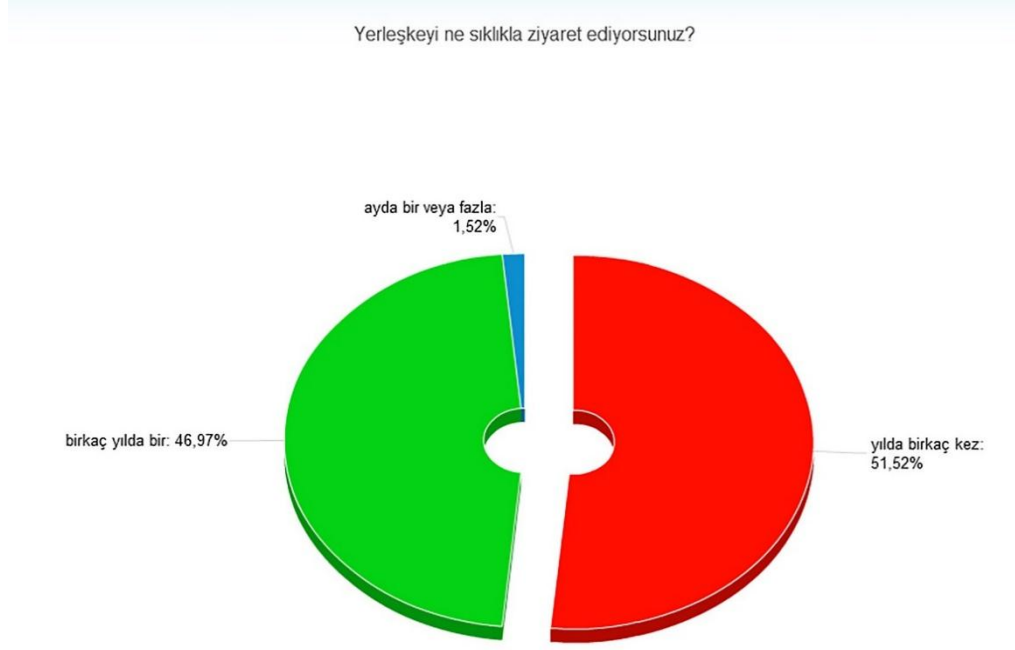
Yerleşkenin fiziksel kullanımını değerlendirmek üzere sorulan kullanıma dayalı sorular alt başlığı altında 5 adet soru sorulmuştur.

Tarihi yerleşke, kent içindeki konumu itibariyle oldukça yoğun bir araç bağlantı trafiği içinde yer almaktadır. Yerleşkenin bu yoğunluk içinde, girişinin kullanıcılar tarafından algılanabilirliğinin sorgulandığı soruya; % 42,42 kısmen evet, % 37,88 evet, % 19,7 hayır cevapları alınmıştır (Şekil 4. 23).

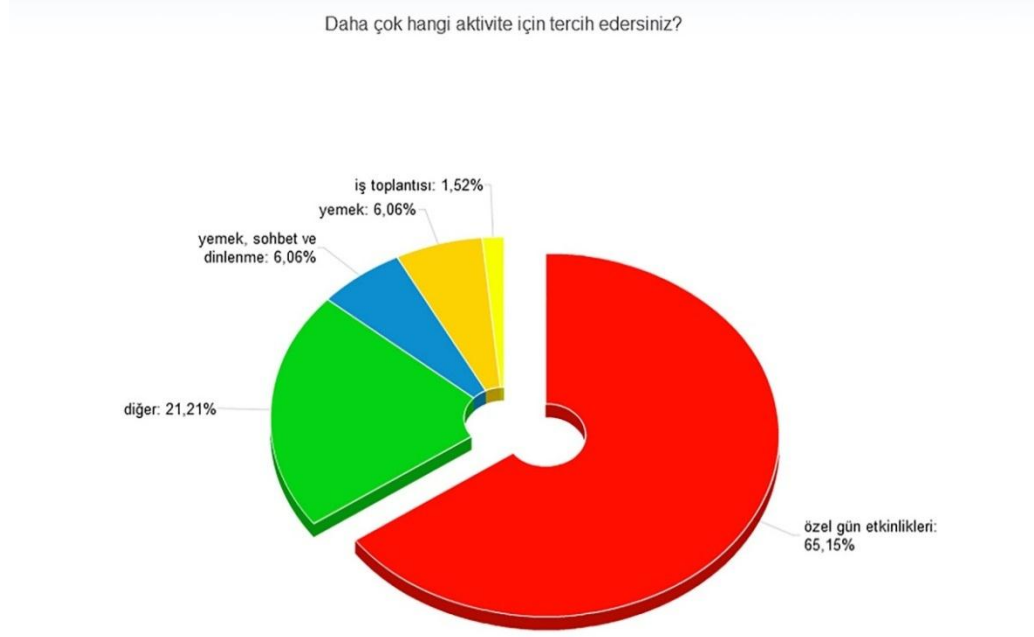
Şekil 4.23 Yerleşkenin giriş okunabilirliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Yerleşkenin kullanımı konusunda bir diğer önemli olduğu düşünülen soru ise yerleşkenin ne sıklıkta kullanıldığına dair sorudur. Bu soru sonucunda elde edilen cevaplarda; yılda bir kez cevabı % 51,52, birkaç yılda bir cevabı % 46, 97, ayda bir veya fazla cevabı ise; % 1, 52 olarak işaretlenmiştir (Şekil 4. 24).

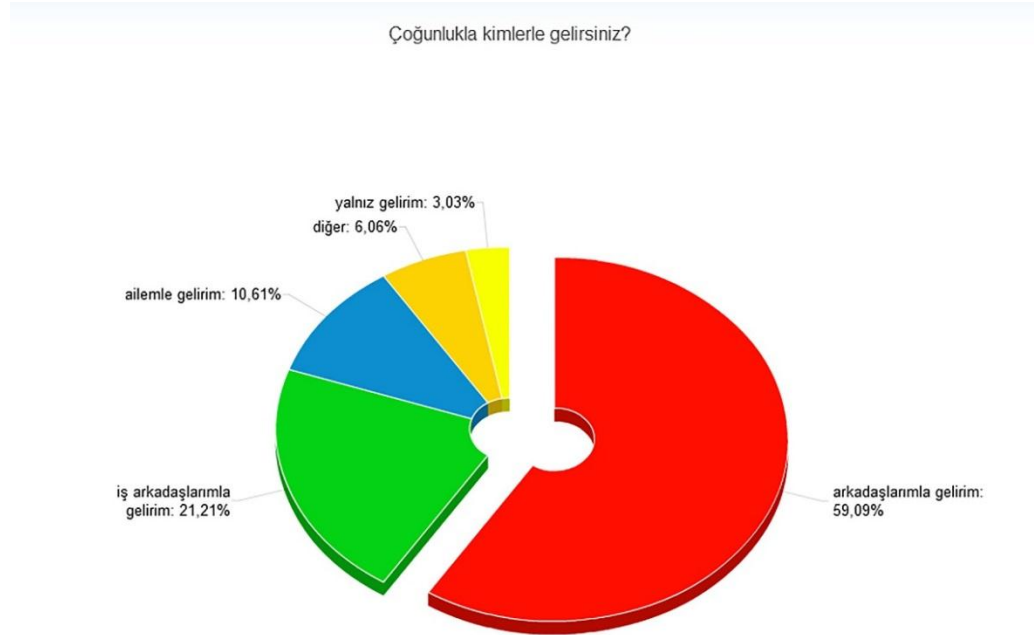
Şekil 4.24 Yerleşkenin ne sıklıkla kullanıldığı konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Yerleşkenin, kullanıcılar tarafından daha çok hangi aktiviteler için tercih edildiği ve aynı şekilde hangi aktivitelerin gerçekleşmesinde yerleşkenin çok da tercih edilmediğini anlamak üzere sorulan anket sorusunda; % 65,15 ile özel gün etkinlikleri, % 21, 21 diğer seçenek, % 6, 06 yemek, dinlenme ve sohbet, %6, 06 yemek, % 1,51 iş toplantısı cevabı alınmıştır. Konser, kermes, festival vs. gibi etkinlikleri içeren özel gün etkinliklerinde yerleşkenin tercih edilme durumu, diğer etkinliklere oranla oldukça fazladır (Şekil 4. 25).

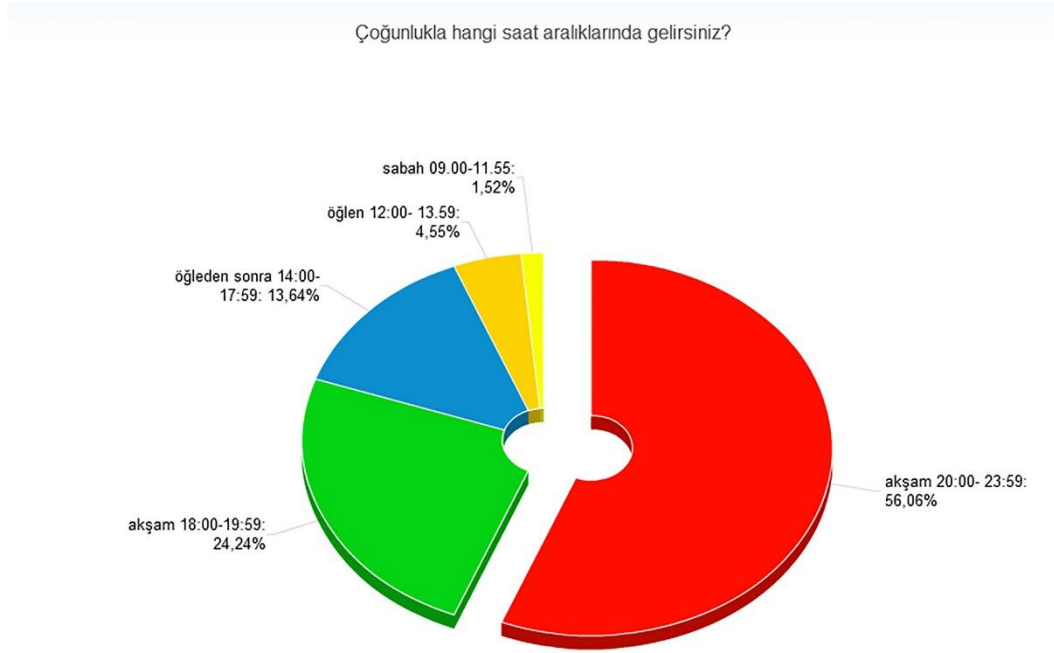
Şekil 4.25 Yerleşkenin tercih edilen aktiviteleri konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Kullanıcıların yerleşkeyi kullanımları için yanlarında tercih ettikleri kişiler aktiviteleriyle ilişkili olacağından kullanıcılara “Çoğunlukla kimlerle gelirsiniz?” sorusu yönlendirilmiş; alınan cevaplarda % 59, 09 arkadaşlar, % 21, 21 iş arkadaşları, % 10, 61 aile, % 6, 06 diğer ve % 3, 03 yalnız seçeneği işaretlenmiştir (Şekil 4. 26). Bir önceki soruyla doğru orantılı olarak kullanıcıların büyük bir kısmı yerleşkeye arkadaşlarıyla gelmeyi tercih etmektedir.

Şekil 4.26 Yerleşkeye gelen kullanıcıların beraberlerinde tercih ettikleri kişilere göre dağılımları

Yerleşkenin kullanımına dair sorulan son soruda; kullanıcıların % 56,06' sının akşam 20.00- 23.59 saat arası, % 24,24' ünün akşam 18: 00- 19:59 arası, % 13,64' ünün öğleden sonra 14:00- 17:59 arası, % 4,55' inin öğlen 12:00- 13:59 arası, %1,52' sinin ise sabah 09:00- 11:55 arası yerleşkeye geldiği görülmüştür (Şekil 4. 27).

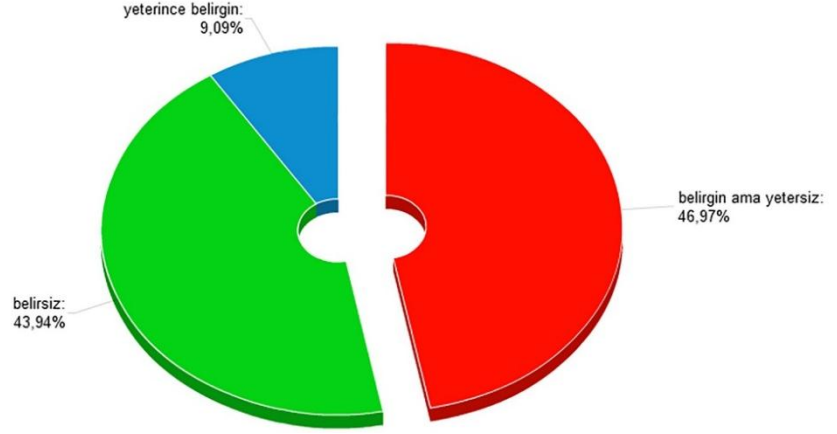
Şekil 4.27 Yerleşkenin kullanımında tercih edilen saatler konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

4.2.2 Yerleşkenin dış mekânlarının görsel algısına yönelik sorulan sorular sonucunda elde edilen bulgular

İkinci katman olan yerleşkenin dış mekânlarının görsel algısını değerlendirmek üzere kullanıcılara sorulan sorularda önceden belirlenmiş olan mekan bileşenleri, soru kalıplarını oluşturmuştur.

Dış mekânlarının görsel algı değerlendirmesinde “sınır” bileşeninin etkisini ölçmek üzere ilk olarak araba ve yaya girişi ayrımının belirgin olup olmadığı sorusu kullanıcılara yöneltilmiş, kullanıcılardan % 46,97’ si ayrımı belirgin ancak yetersiz, % 43, 94’ ü belirsiz, % 9,09’u ise yeterince belirgin bulmuştur (Şekil 4. 28). Yerleşke girişinde yaya ve araç giriş ayrımının belirgin olduğunu düşünen kullanıcı sayısının oldukça düşük bir yüzdede yer alması dikkat çekmektedir.

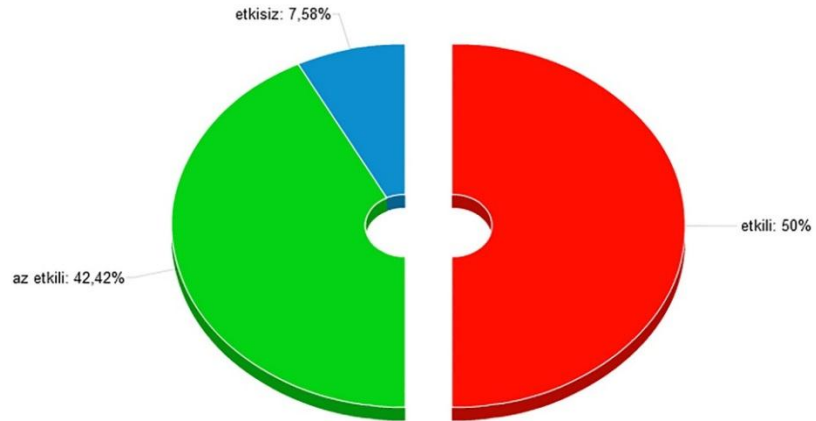
Araba girişi ile yaya girişi ayrımını belirgin buluyor musunuz?

şekil 4.28 Yerleşke araba ve yaya giriş ayrımının belirginliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Yerleşke içinde yer alan binaların birbirine bağlantısını sağlayan ve dış mekânın dolaşım aksını oluşturan yürüme yollarının yönlenmedeki etkisi için kullanıcılar; % 50 oranında evet, % 42, 42 oranında etkili ama az, % 7, 58 oranında etkisiz yorumunu yapmıştır (şekil 4.29). Böylece, ankete katılan kullanıcıların yönlenme için yürüme yollarını oldukça etkin olarak kullandıkları söylenebilir.

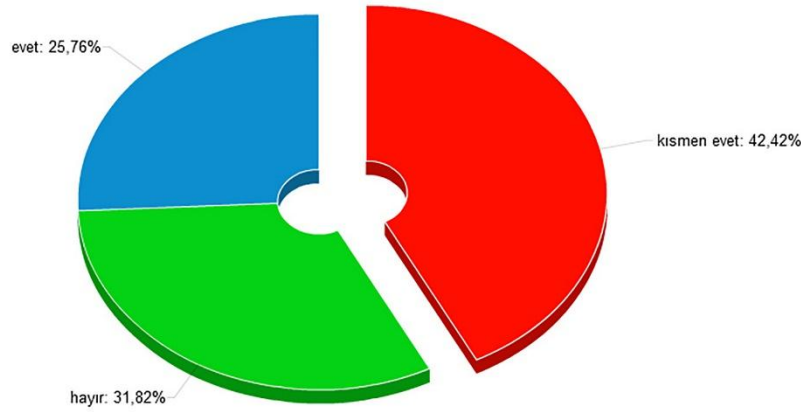
binalar arası bağlantıları sağlamak üzere yapılmış yürüme akslarının yönlenmenizdeki etkisi nedir?

şekil 4.29 Yürüme akslarının yönlenme üzerindeki etkisi konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Yerleşkenin sınırları içinde kalan farklı dış mekân fonksiyonlarının birbirinden ayrımının tanımlı olup olmadığı sorusuna kullanıcıların; % 42,42' si kısmen evet, % 31, 82' si hayır, % 25,76' sı evet cevabını vermiştir (Şekil 4. 30). Verilen cevapların yüzdesinden de anlaşılacağı üzere, kullanıcıların oldukça büyük bir bölümü; dış mekândaki fonksiyonların sınırlarının tam olarak çizilemediğini düşünmektedir.

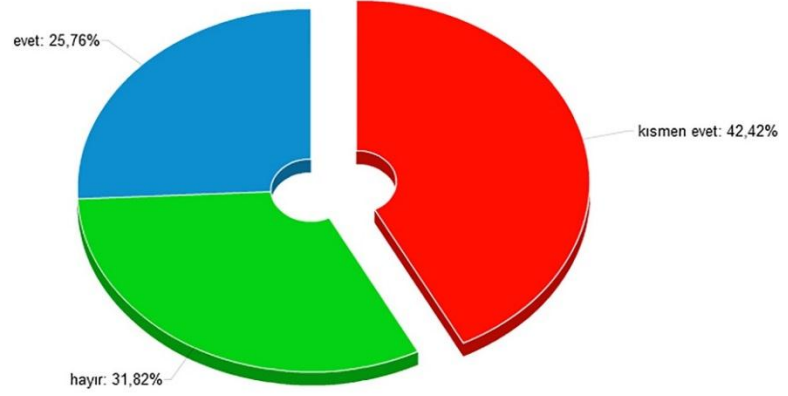
dış mekandaki farklı fonksiyonları birbirinden ayıran sınırların tanımlı olduğunu düşünüyor musunuz?

Şekil 4.30 Dış mekân sınırları konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Biçimlerin mekânsal organizasyondaki büyüklük, yer ve yöneliminin yerleşke dış mekân görsel algısını ne şekilde etkilediğini değerlendirmek üzere kullanıcılara yönlendirilen giriş membran örtüsünün yerleşke ve bina ilişkisi sorusu, kullanıcılar tarafından % 72,73 ile hayır, % 19,7 ile kısmen evet, % 7, 58 ile evet olarak cevaplanmıştır (Şekil 4. 31). Cevaplardan elde edilen sonuca göre, kullanıcılar içinde sadece yaklaşık % 8' inin membran örtü ile yerleşkeyi görsel olarak bağlantılı bulduğunu, geri kalan yaklaşık % 93' lük kısmın tamamen ilişkisiz veya kısmen ilişkili bulduğu belirtilebilir.

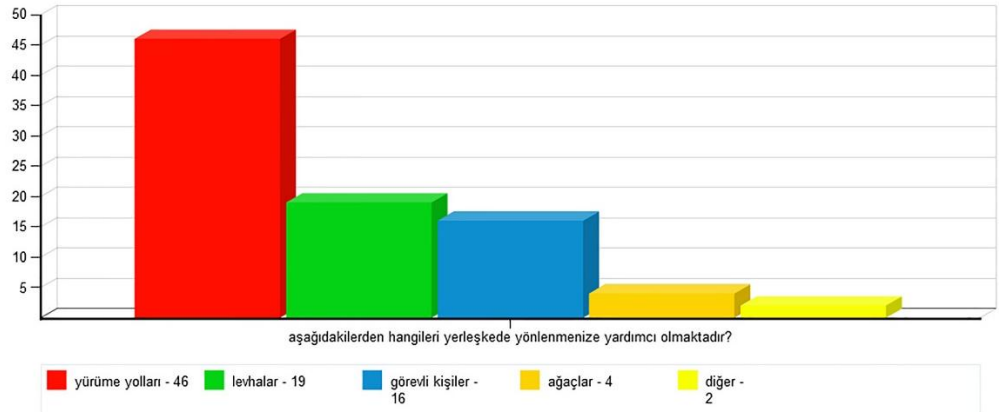
dış mekandaki farklı fonksiyonları birbirinden ayıran sınırların tanımlı olduğunu düşünüyor musunuz?

Şekil 4.31 Girişte yer alan membran örtü ile ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı

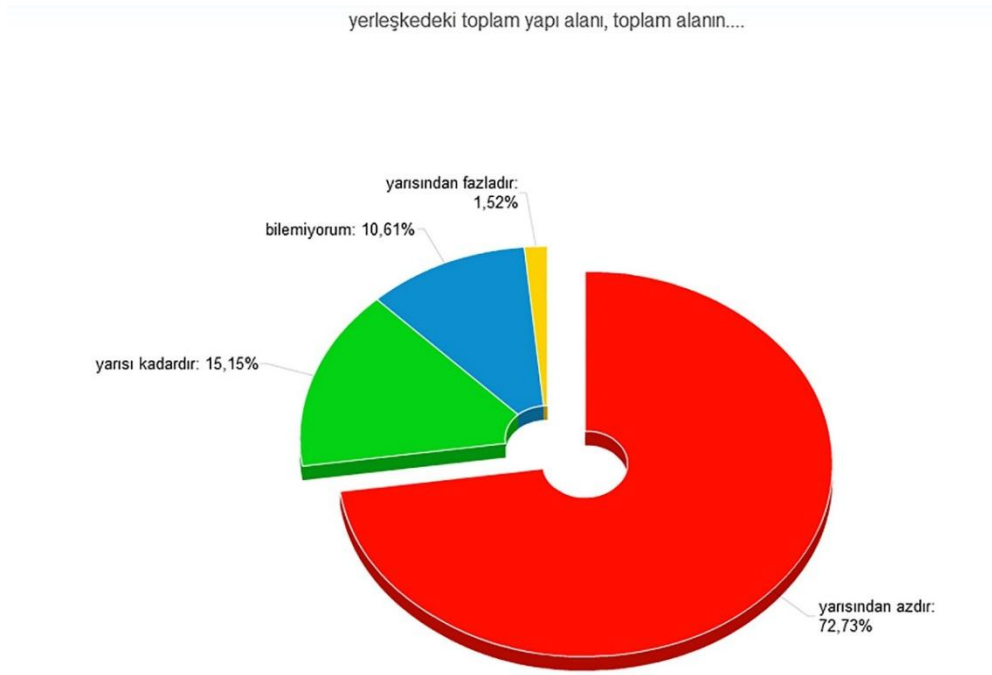
Biçimlerin biraraya geliş düzenleri, mekânlardaki yönlenmeye etkisini değerlendirmek üzere kullanıcılardan, biçimsel olarak biraraya gelen farklı elemanların yönlenme üzerindeki etkilerini yüzdelerle derecelendirilmeleri istenmiştir. Bu karşılaştırma sonucu; yürüme yolları % 46, levhalar % 19, görevli kişiler % 16, ağaçlar % 4, diğer ise % 2 olarak değer bulmuştur (Şekil 4. 32).

Buna göre, anket katılımcılarının, büyük oranda, yürüme yollarının sınır tanımlama ve biçimsel düzen olarak yerleşke içinde yönlenmelerinde fayda sağladığını düşündükleri söylenebilir.

Şekil 4.32 Yönlenme konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

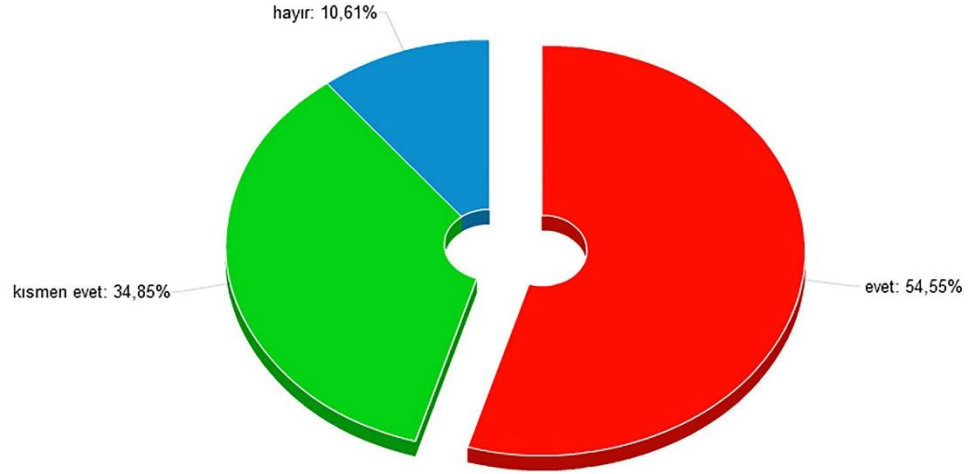
Doluluk ve boşluk kavramlarının kütlenin form algısı üzerine olan etkisini değerlendirmek üzere kullanıcılara; yapı alanının toplam alana oranı sorusu plan düzlemi üzerinden yöneltilmiştir. Kullanıcılar; toplam yapı alanını toplam alanın % 72, 73 oranı ile yarısından az, % 15, 15 oranı ile yarısı kadar, % 10, 61 oranı ile kararsız, % 1, 52 oranı ile yarısından fazla olarak değerlendirmiştir (Şekil 4. 33). Sonuçlara göre; ankete katılan kullanıcıların çok büyük bir kısmı, yerleşkenin dolu olarak nitelendirilebilecek yapı kütlelerini, boş olarak nitelendirilebilecek açık mekânlarından plan düzlemi üzerinde daha az ağırlıkta hissetmektedir.

Şekil 4.33 Yerleşke yapı alanı/açık alan oranı konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Bir önceki soruyla bağlantılı olarak kullanıcılara, yerleşkede bulunan binaların ve aralarında bırakılan veya kalan boşlukların binaların algısında yarattığı kolaylık, zorluk ya da etkisizlik sorulmuş, % 54, 55 kullanıcı algıyı kolaylaştırdığını düşünürken, % 34, 85 kullanıcı kısmen kolaylaştırdığını, % 10, 61 kullanıcı ise algılamada kolaylık sağlamadığını belirtmiştir (Şekil 4. 34). Böylece, bir önceki soruda sadece plan düzleminde yöneltilmiş olan dolu- boş oranının görsel algıya etkisi, bu soruda üçüncü boyut üzerinden sorgulanmış; kullanıcıların yarısından fazlasının dolu olarak nitelendirilebilecek yapıların algılanmasında, boş olarak nitelendirilebilecek dış mekânların etkisinin olduğunu düşündüğü görülmüştür.

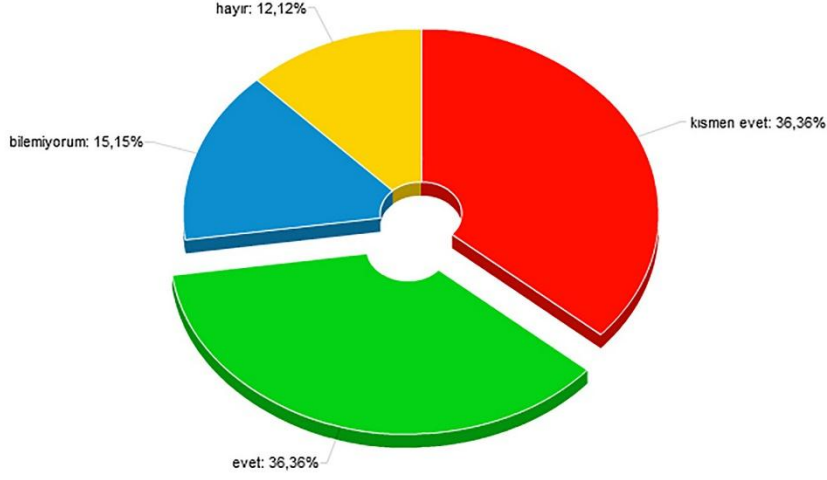
binaların arasında kalan boşlukların, binaların algısını kolaylaştırdığını düşünüyor musunuz?

Şekil 4.34 Binaların algısı konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Malzemelerin fiziksel kullanıma uygun olup olmaması, kullanıcıların güven, temizlik gibi beklentileri yanısıra estetik beklentilerini de etkilemekte, görsel algı değerlendirmeleri bu faktörlerle de değişim göstermektedir. Bu nedenle, yerleşkedeki kafeteryanın dış mekân zemin malzemesinin fiziksel kullanıma uygunluğu anket kapsamında kullanıcılara sorulmuştur. Değerlendirme sonucu % 36, 36 kullanıcı malzemeyi fonksiyona uygun bulmuş, % 36, 36 kullanıcı kısmen fonksiyonel bulmuş, % 15, 15 kullanıcı net bir cevap verememiş, % 12, 12 kullanıcı ise fonksiyon için uygun bulmamıştır (Şekil 4. 35).

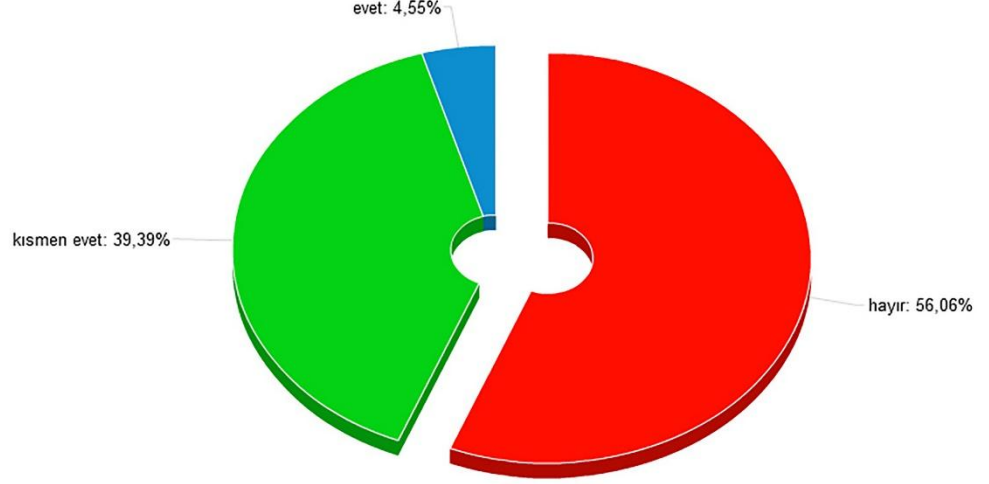
kafeterya dış mekan zemin malzemesinin fonksiyona uygun olduğunu düşünüyor musunuz?

Şekil 4.35 Kafeterya dış mekân zemin malzemesi konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Yerleşkenin dış mekânının görsel algısında bitki kullanımının etkisini değerlendirmek üzere, kullanıcılara bitkilerin kendileri ile olan etkileşimlerinin (renginin, dokusunun, gölgelemesinin veya sesinin vb.) yeterli olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Kullanıcılardan; % 56,06 yetersiz , % 39, 39 kısmen yeterli ve % 4, 54 yeterli cevabı alınmıştır (Şekil 4. 36). Yoğun bir açık alana sahip yerleşkenin, özellikle yeşil alan kullanımında bitkilerin fiziksel kullanım ve estetik işlev açısından yetersiz olduğu kullanıcıların verdiği cevaplarla da desteklenmektedir.

dış mekanda kullanılan bitkilerin kullanıcı ile yeterince etkileşim içinde olduğunu düşünüyor musunuz

Şekil 4.36 Dış mekânda tercih edilen bitkiler konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Yerleşke dış mekânında suyun derinlik, ses, hareket, sınır gibi etkilerini değerlendirmek üzere kullanıcılara; dış mekanda yer alan su öğelerinin kendileri ile olan etkileşiminin (sesinin, temizliğinin, renginin, yansımasının, durgunluğunun, hareketinin ya da akışkanlığının vb.) yeterli olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Cevaplarda, % 45, 45 kullanıcı su öğelerinin kendileri ile kısmen etkileşim içinde olduğunu düşünürken, % 39, 39 kullanıcı tamamen ilişkisiz olduğunu, % 15, 15 kullanıcı ise su öğeleri ile etkileşim içinde olduklarını belirtmiştir (Şekil 4. 37).

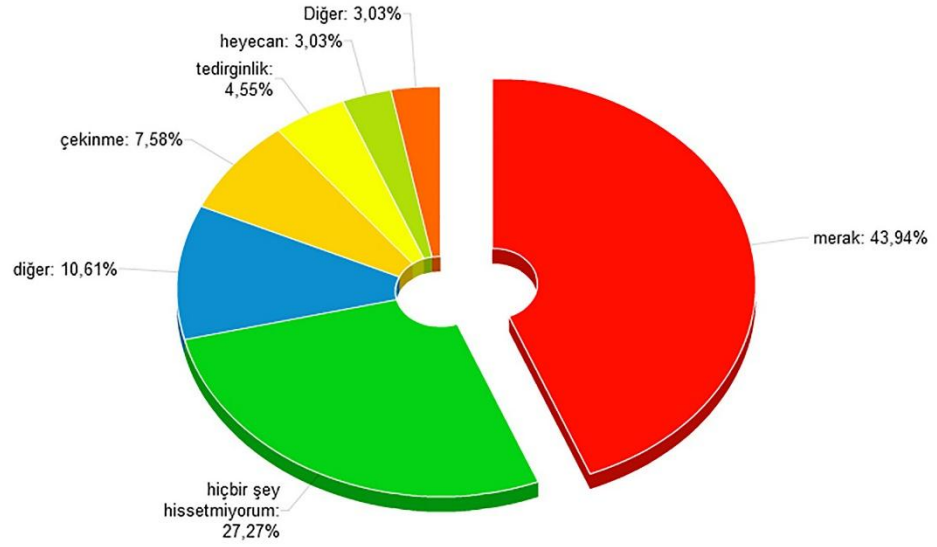
dış mekânda kullanılan su öğelerinin kullanıcı ile etkileşimini yeterli buluyor musunuz?

Şekil 4.37 Dış mekânda tercih edilen su öğeleri konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Yerleşkenin dış mekân görsel algısını değerlendirirken bir diğer önemli parametre ise duygusal boyuttur. Bu nedenle kullanıcılara yerleşke ile karşılaştıkları andaki hisleri sorulmuştur. Alınan cevaplarda, % 43, 94 kullanıcı yerleşke için merak hissederken, % 27, 7 kullanıcı hiçbir şey hissetmediğini, %10, 61 verilen hisler dışında hisler hissettiğini, % 7, 58 çekindiğini, % 4, 55 tedirgin olduğunu, % 3,03 heyecan duyduğunu, % 3,03 ise mutluluk ve sıkılma duyguları hissettiğini belirtmiştir (Şekil 4.38). Kullanıcı yorumlarına göre, yerleşke girişinin yerleşkeye dair büyük oranda merak duygusu uyandırdığı görülmektedir.

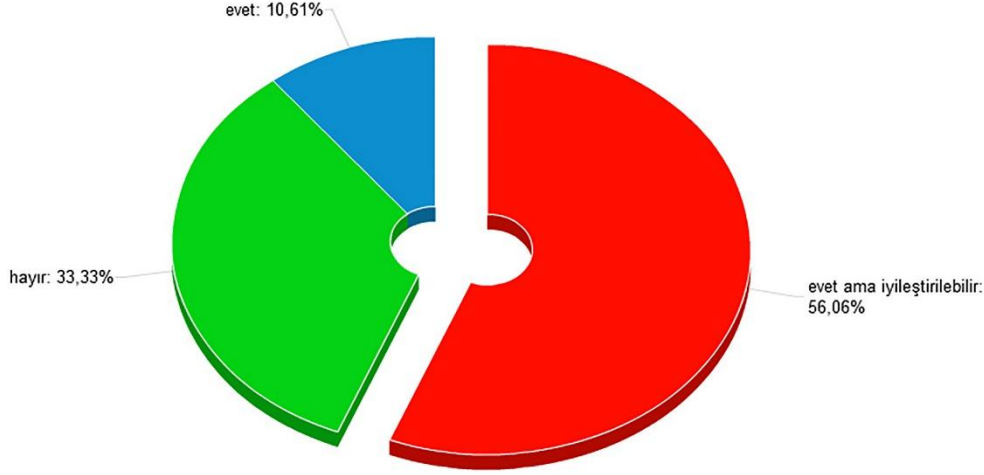
yerleşkeyle karşılaştığınız andaki hislerinizi aşağıdakilerden hangisi en iyi tarif eder?

Şekil 4.38 Kullanıcıların yerleşke ile ilgili ilk hislerine dair görüşlerinin dağılımı

Dış mekâna ait tüm bu değerlendirmelerden sonra, kullanıcılar yerleşkenin dış mekanlarında uzun saatler vakit geçirme konusunda % 56, 06 oranında evet ancak iyileştirme yapılmasının daha olumlu olabileceğini, % 33, 33 dış mekanın vakit geçirmek için elverişli olmadığını ve % 10, 61 vakit geçirmek için elverişli olduğunu savunmuştur (Şekil 4. 39). Katılımcıların yarısından fazlası dış mekân kullanımının arttırılması için iyileştirmeler yapılması gerektiğini ve çok büyük bir yüzde ise mevcut durumuyla dış mekanlarda uzun süreyle bulunamayacağını ifade etmiştir.

yerleşkenin dış mekanları uzun saatler vakit geçirmeniz için elverişli mi?

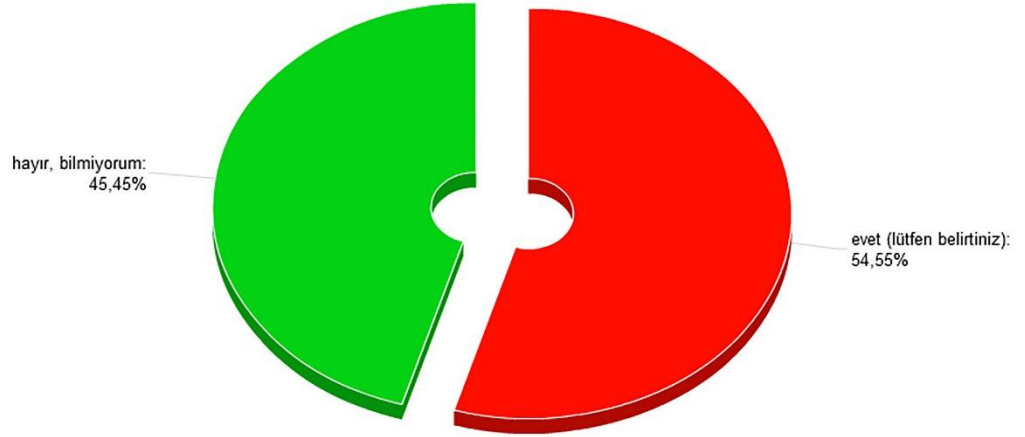

Şekil 4.39 Yerleşke dış mekânlarının kullanım süresine dair kullanıcı görüşleri dağılımı

İşlevsel dönüşüm ile günümüze kadar ulaşmayı başarmış tarihi yerleşke, geçmiş ile günümüz arasında önemli bir görev üstlenmektedir. Geçmişin izlerini günümüzdeki kullanımında da yansıtmak ve yaşatmak bu görevlerinin başında gelmektedir. Yerleşkenin bu konudaki başarısını değerlendirmek üzere kullanıcılara anket çalışması kapsamında bazı sorular yöneltilmiştir.

Kullanıcılara yöneltilen yerleşkenin orijinal işlevle bağlantısını ölçmeye dayalı sorulardan ilki; “19.yy da inşa edilmiş bu yerleşkenin ilk işlevini biliyor musunuz” sorusudur. Soruya % 54, 55 oranında evet, % 45,45 oranında hayır cevabı alınmıştır (Şekil 4. 40). “Evet” cevabı veren kullanıcılar işlev için; “üretim ve depolama tesisi, havagazı fabrikası, fabrika, havagazı dağıtım merkezi, gaz yakıtı üretim merkezi, sanayi kullanımı ve elektrik üretimi, İzmir’deki evlerin elektrik ihtiyacını karşılama, kömürden elde edilen gaz sistemi ile ısıtma, gaz depolama, kömür tozlarının yarattığı yığılmayı engelleme” işlevlerini yanıt olarak vermişlerdir. Anket sonuçlarına göre, ankete katılan kullanıcıların yarıya yakını yerleşkenin ilk işlevine dair herhangi bir bilgiye sahip değildir. “Evet” cevabı veren kullanıcıların bir kısmında ise, bilgi eksikliği, hatası veya karışıklığı söz konusudur.

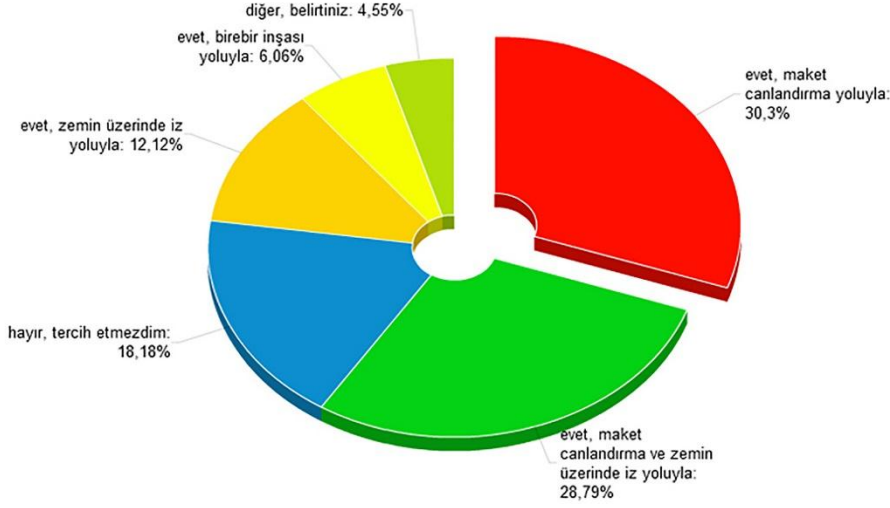
19.yy da inşa edilmiş bu yerleşkenin ilk işlevini biliyor musunuz?

Şekil 4.40 Yerleşkenin ilk işlevine dair kullanıcı görüşleri dağılımı

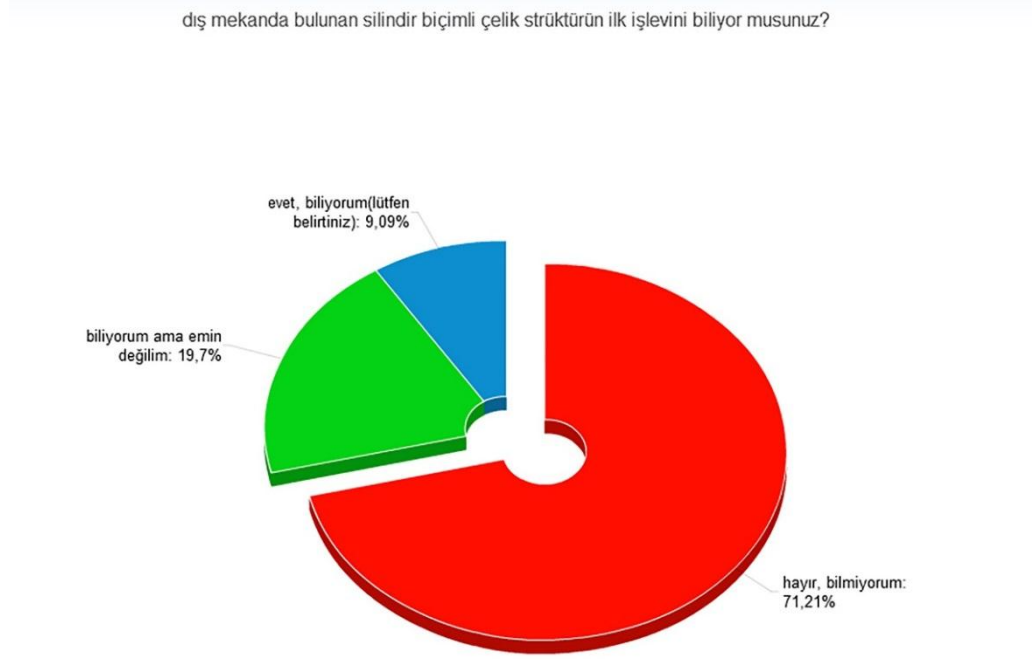
“Günümüzde farklı işlevle kullanılan yerleşkenin ilk işlevinin, günümüzde yaşatılmasını ister miydiniz, hangi yolla bunun yapılmasını isterdiniz?” sorusuna ise kullanıcılardan gelen cevaplar şu şekilde olmuştur. % 30, 3 kullanıcı maket yoluyla canlandırma yapılmasını, % 28, 79 kullanıcı maket canlandırma ve zemin üzerinde iz yoluyla, % 18,18 kullanıcı hiçbir uygulama yapılmasını gerekli görmediğini, % 12,12 kullanıcı zemin üzerinde iz yoluyla, % 6, 06 kullanıcı birebir inşasının yapılabileceğini, % 54, 55 kullanıcı ise başka yöntemlerden yana olduğunu belirtmiştir (Şekil 4. 41). Diğer seçeneğini işaretleyen kullanıcılardan bazıları, “fabrikanın Avrupa’ daki örnekleri gibi, eski fabrika olarak bırakılıp gece kulübü yapılması gerektiğini ya da tarihsel sürecini gösteren belgelerin günümüzde gösterilmesinin mümkün olabileceğini” belirtmişlerdir.

yerleşkenin ilk işlevinin günümüzde yaşatılmasını ister misiniz? Evet ise aşağıdaki hangi yolla bunun yapılmasını isterdiniz?

Şekil 4.41Yerleşkenin ilk işlevinin yansıtılmasına dair kullanıcı görüşleri dağılımı

Tarihi yerleşkenin ilk işlevini yansıtmaya ve yaşatmaya dönük mevcutta bulunan uygulamaların algısını değerlendirmek için, kullanıcılara anket aracılığıyla yerleşke dış mekânında bulunan bazı parçaların önceki işlevleri sorulmuştur. Dış mekânda bulunan silindir biçimindeki çelik strüktürün ilk işlevi sorulduğunda, kullanıcıların % 71, 21' i ilk işlevini bilmediğini, % 19, 7' si bildiğini ama emin olmadığını, % 9, 09' u ise bildiğini belirtmiştir (Şekil 4. 42). “Evet” cevabı veren kullanıcılar; “havagazı deposu, gaz kazanı platformu, eski gaz tankı taşıyıcısı, üretim santrali, gaz ölçümü, gaz depolama alanı” olarak yanıt vermişlerdir. Alınan cevaplara göre, kullanıcıların neredeyse dörtte üçü yerleşkenin dış mekânında konstrüksiyonuyla korunan gazometrenin ilk işlevini bilmediği, biliyorum cevabı veren kullanıcıların da bazılarının işlevi yanlış bildikleri gözlenmektedir.

Şekil 4.42 Dış mekândaki çelik strüktürün ilk işlevine dair kullanıcı görüşleri dağılımı

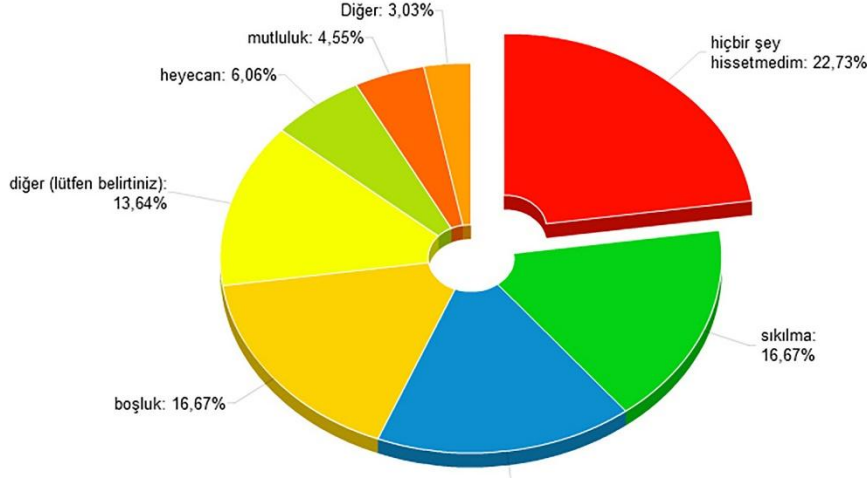
4.2.3 Kafeterya iç mekân görsel algısına yönelik sorulan sorular sonucunda elde edilen bulgular

Çalışmanın anket soruları hazırlama aşamasında belirlenmiş olan 3 katmanı içinde ele alınan son katman, iç mekân görsel algısını değerlendirmek üzere belirlenmiş sorulardan oluşmaktadır.

Yerleşke dış mekân görsel algısını değerlendirmek üzere önceden belirlenmiş değerlendirme kriterleri paralelinde kafeterya iç mekanını değerlendirirken de kullanıcılara sınır, renk, malzeme ve doku, ışık ve gölge, biçimsel düzen, su ve bitkisel öge, zaman ve orijinal işlevle bağlantı konu başlıklarında sorular yöneltmiştir.

Bu bağlamda, kullanıcılara ilk olarak; kafeterya iç mekânıyla karşılaştıkları ilk andaki duyguları sorulmuştur. Alınan cevaplar sonucunda, % 22, 73' ünün herhangi bir duygu içinde olmadığı, % 16, 67' sinin merak içinde olduğu, % 16, 67' sinin boşluk hissettiği, % 16, 67' sinin olmamışlık, soğuk, korku, uyumsuzluk ve çirkinlik, hayal kırıklığı, yetersizlik, berbat, tedirgin gibi cevaplarla diğer seçeneğini işaretlediği, % 6, 06' sının heyecanlandığı, % 4, 55' inin ise mutluluk hissettiği görülmüştür (Şekil 4.43).

kafe iç mekanıyla karşılaştığınız ilk anda hissettiğiniz duygu nedir?

Şekil 4.43 Kullanıcıların kafeterya iç mekânı ile ilgili ilk hislerine dair görüşlerinin dağılımı

Zaman- mekân ilişkisini kullanıcı bakış açısından algılayabilmek üzere, kullanıcılara kafeterya iç mekânıyla karşılaştıkları ilk anda dikkatlerini çeken ilk öge sorulmuştur. Kullanıcıların cevapları üzerinde herhangi bir yönlendirme olmaması açısından soru kısmında herhangi bir seçenek sunulmamıştır. Kullanıcılardan 4' ü masaları, 2' si masa ve sandalyeleri, 25' i sandalyeleri, 3' ü pencereleri, 1' i yapay aydınlatmayı, 9' u döküm sobasını, 2' si masa örtülerini, 2' si çatı konstrüksiyonunu, 3' ü tavanı, 1' i zemini, 1' i gün ışığını, 1' i tavan yüksekliğini, 11' i duvarları, 1' i koltukları mekanda ilk olarak algıladıklarını ifade etmişlerdir. Buna göre, işlevsel dönüşümle dökümhaneden kafeteryaya dönüştürülen binanın kullanıcılar tarafından iç mekânında algılanan ilk öge “sandalyeler” olmuş, ikinci sırada ise “duvarlar”, duvarlara yakın bir oranda ise önceki işlevden arda kalan “döküm sobası” üçüncü sırada yer almıştır.

Mekânla karşılaştıkları anda algıladıkları ilk ögeyi belirten katılımcılardan, belirttikleri ögenin rengini yazmaları istenmiştir. Kullanıcılardan; 28' i kırmızı, 6' sı beyaz, 1' i gün ışığı, 9' u siyah, 6' sı kahverengi, 1' i kahverengi- siyah, 1' i şeffaf, 1' i tuğla rengi, 1' i krem- kahverengi, 10' u gri, 1' i turuncu, 1' i ise bej rengini ilk olarak algıladıklarını ifade etmişlerdir.

Böylece, kullanıcılardan alınan cevaplara göre; mekâna girilen ilk anda dikkat çeken ilk öge sandalyeler, ilk renk ise kırmızı olarak kaydedilmektedir.

Mekânların o anki algıları yanısıra, mekandan ayrıldıktan sonraki mekan izlenimini değerlendirmek üzere kullanıcılara; “Mekandan ayrıldığınızda sizi en çok etkileyen en az 1, en fazla 3 ögeyi yazar mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplarda; taş duvarın dokusuyla birlikte en çok akılda kalan öge olduğu görülmüştür (Çizelge 4. 1).

Mekâna girildiğinde ilk dikkati çeken öge sandalyeler olurken, mekândan ayrıldıktan sonra en akılda kalıcı öge taş duvarlar olmuştur.

Çizelge 4.1 Kullanıcıların kafeteryadan ayrıldıkları anda akıllarında kalan öğelerin dağılım tablosu

	1	2	3
döküm sobası	2	6	1
taş duvar ve dokusu	22	4	2
Tavan ve konstrüksiyonu	2	4	1
tavan yüksekliği	5	3	1
kapı	1	0	1
pencereler	2	4	1
masalar	1	0	1
sandalyeler	0	1	0
merdiven	2	1	0
doğal ışık	0	1	0
koltuklar	0	0	0
ahşap zemin	0	0	1
yapay aydınlatma	1	0	0
cephe	1	0	0
plan	1	0	0
hacim	0	0	1

Anket katılımcılarına “Mekândan ayrıldığınızda sizi en çok etkileyen en az 1, en fazla 3 öğenin renklerini yazar mısınız?” sorusu yönlendirilmiş, kullanıcılardan 13’ ü ilk sırada kahverengi cevabını vermiştir (Çizelge 4. 2). Böylece ankete katılan kullanıcıların mekândan ayrıldıklarında akıllarında en kalıcı olan rengin kahverengi olduğu görülmüştür. İkinci sırada siyah, üçüncü sırada ise kırmızı renk akılda kalıcı olmuştur.

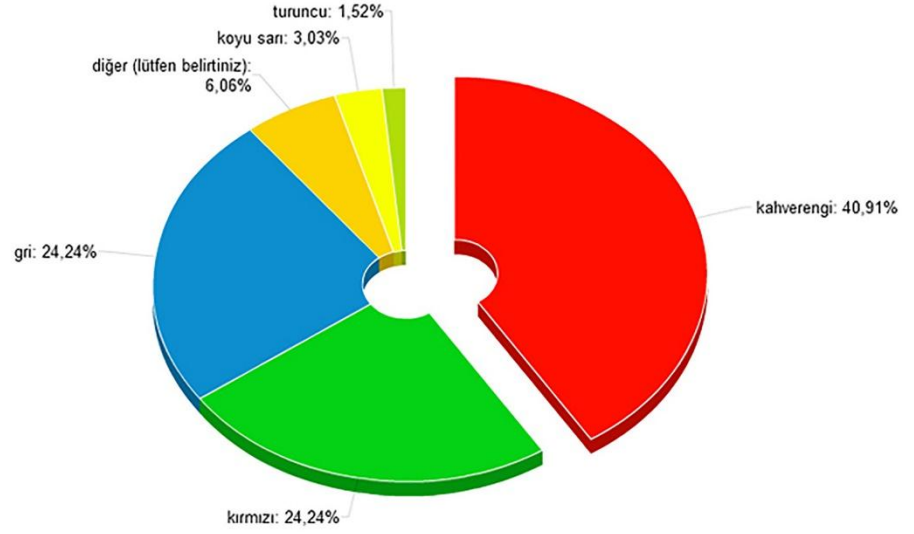
Mekâna girildiği anda ilk dikkati çeken renk kırmızı iken, mekandan ayrıldığında akılda kalan renklerin başında yoğunluklu olarak kahverengi gelmekte, kırmızı renk ise üçüncü sırada akılda kalıcı olmuştur.

Çizelge 4.2 Kullanıcıların kafeteryadan ayrıldıklarında akıllarında kalan öğelerin renk dağılım tablosu

	1	2	3
Kahverengi	13	6	3
Siyah	10	3	0
Bej	1	1	0
Kırmızı	9	4	2
Beyaz	2	2	1
Gri	7	5	0
Yeşil	0	1	0

Kafeterya iç mekan görsel algısında renk faktörünü değerlendirmek için, “Mekanı gördüğünüzde mekanda hakim olduğunu düşündüğünüz renk nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Kullanıcıların % 40, 91’ i kahverengi cevabını verirken, % 24, 4’ ü kırmızı, % 24, 24’ ü gri ve % 6, 06’ sı beyaz, bej, koyu sarı, turuncu renklerinin cevaplandığı diğer seçeneğini işaretlemiştir (Şekil 4.44). Bu yanıtlardan anlaşılacağı üzere, ankete katılan kullanıcıların yarısına yakını, mekânın genel rengini “kahverengi” olarak algımlarken, bu oranın yarısı kadar bir oranda kullanıcı “gri” ve “kırmızı” olarak algılamaktadır.

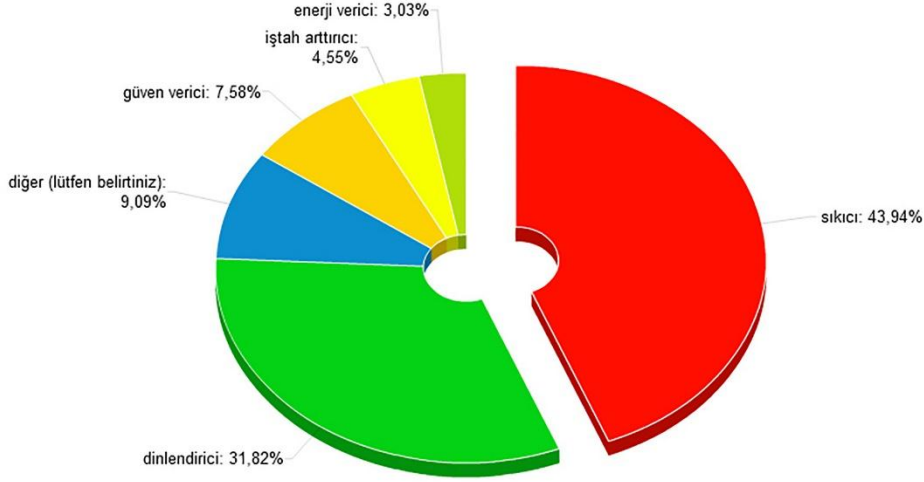
mekanı ilk gördüğünüzde mekanın genelinde hakim olduğunu düşündüğünüz renk nedir?

Şekil 4.44 Kullanıcıların kafeterya iç mekanındaki hakim renk ile ilgili görüşlerinin dağılımı

Bir önceki soruda kullanıcılardan mekanda onlar için hakim olan rengin hangisi olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Buna bağlı olarak tercih ettikleri bu rengin kendileri üzerindeki etkisi sorulmuştur. Alınan cevaplarda % 43, 94 kişi seçtiği rengin sıkıcı olduğunu düşünürken, % 31, 92' si dinlendirici, % 9, 09' u diğeri (dikkat çekici, gizemli, kasvetli, soğuk, uyumsuzluk nedeniyle sıkıntılı), % 7, 58' i güven verici, % 4, 55' i iştah arttırıcı, % 3, 03' ü enerji verici olarak görmektedir (Şekil 4.45). Buna göre; kullanıcıların yarısına yakını mekânın genelinde hissedilen rengin sıkıcı, buna yakın bir orandaki kullanıcı ise bu rengin dinlendirici olduğunu belirtmiştir.

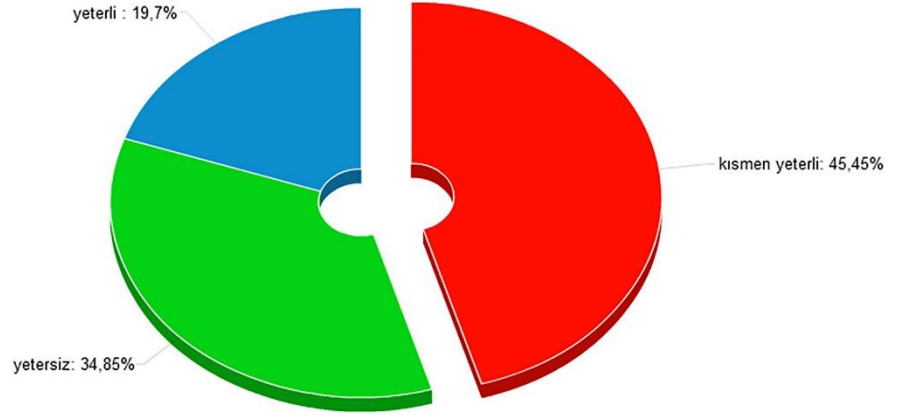
mekanda hakim olduğunu düşündüğünüz rengin sizin üzerinizdeki etkisi nedir?

Şekil 4.45 Kullanıcıların kafeterya iç mekanındaki hakim rengin üzerlerindeki etkisi ile ilgili görüşlerinin dağılımı

Kafeterya iç mekanının açıklıklarının konum, büyüklük, yönelim gibi faktörlerle iç mekanda yarattığı aydınlık düzeyini değerlendirmek üzere anket çalışması dahilinde, mekanın gündüz saatleri içindeki aydınlık seviyesinin yeterliliği sorgulanmıştır. Kullanıcılardan alınan cevaplara göre, % 45, 45 oranında kısmen yeterli, % 34, 85 yetersiz, % 19, 7 oranında ise yeterli bir aydınlatma olduğunun düşünüldüğü izlenmiştir (Şekil 4. 46). Sonuçlara göre, % 80' e yakın bir kullanıcı grubu, mekânın aydınlık düzeyinden memnun değildir.

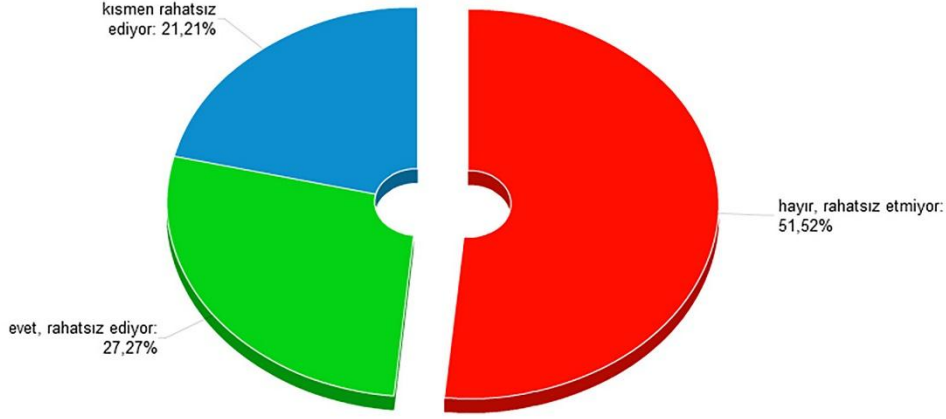
mekanda gündüz saatlerindeki aydınlık düzeyi sizin için yeterli midir?

Şekil 4.46 Kafeterya iç mekanı aydınlık düzeyi ilgili kullanıcı görüşlerinin dağılımı

Mekândaki doğal aydınlatmanın yetersiz olduğu durumda mekan içerisinde, gereken günlerde, gündüz saatlerinde yapay aydınlatma kullanılmaktadır. Bunun kullanıcı üzerindeki etkisini öğrenebilmek üzere anket kapsamında kullanıcılara bu soru yönlendirilmiştir. Kullanıcılardan % 51, 52' si rahatsız olmadığını, % 27, 27' si rahatsız olduğunu, % 21, 21' i ise kısmen rahatsız olduğunu belirtmiştir (Şekil 4. 47). Alınan cevaplarda, kullanıcıların neredeyse eşit oranlarda iki ayrı gruba ayrıldığı görülmektedir. İlk grup durumdan rahatsız olmadığını belirtirken, ikinci grup ise kendi içinde neredeyse eşit oranda kısmen rahatsız ya da rahatsız olarak ayrılmaktadır.

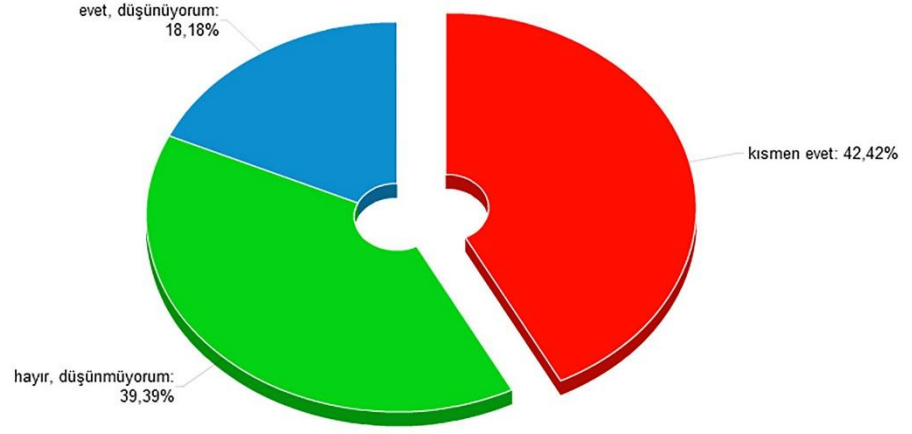
mekanda gündüz saatlerinde kullanılan yapay aydınlatma sizi rahatsız ediyor mu?

Şekil 4.47 Kafeterya iç mekanında gerektiğinde gündüz kullanılan yapay aydınlatma ile ilgili kullanıcı görüşlerinin dağılımı

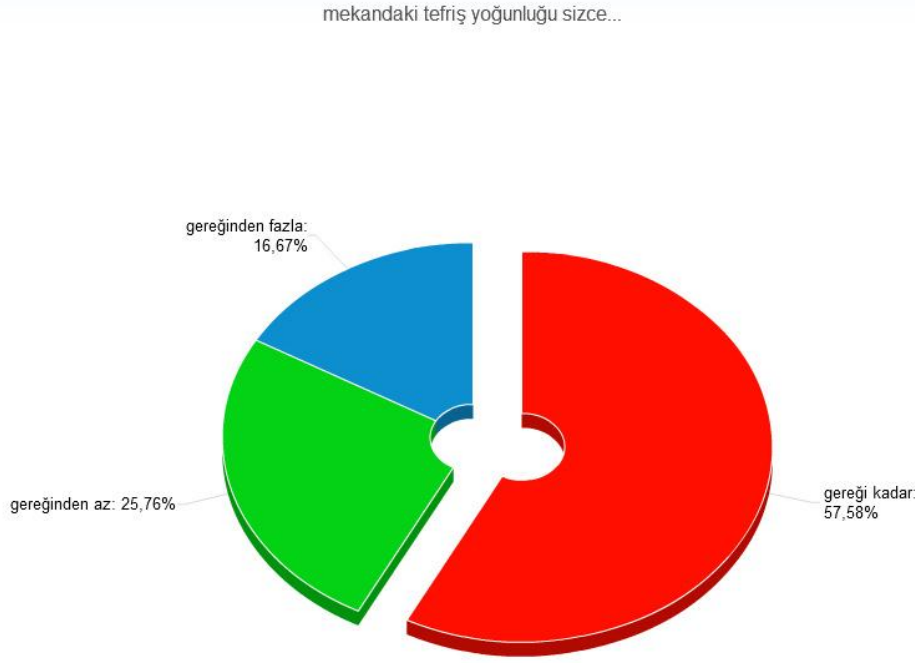
Kafeterya iç mekânında kullanılan oturma birimlerinin, masaların, barın, mutfak servis kısmının, kasa bölümünü de kapsayan tüm tefrişin sahip oldukları biçimleri, birarada ve bütünde oluşturdukları biçimsel düzenleri ve fonksiyonları sınırlandırmadaki rolleri ve bu rolün kullanıcı görsel algısı üzerindeki etkisini değerlendirmek için sorulan “Mekândaki tefrişin, fonksiyonları tanımlamasına yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna alınan yanıtlar şu şekildedir. Kullanıcılardan; % 42, 42’ si fonksiyonları tanımlamada tefrişin kısmen yardımcı olduğunu, % 39, 39’ u yardımcı olmadığını, % 18, 18’ i ise yardımcı olduğunu savunmaktadır (Şekil 4.48). Kafeteryada belirlenen ayrı fonksiyonların birbirinden ayrılması için gereken etkenlerden biri olan tefriş elemanlarının düzeni, kullanıcılardan çok büyük bir bölümü tarafından olumlu görülmezken, çok az sayıda kullanıcı tefrişin alan tanımlamada yardımcı olduğunu ifade etmektedir.

mekandaki tefrişin, fonksiyonların tanımlanmasına yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?

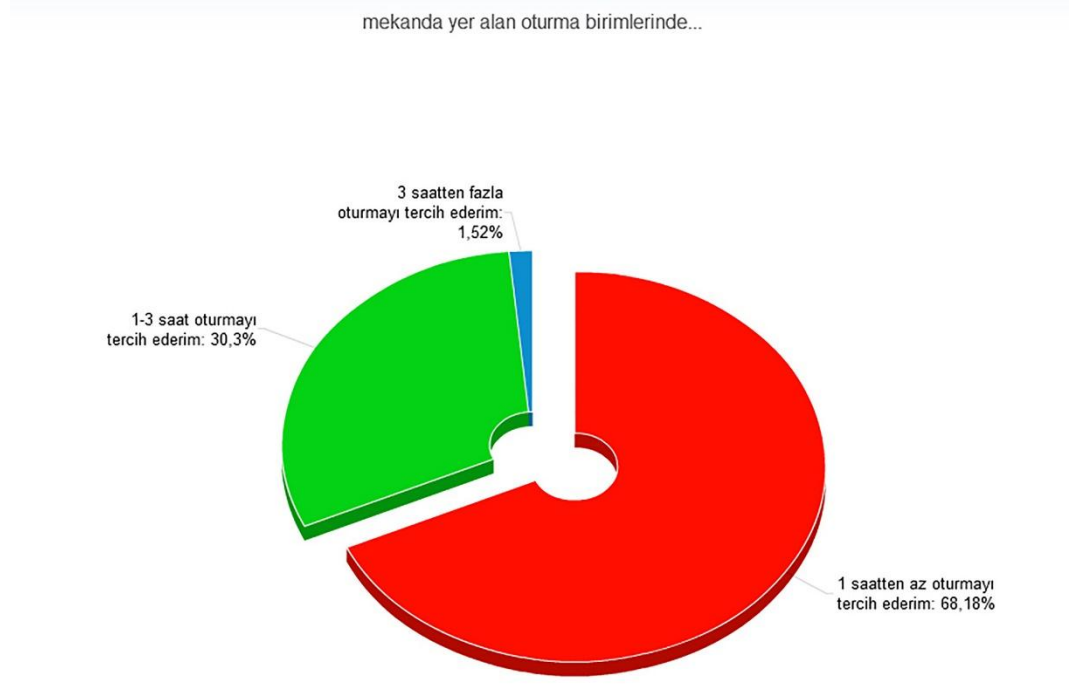
Şekil 4.48 Kafeterya iç mekanı tefrişinin sınır tanımlama özelliği ilgili kullanıcı görüşlerinin dağılımı

Mekânda yer alan tefrişin yoğunluğu, biçimsel düzende mekan görsel algısını etkilemektedir. Bu nedenle, kullanıcılara yöneltilen anket soruları içinde, mekândaki tefriş yoğunluğu sorgulanmış; kullanıcılardan 57, 58 yüzdeyle gerekli kadar olduğu, 25, 76 yüzdeyle gereğinden az olduğu, 16, 67 yüzdeyle de gereğinden fazla olduğu cevapları elde edilmiştir (Şekil 4. 49). Kullanıcılardan elde edilen cevaplar doğrultusunda, bir önceki soruyla da bağlantılı olarak, tefrişin yoğunluğunun kullanıcılar tarafından yeterli görüldüğü ancak yerleşiminin belirli noktalarda hatalar içerdiği söylenebilir.

Şekil 4.49 Kafeterya iç mekanı tefriş yoğunluğu konusunda kullanıcı görüşlerinin dağılımı

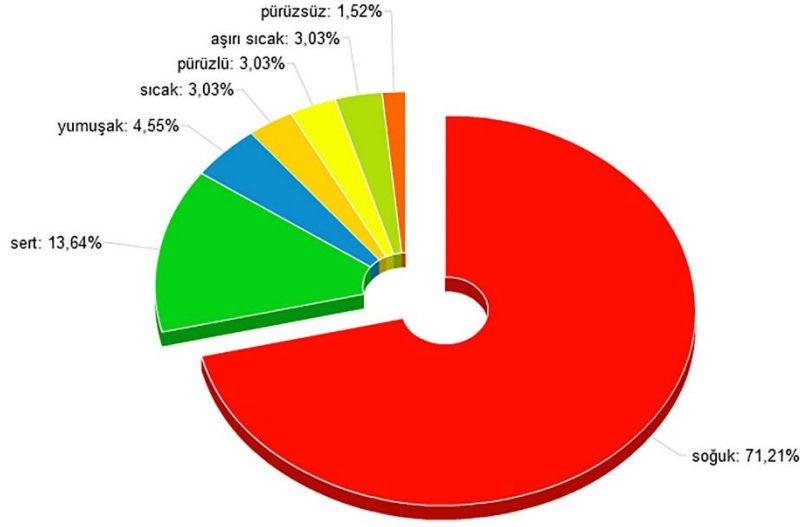
Ankete katılan kullanıcılardan; mekânda yer alan oturma birimlerinde ne kadar süre ile oturmak isteyecekleri konusunda yorum yapmaları istenmiş, onlara belirli zaman aralıkları verilmiştir. Buradaki amaç, oturma birimlerinin; malzeme, doku ve formal yapısının ergonomik ve estetik olarak kullanım için uygun olup olmadığını değerlendirmek üzere veri elde etmektir. Soruya verilen cevaplarda; % 68, 18 kullanıcı 1 saatten az oturmayı tercih edeceğini söylerken, % 30, 3 kullanıcı 1- 3 saat arasında oturmayı tercih edeceğini, % 1, 52 kullanıcı ise 3 saatten fazla bu oturma birimlerinde oturmayı tercih edeceğini belirtmiştir (Şekil 4. 50).

Şekil 4.50 Kafeterya iç mekânındaki oturma birimlerinde kullanıcıların tercih edecekleri oturma saatleri konusundaki dağılım

Bir önceki soruya paralel ve destekleyici olarak sorulan “Tefrişte yer alan oturma birimlerinin sizde uyandırdığı his nedir?” sorusuna kullanıcılar tarafından; % 71, 21 soğuk, % 13, 64 sert, % 4,55 yumuşak, % 3,03 sıcak, % 3, 03 pürüzlü, % 3,03 aşırı sıcak, % 1,52 pürüzsüz değerlendirme yapılmıştır (Şekil 4.51). Soru seçenekleri belirlenirken; malzeme ve dokuda tercih edilebilecek ve tercih edilmeyecek hisler karışık olarak verilmiştir. Kullanıcı değerlendirmeleri sonucu, kullanıcıların çok büyük bir çoğunluğu dokunun kendilerinde soğuk bir his yarattığını belirtmiştir.

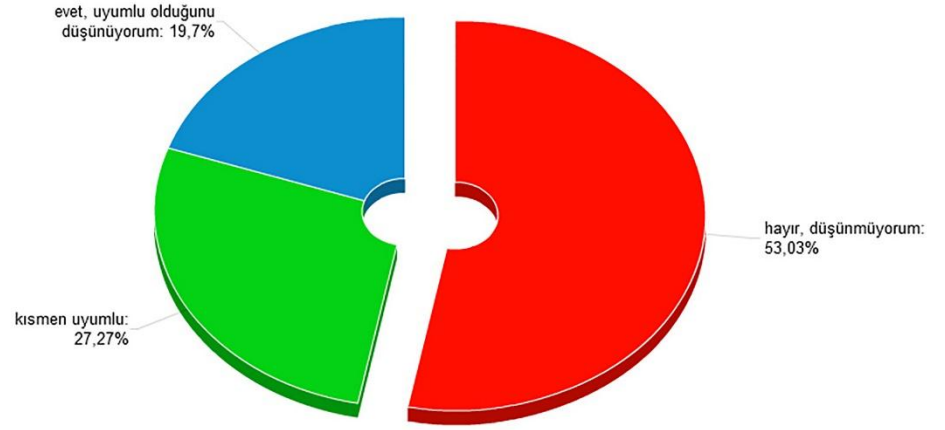
tefrişte yer alan oturma birimlerinin sizde uyandırdığı his nedir?

Şekil 4.51 Kafeterya iç mekânındaki oturma birimlerinin kullanıcılar üzerinde yarattığı his konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Malzeme, doku, renk ve geometrisi ile zeminde kullanılan parkenin görsel algı üzerindeki olumlu ve olumsuz etkisi, kullanıcılara anket kapsamında “Zemindeki ahşap parkenin mekanla görsel anlamda uyumlu olduğunu düşünüyor musunuz” sorusuyla bütün olarak yönlendirilmiş ve alınan sonuçlara göre; % 53, 03 uyumsuz, % 27, 27 kısmen uyumlu, % 19, 7 uyumlu görüşü elde edilmiştir (Şekil 4.52). Ankete katılan kullanıcılardan çoğu, ahşap parkenin bütündeki varlığının mekânla uyumlu olduğunu düşünmemektedir.

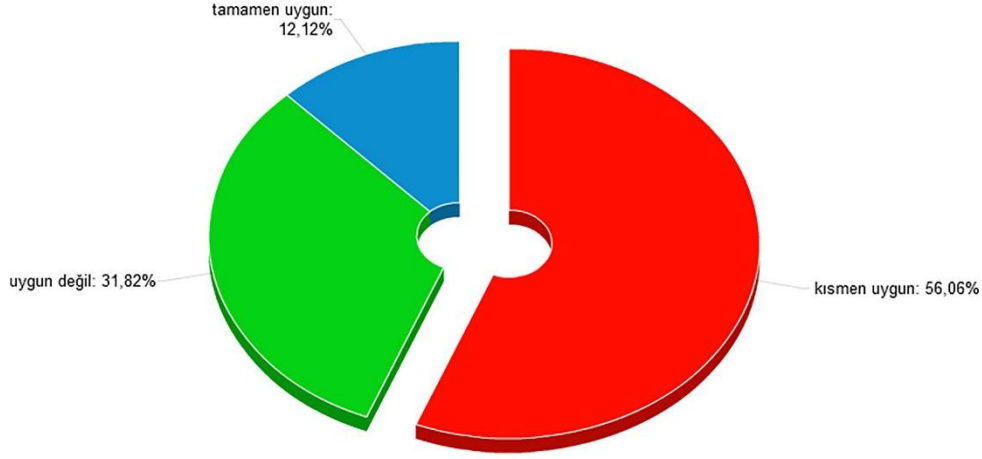
zemindeki ahşap parkenin mekanla görsel anlamda uyumlu olduğunu düşünüyor musunuz?

Şekil 4.52 Kafeterya iç mekân zemin malzemesinin mekanla görsel uyumu konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Kafeterya iç mekân zemininde kullanılan ahşap parkenin fiziksel kullanıma uygunluğu sorusuna alınan yanıtlar ise şu şekildedir. Kullanıcıların % 56, 06' sı parke kullanımının kısmen uygun olduğunu, % 31, 82' si uygun olmadığını ve % 12, 12' si tamamen fiziksel kullanıma uygun olduğunu belirtmiştir (Şekil 4. 53). Bir önceki soruya alınan yanıtlara paralel olarak, fiziksel kullanım açısından da parke kullanıcılar tarafından çok olumlu karşılanmamaktadır.

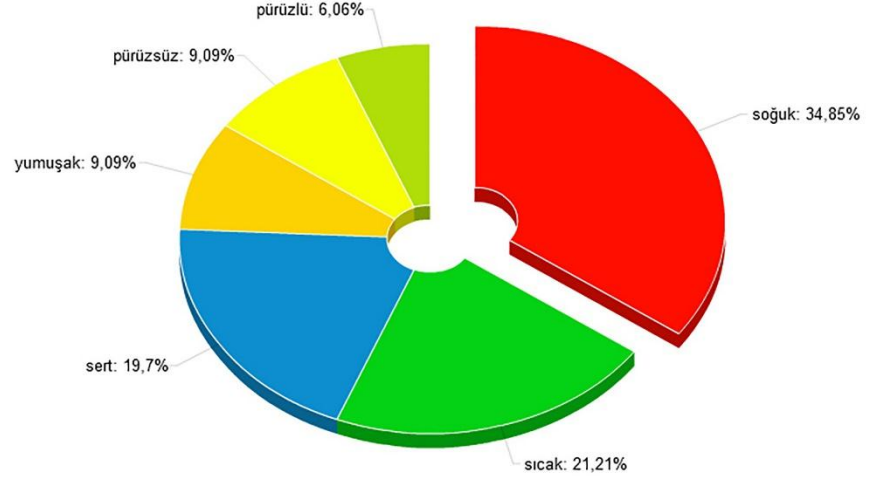
zemindeki ahşap parke, mekandaki fiziksel kullanım için uygun mudur?

Şekil 4.53 Kafeterya iç mekân zemin malzemesinin mekan fiziksel fonksiyonu ile uyumu konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Zeminde kullanılan ahşap parkenin kullanıcılarda yarattığı hissin sorgulandığı anket sorusunda, yanıtlayıcılardan % 34, 85'i soğuk yorumunu yaparken, % 21, 21' i sıcak, % 9, 09' u yumuşak, % 9, 09' u pürüzsüz, % 6, 06'sı pürüzlü yorumunu yapmıştır (Şekil 4. 54). Anket sorusu hazırlanırken, zemin malzemesinin ilk olarak hangi özelliğinin kullanıcılar tarafından algılanacağı önemsenmektedir. Aksi takdirde, verilen seçeneklerden bir veya fazlası da malzeme için tercih edilebilecektir.

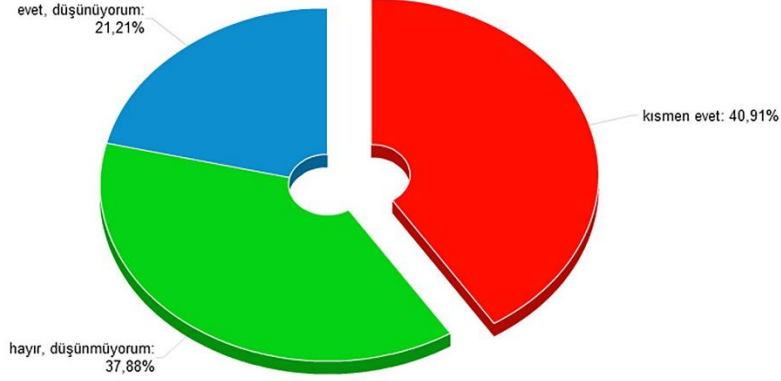
zemindeki ahşap parkenin sizde uyandırdığı hissi aşağıdakilerden hangisi en iyi ifade etmektedir?

Şekil 4.54 Kafeterya iç mekân zemin malzemesinin mekan kullanıcılar da yarattığı his konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Oturma birimi malzemelerinin akustik etkisinin mekân kullanıcılarının mahremiyeti konusundaki görsel etkisini değerlendirmek üzere kullanıcılara; beraberindekilerle mekan içinde rahatça konuşup konuşamayacakları sorulmuştur. Alınan cevaplarla, % 40, 91 kısmen evet, % 37, 88 hayır ve % 21, 21 evet sonucuna ulaşılmıştır (Şekil 4. 55). Anlaşılacağı üzere, anket katılımcılarından % 80' ine yakını ya tamamen rahatsız olacağını ya da kısmen rahat edebileceğini belirtmektedir.

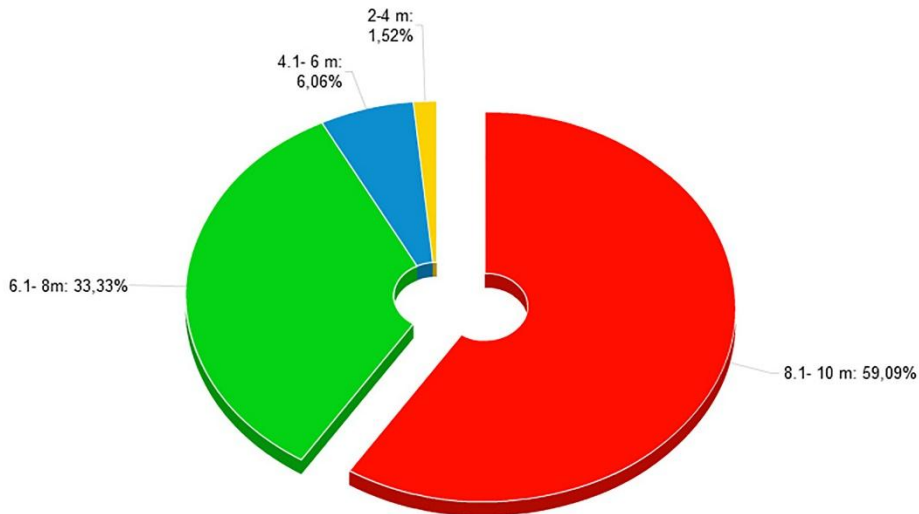
mekanda tercih edilen malzemeleri de göz önüne alarak, beraberinizdekilerle rahatça konuşabileceğinizi düşünüyor musunuz?

Şekil 4.55 Kafeterya iç mekânındaki malzemelerin sese karşı davranışı konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

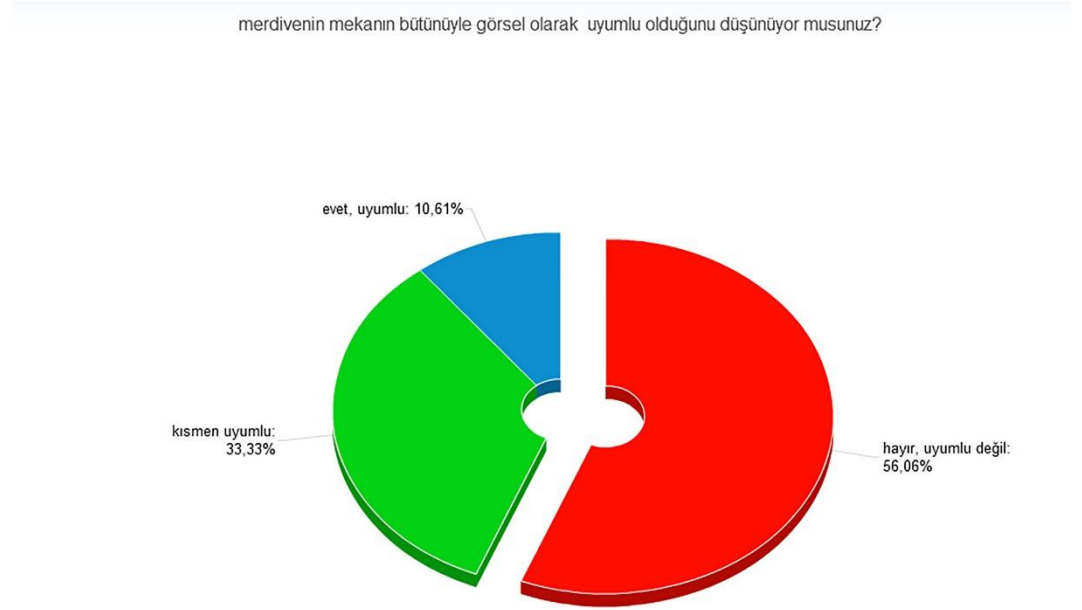
Mekânın yüksekliğinin kullanıcılar tarafından algısını değerlendirmek üzere, mekanın tahmini yüksekliği anket katılımcılarına sorulmuş; % 59,09 8. 1- 10 m aralığında olduğu, % 33,33 6. 1- 8 m aralığında olduğu, % 6,06 4. 1- 6 m aralığında olduğu, % 1,52 2- 4m aralığında olduğu cevabı alınmıştır (Şekil 4. 56).

mekanın tahmini olarak maksimum noktadaki yüksekliği sizce nedir?

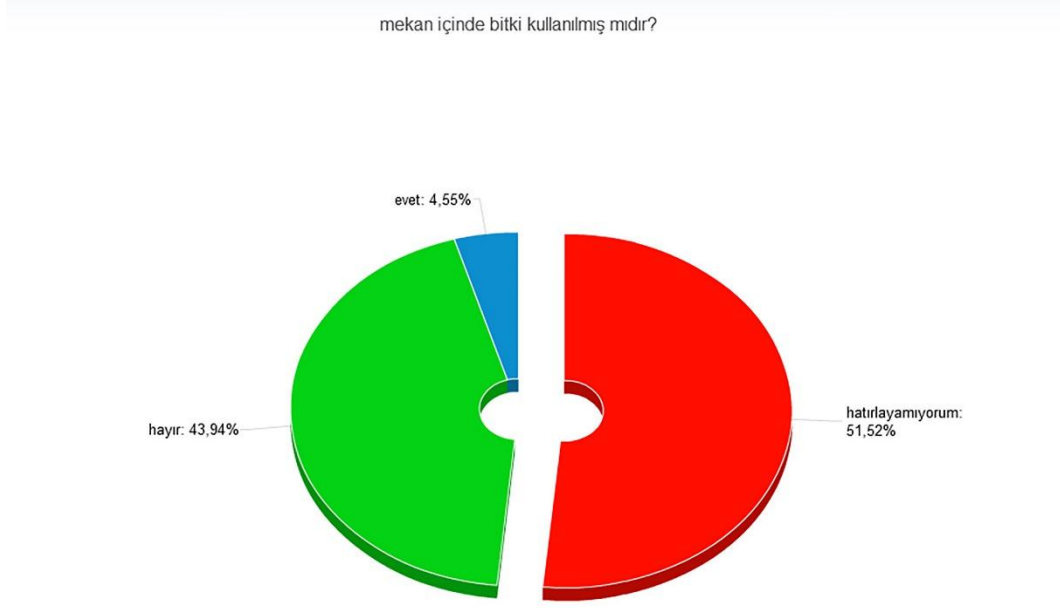
Şekil 4.56 Kafeterya iç mekânının yüksekliği konusunda kullanıcı görüşleri dağılımı

Mekânda yer alan merdivenin büyüklük, konum ve yönelimini değerlendirmek üzere kullanıcılara sorulan kafeterya iç mekanındaki merdivenin mekanın bütünüyle olan uyumuna dair soruda; % 56, 06 uyumlu değil, % 33, 33 kısmen uyumlu ve % 10, 61 uyumlu cevabı elde edilmiştir (Şekil 4. 57). Mevcut durumda asma kat, çelik strüktür üzerinde ahşap giydirme basamaklarla ve krom merdiven korkuluklarla oluşturulmuş merdiven ile zemin kata bağlanmaktadır. Ancak, kullanıcılardan gelen cevaplara göre, mekânın genel mimari dili ile uyumlu olarak görülmemektedir.

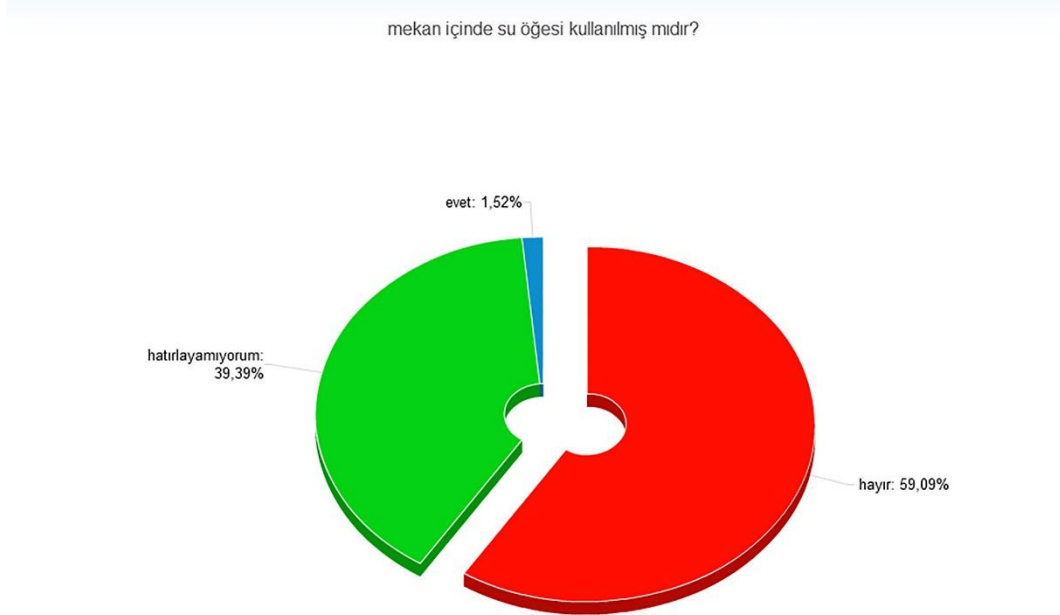
Şekil 4.57 Kafeterya iç mekânında bulunan merdiven hakkında kullanıcı görüşleri dağılımı

İç mekânda bitki kullanımı konusunda kullanıcıların dikkatini ölçmek üzere ankete katılan kullanıcılara, “Mekân içinde bitki kullanılmış mıdır?” sorusu sorulmuş, kullanıcılardan % 51, 52 hatırlayamıyorum cevabı, % 43, 94 hayır cevabı ve % 4, 55 evet cevabı alınmıştır (Şekil 4. 58). Bu da, gerçekte mekân içinde var olan bitkilerin konum ve biçim özellikleri sebebiyle çok büyük bir kullanıcı grubu tarafından hatırlanmadığını hatta olmadığından emin olduğunu göstermektedir.

Şekil 4.58 Kafeterya iç mekânında bitki kullanımı ile ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı

İç mekânda su kullanımı konusunda kullanıcıların dikkatini ölçmek üzere kullanıcılara, gerçekte mekânda herhangi bir formda var olmayan su öğesinin mekânda olup olmadığı sorulmuştur. Sonuçta; % 59, 09 hayır, % 39, 39 hatırlamıyorum ve % 1, 52 evet cevabı alınmıştır (Şekil 4. 59).

Şekil 4.59 Kafeterya iç mekânında su kullanımı ile ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı

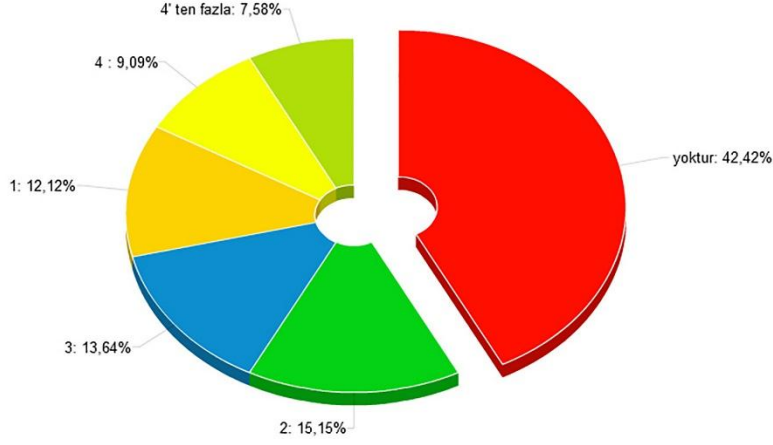
Kafeterya iç mekânında orijinal işlevinden arda kalan bazı endüstriyel parçalar bulunmaktadır. Bu parçaların mekânın görsel algısı üzerinde yapılandırıcı ve dönüştürücü etkisi olduğu savını sorgulamak amacıyla ankete katılan kullanıcılara sorular yöneltilmiştir. Bu sorulardan ilki; mekânda kullanılan bu parçaları hatırlama oranlarını değerlendirmeye yöneliktir. Cevaplar doğrultusunda; % 60, 61 oranında hatırlamadıkları, % 28, 79 oranında kısmen hatırladıkları, % 10, 61 oranında ise hatırladıkları bilgisine ulaşılmıştır (Şekil 4. 60).

Şekil 4.60 Kafeterya iç mekânındaki endüstri parçaları ile ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı

İkinci soruda ise, bu parçaların kaç adet olduğu sorulmuştur. Yanıtlarda kullanıcılar; % 42, 42 oranında endüstriyel parçaların hiç kullanılmadığını, % 15, 15 oranında iki adet olduğunu, % 13, 64 oranında üç adet olduğunu, % 12, 12 oranında bir adet olduğunu, % 9, 09 oranında dört adet olduğunu, % 7, 58 oranında ise dörtten fazla olduğunu iddia etmektedir (Şekil 4. 61).

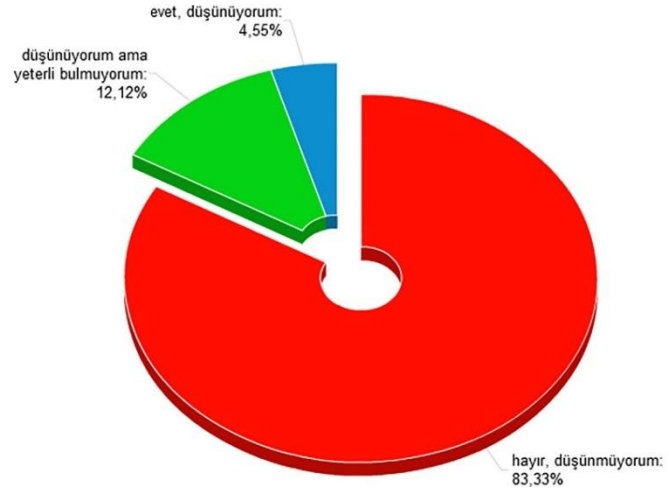
mekanın önceki kullanımından arda kalan endüstriyel parçalar mekanda kaç adettir?

Şekil 4.61 Kafeterya iç mekânındaki endüstri parçalarının sayısı ile ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı

Günümüzde kafeterya olarak kullanılan mekânın inşa edildiği dönemin mimari üslubunu yansıtıp yansıtmadığı sorusu kullanıcılara sorulmuş; kullanıcılardan % 83, 33' ü iç mekân tefrişinin bu mimariye uygun olmadığını, % 12, 12' si uygun olduğunu ancak yetersiz olduğunu, % 4, 55' i ise uygun olduğunu belirtmiştir (Şekil 4. 62). Kullanıcıların neredeyse tamamı iç mekânın tarihsel değerine uygun bir tefrişin mekânda uygulanmadığını belirtmektedir.

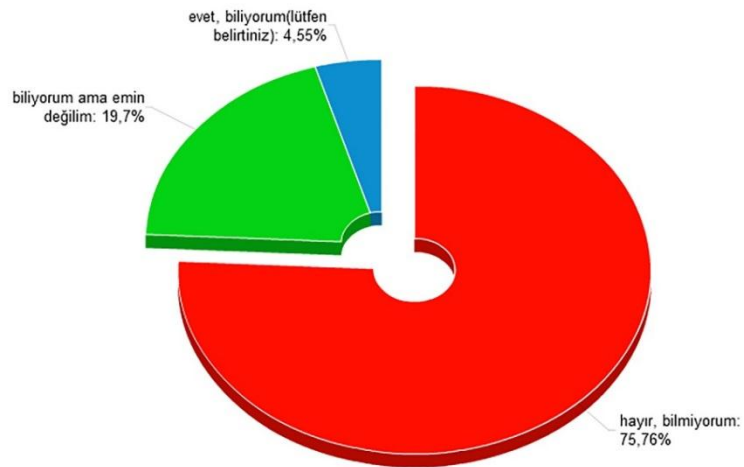
mekandaki tefrişin 19.yy mimarisıyla yapılmış yapının iç mekânı için uyumlu olduğunu düşünüyor musunuz?

Şekil 4.62 Kafeterya iç mekânındaki tefriş ve mekân uyumu ile ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı

Kafeteryanın ilk işleviyle olan bağlantısının ne derece yansıtıldığını sorgulamak üzere, kullanıcılardan kafeteryanın orijinal halindeki işlevini belirtmeleri istenmiştir. Kullanıcılardan % 75, 75' i bilmediğini, % 19, 7' si emin olmadığını, % 4, 55' i ise bildiğini ve ilk işlevinde dökümhane olarak kullanılmış olduğunu belirtmiştir (Şekil 4. 63).

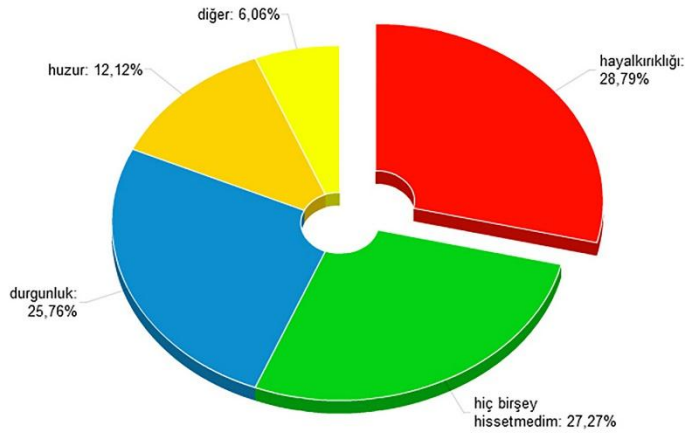
şu anki işleviyle kafe olan mekanın önceki işlevini biliyor musunuz?

Şekil 4.63 Kafeteryanın önceki işleviyle ilgili kullanıcı görüşleri dağılımı

Kafeterya iç mekân görsel algısı ile ilgili kullanıcı değerlendirmelerine yönelik soru gruplarının tamamlanmasının ardından kullanıcılara, İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası Kültür Merkezi ile ilgili anket sonrası hislerini almak üzere sorular yönlendirilmiştir. Böylece, yerleşkenin hangi özelliklerinin algılarında yer ettiği görülebilecektir. Bunlardan ilki, yerleşkeyi terk ettikleri andaki hislerini öğrenmeye dönük sorulan sorudur. Ankete katılan kullanıcılardan % 28, 79' u hayal kırıklığı yaşadığını belirtmiş, % 27, 27' si yerleşkeden ayrıldıklarında herhangi bir şey hissetmediğini, % 25, 76'sı durgunluk hissettiğini, % 12, 12' si huzurlu hissettiğini ve % 6, 06'sı seçenekler içindeki hislerden herhangi birini hissetmediğini belirtmiştir (Şekil 4. 64). Buradan da anlaşılabacağı üzere, kullanıcılar neredeyse eşit yüzdelerde hayal kırıklığı, durgunluk ve hissizlik duygusu yaşamıştır.

İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası'nın yerleşkesinden ayrıldığınız andaki hislerinizi aşağıdakilerden hangisi en iyi tarif eder?

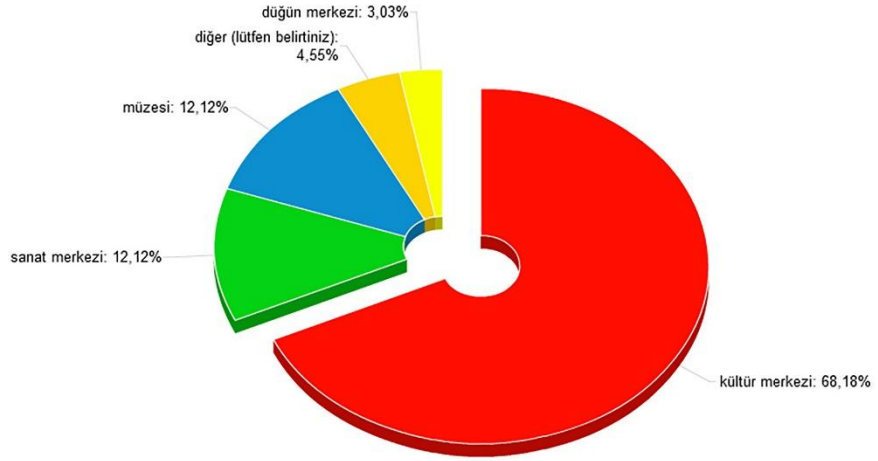

Şekil 4.64 Kullanıcıların yerleşkeden ayrıldıkları andaki hislerine dair görüşlerinin dağılımı

Tez çalışması içeriğinde de değinildiği üzere, bu tarihi yerleşke günümüzde birçok farklı fonksiyon için kullanılmaktadır. Bu fonksiyonların karşılaştırmalı olarak kullanıcılar için önceliklerini görebilmek üzere; kullanıcılardan, İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası Kültür Merkezi'nin günümüzdeki adını tamamlamaları istenmiştir. Anket sonucuna göre; % 68, 18 kültür merkezi, % 12, 12 sanat merkezi, % 12, 12 müzesi, % 4, 55 fabrikası ve bilmiyorum, % 3, 03 ise düşün merkezi cevabı alınmıştır (Şekil 4.65). Anket katılımcılarının yarısından fazlasının

bu yerleşkenin kent içindeki misyonunu da tarif eden günümüzdeki adını bildiği, geri kalan kullanıcılar içinde ise diğerlerine oranlar müze ve sanat merkezi cevaplarının öne çıktığı görülmüştür.

Eski adıyla "İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası" olan bu yerleşkenin günümüzdeki adını lütfen tamamlayınız. Tarihi Havagazı ...

Şekil 4.65 Yerleşkenin günümüzdeki adına dair kullanıcı görüşlerinin dağılımı

Tarihi yerleşkenin içinde barındırdığı fonksiyonlarının fiziksel, kavramsal, algısal ve duygusal boyuttaki yeterliliklerini ve bunları etkileyen mekân bileşenlerini değerlendirmek üzere uygulanan anket çalışması içinde kullanıcılara, “Yerleşke içinde yeterli gördüğünüz işlev veya işlevler” sorusu yöneltilmiştir. Kullanıcılardan, % 37’ si kokteyl düzenlenen açık alanın işlevi için yeterli olduğunu, % 27’ si otoparkın yeterli olduğunu, % 24’ ü fotoğraf çekimi için dış mekânın, % 21’ i sergi salonunun, % 20’ si kafeterya dış mekânının, % 14’ ü tuvaletlerin, % 14’ ü düğün mekânının, % 12’ si kafeteryanın, % 11’ i restoranın, % 3’ ü satış birimlerinin ve % 2’ si okuma biriminin içinde gerçekleşen işlev için yeterli olduğunu belirtmiştir. Verilen yüzdeler içinde kokteyl düzenlenen alanın yeterli olduğu cevabının fazlalığı, yerleşkenin daha çok özel gün etkinliklerinde kullanıldığını ve bu nedenle kullanıcıların çoğunluğunun kokteyl alanını kullanma fırsatı bulduğunu destekler niteliktedir. Kullanıcılardan % 37’si, bu alanın kendinden beklenen işlevi karşıladığını düşünmektedir.

5. DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

Mekânları okumak, onların sadece fiziksel yapılarını çözümlemek değildir. Mekânların bulundukları yer içinde varoluş nedenlerini sorgulamak, ilişki kuracağı bireylerle yakınlığını keşfetmek ve dolayısıyla vermek istediği mesajı bu fiziksel kurgu içinden çıkarabilmektir. Mekânların amaçları fiziksel ve estetik beğeni değil, bu beğeniler aracılığıyla vermek istediği mesajı iletebilmektir. Bunu yaparken, biçimleri kendine vücut edinmektedir. Varlığının tüm isteklerini kullanıcılarına aktarmak için, mekânın boyutlarını, ayrı bir analiz içinde ama bütün bir sergi ile onlara sunmaktadır. Mekanın farklı boyutlarda ele alınmasının sebebi ise; “insan ve sahip olduğu boyutları”dır. İnsanın fiziksel karakteri, zihinsel süreçleri ve bu süreçleri etkileyen sosyo- kültürel ve ekonomik kimliği onun çok boyutluluğunun kaynağıdır. Literatür taramaları, anket ve gözlemler sonucu tez çalışmasında ilk olarak **“algısal, kavramsal ve fiziksel boyutuyla varolan mekânın insanla olan etkileşiminde duygusal boyut dördüncü etken olarak mekana katılmakta, mekan bu çok boyutluluğunu belirli araçlarla bireylerle paylaşarak, onların görsel algısı üzerinde etkin olmaktadır”** hipotezi doğrulanmıştır. Bu bağlamda, mekân; zaman, renk, ışık ve gölge, dolu ve boş, sınır, biçimsel kurgu, malzeme ve doku, su ve bitkisel öge, derinlik ve uzaklık bileşenleri ile oluşturduğu bütünün somutluğu arkasında okunması gereken soyut mesajı sergilemektedir.

Günümüzde kaçınılmaz hale gelen hızlı yaşam, çabuk tüketim merakını hayatın her noktasına taşımaktadır. Mekânlar da bu hız tutkusu içinde kendini dönüştürmek, fazlalıklarından kurtulmak ama bunun yanısıra giderek anlamlarından da sıyrılmak zorunda kalmaktadır. Mekânların zaman ve değişen dinamikleri içindeki salınımları, bir arayışı sabit kılmaktadır. Bu arayış, kullanıcıların mekânı anlamalarını sağlayan okunabilirlik konusundaki arayışlardır. Mekânı oluşturan elemanların bilinçli düzeni, mekânın her yönüyle okunabilirliğini arttırmaktadır. Mekân bileşenlerinin, mekânın kolayca izlenen ve görece saklı niteliklerini kullanıcıya okutma ve mekânın varoluş amacını sağlama konusunda önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu bağlamda tez çalışmasında ikinci olarak, **“mekân bileşenlerinin mekânın boyutları üzerindeki etkisiyle görsel algı şekillendirilebilir”** hipotezi doğrulanmıştır.

Son yıllarda özellikle teknolojik imkânların hızla artması ve ulaşılabilirliğinin kolaylaşmasıyla, toplumlar arasındaki sınırlar incelmekte hatta bazı noktalarda yok olmaktadır. Böylece sosyal, kültürel ve ekonomik değişimler eskiye oranla çok daha hızlı yaşanmaktadır. Toplumlara özgü etnik unsurlar önemini yitirmekte, orijinalinden farklı melez bir dil oluşmaya başlamaktadır. Toplumsal düzenin her alanında yaşanan bu değişimin mekânlardaki yansıması ise, kültürel tarihin izlerinin mekanlardan silinmesiyle ve zamanın okunamadığı mekanların oluşmasıyla sonuçlanmaktadır. Değişimin bu olumsuz sonuçlarının azaltılması yönünde atılan adımlardan biri, tarihi yapıların korunması ile kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılmasıdır. Tarihi yapıların korunarak gelecek nesillere aktarımı, modernite kavramının getirdiği mimari değerlerin asimilasyonuna karşı alınabilecek en iyi önlemlerden biridir. Koruma esnasında, tarihi yapıyı sadece izletmek değil, interaktif bir ortamda yaşatmak ana hedef olmalıdır.

Tarihi yapıların günümüz koşullarında toplumla bütünleşmesi için, geçmiş yapısıyla varlığını korurken, günün işlevlerine de uyum sağlaması gerekmektedir. Bu bağlamda endüstri işlevini yitiren yapıların güncel bir işlevle kente kazandırılması çözüm yolu olarak önerilmektedir.

Tez içerisinde değinildiği üzere, mekânın kullanıcılarıyla etkileşimindeki kavramsal, algısal, duygusal ve fiziksel boyut, mekanlar veya insanlar değişse de ihtiyaç olarak var olmaya devam etmektedir. İşlevsel dönüşümün farklı dinamikleri bu noktada ortaya çıkmaktadır. İnsanların mekândan beklentilerinin sistematik ve sabit olan yönü ile değişen insan gereksinimlerinin ve buna bağlı önerilen yeni işlevin biçimsel düzeni arasındaki gerilimin doğru analiz edilmesi gerekmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki, yeni işlev ile mekâna getirilen biçimsel düzen, anlamın ağırlığını yani mekânın anlamsal içeriğini gözardı etmemeli, mekânın sahip olduğu tarihsel birikimi kullanıcılara okutmayı başarmalıdır.

Tezin ana materyalini oluşturan “İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası Kültür Merkezi” kent merkezinde, İzmir Liman Arkası Bölgesi’nde işlevsel dönüşümle kültür merkezi olarak kente kazandırılan dönüşüm projelerinden biridir. “Kültür

merkezi” olarak kamusal bir hizmet vermesi, kentli ile olan iletişimini kuvvetlendirmektedir. Böylece, herhangi bir zümreye üyelik veya sahiplik gerekmeden, yaşayan tarihin içine girilebilmekte, kentin her kesiminden bireyle biraraya gelinebilmektedir. Bu anlamda, yerleşkenin kent içindeki önemli yeri yadsınamaz bir gerçektir.

Türkiye’deki benzer örneklerinden farklı olarak yıkılması değil, restorasyon sonucu yeni işleviyle günümüze aktarılması olumlu olarak değerlendirilmektedir.

Tarihi fabrikanın kent içindeki görsel algısı değerlendirildiğinde; konumu itibariyle yoğun bir araç trafiği içinde olmasının, görünürlüğünü bir yönde arttırdığı ancak; bu yoğun trafiğin yaya sirkülasyonunu azaltarak yerleşkenin kısa sürelerde algılanmasına neden olduğu görülmektedir. Yerleşkenin tamamının algılanamamasındaki nedenlerden biri de, bulunduğu konumda, etrafındaki boşluğun yerleşkeyi tümüyle algılayacak bir mesafe sağlayacak kadar olmamasıdır. İkinci bir neden ise, yerleşkeyi diğer binalar ve özellikle kuzey cephedeki caddeden ses, hava ve görüntü kirliliği yaşamamak üzere ayıran ve bahçe sınırları boyunca uygulanan bitki koridorudur. Yerleşkenin girişini bireylere algılatmak üzere; yerleşke girişinin batısında yer alan otobüs durak noktasının yerleşkeyle olan görsel ilişkisi, biçimsel olarak tekrar ele alınmalı, yerleşkenin girişini vurgulayan yeni bir tasarım önerisi getirilmelidir. Böylelikle, hem yaya hem toplu ulaşım aracılığıyla yerleşkeye ulaşan kullanıcıların yönlendirmeleri kolaylaşacaktır.

Yerleşkenin önceki işlevinde faal olan ancak şu an fiziksel herhangi bir kullanımı olmayan baca yapısı, yerleşkenin diğer tüm yapıları ve yakın çevresindeki diğer yapılarından daha yükseğe uzanması sebebiyle, kent içinde rahatlıkla algılanmaktadır. Bu nedenle; kent için önemli bir “imge” niteliğindeki baca yapısının bu özelliğinden yararlanılarak “kent simgesi” olarak kullanılması önerilmektedir.

Yerleşkeye yaya veya diğer ulaşım araçlarıyla ulaşım değerlendirildiğinde; yaya ulaşımında ciddi eksikliklerin olduğu gözlenmiştir. Özellikle liman yönünden yerleşkeye ulaşım sağlayan yayaların, yaklaşık 100 m ötedeki yaya

geçidini kullanmayı genel olarak tercih etmemeleri nedeniyle bu yönden ulaşımın risk taşıdığı görülmektedir. Alsancak yönünden (Alsancak Garı da dahil olmak üzere) yerleşkeye ulaşım sağlayan kullanıcılar için, kaldırımın belli noktalarda araç trafiğiyle, belli noktalarda ise yükseklik farklarıyla kesintiye uğradığı görülmektedir. Yaya kaldırımı boyunca yer alan yükseklik farklarının yok edilmesi veya en azından minimize edilmesi beklenmektedir. Ayrıca yoğun bir araç trafiğinin yanında yer alan yaya kaldırımının genişliğinin arttırılması gerektiği düşünülmektedir. Özel araç ile yerleşkeye ulaşım konusunda ise, yapılan anket ve gözlemler sonucunda herhangi bir sorun yaşanmadığı ancak, araç park alanından ayrıldıktan sonra yerleşke içinde yönlenme konusunda sıkıntılar olduğu görülmektedir. Bu nedenle, park alanı ile yerleşke dolaşım aksının tekrar düzenlenerek kullanıcılara rehberlik edecek yönlendirme pano vb. işaretlerin park alanına dahil edilmesi gerekmektedir. Böylece kullanıcılar için fiziksel ve algısal boyutta sorun yaşanan algı sorunu ortadan kalkacaktır.

Yerleşkeye araç veya yaya yoluyla ulaşan kullanıcılar için girişin tanımlı olmadığı, yaya girişinin daha çok araç girişinden yapıldığı görülmektedir. Mevcutta varolan, ancak genellikle kapalı tutulan ve araç girişiyle ayrımı zayıf yaya girişinin açılarak, şu anki konumundan önde bir konumda daha net bir sınırla ayrılması bu soruna çözüm olarak önerilmektedir. Bu ayrımın yapılabilmesi için uygulanabilecek çok fazla yöntem olmakla birlikte, bunlardan birkaçı; yaya- araba giriş akslarının kaydırılması, kullanılan malzemede renk ve büyüklük farkı yaratılması, girişin yerleşkeye daha çok dahil edilerek ikinci aşamada zemin malzemelerinin birbirinden farklılaştırılması önerilebilir. Böylece, yaya- araç giriş sınırları kullanıcılar tarafından algılanabileceği, herhangi bir tereddüt yaşanmasının engellenebileceği düşünülmektedir.

Yerleşkenin girişinde yer alan membran örtü; bulunduğu konum itibarıyla bu yerleşkenin yüzünü temsil etmektedir. Algısal boyutta mekâna yaklaşılacak ilk nokta, yerleşkeyle temas edilen ilk mekân elemanlarından biridir. Membran örtünün geometrisinin, renk ve malzeme karakterinin, yerleşkedeki diğer yapılarla ilişki kurmasını engellediği görülmektedir. Ayrıca, tarihi günümüze yansıtma amacını da içinde barındıran yerleşke için farklı bir tavır sergilediği ve duygusal boyutta da yerleşke ile uyumunun yetersiz olduğu düşünülebilir. Yerleşkenin formal

yapısına uygun, yerleşkenin adını da içeren yeni bir giriş alanı tasarlanması önerilmektedir.

Yerleşkenin dış mekân görsel algısına dönük yapılan değerlendirmede;

yerleşkenin genel dolaşım şemasında merkezi bir mekân organizasyon kararı verildiği izlenmektedir. Merkeze eski işleviyle su deposunu, yeni işleviyle idari binayı alan bu merkezi şema, fonksiyonların işleyişiyle uyumlu görünmemektedir. Merkezde yer alan binanın diğer yapıların kendisine yönelmesini gerektirecek herhangi bir fiziksel işlev veya estetik bir özelliğe sahip olduğu düşünülmemektedir. Yerleşkenin plan düzleminde ve üçüncü boyutunda izlenmekte olan, farklı merkezlere giden yollar, formal bütünü bozmakta, karmaşaya yol açmaktadır. Bu şema içinde yer alan yürüme aksları, kullanıcılar için sorun yaratmaktadır. Bunun yerine, Kayın ve Şimşek (2009)' in de belirttiği gibi giriş aksında belirlenebilecek ana bir arter üzerinden, ilk işlevde kurgulanan üretim sürecini takip eden dolaşım aksı yaratılabilir, böylece kullanıcılar için kavrama sorunu ortadan kaldırılabilir. Geçmişteki işlev sırasını takip ederek sirkülasyon sağlanan yerleşkede bir anlamda geçmişle bağlantının kurulması kolaylaşabilir.

Yerleşkenin restorasyonu sırasında kurgulanan dairesel yaklaşım ve farklı merkezlere giden yay parçaları, dış mekânlardaki fonksiyonların birbirinden ayrımını zorlaştırmakta, sınırlarını silmektedir. Bunun yerine, birbirinden oldukça farklı kullanımlara sahip dış mekânların sınırları net bir şekilde ayrılmalı ve kullanıcıların algısını zorlaştırmamanın aksine kolaylaştırılmalıdır. Bu sınır, üçüncü boyutta görsel kesinti yaratmamak adına tercih edilmedi ise de, zemin düzleminde kullanılan malzeme farklılıklarıyla, havuzlarla veya yeşil örtüyle vb. yöntemlerle yapılmalıdır. Böylece dış mekânların fiziksel boyutta sınırını oluşturan elemanları; algısal boyutta yönelimleri tanımlı hale getirecektir.

Yerleşkenin tek bir yapı kütlesi yerine parçalı bir kütle dağılımına sahip olması, yapısal ağırlığını azaltmakta, görsel algısındaki açık mekan ağırlığını kent içinde arttırmaktadır. Aynı şekilde yapıların düşey değil yatay yöndeki uzanımı bu hafiflik hissini desteklemektedir. Aksi takdirde, düşey yöndeki yapı kütlelerinin fazlalığı, açık alanlar üzerine yoğun bir yapı gölgesi oluşturacaktır.

Ayrıca boşluklar içinde dolaşım esnasında, bireylerin perspektifleri daralarak, boşluğun bütün algısı kesintiye uğrayacaktır. Ancak, 19.yy mimari anlayışı içinde mekan kullanım prensipleri dahilinde ve daha çok o dönemki fiziksel kullanım şartlarına göre uygulanmış yerleşke açık ve kapalı alanları arasında, yerleşkedeki konumları açısından geometrik bir düzensizlik görülmektedir. Plan düzlemi yanısıra üçüncü boyutta da göze çarpan bu düzensizlik, ilk işlevinde mekânlar arası bağlantıları kolaylaştırmak üzere avantajlı bir düzen olarak görülmüşse de günümüz fonksiyonlarında açık ve kapalı alanların doluluk ve boşluk ilişkisini zedelemektedir.

Dış mekân zemin malzemeleri incelendiğinde ise; özellikle kafeterya dış mekan zemin malzemesinin bulunduğu iklim şartlarına uyumlu olduğu görülmektedir. Ayrıca, kullanıcı sirkülasyonunun yoğun olduğu varsayılan bu alan için fiziksel boyutta da elverişlidir. Kafeterya dışında yerleşkenin açık alan zemininde birlikte kullanılan, yapısal ve yapısal olmayan zemin malzemelerinin fonksiyonları ayırma konusunda aktif rol aldığı görülmektedir. Ancak, yerleşke açık mekânında kullanılan çim alanın özel günler dışında kullanıcılar tarafından kullanılmasını sağlayacak mekânsal organizasyonun yapılmadığı ve bu nedenle bu alanların kullanıcılarla fiziksel ve duygusal boyutta yeterince ilişki kuramadığı düşünülmektedir.

Yerleşkedeki havuzların ve bitkisel elemanların kullanıcılarla ilişkisi değerlendirildiğinde; bu konuda iyi bir analiz yapılmadığı, su ve bitkisel ögenin sağlayabileceği mekânsal zenginlikten faydalanılamadığı görülmüştür. Buna karşın; oturma işlevinin yer alacağı dış mekân kullanımlarında su ve bitkisel elemanlar, gölgeleme elemanları ve benzeri, mekânın diğer elemanlarıyla birlikte kurgulanabilir, böylece; mekânın fiziksel boyutunda sınırları tanımlanırken, bireyle kuracağı farklı bağ sayesinde mekânın duygusal boyutuna da katkı sağlanabilir.

Endüstriyel yapıların işlevsel dönüşümüyle oluşturulan yeni mekânların kullanıcılarıyla kurduğu ilişkide tarihin izleri ayrı bir boyut yaratmaktadır. Mekân, geçmişini yaşayan ve üzerinde uzun yıllar boyunca taşıyan, kullanıcı ise çoğu zaman mekânın geçmişini bilmeyen ama bu geçmişe büyük bir merak duyan

izleyicidir. Mekânın çok boyutluluğu, kullanıcının bu merakına karşılık verebildiği ölçüde sağlanmakta, bu ölçüde anlamsal ilişki derinleşmektedir. Kullanıcılar içinde bulundukları her mekânla anlamsal bir ilişki kurma arzusundadır. Mekândan beklentisiyle doğru orantılı bu ilişki, çoğu zaman bedeniyle ruhunu birleştiren ve onu tatmin eden bir beklenti olmaktadır. Geçmişin içine yürüyebilmek, şimdide mümkün olmayan bir atmosfer içinde mekâna dokunabilmek, koklayabilmek ve mekânı duyabilmek kullanıcıya algısal bir mucize yaşatmaktadır. Bu bağlamda yerleşkenin dış mekânı incelendiğinde; bazı parçaların kısmi veya bütününün korunduğu, bazılarının tamamen yok edildiği izlenmektedir. Ancak bu parçalar arasında herhangi bir bağlantı kurulmaması, bireyler tarafından algısal bir bütüne kavuşmasını engellemektedir. Kullanıcılar bu parçaların ne amaçla kullanıldığını ve hangi yönde birleştirildiğini kavrayamadığı için algılama gereksinimi duymamaktadır. Dış mekânda yer alan bu parçaların önceki işlev kurgusundaki görevlerini izlettirebilecek şekilde korunması gerektiği düşünülmektedir.

Tez çalışması boyunca üzerinde durulmaya çalışılan ilk işlevle bağlantı, değinildiği üzere sadece fiziksel olarak endüstriyel parçaların veya yapıların günümüze aktarılması olarak düşünülmemelidir. Bu düşünce yapısı, toplumların tarihi mirası olan yapıların değerini azımsamak, tarihi tek düzlemde ele almak demektir. Bu yerleşke için ise, ilk işlevi izlettirebilecek bir dolaşım şeması kurulması, bu dolaşım esnasında ilk işleve dair parçaların sürekliliğinin sağlanarak, korunamayan kısımlarının orijinaline uygun olarak tekrar üretilmesi, sadece yatay düzlemde değil, düşey yönde de dolaşımın önerilebileceği düşünülmektedir. Örneğin, gazometre yapısına merdiven ile çıkılabilir, bir seyir terası yaratılabilir, burada yer alacak video ve görsellerle ilk işlevi panoramik olarak aktarılabilir ve/veya peyzajın özgün durumunda var olan tren rayları ve üretim şemasında bulunan parçalar ortaya çıkarılabilir, böylece fiziksel ve anlamsal fonksiyon kazandırılabilir. Özet olarak, endüstriyel işlevden oldukça farklı bir işlevle tamamen kente hizmet için var edilen bu kültür merkezinin, ilk işleviyle olan zıtlığını dramatik bir biçimde kullanıcılara sunmak tarihi yerleşkenin kültürel değerini zenginleştirecektir.

Bireylerin mekânı algı süreci, zihinlerinde sıralı bir dizilim yaratmaktadır. Mekânların birbirleriyle bağlantısında, kendi içlerinde var olan elemanlarının bağlantısında bu sıralı dizgi kesilmeden ilerlemek ister. Birey, herhangi bir mekânla karşılaştığı anda, öncelikle duyuları yardımıyla nesneleri seçer, anlar ve sonrasında algılar; hareketi boyunca bu süreç devam eder. Bireyin hareketini takip eden algı süreci içinde mekânlar başlar ve biter. İzmir Tarihi Havagazı Fabrikası Kültür Merkezi'nin yerleşkesi içinde de aynı algısal süreç yaşanmaktadır. Kullanıcılar, yerleşkeden içeri alınır, yönlendirilir ve herhangi bir iç mekana dahil olurlar. Bu süreç içinde yine benzer dizgiyle kesintisizlik arayışı kendini göstermektedir. Dış mekânların iç mekânlarla olan çok boyutlu ilişkisi algıdaki kesintisizliği etkileyen en önemli faktörlerdendir.

Kafeterya iç mekân görsel algısına dönük yapılan değerlendirmede; 19.yy'da inşa edilen taş yapıda varolmasına rağmen batı yönündeki girişin kullanılmadığı görülmektedir. Yapıya giriş sadece güney yöndeki kapıdan yapılmaktadır. Ancak, mekânın fonksiyonel şemasını daha iyi değerlendirmek üzere batı girişinin kullanımı önerilmektedir. Böylece mekâna girişin ardından, ana mekâna geçmeden önce bir hazırlık mekânı elde edilebilme imkânı olacaktır. Her ne kadar tek bir fonksiyona sahip olduğu düşünülse de, bu ana fonksiyona hizmet eden giriş ve servis alanları oturma alanını beslemektedir. Mevcut durumda içeride oturan kullanıcılar sürekli dışarıdan gelen başka bir kullanıcının mekâna girişiyle, mekânla ve beraberindekilerle iletişimini kaybetmekte, aynı şekilde mekâna giren kullanıcı kendisini bir anda ana mekân içinde bulmanın tedirginliği yaşamaktadır. İkinci bir neden ise, batı yönünde kullanılan giriş sayesinde yerleşkeden girildiğinde kafeterya girişi rahatlıkla algılanabilecek, kafeteryaya ulaşım kısaltılabilecektir. Giriş kapısı değerlendirildiğinde ise, mekânın taş duvarlarının ağırlığı ve sağırlığı ile zıtlık yaratan bir şeffaflık ve hafiflik içinde cam olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu zıtlık, mekânın tarihi dokusuyla uyum sağlamakta, algıda kesintisizliği beraberinde getirmektedir.

Kafeteryanın taş duvarları her ne kadar renk ve dokusuyla ilk anda dikkati çekse de mekânın girişinden itibaren başlayan oturma birimlerinin renk ve büyüklükleri, mekânın yüzeylerinin varlığını ve değerini zedelemektedir. Dairesel formdaki masaların ve oturma birimlerinin sahip olduğu beyaz ve kırmızı renkler,

mekânda baskın bir karakter ortaya koymakta; mekân yüzeylerinin sahip olduğu gri, kahve tonlarındaki sakin duruşu geri planda bırakmaktadır. Mekanın taş duvarlarında hakim olan kahverengi ile bütünleşen grinin; bireyler üzerinde rahatlık, dinginlik ve tepkisizlik hissi yanı sıra otorite ve güç hissi de yarattığı bilinmektedir. Beyaz renk; temizlik, yalınlık ve sakinlik; kırmızı ise canlılık, hareket duygusu uyandırmaktadır. Tarihi bir değer olarak günümüzde yaşatılan bu mekânın kendi varlığını sunarken otoriter bir tutum içinde olması ve bireylerde bu yönde güç temsil etmesi olumlu olarak görülürken, oturma birimlerinin ön plana çıkma çabası olumsuz olarak değerlendirilmektedir.

Renk yanı sıra, formların hacim içindeki yoğunluk ve büyüklükleri, mekânın tarihsel değerini azaltmaktadır. Mekanın yüzeyleri ve hacimsel zenginliği, bu elemanlara hizmet eden bir “fon” dan ibaret kalmıştır. Ayrıca, kullanıcıların geçmiş ve şimdi arasında mekânın bileşenleri ile kuracakları anlamsal bağ, oturma birimlerinin bu şekildeki yorumuyla oldukça zayıflamaktadır. Mekân içinde bir veya birkaç ögenin ön plana çıkarılarak, algının bu öğelere yönlendirilmesi bu soruna çözüm olabilecektir. Mekânın içinde gerçekleşen aktiviteye ve mekânın varolan verilerine göre değişen bu öncelik, tarihi yapılarda tarihi değerleri yaşatmak adına genellikle yapının kendini ortaya koymasını sağlayacak şekilde planlanmaktadır. Burada iki farklı yöntem uygulanabilir. Birincisi, tamamen arka planda kalarak mekânın yüzeylerini ön plana çıkarmak, ikincisi ise mekânda zıtlık yaratarak mekân yüzeylerini okutmaktır. Bu bağlamda oturma birimleri ve masaları incelendiğinde, önerilen her iki alternatifte de mekânın dokusuna uygun tasarlanmadığı görülmektedir.

Kafeterya iç mekânının doğal aydınlatmasını sağlamak üzere kullanılan çatı açıklıklarının mekân içinde yeterli olmadığı gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra, kemerli formları ile döneminin özelliklerini yansıtan pencere açıklıklarının, mekân içinde her yönde eşit oranda ve formda kullanılmaları yanı sıra herhangi bir gölgeleme elemanı ile desteklenmemelerinin, özellikle yaz aylarında kullanıcıları rahatsız edici düzeyde ısı ve sıcaklık değerlerine neden olduğu ve mekân içinde aydınlık düzeylerinde dengesizlikler yarattığı düşünülmektedir. Doğal aydınlatma yanı sıra mekân içinde kullanılan yapay aydınlatma kaynaklarının mekânın bütününde aynı şekilde devam etmesi, fonksiyonlara göre değişim göstermemiş

olması fonksiyonların gerçekleştirilmesinde konfor derecesini azaltıcı etki yaratmaktadır. Ayrıca gün ışığı olduğu zaman aralıklarında dahi belli günlerde mekân içinde kullanılması gereken yapay aydınlatmanın olabildiğince doğal ışığa yakın değerde olması sağlanmalıdır.

Kafeterya iç mekânında doğu cephesi hariç, zeminden çatı konstrüksiyonunun başlangıç seviyesine kadar - bazı noktasal ekler dışında - kesintisiz bir taş duvar görüntüsü izlenmektedir. Bu nedenle, mekân yüksekliği gerçekte olduğundan daha yüksek olarak (gerçek yüksekliği maksimum noktada 7.79 değerindedir) algılanmaktadır.

Mekandaki farklı işlevleri birbirinden ayırmak ve mekan içinde yalın, anlaşılır bir sirkülasyon yaratabilmek için; yatay ve düşey yöndeki düzlemlere ek olarak tefriş elemanları da yerleşim biçimleriyle mekana destek vermelidir. Bu bağlamda kafeterya tefriş düzeni incelendiğinde, tefrişi oluşturan elemanların, zemin ve tavan ile herhangi bir dil birliğine sahip olmaması ve bazı noktalarda sirkülasyon alanına müdahalesinden dolayı mekanın algısında olumsuz yönde etkiye neden olduğu görülmektedir.

Görme duyusu yanısıra; koku, dokunma, tatma gibi diğer algılar yardımıyla de edinilen tecrübeler, gelecekte edinilecek görsel deneyimler için belirli imgelerle eşleşmekte, zihinde şemalar halinde depolanmaktadır. Bir sonraki benzer bu algılar devreye girmese dahi, benzer nesnenin görsel algısı, geçmişteki deneyimle ikinci kez bir eşleşme yaşanmasını sağlayacaktır. Burada aktarılmak istenen durum, kafeteryada yer alan iki farklı tipteki oturma birimi üzerinden örneklendirilecektir. Kırmızı renkte saten- kadife kumaş ile kaplanmış oturma birimlerinin malzeme ve dokusu, kadife ve saten görüntüsünün bireylerde yaratacağı sıcaklık algısı nedeniyle kullanıcılar için bir sonraki deneyimde itici olacak; benzer şekilde, deri kaplamaya sahip diğer oturma birimi de istenmeyen derecede sıcaklığa neden olacağı için kullanıcıları tedirgin edecektir.

Malzemeler ve dokuları, bireyler ile görsel yolla iletişim kurarak tensel anlamda onlara ipuçları verirken, malzemelerin sese karşı verecekleri tepkileri de ölçme konusunda bireylerin ön değerlendirme yapmalarını sağlamaktadır. Metal,

düz, geniş bir yüzeyin sünger yapılı, kıvrımlı ve parçalı bir yüzeyle sesi iletmedeki davranışının aynı olmayacağı bireyler tarafından da önceki deneyimler yardımıyla sezilmektedir. Kafeterya zemin ve tavan kaplamalarının, duvar yüzeylerinin sert olması yanısıra mekânın düşey ve yatay geometrisi boyunca neredeyse kesintisiz devam etmesi, mekânda yoğun ve rahatsız edici yankılara sebep olmaktadır. Yapının çatı konstrüksiyonunun parçalı oluşu ve içerisinde yarattığı hacim, bu yankılanmayı az da olsa azaltmakta, oturma birimlerinin yumuşak dokusu ile beraber mekân akustiğine olumlu yönde katkı sağlamaktadır.

İşlevsel dönüşüm sürecinin uygulama aşamasından önce, mekanı oluşturan yüzey, strüktürel elemanlar veya hacim dikkatle analiz edilmeli; ikinci olarak, sirkülasyon elemanları veya iç mekan atmosferi gibi iç mekan algısını etkileyecek etkenler düşünülmeli, uygulama aşaması bu düşünsel süreçlerden sonra başlamalıdır (Köse ve Çalışır, 2012). Yatay ve düşey yöndeki sirkülasyonun mekân içindeki fonksiyonlara göre bölgelere ayrılması; sınırlarının tanımlı ve kararlı bir şema içine oturtulması, fiziksel boyut yanısıra kullanıcının mekândan beklediği algısal boyuta da katkı sağlayacaktır. İşlevsel dönüşüm yaşayan endüstri yapılarında sirkülasyon şemasının değişimi sıklıkla rastlanan bir durumdur. Bu nedenle, yeniden işlevde iç mekanın hacimsel değerini kaybetmeden yeni sirkülasyon şemasını oluşturmak önemli bir sorunsaldır. İşlevsel dönüşümle dökümhaneden kafeye dönüştürülen iç mekanda, önceki işlevinden oldukça farklı bir sirkülasyon şeması olduğu söylenebilir. İç mekanda farklı bir konumda yer alan betonarme döşemenin yıkılmasıyla çelik strüktürle doğu yönünde oluşturulan asma kat, yapının tek düşey sirkülasyon elemanı olan merdivenle zemin kata bağlanmaktadır. Çelik taşıyıcıya sahip, ahşap basamaklardan oluşan krom korkuluklu merdiven, fiziksel kullanıma yönelik kullanıcı beklentilerini karşılamakta, fakat mekânın tarihi dokusu ve ruhuyla bütünleşememektedir. Merdiven basamaklarının, mekânın zeminindeki ahşap malzeme ile renk ve malzeme uyumunun olması ve taşıyıcı sisteminin mekânın önceki endüstriyel işlevine atıfta bulunması olumlu olarak görülebilirken, kullanılan krom korkulukların ve camın mekânın yüzeyleri ve donatılarıyla bütünleşemediği düşünülmektedir.

Bitkiler, genellikle yeşil veya farklı renklerinin yanısıra biçimsel yapısı ve kullanıldığı boyutsal özellikleriyle birlikte mekânın estetik, fiziksel ve mekanik işlevlerine etki eden, doğa ile mekânı bütünleştiren eşsiz bir mekân bileşeni olarak kafeterya iç mekânı için de değerlendirilmiş, ancak gözlem iç mekânında bitki kullanımının noktasal olarak tek bir yerde kaldığı ve iç mekân tasarımı ile bütünleşmediği izlenmektedir. Buna karşın, oturma birimlerinin mekânsal organizasyonunu sağlamak, farklı fonksiyonlara sahip alt mekanları birbirinden ayırmak (servis alanları, giriş vb.), iç mekan- dış mekan ilişkisini arttırmak için bitki ve bitki gruplarından faydalanmak çalışma dahilinde önerilmektedir. Böylece mekâna giriş anından itibaren mekânın farklı boyutlarında bitkinin sağlayacağı birçok avantaj ile katkı elde edilebilir.

Doğanın iç mekânlara alınması ve bu mekânlarda yaşatılması için, kendine özgü özellikleri ile su ögesi, tarihi yapının iç mekânı içinde ne yazık ki göz ardı edilmiş, herhangi bir formda değerlendirilmemiştir. Kafeteryanın kuzey cephesinde yer alan açık alan, kafeteryaya oldukça yakın olmasına ve restorasyon projesi kapsamında iç- dış mekan ilişkisi içinde düşünülmesine rağmen, uygulamada bu şekilde yer almadığı için; dış mekanda yer alan havuz iç mekandaki kullanıcılarla herhangi bir görsel, dokunsal veya işitsel bağ kuramamaktadır. Yapılan çalışma sonucunda; kafeterya kuzey cephesinde varolan girişin dış mekanda bulunan havuz ve etrafıyla ilişkisini sağlamak üzere tekrar ele alınması, yapının iç mekan- dış mekan düzeninin birlikte kurgulanarak suyun iç mekana dahil edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Yapının dönemine ait mimari izleri yanısıra, döküm işlevine ait endüstriyel parçaların da izlerini görmek üzere dikkati çeken ilk öge, siyah bacası ve oldukça büyük kütlesiyle döküm sobasıdır. Mekâna girildiği anda, neredeyse kullanıcıları karşılayan bir noktada bulunmaktadır. Buna rağmen, etrafında bulunan diğer tefriş elemanlarıyla kurduğu formal ve konumsal ilişki, onu geri plana atmakta, hak ettiği değeri vermemektedir. Döküm sobası, oldukça yüksek ve geniş bir açıklığa sahip iç mekân içinde düşey yönde uzanan neredeyse tek donatı elemanıdır. Bu da ona “ayırt edici bir özellik” katmakta, algılanabilmesi için avantaj sağlamaktadır. Bu nedenle, kullanıcılar tarafından mekân içinde algılanan ilk üç öğeden biridir. Döküm sobası yanısıra iç mekânda bulunan diğer endüstri parçaları, birbirleriyle

ve mekânla bilinçli bir iletişim kurulmadan korunduğu için kullanıcılar tarafından yeterince algılanamamaktadır. İç mekânda, başta döküm sobası olmak üzere, bulunan tüm endüstri parçaları mekân organizasyonunda önemli birer öge olarak değerlendirilmeli; döküm sobası merkeze alınarak, oturma birimleri onu ön plana çıkaracak bir düzende tekrar ele alınmalıdır. Mekânın kullanıcılarıyla kuracağı duygusal ve kavramsal boyutu geliştirmek üzere endüstri parçalarının eksik kısımları giderilerek üretim süreci yaşatılmalı, ayrıca sürece dair görseller mekân içinde daha büyük boyutlarda sergilenmelidir.

Mekân, hacmi sayesinde içine aldıklarına korunma ve sığınma vaad eden sınırlı alanlardır. Hacmin işlevle bağlantısı, yarattığı mekansal psikoloji ve benzeri değişkenler nedeniyle insanın yaşamını da içermektedir. Böylece, yapının amacıyla birlikte, kimliğini de etkilemektedir. Yeniden işlev ile dönüşüm yaşayan mekânlar için yaratılan yeni hacimsel düzende, önceki hacmin düzeninin okunması, mekânın geçmişten gelen mekansal karakterinin bugüne yansımada önemli bir etmendir (Kaşlı, 2009). Bu düşünce paralelinde, kafeterya iç mekânının ilk işlevindeki mekansal hacminin, günümüze aktarıldığı, sadece servis mekânları için gereken hacimsel bölümlemenin mekân içinde kullanıldığı görülmektedir. Hacimleri birbirinden ayırmak için kullanılan bölücü elemanların; kapalılık dereceleri ve biçimsel özellikleri, mekânın dolu- boş dengesini değiştirerek mekânın görsel algısını algısal boyutta da etkilemektedir. Kafeteryanın doğu cephesinde tasarlanmış mutfak ve önündeki servis alanı, kısmi bir bölümlenme ile ana mekândan ayrılmaktadır. Ancak, bu durum fiziksel olarak çalışanları rahatlatır da, görsel olarak olumlu değerlendirilemez. Servis ve mutfak alanıyla görsel iletişimi tamamen kesen, mekânın hacimsel düzenine ve yüzeylerine uygun bir ayırıcı eleman, bar kısmını da içerecek şekilde tekrar düşünülmelidir.

Çalışma kapsamında yerleşkeye dair yapılan değerlendirmelerde, kullanıcı yorumlarına da yer vermek üzere; ankete katılan kullanıcılardan yerleşke ile ilgili görüş ve önerilerini belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların görüşlerinden bir kısmı maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir:

- Dış mekândaki bitki çeşitliliği ve yapılacak iyileştirme çalışmaları sayesinde görsel etki artırılabilir.

- Kafeterya iç mekânında tarihi doku ön plana çıkarılarak buna uygun mobilya, malzeme ve elemanlar kullanılabilir. Böylece hem günümüz modernizmine gönderme yapılabilir, hem de eski işlevini unutmamış bir mekân analizi oluşturulabilir.
- Dış mekân ve iç mekanların sadeliğinin, yapıların hacimlerinin ve yapılarda kullanılan doğal malzemelerin etkisiyle yerleşke genelindeki “dinginlik” hissi sağlanmaktadır. Ayrıca, parsel-anayol arası işitsel ve görsel izolasyon da başarılı olarak değerlendirilebilir. Daha bütüncül bir yaklaşım adına tarihi dokunun mekân içindeki detaylarla desteklenmesi gerekmektedir.
- Çok daha işlevsel kullanılabilecek bir kompleks olmasına rağmen oldukça atıl, boş ve amacı dışında kullanılmaktadır. Kullanılabilir fonksiyonlar arttırılmalıdır.
- Yerleşke, gençlerin ilgisini çekecek tasarım ve işlevlerle desteklenmelidir.
- Yerleşkenin tanınabilirliği arttırılarak, kentli tarafından daha aktif kullanımı sağlanmalıdır.
- Açık alan gölgelendirme elemanları eklenmelidir.
- Çevresiyle uyumlu, girişlerin tanımlı olduğu ve peyzajının binalarla bütüncül bir anlayışta çözümlendiği yeni bir yaklaşım geliştirilmelidir.
- “Kültür merkezi” olarak tanıtılmasına rağmen amacından oldukça farklı kullanımı ve estetik öğelerin yerini fiziksel kullanım esaslı estetik olmayan öğelerin alması yerleşkeye zarar vermektedir.
- Yerleşkeye yaya ve taşıt ile ulaşım konusunda problemler bulunmaktadır. Bu bağlantıların iyileştirilmesi/kuvvetlendirilmesi ve otopark kapasitesini arttıracak bir çözüm yolu bulunmalıdır. Yerleşkenin dış mekânları sadece “binalar arasında kalan boşluklar” olarak görülmektedir. Bu alanların çok daha verimli ve aktif kullanılması için yeni bir düzenleme yapılmalıdır. Binalar arasındaki ilişkinin daha iyi

kurulması adına hem binaların işlevlerinin hem de ara bağlantıların yeniden ele alınması gereklidir. Kentlinin bu merkezi daha etkin kullanmasını sağlayacak hem fiziksel hem işlevsel birtakım müdahaleler gerekmektedir. Her yaştan ve kültürden kentliyi buraya çekecek farklı etkinlikler düşünülmelidir. Örneğin çocuklar için atölye çalışmaları, çevrede yaşayanlar için kurslar, tiyatro ve sinema gösterileri, konserler düzenlemek; üniversitelerin mimarlık ve tasarım fakültelerinin sergi, atölye, seminer, konferans etkinliklerini yapabilecekleri alanlar yaratmak, yerleşkenin kentle bütünleşmesine katkı sağlayacaktır.

- Yerleşke içinde mevcut durumuna oranla daha yaşanır ve hareketli mekânlar yaratılabilir.
- Yerleşke, yaya ulaşımı ile birlikte yeniden düzenlenerek 24 saat yaşayan bir kamusal alan haline getirilebilir.

Gönül (2010)'ün de değindiği üzere, “korumak” kavramının “kullanmak” kavramıyla ilişkisinin doğru analiz edilmesi “yeniden işlev kavramı” için kritik bir öneme sahiptir. Tarihi ve kültürel değere sahip yapıların korunmasının en iyi yolu, bu yapıları toplum için her zaman geçerli olan bir kullanımla canlı tutma yaklaşımıdır. Ancak burada amaç hala aynıdır; korumak. Mekâna yeni yüklenen işlevin amacı, bu tarihi yapıyı ve iç mekânlarını korumak yönünde aracılık etmektir. Mekânın varolan kimliğini bozmadan, onun kendi özünü ortaya çıkarabilmesine izin veren naiflikte bir zemin yaratmaktır.

Yapıların fiziksel varlıkları, fiziksel işlevleriyle her zaman eş zamanlı ilerlememektedir. İşlevini yitiren tarihi yapıların iç mekânlarının yeni bir işlevle dönüştürülmesi aşamasında işlev gerekliliklerinden dolayı iç mekânın orijinal kurgusu değişime uğramaktadır. Bu değişimi minimumda tutarak, mekânın farklı boyutlarını kullanıcıyla buluşturmak şimdi olduğu kadar gelecekte de değerli olacaktır. Yapılan bu çalışmanın; işlevsel dönüşüm nedeniyle mekânda yeniden kurulan mekân- görsel algı ilişkisini, mekân bileşenleri aracılığıyla, mekânın dört boyutu üzerinden okumanın önemini vurgulamak ve farklı bir yol haritası belirlemek açısından değerli olduğu ve gelecekteki çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR DİZİNİ

- Adelson, E. H.**, 2008, Image statistics and surface perception, human vision and electronic imaging XIII, Proceedings of the SPIE, 6806: pp. 680602, 2-9pp.
- Aksoy, E.** ,1987, Mimarlıkta Tasarım Bilgisi, Hatiboğlu Yayınevi, İstanbul, 143s.
- Aluçlu, İ. ve Kejanlı, T.**, “Çevre Koşullarına Bağlı İnsan Gereksinimlerinin Geleneksel Diyarbakır Evlerinde Yaşama Mekanına Yansıması” <http://www.evkultur.com/evler/evler/gelenekseldiyarbakir/konu1.jpg> (Erişim Tarihi: 3 Kasım 2013)
- Anawalls**, <http://tr.anawalls.com/abu-dhabi-goruntuleri-seyh-zayed-cami-duvar-kagitlari-birlesik-arap-emirlikleri-arka/10801221960/> (Erişim Tarihi: 6 Kasım 2014)
- Archdaily**, “A Photographic Journey Through Zollverein: Post-Industrial Landscape Turned Machine-Age Playground”, <http://www.archdaily.com/534996/a-photographic-journey-through-zollverein-a-post-industrial-landscape-turned-machine-age-playground/53e14a15c07a8018740001fe> (Erişim Tarihi: 8 Nisan 2015)
- Archdaily**, “Bastard Store/ Studio Metrico”, http://www.archdaily.com/21641/bastard-store-studiometrico/587978760_02/ (Erişim Tarihi: 5 Haziran 2015)
- Arch Daily Classics**, “AD Classics: Church of the Light / Tadao Ando”, <http://www.archdaily.com/101260/ad-classics-church-of-the-light-tadao-ando/> (Erişim Tarihi: 14 Ağustos 2014)
- Arslan Avar, A.**, 2009, Lefebvre’in üçlü –algılanan, tasarlanan, yaşanan mekan- diyalektiği, *Dosya 17 Dergisi*, ISSN 1309-0704, s. 7-16.
- Arthitectural**, “Suto Interior Architects- Divino Wine Bar”, <http://www.arthitectural.com/suto-interior-architects-divino-wine-bar/> (Erişim Tarihi: 24.10.2013)
- Aydın, D. ve Yıldız, E.**, 2010, Yeniden Kullanıma Adaptasyonda Bina Performansının Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi, *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 27 (1): 1-22 s.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Bayam, R.** Arşivi, 2005.
- Baykara, T. ,** 2001, İzmir Şehri ve Tarihi, Akademi Kitabevi, İzmir, 173s.
- Bilsel, C. ,** 1999, Le Corbusier’in İzmir Nazım Planı ve yeşil endüstri sitesi önerisi, *Ege Mimarlık*, 33;13-17s.
- Bitterman, M. , 2009**, Intelligent Design Objects- A Cognitive Approach for Performance Based Design, Phd thesis, TU Delft, Delft, 248p (Unpublished).
- Büyükkarda, B.,** 2000, İç Mekan Tasarımında Tasarım Dilinin Oluşumuna Bir Yaklaşım, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 130s (yayımlanmamış).
- Bye. ography,** “Yıkılan İkiz Kuleler Yerine 9/11 Memorial", <http://byeography.blogspot.com.tr/2011/09/ykylan-ikiz-kuleler-yerine-911-memorial.html> (Erişim Tarihi: 14 Ağustos 2014)
- Candemir, A. ,** 2000, İzmir’de Bazı Sosyal Koşullar Üzerine Bir Araştırma İzmir 1921 Uluslararası Amerikan Koleji Araştırma Komitesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı, İzmir, 146s.
- Cevizci, A.,** 2002, Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları, İstanbul, 210s.
- Chapa, J.,** 2007, “Green Your Walls with Schiavello Vertical Gardens”, <http://inhabitat.com/green-your-walls-with-schiavello-vertical-gardens/> (Erişim Tarihi: 11 Aralık 2014)
- Chaos Hunted House,** “Back to Post : Modern Lobby Design Idea”, <http://www.chaoshuntedhouse.com/modern-lobby-design-idea.html/hotel-lobby-design-photos> (Erişim Tarihi: 5 Haziran 2015)
- Ching, F. D. K. ,** 2002, Mimarlık Biçim Mekan ve Düzen, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 408s.
- Çağlayan, S. , Korkmaz, M. ve Öktem, G.,** 2014, Sanatta görsel algının literatür açısından değerlendirilmesi, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi- Journal of Research in Education and Teaching*, 3 (1) 16: 160-173s.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Çelik, M. ,** 1996, Konut Yaşama Hacimlerinde Gereksinim ve Amaca Uygun Esnek Değiştirilebilir İç Mekan Elemanlarına Yaklaşım ve Ankara'nın Gelişme Bölgeleri İçin Bir Öneri, Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 255s (yayınlanmamış).
- Çernişevskiy, N.G.,** 2012, Sanatın Gerçeklikle Estetik İlişkileri, (Çev. A.Berberoğlu), Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 136s.
- Çıkış, Ş.,** 2009, Endüstriyel bir miras alanında dönüşüm: İzmir liman arkası bölgesi, *Ege Mimarlık*,3:10-13s.
- Dapper Guide,** “L’Hemisfèric (Planetarium) by Santiago Calatrava”, <http://www.dapperguide.com/2013/07/31/lhemisferic-planetarium-by-santiago-calatrava/> (Erişim Tarihi: 3 Ekim 2013)
- David Sievers Photography,** “Sustainable Industries Education Centre”, <http://www.davidsievers.com/architecture/education/> (Erişim Tarihi: 25 Eylül 2014)
- Decorart,** <http://www.decorart.com.br/page/10> (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2014)
- Design Crave,** “Switch Restaurant and Lounge at the Dubai Mall by Karim Rashid”, <http://designcrave.com/2009-07-03/switch-restaurant-and-lounge-at-the-dubai-mall-by-karim-rashid/> (Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2014)
- Dezeen,** “Oslo boutique by Snøhetta reinterprets the Scandinavian story of creation”, <http://www.dezeen.com/2014/11/27/yme-universe-concept-store-boutique-oslo-snohetta-scandinavian-story-of-creation/> (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2014)
- Dezeen,** <http://www.dezeen.com/interiors/> (Erişim Tarihi: 2 Nisan 2015)
- Divisare,** “Pereda Perez Arquitectos”, <http://divisare.com/projects/269703-Pereda-P-rez-Arquitectos-House-in-Villarcayo> (Erişim Tarihi: 15 Ağustos 2014)
- Dursun, P. ,** 2009, Architects are Talking About Space, 7th International Space Syntax Symposium, School of Architecture and the Built Environment, 028,1-8.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Dzzn**, “5 Astonishing Ancient Egyptian Architecture”, <http://www.dzzyn.com/5-astonishing-ancient-egyptian-architecture/> (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2013)
- Edirne, J.**, 2004, Tasarımın Temel Prensipleri ve İç Mimari Tasarımda Uygulama Örnekleri, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 138s, (yayınlanmamış)
- Erişti, S.Z., Uluuysal B. ve Dindar, M.**, 2013, Görsel algı kuramlarına dayalı etkileşimli bir öğretim ortamı tasarımı ve ortama ilişkin öğrenci görüşleri, *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 3(1):47- 66s.
- Findlay, J.M.and Gilchrist, I.D.** 2003, Active Vision: The Psychology of Looking and Seeing, Oxford University Press, Oxford, 236p.
- Fleming, R. W.**, 2014, Visual perception of materials and their properties, *Vision Research*, 94: 62–75pp.
- Flickr**, <https://www.flickr.com/photos/istanbulbilgiuniversite/8637437030> (Erişim Tarihi: 14 Aralık 2014)
- Galinsky**, “Sayamaike Museum”, <http://www.galinsky.com/buildings/sayamaike/> (Erişim Tarihi: 11 Aralık 2014)
- Gerharz, M.**, “Glück Auf”, <http://www.journalistenakademie.de/dossierbeitrag.php?b=2061> (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2015)
- Germany Travel**, “Zollverein Coal Mine Industrial Complex in Essen”, <http://www.germany.travel/kr/towns-cities-culture/unesco-worldheritage/gallery-zollverein-coal-mine-industrial-complex-in-essen.html#!/gallery/switch/image/19> (Erişim Tarihi: 5 Nisan 2015)
- Gordon, I.E.** , 2004, Theories of Visual Perception, Psychology Press, New York, 271p.
- Gordon, I. E.**, 1997, Theories of Visual Perception, John Wiley, Chichester, 300p.
- Grakalić, M.** 2013, “Arhitektura i mistika: Lepenski Vir – U početku bješe Trokut” <https://radiogornjigrad.wordpress.com/2013/08/31/arhitektura-i-mistika-lepenski-vir-u-pocetku-bjese-trokut/> (Erişim Tarihi: 08. 04. 2014)

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Gönül, B.**, 2010, “Tarihi Yapıları İç Mekânı Koruyarak Kullanmak”, <http://acikerisim.iticu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11467/490/M00317.pdf?sequence=1&isAllowed=> (Erişim Tarihi: 20 Haziran 2014)
- Ho, Y. X., Landy, M.S., and Maloney, L. T.**, 2006, How direction of illumination affects visually perceived surface roughness, *Journal of Vision*, 6 (8):634-648pp.
- Holl, S. , Pallasmaa, J. and Perez- Gomez, A. ,** 2006, Questions of Perception Phenomenology of Perception, William Stout Publishers, San Francisco, 155p.
- Home Designing**, “5 Kiev Apartments with Verdant Vertical Gardens and Other Natural Elements”, <http://www.home-designing.com/2014/10/5-kiev-apartments-with-verdant-vertical-gardens-and-other-natural-elements> (Erişim Tarihi: 2 Nisan 2015)
- İnceoğlu, M.**, 2010, Tutum Algı İletişim, Beykent Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 217s.
- Inspire**, “An Adaptive Reuse Project in Barcelona”, <http://www.desiretoinspire.net/blog/2012/11/26/an-adaptive-reuse-project-in-barcelona.html> (Erişim Tarihi: 2 Nisan 2015)
- Jangled Nerves**, “Ruhr Museum World Cultural Heritage Zeche Zollverein”, <http://www.janglednerves.com/en/ruhr-museum/> (Erişim Tarihi: 8 Nisan 2015)
- Kaplan, A., Küçükerbaş, E. V. ve Özkan, B. ,** 1999, Foça Kentsel Yerleşiminde Görsel Etki Değerlendirmesi Üzerine Araştırmalar. Ege Üniversitesi Araştırma Fonu Projesi, 96-ZRF-009 No’lu Proje Raporu, İzmir
- Karaağaç, F. ,** 2006, İç Mekân Tasarımında Anlam İlişkisine Analitik Bir Yaklaşım: Modern ve Modern Sonrası Dönemlerde Havalimanı Terminali Binaları Üzerine Örneklemeler, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 275s (yayınlanmamış).

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Karim,** “Agatha Ruiz De La Prada Store”, http://www.karimrashid.com/projects/#category_8/project_667 (Erişim Tarihi: 24 Ekim 2014)
- Karim,** “Nhow Hotel”, http://www.karimrashid.com/projects/#category_6/project_276 (Erişim Tarihi: 24 Ekim 2014)
- Kaşı, B.,** 2009, İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekan Müdahaleleri: Santralistanbul Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 143s (yayınlanmamış).
- Kayın, E. ve Şimşek, E.,** 2009, İzmir Havagazı Fabrikası Endüstri Kompleksi üzerine yeniden düşünmek, *Ege Mimarlık*, 3: 14-19s.
- Kılıçaslan Ç., Malkoç, E. and Türel, H.S.** 2008, “Comparative analysis of traditional, modern and renovated streets in physical, visual and life aspects; a case study on Buca district – İzmir (Turkey) “, *Indoor and Built Environment*, 17 (5): 403-413 s.
- Köksal, G. ,** 2012, Endüstri mirasını koruma ve yeniden kullanım yaklaşımı, *Adana Mimarlar Odası Dergisi*, 8:18-23s.
- Köse, B. and Çalışır, D. ,** 2012. Reused Industrial Buildings and Their Interior Interventions: A Case Study in Istanbul: SantralIstanbul, IE International Conference 2012, Reinventing Architecture and Interiors: the past, the present and the future, Ravensbourne
- Kroll, A., 2011.** "AD Classics: Church of the Light / Tadao Ando", <http://www.archdaily.com/101260/ad-classics-church-of-the-light-tadao-ando/> (Erişim Tarihi: 30. Mart.2014)
- Kurt, S.,** 1995, İzmir’de Kamu Hizmeti Gören Kuruluşlar, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılapları Enstitüsü, 96s (yayınlanmamış).

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu** 2863 Sayılı (5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile değişik) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu,1983.
- Langston, C.; Shen, L.Y.**, 2007, “Application of the Adaptive Reuse Potential Model in Hong Kong: A Case Study of Lui Seng Chun”, *International Journal of Strategic Property Management*, 11: 193-207 s.
- LVG Architectura**, <http://lvg.hydragrafix.com/interiors.php?ficha=24> (Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2014)
- Malkoç, E., Kılıçaslan, Ç., and Özkan, M.B.**, 2010, Visual landscape analysis of urban open spaces: a case study of the coastline of Göcek settlement *Indoor Built Environment*,19 (5): 520–537s.
- Malkoç, E. ,Türel, H.S. and Kılıçaslan Ç.**, 2012, “Spatial evaluations of a coastline and its close environment: the settlement of Dalyan, Muğla, Turkey”, *Indoor and Built Environment*, 21(5): 674-689 s.
- Merin, M.**, 2014, “A Photographic Journey Through Zollverein: Post-Industrial Landscape Turned Machine-Age Playground”, <http://www.archdaily.com/534996/a-photographic-journey-through-zollverein-a-post-industrial-landscape-turned-machine-age-playground/>(Erişim tarihi: 12 Nisan 2014)
- Mitademo**, “Duisburg İç Liman Bölgesi Kentsel Dönüşüm Projesi- 1.Bölüm”, http://mitademo.com/mimarlik/kentsel_donusum_duisburg-1/(Erişim Tarihi: 5 Nisan 2015)
- Moma Learning**, http://www.moma.org/learn/moma_learning/rene-magritte-the-lovers-le-perreux-sur-marne-1928 (Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2014)
- Motto Mimarlık**, “Lösev Çerkeş Doğal Yaşam Merkezi”, <http://www.mottomimarlik.com/#!201319en/cheg> (Erişim Tarihi: 4 Ağustos 2014)
- Norberg Schulz, C.**, 1965, Intentions in Architecture, Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, 295p.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Oxman, R. and Oxman, R.**, 2004, Think-maps: teaching design thinking in design education, *Design Studies*, 25: 63- 91pp.
- Özbudak, Y. B., Gümüş, B., Çetin, F. D.**, 2003, İç Mekan Aydınlatmasında Renk ve Aydınlatma Sistemi İlişkisi, II. Ulusal Aydınlatma Sempozyumu ve Sergisi Bildirileri, 6s.
- Özdemir, İ.M., Kars, F.B.; Şahin, Ş.**, 2005, “İşlevsel ve Fiziksel Eskimeye Alternatif Bir Tasarım: KTÜ Hangar Binasının Kafeteryaya Dönüşmesi”, *Tasarım*, 153: 100-103 s.
- Özgüven, İ.**, 1995, Asırlık fabrikanın yerine gökdelen, *Hürriyet* 21 Şubat 1995.
- Özkan, A.**, 2007, İç Mekân Tasarımı Kuram ve Yöntemleri Işığında Günümüz Türk İç Mekân Tasarımcıları ve Tasarım Anlayışlarına Bir Yaklaşım, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 196s (yayımlanmamış).
- Özkan, B. ve Küçükerbaş, V. E.**, 1993, Mimarlık Bilgisi, Bilim Ofset Yayınevi, İzmir, 142s.
- Pixdaus**, “Simulated Inuit Igloo Constructed Near Nome, Alaska”, <http://pixdaus.com/simulated-inuit-igloo-constructed-near-nome-alaska-see-comme/items/view/236582/> (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2013)
- Rasmussen, S. E.**, 2010, Yaşanan Mimari, Remzi Kitabevi, İstanbul, 248s.
- Retail Design**, “Duvetica shop by Tadao Ando Architect & Associates Milan”, <http://retaildesignblog.net/2012/05/11/duvetica-shop-by-tadao-ando-architect-associates-milan/> (Erişim Tarihi: 20 Ağustos 2014)
- Roth, L. M.**, 2002, Mimarlığın Öyküsü, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 720s.
- Ruhr Guide**, “Werksschwimmbad auf Zeche Zollverein”, <http://www.ruhr-guide.de/freizeit/badeseen-und-schwimmbaeder/werksschwimmbad-auf-zeche-zollverein/16480,0,0.html> (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2015)
- Ruhrtop Card**, http://www.ruhrtopcard.de/bilder_extern/big/1594_001.jpg (Erişim Tarihi: 10 Nisan 2015)

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Sabah Gazetesi**, “10 Yılda 16 Milyar Dolarlık Yatırım”, <http://www.sabah.com.tr/emlak/2014/06/04/10-yilda-16-milyar-dolarlik-yatirim> (Erişim Tarihi: 5 Haziran 2015)
- Selçuk, M., 2006**, “Binaların Yeniden İşlevlendirilmesinde Mekansal Kurgunun Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, Konya, 167 s (yayınlanmamış).
- Serpentine Galleries**, <http://www.serpentinegalleries.org/press/serpentine-gallery-pavilion-2001-designed-daniel-libeskind-arup> (Erişim Tarihi: 4 Ağustos 2014)
- Skyscrapercity**, “İzmir Docklands Redevelopment”, <http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=523262> (Erişim Tarihi: 5 Haziran 2015)
- Şentürer, A., 1993**, Mimaride estetik olgusu: kavramsal, kuramsal ve deneysel bir inceleme, *Yapı*, 139: 36-49s.
- Şimşek E., 2006**, Endüstri Yapılarının Kültür Mirası Olarak İrdelendirilmesi ve Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 462s (yayınlanmamış).
- İzmir.com**, “Tarihi Havagazı Fabrikası”, <http://www.izmir.com.tr/Pages/TourismDetails.aspx?id=78&mid=82> (Erişim tarihi: 1 Mayıs 2015)
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı**, “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”, <http://www.csb.gov.tr/turkce/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=mevzuat&Id=> (Erişim tarihi: 5 Kasım 2014)
- Turgay, O., 2009**, Mekânın Kurgulanmasında ve Algılanmasında “Bellek” in Belirleyici Etkisinin Analizi, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, 182s (yayınlanmamış).
- Turgay, O., 2011**, İç mekanda kullanılan yapay aydınlatmanın kullanıcı açısından etkileri, *Çankaya University Journal of Science and Engineering*, 8(1):167-181.
- Türk Dil Kurumu**, 2006, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=KORUMAK, (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2014)

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- The New York Times**, “Tate Modern’s Rightness Versus MoMA’s Wrongs”, <http://www.nytimes.com/2006/11/01/arts/design/01tate.html?adxnnl=1&adxnnlx=1308761057-ofPFHdu2uqQcQnAIwHbQfQ&r=0> (Erişim Tarihi: 14 Aralık 2014)
- The Red List**, <http://theredlist.com/wiki-2-19-879-605-675-view-libeskind-daniel-1-profile-libeskind-daniel-jewish-museum-berlin-germany.html> (Erişim Tarihi: 14 Ağustos 2014)
- Uraz, T.**, 1993, Tasarlama Düşünme Biçimlendirme; İstanbul Üniversitesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 98s.
- Valabrega, B.** 2010, “Santiago Calatrava”, <https://cultureofdesign.wordpress.com/category/categories/page/7/> (Erişim Tarihi: 11 Aralık 2012)
- Villamayavee**, <http://www.villamayavee.com/> (Erişim Tarihi: 21 Ağustos 2014)
- VX Lab Branding and Design Direction**, “Tribute | Zaha Hadid, Maximizing The Exposition”, <http://vxlab.org/blog/w37cyyp5h50m108fnbm763q5hp6a2/2014> (Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2014)
- Yapı**, “Soma'da Madenci Anıt Mezarı Böyle Olacak”, http://www.yapi.com.tr/haberler/somada-madenci-anit-mezari-boyle-olacak_126004.html (Erişim Tarihi: 20 Ağustos 2014)
- Yeni Asır**, 2015, “İzmir'de ihracat ve ithalat azaldı”, <http://www.yeniasir.com.tr/kenthaberleri/2015/06/02/izmirde-ihracat-ve-ithalat-azaldi> (Erişim Tarihi: 15 Eylül 2014)
- Yurttaş B. N.** , 2010, İç Mekân Tasarımında “Tema” Kavramı ve “Tematik Mekân” Kavramının Örnekler Üzerinde Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 199s (yayımlanmamış).
- Zaha Hadid Architects**, “Abu Dhabi Performing Art Center”, <http://www.zaha-hadid.com/architecture/abu-dhabi-performing-arts-centre/> (Erişim Tarihi: 8. Nisan 2014)

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Zaha Hadid Architects**, “Regium Water Front”, <http://www.zaha-hadid.com/architecture/regium-waterfront/> (Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2014)
- Zoom**, <http://www.zoom.com.tr/tr/projects/lg-fair-stand/photos/6#> (Erişim Tarihi: 20 Ağustos 2014)
- Zöngür, O.**, 2008, İç Mekan Tasarımında Biçim ve Anlam Üzerine Kavramsal Bir İnceleme / Postmodern Tasarım Yaklaşımları ve Philippe Starck, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 222s (yayımlanmamış).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim: Çiğdem

Soyadı: Çetinkaya

Doğum Tarihi: 03.03.1986

Doğum Yeri: Ankara

Milliyeti: T.C.

Yabancı Dil: İngilizce

Telefon: 0232 411 50 00

e-posta: cigdem.cetinkaya@yasar.edu.tr

EĞİTİM DURUMU

1993-1997: Demirlibahçe İlköğretim Okulu, Ankara

1997-2004: Cumhuriyet Anadolu Lisesi, Ankara

2005-2009: Çankaya Üniversitesi İç Mimarlık Bölümü, Ankara

2009-2011: Hacettepe Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü,
Ankara

2011: Camerino Üniversitesi, Camerino, İtalya

2011-2015: Ege Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İzmir